

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

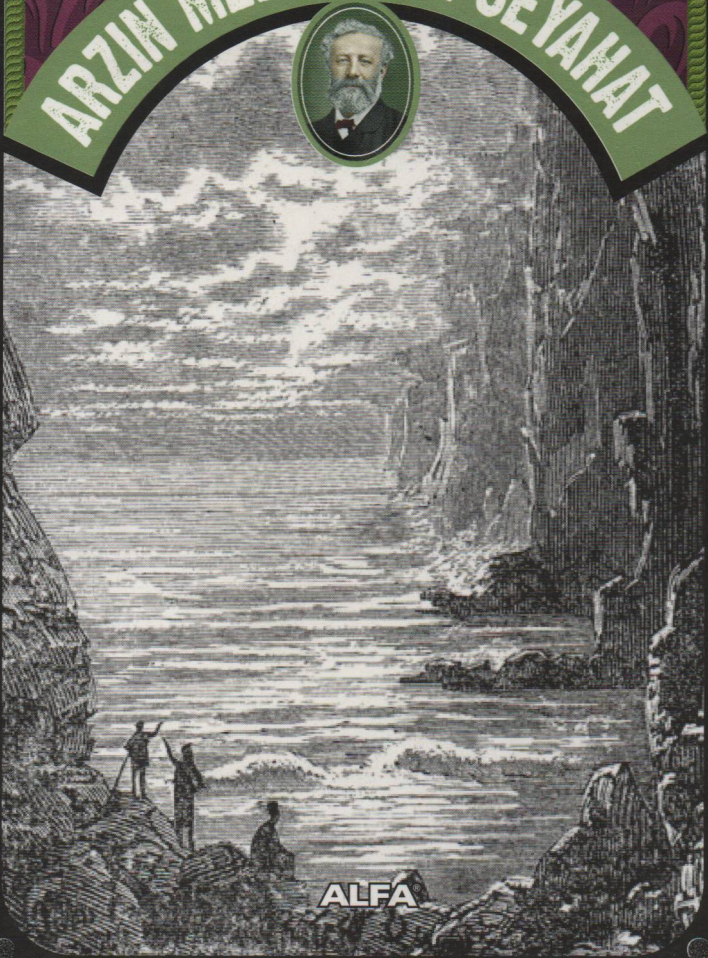
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 4

JULES VERNE

ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT

ALFA

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 4

ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT

Çekingen genç Axel, jeolog ve mineralog amcası Profesör Lidenbrock ve Axel'in âşık olduğu güzel Graüben'in yaşadığı eski Hamburg mahallesindeki küçük evdeki düzen aniden altüst olur.

Çünkü Profesör Lidenbrock eski bir elyazmasında bir kriptogram bulmuştur. XVI. yüzyılın ünlü İzlandalı bilginlerinden Arne Saknussem bu belgede sönmüş bir yanardağ olan Sneffels'in kraterinin bacasından girerek arzın merkezine kadar gittiğini açıklamaktadır!

Yerinde duramayan Profesör Lidenbrock, Axel'i yanına alarak hemen İzlanda'ya gider. Burada profesörün tam tersine soğukkanlılığını asla yitirmeyen Hans onlara rehberlik eder. Hep birlikte yanardağın gizemli derinliklerine inerler...

Arzin Merkezine Seyahat, Jules Verne'in 1864'te kaleme aldığı bir bilimkurgu romanıdır. Karakterlerin başlarına gelen olağanüstü maceraları tasvir ederken Verne belki de yeteneğinin doruk noktasına ulaşmıştır.

ALFA

www.alfakitap.com

f /alfakitap

t /alfakitap

ALFA EDEBİYAT

ISBN 978-605-171-127-0

9 786051 711270

JV 4 ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT

JULES VERNE

1828 yılında Fransa'nın Nantes kentinde doğdu. Ailesinin isteğine uyarak hukuk diploması aldı. Şahsen tanıştığı Victor Hugo, Alexandre Dumas (Fils) gibi yazarların etkisinde tiyatro eserleri, şiirler yazdı. Yaşadığı bohem hayata kızan babasının maddi desteğini çekmesi üzerine geçimini yazarak karşılamaya karar verdi.

1863'te kaleme aldığı *XX. Yüzyılda Paris*'i yayıncısı Hetzel fazla uçuk bulup yayımlamadı. Bir tarafa atılan bu müsveddeler ancak 1994'te bulunup yayımlanabildi. Bir tek bu kitaba bakarak bile günün bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden hareketle yüz yıl sonraki gelişmelere ilişkin kestirimlerde bulunmakta Jules Verne'nin dünyada bir eşinin daha olmadığı görülür.

Verne, "Olağanüstü Yolculuklar" üst başlığıyla yayımlanan romanlarında okurunu Fransa'dan başlayıp diğer Avrupa ülkelerinde, sonra Türkiye dâhil Asya, Afrika, Amerika, Avustralya'da, kutuplarda, okyanuslardaki takımadalarda, derken gezegenimizin içinde yolculuğa çıkardıktan sonra Ay'a, daha sonra da Güneş Sistemine götürür. Fantastik sayılabilecek roman ve öykülerinin yanı sıra bilimkurgu sınırlarında dolaşanları da bulunmakla birlikte eserlerinin çoğunun yarı-bilimsel romanlar olduğunu söylemek pek yanlış olmaz. 1905'te Amiens'de öldüğünde aralarında *Seksen Günde Devri Âlem*, *İki Sene Okul Tatili*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* gibi dünyanın en çok okunmuş kitaplarının da bulunduğu, bir kısmı ölümünden sonra basılacak olan çok sayıda eser bırakmıştı. Eserlerinin sayısını tam olarak vermek zordur. Bilinen 54 romandan başka 22 öykü kitabı, inceleme kitapları bulunmaktadır.

AYŞE MERAL

15 Ocak 1971 yılında Tokat'ta doğdu, 1973 yılında ailesiyle birlikte Fransa'ya yerleşti, 1990 yılında Türkiye'ye döndü Galatasaray Lisesinde lise eğitimini tamamladı. İstanbul Üniversitesi Fransız dili ve edebiyatında üç yıl okuduktan sonra üniversite eğitime son verdi. 1995 yılında başladığı çevirmenlik mesleğini halen sürdürüyor.

Arzın Merkezine Seyahat
Voyage au centre de la Terre

© 2015, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında hiçbir yöntemle çoğaltılamaz.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren Ayşe Meral

İllüstrasyonlar Edouard Riou

Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt

Sayfa Tasarımı Yavuz Karakaş

ISBN 978-605-171-127-0

1. Basım: Temmuz 2015

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

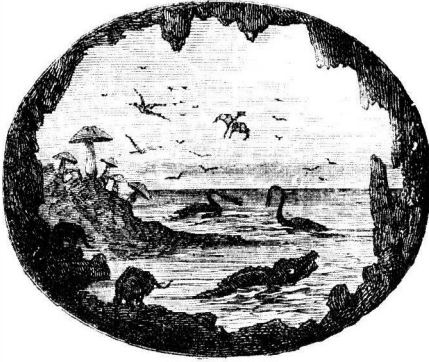
Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu İstanbul

Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00

www.alfakitap.com – info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 4

Çeviren

AYŞE MERAL

ALFA®

I

24 Mayıs 1863 Pazar günü, amcam Profesör Lidenbrock, Hamburg'un eski mahallesinin en eski sokaklarından biri olan Königstrasse'de, numara 19'da bulunan küçük evine hemen geri döndü.

Hizmetçi Marthe çok geç kaldığını düşünmüş olmalıydı, çünkü ocaktaki akşam yemeği daha yeni fokurdamaya başlamıştı.

"Tamam," dedim kendi kendime, "insanlar arasında en sabırsız kişi olan amcam acıkmışsa, imdat çılgınları atacak."

-Bay Lidenbrock mu! diye haykırdı hizmetçi Marthe yemek odasının kapısını şaşkın şaşkın aralayarak.

-Evet Marthe; yemek pişmemiş olabilir, saat henüz iki değil. Saint-Michel'de yarım daha yeni çaldı.

-O halde Bay Lidenbrock neden eve döndü?

-Bunu bize söyler herhalde.

-İşte geliyor! Ben kaçtım mösyö Axel, siz durumu idare edersiniz.

Böylece hizmetçi Marthe yemek pişirme laboratuvarına döndü.

Tek başıma kalmıştım. Ama profesörler arasında en tez canlı olanı idare etmek, biraz kararsız olan karakterimin bana pek imkân vermediği bir şeydi. İşte bu yüzden üst kattaki odama

tedbirli bir şekilde gitmeye hazırlanıyordum ki, sokak kapısının zıvanası inledi; bir çift iri ayak tahta merdiveni gıcırdattı ve evin efendisi yemek odasını geçerek hızlıca çalışma odasına gitti.

Fakat bu hızlı geçiş esnasında, fındık kıracağı başlı bastonunu bir köşeye attı, tüyleri tersine dönmüş geniş şapkasını masanın üzerine fırlattı ve gürleyen bir sesle yeğenine:

–Axel, beni takip et! dedi

Profesör, ben daha kımıldayacak vakit bulmadan, sabırsız bir sesle bağırmaya başlamıştı:

–Hadi ama! Hâlâ buraya gelemedin mi?

Korkutucu efendimin çalışma odasına koştum.

Otto Lidenbrock kötü bir adam değildi, bunu kabul ediyorum; ama beklenmedik değişiklikler olmazsa muhtemelen ürkütücü bir tip olarak ölecektir.

Kendisi Johannaum'da profesördü ve mineraloji dersleri veriyordu; derslerinde düzenli olarak bir veya iki kez öfkelenirdi. Ders vermesinin nedeni ne derslerini hiç kaçırmayan öğrencileri ne öğrencilerinin ona kendisine gösterdikleri alaka; ne de ilerde öğrencilerinden elde edebileceği başarıydı; bu ayrıntıları hiç umursamıyordu. Alman felsefesine ait bir ifadeyle, “öznel olarak” ders veriyordu; yani başkaları için değil kendisi için. Bencil bir bilim adamıydı; bir şeyler almaya çalışıldığında makarası gıcırdayan bir bilim kuyusu, kısacası pintinin biriydi.

Bu türden birkaç Profesör vardır Almanya'da.

Maalesef amcam, dost ortamlarında olmasa da yabancıların önünde telaffuz konusunda pek rahat birisi sayılmazdı. Bu da bir hatip için üzün-

tü verici bir kusurdu. Johannaum'daki örneklerle anlattığı derslerde Profesör çoğu zaman aniden duruyor, dudaklarının arasından akıp gitmek istemeyen, karşı koyan, şişen ve sonunda pek bilimsel olmayan bir sövgü şeklinde çıkan kelimelerden biriyle savaşıyordu. Tüm öfkesi bu yüzdendi.

Oysa mineralojide yarı Yunanca, yarı Latince; telaffuzu oldukça zor, bir şairin dudaklarını yırtabilecek kadar kaba isimlerden çok vardır. Bu bilime dair kötü bir şey söylemek istemem. Asla böyle bir şey yapmam. Fakat romboedrik kristalleşmelerle, retinasfalt reçinelerle, gelenitlerle, fangazitlerle, kurşun molibdatlarıyla, manganez tungstatlarla ve zirkon titaniatlarla karşı karşıya kalındığında en hünerli dilin bile sürçmeye hakkı vardır.

Dolayısıyla şehirde amcamın bu bağışlanabilir kusuru biliniyor, istismar ediliyor ve tehlikeli anlarda bunun ortaya çıkması bekleniyordu. Amcam öfkeden deliye dönüyor ve buna gülünüyordu. Bu durum hiç hoş değildi, Almanlar için bile. Lidenbrock'un derslerinin her zaman dinleyici akınına uğramasının nedeni, daha çok Profesör'ün öfkesiyle eğlenmeye gelen ve bu yüzden her dersi sıkı sıkıya takip edenlerdi!

Her ne olursa olsun amcam, bunu yeterince tekrarlamam mümkün değil ama gerçek bir bilim adamıydı. Bazen numunelerini fazla sertçe denemekten ötürü kırsa da, bir jeologun dehasına mineraloji bilimcisinin bakış açısını harmanlamayı başarmıştı. Çekici, çelikten kazı kalemi, mıkna-tışlı iğnesi, üfleci ve nitrik asit şişesiyle çok güçlü bir adamdı. Herhangi bir minerali kırılğanlığına, görünümüne, sertliğine, ergimesine, sesine, ko-

kusuna, tadına göre günümüzde bilimin saydığı altı yüz mineral türü arasından hiç tereddüt etmeden sınıflandırabiliyordu.

Bu yüzden Lidenbrock ismi yüksek okullarda ve ulusal derneklerde büyük bir saygıyla anılırdı. Bay Humphry Davy, Bay Humboldt, Kaptan Franklin ve Kaptan Sabine ne zaman Hamburg'a gelseler mutlaka onu ziyaret ederlerdi. Bay Becquerel, Bay Ebelmen, Bay Brewster, Bay Dumas, Bay Milne-Edwards, Bay Sainte-Claire-Deville kimyanın en heyecan verici konularında ona danışmaktan hoşlanırlardı. Mineraloji bilimi pek çok keşfi ona borçluydu. 1853'te Leipzig'de Profesör Otto Lidenbrock tarafından Soyut Kristalleografi Üzerine adıyla büyük boy, resimli bir eser yayınlandı ne var ki kitap masraflarını karşılamadı.

Bütün bunlara bir de amcamın Rusya Büyükelçisi Bay Struve'un tüm Avrupa'da ün yapmış kıymetli koleksiyonunun yer aldığı mineraloji müzesinin müdürü olduğunu ekleyin.

İşte beni böylesi bir sabırsızlıkla çağıran adam buydu. Uzun boylu, zayıf, zımba gibi, elli yaşında olmasına rağmen onu tam on yıl daha genç gösteren sarı saçlı bir adam düşünün. Kocaman gözlüklerinin arkasında gözleri sürekli hareket ediyordu. Uzun ve ince burnu bilenmiş bir bıçağı andırıyordu. Hatta kötü niyetli bazı insanlar burnunun mıknatıslı olduğunu ve demir taşlarını çektiğini söylüyordu. Bu kuru bir iftiradır. Bu burnu sadece enfiye çekiyordu; yalan söylememek gerekirse, çok fazla enfiye çekiyordu diyebiliriz.

Amcamın yaklaşık bir metre matematiksel adımlarla yürüdüğünü eklersem ve de yürürken

parmaklarını sımsıkı kapalı tuttuğunu –ki bu durum öfkeli bir kişiliğe işarettir– söylersem, onunla dostluk kurmakta pek acele etmemek için onu yeterince tanımış oluruz.

Königstrasse'deki küçük evinde yaşıyordu. Ev yarı ahşap, yarı tuğladandı; çatı kenarı süslüydü; 1842 tarihli yangının dokunmadığı Hamburg'un en eski mahallesindeki yılankavi kanallardan birine bakıyordu.

Eski ev biraz eğikti, bu doğru, göbeğini de gelen geçene uzatıyordu; çatısı tıpkı Tugendbung öğrencilerinin kasketi gibi biraz kulağının üzerine eğikti; hatlarının duruşu istenildiği gibi değildi; neyse ki ön cephesine yaslanmış, ilkbaharda çiçekleri pencere camlarına uzanan yaşlı bir karaağaç sayesinde ayakta sapasağlam duruyordu.

Alman bir profesör için amcam yeterince zengindi. Ev ona aitti; içi ve içindekiler de dâhil. İçindekiler on yedi yaşındaki Virlandlı vaftiz kızı Graüben, hizmetçi Marthe ve ben. Hem yeğeni hem de yetim olduğum için deney hazırlıklarında onun yardımcısı olmuştum.

Şunu itiraf etmeliyim ki jeoloji biliminden keyif alıyordum; damarımda mineralog kanı akıyordu ve kıymetli taşlarımla eşliğinde asla sıkılmıyordum.

Kısacası sahibinin sabırsızlıklarına rağmen Königstrasse'deki bu küçük evde mutlu mesut yaşayabilirdik; çünkü amcam beni sevmiyor değildi, sadece sevgisini gösterme şekli biraz kabaydı. Ama bu adam beklemesini bilmiyordu ve tabiattan daha aceleciydi.

Nisan ayında, salonundaki fayanstan kaplara rezeda veya volubilis fidanlarını diktiğinde, düzenli olarak her sabah büyümelerini hızlandırmak için çiçeklerin yapraklarını çekiyordu.

Böyle orijinal birisinin karşısında yapılabilecek tek şey itaat etmektir. Dolayısıyla ben de çalışma odasına koştum.

Otto Lidenbrock uzun boylu zayıf bir adamdı

II

Bu çalışma odası gerçek bir müzeydi. Bütün mineral âlem yanabilir, metalik ve taşsı şeklinde üç ana bölüme göre etiketlenmiş olup en mükemmel sıralamayla burada yer alıyordu.

Mineraloji biliminin bu biblolarını nasıl da iyi biliyordum! Kaç kez yaşıttım oğlanlarla oynayacak yerde bu granitlerin, bu antrasitlerin, bu taşkömürlerinin, bu linyitlerin, bu turbaların tozunu almakla eğlendim! En ufak toz atomlarından bile korunması gereken bitümler, reçineler, organik tuzlar! Ya bilimsel türlerin mutlak eşitliği karşısında tamamen ortadan kalkan iza fi değerleriyle demirden altına kadar o metaller! Hatta rahatlıkla benimseyeceğim fazladan hoş bir oda ekleyerek Königstrasse'deki evi yeniden inşa etmeye yetecek olan bütün bu taşlar!

Fakat çalışma odasına girerken bütün bu muhteşem şeyleri düşünmüyordum. Aklımda yalnızca amcam vardı. Utrecht kadifesiyle kaplı geniş koltuğuna kurulmuş, ellerinin arasında büyük bir hayranlıkla baktığı bir kitabı tutuyordu.

-Ah ne kitap! Ne kitap! diye haykırıyordu.

Bu haykırışı Profesör Lidenbrock'un boş zamanlarında bir kitap meraklısı olduğunu hatırlattı bana; fakat onun gözünde bir kitabın de-

ğerli olması için bulunulamaz veya anlaşılamaz olması gerekiyordu.

–Nasıl! Görmüyor musun? dedi bana. Yahudi Hevelius'un dükkânını kolaçan ederken bu sabah bulduğum paha biçilemez bir hazine bu.

–Muhteşem, diye cevap verdim ısmarlama bir coşkuyla.

Gerçekten de sırtı ve yanları kaba bir dana derisinden yapılmış gibi görünen eski bir *in-quatro*, rengi solmuş bir kurdelenin sarktığı sarımtırak bir kitap için bu kadar gürültü çıkarmaya ne gerek vardı?

Fakat Profesör'ün hayranlık bildiren ünlemleri aralıksız devam ediyordu.

–Bak, dedi kendi kendine sorup cevap vererek. Bu güzel, değil mi? Kesinlikle muhteşem! Cilde bak! Bu kitap kolayca açılıyor mu? Kesinlikle açılıyor, çünkü herhangi bir sayfada açık durabiliyor! İyi kapanıyor mu? Evet, çünkü kapakla sayfalar hiçbir yerde ayrılmadan ve esnemedен yekpare bir bütün oluşturuyor. Yedi yüz yıla rağmen tek bir kırılmanın bile bulunmadığı şu sırtlığa bak! Ah! Bozerian, Closs veya Purgold'un gurur duyacağı bir cilt bu!

Bu şekilde konuşurken amcam eski kitabı açıp kapatıyordu. Hiç ilgimi çekmese de kitabın içeriği hakkında ona soru sormaktan başka bir şey yapamazdım.

–Bu muhteşem kitabın adı ne? diye sordum sahteliğini gizlemek için biraz coşkumu abartarak.

–Bu eser! diye cevap verdi amcam heyecanlanarak, on ikinci asrın ünlü yazarı Snorre

Turleson'un *Heims-Kringla'sı*! İzlanda'da hüküm sürmüş Norveçli prenslerin kronikleri.

-Gerçekten mi! diye elimden geldiğince haykırdım. Almanca bir tercümesi mi?

-Nasıl! diye karşılık verdi hararetle Profesör. Bir tercüme mi! Tercümesini ne yapacağım! Tercümesi kimin umurunda? Bu eser hem sade hem zengin, en çeşitli dilbilgisi bileşimlerine ve sayısız kelime değişikliğine izin veren o muhteşem lehçe olan İzlanda dilinde orijinal bir eser.

-Tıpkı Almanca gibi, diye ileri sürdüm mutlulukla.

-Evet, diye cevap verdi amcam omuz silke rek. Şunu da hesaba katmalısın ki Yunanca gibi üç cinsi içeriyor ve özel isimler Latince de olduğu gibi çekiliyor!

-Öyle mi? dedim kayıtsızlığımda biraz sarsılarak. Peki bu kitabın karakterleri güzel mi?

-Karakter mi! Kim sana karakterden bahsetti, zavallı Axel! Aslında, evet, karakter sayılabilirler! Ha! Sen bu kitabın baskı olduğunu sanıyorsun! Ama cahil, bu bir el yazması ve üstelik runik bir el yazması!...

-Runik mi?

-Evet ! Şimdi de bu kelimenin anlamını anlatmamı mı isteyeceksin?

-Böyle bir şeye kalkışmam, diye gururu incinmiş bir adam olarak cevap verdim.

Ama yine de amcam söylediklerime aldırma dan öğrenmeye hiç can atmadığım şeyi daha da heyecanlanarak açıklamaya devam etti.

-Run harfleri, eski zamanlarda İzlanda'da kullanılan yazı karakterleriydiler ve efsaneye göre

Odin'in kendisi bunları icat etmiş! Tanrı'nın düşünden çıkan bu şekillere bir bak ve hayran kal inançsız seni!

Aslında cevap bulamadığım için önünde eğilecektim; bu türden cevaplar tanrıların ve kralların hoşuna gider, çünkü beklenmedik bir olay sohbetin gidişatını değiştirdiğinde onları hiç rahatsız etmemek gibi bir avantajı vardır.

Kitabın içinden kayıp düşen kirli bir el yazması görüldü.

Amcam bu değersiz kağıt parçasının üzerine anlaşılır bir hevesle atladı. Eski bir kitabın içine konmuş zamanın ötesinden gelen eski bir belge kesinlikle gözünde yüksek değeri olan bir şeydi.

-Bu da ne böyle? diye bağırdı.

Aynı zamanda masanın üzerine büyük bir özenle beş parmak uzunluğunda ve üç parmak genişliğindeki, okunmaz karakterlerin enlemesine satırlar şeklinde uzandığı parşömenin bir kısmını açtı.

Bu yazının tam kopyası altta. Bu tuhaf işaretleri göstermek istememin nedeni, Profesör Lidenbrock'la yeğeninin on dokuzuncu asrın en tuhaf keşif seferine girişmelerine neden olmasıdır.

Ж А К П М	Т Ч А Т П Т Р	У Т Т Р І В Р
Н Д Т Ч К У Ф	П К Т Т І Т Ф	К І Т В А Р Т
Г Т Ч І У К	І Т А І Т Т Ч	У П Б В А А К
Т У Т К І Т І	К П І Т Т Т	А А І П Ч І
І Т П І І А	К Ч Р А Р	І Т І І В Ч
Р Р В А У І	Т Т П Т П Р	Ф А І К Т П
В Т І І Р	К Ч Т І В К	Т Т В І І І

Profesör bir süre bu karakter dizisini inceledi; ardından gözlüklerini kaldırarak şöyle dedi:

–Bunlar da runik; bu işaretler Snorre Turlerson’un el yazmasında bulunan karakterlerle aynı! Ama... bunların anlamı ne olabilir?

Runik yazıyı zavallı dünyayı gizemleştirme amacıyla bilim adamlarının icadı olarak düşündüğüm için amcamın bu konuda hiçbir şey bilmediğini gördüğüme sevindim. En azından sinirle kıpırdamaya başlayan parmaklarının hareketlerinden bunu anlamıştım.

–Aslında eski İzlandaca! diye fısıldadı dişlerinin arasından.

Profesör Lidenbrock’un bu konudan anlıyor olması gerekiyordu, çünkü çok dil bilmekle ünlüydü. Elbette bu, yeryüzünde kullanılan iki bin dili ve dört bin lehçeyi akışkan şekilde konuştuğu anlamına gelmiyordu ama en azından büyük bir kısmını biliyordu.

Böyle bir zorluğun karşısında karakterindeki bütün hiddeti sergileyeceği ve şiddetli bir sahne bekliyordum ki şöminenin üzerindeki küçük duvar saati ikiye çaldı.

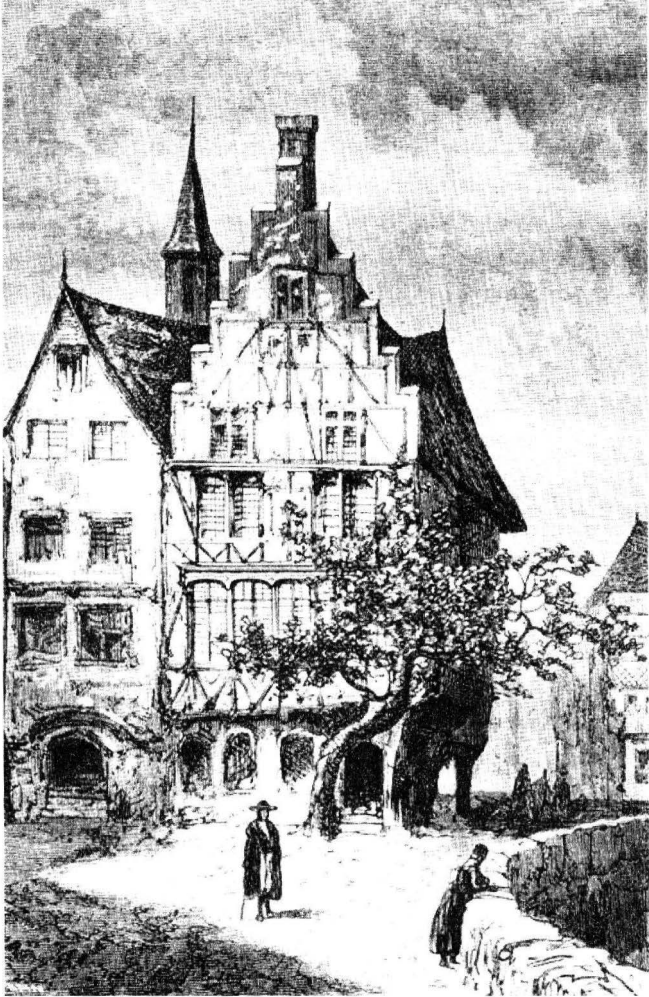
Hizmetçi Marthe hemen çalışma odasının kapısını açarak, “Çorba hazır,” dedi.

–Çorbanın da, yapanın da, onu yiyecek olanların da canı cehenneme, diye haykırdı amcam.

Marthe kaçtı. Peşinden koştum ve tam olarak nasıl olduğunu anlayamadan kendimi yemek odasında her zamanki yerimde oturmuş buldum.

Bir süre bekledim. Profesör gelmedi. Bildiğim kadarıyla ilk kez yemek vaktinde masada bulunmuyordu. Oysa yemek şahaneydi! Maydanozlu

orba, küçük hindistancevizli baharatıyla tatlandırılmış kuzukulağıyla servis edilmiş jambonlu omlet, erik kompostolu dana eti, tatlı olarak da şekerli karides. Yemeğ e hoş bir Moselle şarabı da eşlik etti.

Königstrasse'deki küçük evinde kalıyordu.

İşte eski bir kağıdın amcama bedeli bu oldu. Kendisini amcasına adanmış bir yeğen olarak kendi yemeğimle birlikte onun payını da yemem gerektiğine inandım. Bunu da büyük bir içtenlikle yaptım.

–Hiç böyle bir şey görmedim! dedi Marthe. Bay Lidenbrock’un masaya gelmemesi!

–İnanılacak şey değil.

–Korkarım ciddi şeyler olacak! diye devam etti yaşlı hizmetçi başını sallayarak.

Bence hiç yemek kalmadığını görünce amcamın ortalığı ayağa kaldırmasından başka pek bir şey olmayacaktı.

Sonuncu karidesimi yiyordum ki yankılı bir ses beni tatlının hazzından alıp kopardı. Tek hamlede yemek odasından çalışma odasına geçmiştim.

III

–Runik karakter olduğu apaçık, dedi Profesör kaşlarını çatarak. Ama gizli bir şey olmalı, onu da bulacağım, yoksa...

Sert bir el hareketiyle düşüncesini tamamladı.

–Şurada dur, dedi bana masayı göstererek. Söylediklerimi yaz.

Derhal hazır ola geçtim.

–Şimdi sana bu İzlanda karakterlerine karşılık gelen kendi alfabemizdeki her bir harfi dikte edeceğim. Bakalım ortaya ne çıkacak. Ama Aziz Michel adına, sakın yanılma!

Dikte başladı. Elimden geldiğince özen gösteriyordum; her harf birbiri ardından söylendi ve peş peşe gelen anlamsız kelime serisini oluşturdu:

mm.rnlls	esreuel	seecJde
sgtssmf	unteief	niedrke
kt, samn	atrateS	Saodrrn
emtnael	nuaect	rrilSa
Atvaar	.nsrcr	ieaabs
ccdrmi	eeutul	frantu
dt, iac	oseibo	KediiY

Bu iş tamamlanınca amcam az önce söylediklerini yazdığım kağıdı aceleyle eline aldı ve uzun süre pür dikkat inceledi.

–Bu ne anlama geliyor? diye tekrarlayıp durdu.

Doğrusu ona cevap veremezdim. Zaten soruyu da bana sormamıştı ve kendi kendine konuşmaya devam etti:

–Kriptogram¹ dediğimiz şey olmalı, yani anlamın başka harflerle üstünün kapatıldığı şey ve bütün bu karakterler doğru yerleştirilirlerse anlaşılır bir cümle oluşturacaklar! Ah! Burada belki de büyük bir keşfin açıklandığını ya da buna işaret edildiğini düşündükçe!

Benim kanaatimce kesinlikle hiçbir şey yoktu, ama tedbirli davranıp kendi fikrimi kendime sakladım. Profesör kitabı ve parşömeni aldı, ardından her ikisini karşılaştırdı.

–Bu iki yazı aynı elden çıkmamış, dedi. Kriptogram kitaptan sonra yazılmış ve buna dair tartışılmaz bir kanıt görüyorum. Gerçekten ilk harf Turleson’un kitabında boşu boşuna aradığımız çift M, çünkü İzlanda alfabesine ancak on dördüncü asırda eklendi. Yani el yazmasıyla belge arasında en az iki yüz yıl var.

Kabul etmeliyim ki bu bana mantıklı göründü.

–Bu durumda bu gizemli karakterleri bu kitaba sahip olan kişilerden biri çizmiş olmalı, diye devam etti amcam. Kahretsin! Bunu yapan kim? Acaba el yazmasının bir yerlerine adını yazmış olabilir mi?

Amcam gözlüklerini düzeltti, kalın bir büyüteç aldı ve büyük bir titizlikle kitabın ilk sayfalarını gözden geçirdi. İkinci sayfanın arkasında, sahte başlığın olduğu yerde, göze mürekkep lekesi gibi

1 Şifreli yazı –çn.

görünen bir tür leke buldu. Fakat yakından bakıldı-
ğında yarısı silinmiş bazı karakterler fark ediliyor-
du. Amcam bunun ilginç bir detay olduğunu anla-
dı; böylece mürekkep lekesinin üzerinde uğraştı ve
büyütecın yardımıyla aşağıdaki işaretleri hiç zor-
lanmadan tanıdı. Bunlar runik karakterlerdi.

ገለጽ ማጥቀሻ

–Arne Saknussemm! diye haykırdı muzaffer bir sesle. Ama bu bir isim, yine İzlandalı birisinin adı, on altıncı yüzyıldan bir bilginin, ünlü bir simyacının adı!

Hayranlık içinde amcama bakıyordum.

-Bu simyacılar -İbni Sina, Bacon, Lulle, Paracelse- kendi dönemlerinin yegâne gerçek bilginleriydiler. Hâlâ şaşırabileceğimiz keşifler yapmışlardı. Neden bu Saknussem bu anlaşılmaz kriptograma bazı şaşırtıcı icatlar gizlemiş olmasın? Öyle olmalıydı. Kesinlikle öyle.

Profesör'ün hayal gücü bu varsayımla iyice alevlenmişti.

–Kuşkusuz, ama böyle bir bilginin bazı muhteşem keşiflerini bu şekilde saklamasının amacı ne olabilir? diye sormaya cesaret ettim.

-Neden mi? Neden mi? Nereden bileyim? Galileo Satürn konusunda böyle yapmamış mıydı? Zaten ileride göreceğiz; bu belgenin sırrını çözeceğim ve bulana kadar da ne uyuyacağım ne de yemek yiyeceğim.

“Eyvah,” diye düşündüm.

–Sen de öyle Axel, diye devam etti.

“Kahretsin, iyi ki iki kişilik yemek yemişim,” dedim kendi kendime.

–İlk önce, dedi amcam, bu “şifrenin” hangi dilde yazıldığını öğrenmemiz lazım. Bu çok zor olmamalı.

Bu sözü üzerine aceleyle başımı kaldırdım. Amcam kendi kendine konuşmaya devam etti:

–Bundan daha kolay bir şey yok. Bu belgede yüz otuz iki harf var; yetmiş dokuzu sessiz, elli üçü sesli. Güney dillerindeki kelimeler aşağı yukarı bu orantıya göre şekilleniyorlar, oysa kuzey lehçelerinde sessiz harflerin sayısı çok daha yüksektir. Dolayısıyla bir güney dili olmalı bu.

Bu sonuç son derece doğrudu.

–Ama hangi dil acaba?

İşte bu noktada bilgin amcam ne yapacaktı? Onun derin bir çözümleyici olduğunu öğrendim.

–Bu Saknussem okumuş bir adamdı, diye devam etti. Kendi anadilinde yazmadıysa, muhtemelen on altıncı yüzyılda okumuş kesim arasında yaygın olan bir dili seçmiş olmalı, yani Latinceyi. Yanılırsam İspanyolcayı, Fransızcayı, İtalyancayı, İbraniceyi denerim. Ama on altıncı yüzyılın bilginleri genelde Latince yazıyorlardı. Bu yüzden *a priori* olarak bunun Latince olduğunu söyleyebilirim.

Sandalyemin üzerinde zıpladım. Latinceci birisi olarak hatıralarım, bu barok kelime dizisinin Vergilius’un tatlı diline ait olabileceği iddiasına başkaldırıyordu.

–Evet! Latince, diye devam etti amcam. Ama karışık bir Latince.

“Hadi bakalım! Eğer işin içinden çıkarsan, çok ustasın demektir amca,” diye düşündüm.

-İyice bir inceleyelim, dedi amcam yazıları yazdığım kağıdı alarak. Burada tamamen düzensiz şekilde görünen yüz otuz iki harflik bir dizi var. İlk “M.rnlls” sözcüğünde olduğu gibi sadece sessiz harflerden oluşan kelimeler var; diğerlerindeyse çok sayıda sesli harf var, örneğin beşinci kelime “unteief”te ve sondan bir önceki kelime “oseibo”da olduğu gibi. Fakat bu kelimelerin dizilişi elbette düzenlenmemiştir; harflerin peş peşe gelmesine neden olan bilinmeyen bir nedenden ötürü *matematiksel* olarak ortaya çıkmıştır. Öyle görünüyor ki asıl cümle düzenli yazıldı, ardından keşfetmemiz gereken bir kurala göre değiştirildi, bundan eminim. Bu “şifrenin” anahtarına sahip olan kişi bunu akıcı şekilde okurdu. Ama bu anahtar ne olabilir? Axel sende bu anahtar var mı?

Bu soruya cevap vermedim. Gözlerim o sıra Graüben’in duvara asılmış hoş portresine takılıp kalmıştı. Amcamın vesayetindeki genç kız o sıralar Altona’da, akrabalarından birindeydi ve yokluğu beni çok kederlendiriyordu, çünkü -artık bunu itiraf edebilirim- güzel Virlandlı² ve Profesörün yeğeni, Alman sakinliğiyle ve sabrıyla birbirlerini seviyorlardı. Böyle duyguları anlamayacak kadar fazla jeolog olan amcamdan habersiz nişanlanmıştık. Matmazel Graüben, sarı saçlı mavi gözlü çok güzel bir genç kızdı, ağırbaşlıydı ve gü-

2 Fransızca metinde geçen Virlandaise, Baltık Denizi’nin kıyısında yer alan Fransızca Virland adında bir taşra kentidir. Bu kent Estonya topraklarında yer almaktadır -çn.

Graüben çok hoş, sarışın bir genç kızdı.

zel ruhluymdu. O da beni seviyordu. Bana gelince, ona tapıyordum, tabii Cermen dilinde böyle bir fiil varsa! Küçük Virlandlının hayali; bir anlığına beni gerçekler âleminde alıp hayaller âlemine, hatıralar âlemine götürmüştü.

Çalışmalarımın ve zevklerimin sadık yoldaşını hatırladım. Her gün amcamın değerli taşları-

nı düzenlememe yardım ediyor, benimle birlikte onları etiketliyordu. Matmazel Graüben çok sağlam bir madenbilimciydi! Bilimin çetin sorularını derinleştirmeyi seviyordu. Birlikte araştırma yaparak nice hoş saat geçirmiştik ve güzel elleriyle tuttuğu bu hissiz taşların kaderine ne çok imrendiğim olmuştu!

Dinlenme zamanı gelince birlikte dışarı çıkıyorduk; Alster'in çalılı yollarından geçip gölün uç kısmında bulunan katranla kaplı görkemli görünen eski değirmene gider, yolda el ele tutuşup sohbet ederdik. Ona bir şeyler anlatırdım, o da gülebildiği kadar gülerdi. Bu şekilde Elbe'in sonuna varıyorduk ve büyük beyaz nilüferlerin arasında yüzen kuğulara iyi akşamlar diledikten sonra buharlı küçük gemiyle limana dönüyorduk.

İşte bu hayallere dalmıştım ki amcam yumruğuyla masaya vurdu ve aniden beni gerçeğe döndürdü.

–Bakalım, bir cümlemin harflerini karıştırmak için akla ilk gelen yol, harfleri yatay olarak değil de dikey olarak çizmektir.

“Bak sen!” diye düşündüm.

–Bakalım neler çıkacak. Axel, kağıda herhangi bir cümle yaz, ama kelimeleri peş peşe yazacak yerde dikey sütunlar olarak yerleştir, beş veya altı grup oluşturacak şekilde.

Ne demek istediğini anladım ve derhal yukarıdan aşağıya yazmaya koyuldum:

Ssymnra
eeo,ian
nvrnkü!
iiuiGb

–Tamam, dedi Profesör kelimeleri okuyarak. Şimdi bu kelimeleri yatay olarak yaz.

Dediğini yaptım ve şu cümleyi elde ettim:

Ssymnra eeo,ian nvrnkü! iiuiGb

–Mükemmel! dedi amcam kağıdı elimden alarak. En azından eski belgeye benzer bir yanı var. Sesli harfler ve aynı zamanda sessiz harfler de aynı düzensizliği gösteriyor; hatta kelimelerin ortasında büyük harfler, aynı şekilde virgüller var; tıpkı Saknussem parşömeninde olduğu gibi!

Bu gözlemleri çok zekice bulmaktan kendimi alıkoyamadım.

–Peki, yazmış olduğun ve benim bilmediğim cümleyi okuyabilmem için her kelimenin birinci harfini, ardından ikincisini, ardından üçüncüsünü vesaire alıp yerine koymam yeterli olacaktır, diye devam etti amcam doğrudan bana konuşarak.

Amcam şaşıracak ve beni de şaşırtarak şu cümleyi okudu:

“Seni seviyorum, minik Graüben!”

–Ne! dedi Profesör.

Evet, hiç farkına varmadan, beceriksiz bir âşık olarak böyle tehlikeli bir cümleyi kurmuştum!

–Ah! Graüben’i seviyorsun! dedi amcam gerçek bir vasi ses tonuyla.

–Evet... Hayır... diye kekeledim.

–Ah! Graüben’i seviyorsun, diye kendiliğinden tekrarladı amcam. Peki, bu yöntemimi söz konusu belgeye uygulayalım!

Tekrar onu içine çeken düşüncelere dalan amcam, bu beceriksiz kelimeleri unutmuştu bile. Beceriksiz diyorum, çünkü bilginin kafası kalbe ait olan şeyleri anlayamazdı. Ama ne mutlu ki bu büyük belge olayı her şeyi silip süpürdü.

Hayati deneyi yapacağı an gözlüklerinin arkasındaki Profesör Lidenbrock'un gözlerinden sanki şimşekler çıktı. Eski parşömeni aldığı anda parmakları titredi; ciddi ciddi uygulanmıştı. Sonunda öksürdü ve sert bir sesle peş peşe her kelimenin ilk harfini, ardından ikinci harfini, derken şu aşağıdaki diziyi bana dikte etti:

messunkaSenrA. icefdoK. segnittamurtn
ecertserrette, rotaivsadua, ednecsedsadne
lacartniiluJsiratracsarbmutablemek
meretarcsilucoYsleffenSnl

Yazıyı tamamlarken, itiraf etmeliyim, çok heyecanlanmıştım. Bu teker teker söylenen harfler aklımda hiçbir anlam çağrıştırmamıştı; dolayısıyla Profesör'ün dudaklarından mükemmel bir Latince de bir cümlemin tumturaklı bir şekilde dökülmesini bekledim.

Ama kim bunu öngörebilirdi! Şiddetli bir yumruk masayı salladı. Mürekkep döküldü, kalem elimden fırladı.

-Bu değil! diye haykırdı amcam, bunun hiçbir anlamı yok!

Bir gülle gibi çalışma odasını geçti, bir çığ gibi merdivenleri indi, Königstrasse'ye fırladı ve son sürat uzaklaştı.

IV

–Gitti mi? diye haykırdı Marthe bütün evi sar-san kapı sesine koşarak.

–Evet! diye cevap verdim. Tamamen gitti!

–Ya yemeği? dedi yaşlı hizmetçi.

–Yemeyecek!

–Ya akşam yemeği?

–Akşam yemeği de yemeyecek!

–Nasıl olur? dedi Marthe ellerini bitiştirerek.

–Hayır, sevgili Marthe, bundan sonra yemek yemeyecek ve onunla birlikte evde hiçbirimiz yemeyeceğiz! Amcam Lidenbrock tamamen anlaşıl-maz olan eski okunmaz bir yazıyı çözene kadar hepimiz diyetleyiz!

–Tanrım! Açlıktan öleceğiz desene!

Amcam gibi tavizsiz birisiyle bunun çok müm-kün olduğunu söylemeye cesaret edemedim.

Ciddi ciddi endişelenen yaşlı hizmetçi sızlana-rak mutfağına döndü.

Tek başıma kalınca aklıma olup bitenleri Graüben'e anlatmak geldi. Ama evden nasıl çıka-caktım? Profesör her an eve dönebilirdi. Ya beni çağırırsa? Yaşlı Oedipus'un bile çözemeyeceği bu bulmacayı çözmeye tekrar koyulmak isterse! Beni çağırdığında burada olmazsam, neler olurdu?

En doğrusu evde kalmaktı. Zaten Besançonlu bir madenbilimci sınıflandırılması için silisli bir

jeot³ koleksiyonu getirmişti. Ben de işe koyuldum. Taşları ayıkladım, etiketledim, içinde küçük kristallerin kımıldadığı bu çukur taşları vitrine dizdim.

Fakat bu uğraşa bir türlü kendimi veremiyordum; şu eski belge sorunu tuhaf bir şekilde kafamı kurcalayıp duruyordu. Kafamın içi kazan gibiydi, belli belirsiz bir endişeye kapılmıştım. Çok yakın bir felaketi sezinliyor gibiydim.

Bir saatin sonunda jeotlarım düzenli bir şekilde raflara dizilmişti. Ben de kendimi büyük Utrecht koltuğuna salıverdim, kollarım aşağı doğru sallanıyordu ve başımı devirmiştim. Uzun kıvrık saplı, lülesinde sere serpe uzanmış bir su perisinin resmedildiği pipomu yaktım. Ardından su perimi tam bir zenciye çeviren tütünün yanmasını seyrederek eğlendim. Zaman zaman merdivenden ayak seslerinin gelip gelmediğine kulak verdim. Ama hayır, hiç ses yoktu. Şu an amcan nerede olabilirdi? Altona yolunun güzel ağaçlarının altında el kol hareketleri yaparak, bastonunu duvara sürterek, öfkeli bir kolla çimleri döverek, devedikenlerinin başlarını kopararak ve yalnız leyleklerin huzurunu bozarak koşarken onu hayal ediyordum.

Başarmış olarak mı, yoksa cesareti kırılmış olarak mı dönecekti? Kim kazanacaktı; sır mı, o mu? Böyle kendi kendime soru sorarken, otomatik olarak yazdığım anlaşılmas harf dizisinin yer aldığı kağıdı parmaklarımın arasına aldım. Kendi kendime şöyle tekrarlıyordum:

3 Géode: Kristal ve yumru halindeki maddelerle dolu olan kaya parçası -çn.

Yaşlı hizmetçi sızlanarak mutfağına döndü.

“Acaba bunlar ne anlama geliyor?”

Bu harfleri kelime oluşturacak şekilde gruplandırmaya çalıştım. İmkansız! İkişer ikişer, üçer üçer veya beşer beşer ya da altışar altışar olarak gruplandırsak bile anlamlı bir şey çıkmıyordu.

On dördüncü, on beşinci ve on altıncı harfler İngilizcedeki “ice” ve yirmi dördüncü, yirmi beşinci ve doksan altıncı harfler de “sir” kelimesine denk geliyordu. Son olarak, belgenin yapısında ve ikinci ve üçüncü satırında Latince kelimeler olan “rota”, “mutabile”, “ira”, “nec”, “atra” kelimelerini fark ediyordum.

“Kahretsin; bu kelimeler belgenin dili hakkında amcamı haklı çıkartıyor gibi! Hatta dördüncü satırda ‘kutsal orman’ın karşılığı olan ‘luco’ kelimesini tekrar görüyorum. Üçüncü satırda tamamen İbranice olan ‘tabiled’ kelimesini ve sonuncu satırda da Fransızca olan ‘mer’, ‘arc’, ‘mère’ sözcüklerini görüyorum,” dedim içimden.

İnsanın aklını yitirmesine yetecek kadar şey vardı! Bu saçma cümlede dört farklı dil vardı! “Buz, beyefendi, öfke, acımasız, kutsal orman, değişen, anne, yay ve deniz” kelimeleri arasında nasıl bir ilişki olabilirdi ki? Yalnızca birinci ve sonuncu kelime kolayca bağdaşabiliyordu; İzlandaca yazılmış bir belgede “buz denizi”nden söz edilmesi şaşırtıcı değildi. Ama buradan kalkıp kriptogramın geri kalan kısmını anlamak, başka bir meseleydi.

Böylece çözümsüz bir zorlukla cebelleşiyordum; beynim ısınıyordu, gözlerim kağıda bakarken kamaşıyordu; yüz otuz iki harf sanki etrafımda uçuşuyordu, şiddetli bir şekilde kan başımıza vurduğunda etrafımızdaki havaya sızan şu gümüşten gözyaşları gibi.

Ciddi bir yanılsamaya maruz kalmıştım; nefes alamıyordum; hava almam gerekiyordu. Otomatik bir şekilde elimdeki kağıtla yelpazelenmeye

koyuldum; kağıdın bir tersi, bir düzü peş peşe gözlerimin önünden geçti.

Bu hızlı gelgitler arasında, arka sayfa bana dönmüşken, kesinlikle anlaşılabilir, “craterem” ve “terrestre” gibi Latince kelimeleri görür gibi oldum!

Aniden zihnim aydınlandı; bu tek ipucu gerçeği görmemi sağladı; şifrenin kuralını bulmuştum. Bu belgeyi tersten okumaya gerek yoktu! Hayır. Olduğu gibi bana dikte edilmişti, olduğu haliyle tek tek okunabiliyordu. Profesör’ün bütün zeki kombinasyonları gerçekleşiyordu; harflerin yeri hakkında haklıydı, belgenin dili hakkında da haklıydı! Bu Latince cümleyi baştan sona okuması için “ufacık” bir şey yeterliydi ve bu “ufacık” şey tesadüfen bana sunulmuştu!

Duygulandığımı anlamak kolay! Gözlerim yaşarmıştı. Göremez olmuştum. Kağıdı masanın üzerine serdim. Sırta sahip olmak için sadece göz atmam yeterliydi.

Nihayet heyecanımı dindirmeyi başarabilmiştim. Sinirlerimi sakinleştirmek için odayı iki kez turladım ve tekrar geniş koltuğa yerleştim.

Ciğerlerimi bol bol havayla doldurduktan sonra, “Hadi şunu okuyalım,” diye haykırdım.

Masanın üzerine eğildim; sırasıyla her harfin üzerine parmağımı koydum ve durmadan, tereddüt etmeden, bir kerede bütün cümleyi baştan sona yüksek sesle okudum.

Ama nasıl bir şaşkınlığa, nasıl bir dehşete düşmüştüm! Aniden bir darbe almış gibi kalakaldım. Nasıl! Henüz yeni öğrendiğim şey gerçekleşmiş miydi! Birisi oraya girecek kadar cesaret sergilemiş miydi!...

“Aa!” diye haykırdım yerimden zıplayarak. “Hayır! Hayır! Amcam bunu öğrenmemeli! Böyle bir yolculuktan haberdar olmamalı! O da bunu tatmak ister! Hiçbir şey onu durduramaz! Onun gibi kararlı bir jeolog! Her şeye rağmen yine de gider! Üstelik beni de beraberinde götürür ve asla geri dönemeyiz! Asla! Asla!”

Tarifi zor bir heyecana kapılmıştım.

“Hayır! Hayır! Böyle bir şey olmayacak,” dedim enerjik bir şekilde. “Mademki böyle bir fikrin tiranımın aklına gelmesine engel olabiliyorum, ben de öyle yaparım. Bu belgeyi evirip çevirerek belki de anahtarı bulabilir! Bunu yok edelim.”

Şöminede hâlâ biraz ateş vardı. Kâğıdı ve de Saknussem parşömenini aldım; titreyen ellerimle hepsini kömürlerin üzerine atıp bu tehlikeli sırrı yok etmeye hazırlanıyordum ki kapı açıldı. Amcam görüldü.

V

Uğursuz belgeyi ancak masanın üzerine koyacak kadar vaktim oldu.

Profesör Lidenbrock derin düşüncelere dalmış gibiydi. Ona hâkim olan düşünce, onu bir an bile rahat bırakmıyordu; elbette meseleyi inceden inceye incelemiş, yürüyüşü esnasında aklına gelen bütün kaynakları seferber etmiş ve birkaç yeni kombinasyonu tatbik etmek üzere eve dönmüştü.

Böylece koltuğuna oturdu; elinde kalem, cebir hesaplarına benzeyen formüller oluşturmaya başladı.

Titreyen elini gözlerimle takip ediyordum; tek bir hareketi gözümünden kaçmıyordu. Ansızın umulmadık sonuç ortaya çıkacak mıydı? Titriyordum, bu da nedensizdi, çünkü gerçek kombinasyonu, “yegâne” çözümü zaten bulunmuştu, her türlü başka bir arayış mecburen boşuna olacaktı.

Üç uzun saat boyunca amcam konuşmadan, başını bile kaldırmadan, çizerek, silerek, baştan alarak, tekrar çizip tekrar tekrar baştan alarak çalıştı.

Harfleri olası bütün konumlara göre düzenlemeyi başarırsa sonunda cümleyi bulabileceğini biliyordum. Ama aynı zamanda şunu da biliyordum ki sadece yirmi harf, iki kentilyon dört yüz otuz iki katrilyon dokuz yüz iki trilyon sekiz milyar yüz yetmiş altı milyon altı yüz kırk bin kombinasyon demektir. Cümledeyse yüz otuz iki harf vardı ve bu yüz otuz iki harf de en az yüz otuz üç rakamdan

oluşan farklı cümle sayısı veriyordu; bu sayıyı söylemek kadar değerlendirmek de imkânsızdı.

Amcamın bu sorunu kahramanca çözme şekli beni rahatlatmıştı.

Fakat zaman geçiyordu. Gece olmuş, sokağın sesleri dinmişti; amcam hâlâ görevine eğilmiş, hiçbir şey görmedi, kapıyı aralayan sevgili Marthe'ı bile. Hiçbir şeyi işitmedi; bu onurlu hizmetçinin, "Beyefendi akşam yemeğini yiyecek mi?" sorusunu bile.

Böylece Marthe cevap alamadan çekilmek zorunda kaldı. Bana gelince, bir süre karşı koysam da sonunda yenik düşerek kanepenin bir köşesinde uyuyakaldım, oysa amcam Lidenbrock hesaplamaya ve yazdıklarının üzerini çizmeye devam ediyordu.

Ertesi gün uyandığımda, yorulmak bilmeyen çalışkan amcam çalışmaya devam ediyordu. Kızarmış gözleri, soluk benzi, titreyen elleriyle karışmış saçları, kızarmış yanakları imkânsızla olan korkunç mücadelesini, onun için saatlerin hangi zihinsel yorgunluklar, hangi beyinsel çabalar içinde geçtiğini yeterince gösteriyordu.

Gerçekten de ona acıdım. Yapmakta haklı olduğumu sandığım eleştirilere rağmen duyulanmışım. Zavallı adam düşüncelerine öyle kapılmıştı ki, öfkelenmeyi bile unutuyordu; bütün yaşamsal gücü tek bir noktaya odaklanmıştı ve bu yaşamsal güç her zamanki yollarından çıkmadığı için oluşturduğu gerilimin her an amcamı patlatmasından endişe edebildik.

Kafatasını sıkın bu demirden mengeneyi tek bir hareketle, bir tek sözcükle açabilirdim! Ama yapmadım.

Kollarımı bağlayıp bekledim.

“Hayır, hayır, hayır, konuşmayacağım!” diye tekrarlayıp duruyordum içimden. “Oraya gitmek isteyecek, onu tanıyorum. Üstelik hiçbir şey de onu durduramaz. Onun volkansı bir hayal gücü var. Başka jeologların bunu başarmaması için kendi hayatını hiç düşünmeden tehlikeye atar. Susacağım, tesadüfen keşfettiğim bu sırrı kendime saklayacağım! Onu açığa çıkarmak Profesör

Lidenbrock'u öldürmek olur! Kendisi bulsun, bulabiliyorsa. Onu ölüme sürüklemekten kendimi bir gün suçlar halde bulmak istemiyorum!"

Buna karar verdikten sonra kollarımı bağlayıp bekledim. Ama birkaç saat sonra gerçekleşecek bir olayı hesaba katmamıştım.

Sevgili Marthe pazara gitmek için evden çıkmak istediğinde kapıyı kilitli buldu; koca anahtar kapıda değildi. Kim onu oradan almıştı? Bu bana biraz abartılı geldi. Nasıl! Marthe ve ben, bizi hiç mi hiç ilgilendirmeyen bir durumun kurbanı mıydık? Kuşkusuz öyleydik ve bizi iyice korkutacak başka bir olayı hatırladım. Birkaç yıl evvel amcam büyük mineralojik sınıflandırma üzerinde çalışırken, hiç yemek yemeden kırk sekiz saat durmuştu ve bütün ev onunla birlikte bu bilimsel diyeteye tabi tutulmuştu. Çok iştahlı bir tabiatı olan bir genç olarak hiç eğlenceli bulmadığım mide kramplarına maruz kalmaya başlamıştım.

Akşam yemeği gibi kahvaltının da atlanacağını anladım. Yine de kahraman olmaya ve açlığın zorluklarına boyun eğmemeye karar verdim. Marthe bunu çok ciddiye alıp çok üzülmüyordu; zavallı kadıncağız. Bense, evden ayrılamamayı daha çok dert etmiştim ve nedeni de belliydi. Sannırım beni herkes anlar.

Amcam hâlâ çalışıyordu; hayal gücü kombinasyonların ideal âleminde kaybolmuştu; dünyadan uzak ve açıkçası dünyevi ihtiyaçların dışında yaşıyordu.

Öğlene doğru açlık ciddi ciddi beni dürtmeye başlamıştı; Marthe, hiç düşünmeden bir gün önce teldolapta duran bütün erzakı bitirmiş, evde yiyecek hiçbir şey kalmamıştı. Yine de

sağlam durdum. Bunu bir şeref meselesi haline getirmiştım.

Saat ikiyi çaldı. Bu iyice gülünç, hatta katlanılamaz bir hal aldı. Gözlerimi kocaman açmıştım. Belgenin önemini abarttığımı, amcamın buna inanmayacağını, burada basit bir aldatmaca göreceğini, en kötüsü bu maceraya atılmak istese de kendisine rağmen ona engel olacağımızı, son olarak da, “şifre” anahtarını kendisinin de bulabileceğini ve benim de aç kalmış olmakla kalacağımı düşünmeye başlamıştım.

Bir gün önce gurur yapıp geri çevirdiğim bu nedenler şimdi kusursuz görünmeye başlamıştı; hatta bu kadar uzun süre beklemiş olmayı bile saçma buluyordum ve her şeyi söylemeye karar verdim.

Konuya aniden girmemek için bir yol ararken profesör ayağa kalktı, şapkasını taktı ve çıkmaya hazırlandı.

Nasıl! Evden gidip bizi evde kilitli mi tutacaktı! Asla.

–Amca! dedim.

Beni duymamış gibiydi.

–Liderbrock Amca! diye tekrarladım sesimi yükselterek.

–Ne? dedi aniden uyanan birisi gibi.

–Anahtar?

–Hangi anahtar? Kapının anahtarı mı?

–Hayır, belgenin anahtarı! diye haykırdım.

Profesör gözlüklerinin üstünden bana baktı; fizyonomimde tuhaf bir şeyler olduğunu fark etmiş olmalıydı, çünkü aceleyle kolumu tuttu ve konuşmadan bakışlarıyla beni sorguya çekti. Hiçbir istek bu kadar net bir şekilde asla ifade edilmemişti.

Başımı yukarı aşağı salladım.

Sanki bir deliyle karşı karşıyaymış gibi bir tür acımayla o da başını salladı.

Daha kesin bir hareket yaptım.

Gözleriçakmak çakmak oldu, eliysetehditkârdı.

Bu koşullar altında bu sessiz konuşma en kayıtsız seyircinin bile dikkatini çekerti. Amcamın sevinçle kucaklayarak beni boğmasından öyle korkuyordum ki konuşmaya bile cesaret edemez olmuştum. Ama o kadar ısrar ediyordu ki cevap vermek zorunda kaldım.

–Evet, anahtar!.. Tesadüf işte!..

–Ne diyorsun? diye haykırdı tasvir edilemez bir heyecanla.

–Bakın, dedim yazdığım kağıdı ona göstererek, okuyun.

–Hiç anlaşılmıyor! diye cevap verdi kağıdı buruşturarak.

–Baştan başlayarak okuyunca anlamsız, ama sondan başlayınca...

Cümlemi bitirmemiştım ki profesör çığlık attı, hatta aslında ağzından gerçek bir kükreme çıktı! Zihninde bir aydınlanma olmuştu. Yüzü büsbütün değişmişti.

–Aa! Seni kurnaz Saknussem! diye haykırdı. Demek önce cümleyi ters yazmıştın?

Ardından kağıda sarıldı; gözü bulanık, sesi düğümlemiş, son harften başlayıp ilk harfe doğru bütün belgeyi okudu.

Metin şu şekildeydi:

*In Sneffels Yoculis craterem kem delibat
umbra Scartaris Julii intra calendas descende,*

audas viator, et terrestre centrum attinges. Kod feci. Arne Saknussem.

Bu kötü Latince şu şekilde tercüme edilebilirdi:

Temmuzun ilk günlerinden önce Scartaris'in gölgesinin gelip okşadığı Sneffels'in Yocul kraterinden in, ey sen cesur yolcu, böylece varacaksın arzın merkezine. Ben bunu başardım. Arne Saknussem.

Amcam bunu okuduğunda bir Leyde şişesine⁴ dokunmuş gibi ansızın sıçradı. Cesaret, neşe ve inanç doluydu. Gidip geliyordu; başını ellerinin arasına alıyordu; sandalyelerin yerini değiştiriyordu; kitaplarını üst üste diziyordu; inanılır gibi değildi ama kıymetli jeotlarını havaya atıp tutuyordu; bir bu tarafa bir yumruk savuruyordu, bir oraya vuruyordu. Nihayet sınırları sakinleşti ve büyük bir sıvı kayıpla tükenmiş birisi gibi tekrar koltuğuna kendini bıraktı.

–Saat kaç oldu? diye sordu bir süre sessiz kaldıktan sonra.

–Saat üç, diye cevap verdim.

–Öyle mi! Akşam yemeğini ne çabuk hazmetmişim. Açlıktan ölüyorum. Hadi masaya. Sonra...

–Sonra?

–Valizimi hazırlarsın.

–Ne! diye haykırdım.

–Ve kendininkini de! diye cevap verdi acımasız Profesör yemek odasına girerken.

4 Leyde şişesi kondansatörün atasıdır. Hollanda'nın Leyde (ya da Leiden) kentinde 1745 yılında Pieter van Musschenbroek tarafından ilk kez yapılmıştır. O dönemde panayırarda seyircilere ufak elektrik şokları vermede kullanılıyordu –çn.

VI

Bu sözleri işitince bütün vücudum titredi. Yine de kendimi tuttum. Hatta neşeli bile görünmeye çalıştım. Yalnızca bilimsel savlar Profesör Lidenbrock'u bundan vazgeçirebilirdi; böyle bir yolculuğun aleyhinde de çok sağlam savlar vardı. Arzın merkezine gitmek! Çılgınlıktı bu! Savunmamı uygun bir zamana saklayıp yemekle ilgilendim.

Kurulmamış masanın karşısındaki amcamın öfkeli sözlerini aktarmama gerek yok. Her şey açıklığa kavuştu. Sevgili Marthe serbest bırakıldı. Kadıncağız koşarak çarşıya gitti, her şeyi öyle iyi halletti ki bir saat sonra açlığım yatışmıştı ve içinde bulunduğumuz durumla ilgilenebildim.

Yemek boyunca amcam neredeyse neşeliydi, hatta bilginlerin şu zararsız şakalarından bile yaptı. Tatlıdan sonra çalışma odasına giderken onu takip etmem için bana işaret etti.

İtaat ettim. Çalışma masasının bir ucuna oturdu ve ben de diğer ucuna.

-Axel, dedi yumuşak bir sesle, çok zeki genç bir delikanlısın. Tam bitkinlikten bu kombinasyondan vazgeçeceğim anda bana çok önemli bir yardımda bulundun. Nerelerde yanılabilirdim? Kimse bunu bilemez! Bunu asla unutmayacağım, evladım, elde edeceğimiz şandan sen de payına düşeni alacaksın.

Haritanın üzerine eğildim.

“Hadi! Morali de iyi, bu şanı tartışmanın zamanı geldi,” dedim kendi kendime.

–Her şeyden önce bundan kimseye bahsetmemi istiyorum, beni duydun mu, diye devam etti amcam. Bilginler âleminde beni kıskananlar çok

ve çoğu bu yolculuğu yapmak isteyecektir, oysa ancak döndüğümüzde bundan haberdar olmalılar.

–Sizce gözü peklerin sayısı bu kadar var mı? dedim.

–Elbette! Kim böyle bir şanı elde etmekte tereddüt edebilir ki? Bu belge bilinirse, bir jeolog ordusu Arne Saknussem’in izlerine koşacaktır!

–Ben bundan o kadar emin değilim amca, çünkü bu belgenin doğru olduğunu gösteren hiçbir şey yok.

–Nasıl! Ya belgenin bulduğu kitap!

–Tamam, Saknussem’in bu satırları yazdığını kabul edelim, ama yazdıkları bu yolculuğu gerçekten yaptığını ispatlar mı? Bu eski parşömenin bir aldatmaca olmadığını nereden bileceğiz?

Biraz boş bulunup bu son sözü söylediğime pişman oldum; profesör kalın kaşlarını çattı ve bu sohbeti tehlikeye atmış olmaktan korktum. Neyse ki öyle olmadı. Sert muhatabımın dudaklarında bir tür gülümseme belirdi ve bana cevap verdi:

–Bunu göreceğiz.

–Ama lütfen bu belgeye ilişkin olumsuz itirazlarımı tamamlamama izin verin, dedim biraz alınamak.

–Konuş evladım, sakın çekinme. Görüşünü söylemekte tamamen özgürsün. Şu an benim yeğenim değil, meslektaşısın. Hadi, söyle.

–Peki, ilk önce size hiç işitmediğim bu Yocul, Sneffels ve Scartaris’in ne olduğunu sormak istiyorum.

–Bundan kolayı yok. Bir süre önce Leipzigli dostum Augustus Peterman’dan bir harita aldım;

böyle iyi bir zamanlama olamaz. Kütüphanenin ikinci sırasında, Z dizini, 4. bölmede yer alan üçüncü atlası getir.

Ayağa kalktım ve bu kesin bilgiler sayesinde hızlıca istenilen atlası buldum. Amcam atlası açtı ve şöyle dedi:

–İşte bu İzlanda’nın en iyi haritalarından biridir, Handerson’a ait. Sanırım bütün soruların cevabını bulmamıza yardımcı olacaktır.

Haritanın üzerine eğildim.

–Şurada volkanlardan oluşan adayı görüyor musun, dedi Profesör, hepsinin Yocul ismini taşıdığını fark ettin mi? Bu kelime İzlandacada “buzul” demek, İzlanda’nın yüksek enlemlerinde, püskürtmelerin çoğu buzul tabakalarını aşarak gerçekleşiyor. Adanın lav püskürten bütün dağlarının Yocul adını taşıması da bundan kaynaklanıyor.

–Peki ama Sneffels nedir? diye karşılık verdim.

Bu soruma cevap bulamamasını umuyordum. Yanılıyordum. Amcam devam etti:

–İzlanda’nın batı kıyısında beni takip et. Reykjawik’i gördün mü, başkenti? Evet. İyi. Denizin kemirdiği bu kıyıların sayısız fiyortlarını takip ederek yukarı çık ve altmış beşinci enlemin biraz altında dur. Orada ne görüyorsun?

–Kalın bir dizkapağının tamamladığı etsiz bir kemiğe benzeyen bir çeşit yarımada.

–Bu benzetme çok doğru, evladım. Şimdi bu dizkapağının üzerinde hiçbir şey görmüyor musun?

–Evet. Denizin ortasında yükselmiş gibi görünen bir dağ.

–Eh işte! Bu da Sneffels.

–Sneffels mi?

–Beş bin kadem⁵ yüksekliğinde bir dağdır, adanın en muhteşemlerinden biri ve krateri yerkürenin merkezine varıyorsa dünyanın en ünlü dağı olacağı kesin.

–Ama bu imkânsız! diye haykırdım omuz silerek ve böyle bir varsayım karşısında sinirlenerek.

–İmkansız mı! diye cevap verdi profesör Lindenbrock sert bir sesle. Nedenmiş o?

–Çünkü bu krater lavlarla kaplıdır, kızgın kayalarla ve o zaman...

–Peki ya sönmüş bir kraterse?

–Sönmüş mü?

–Evet. Yerkürenin üzerinde aktif olan yanardağ sayısı yaklaşık olarak üç yüz kadar yalnızca; fakat sönük olan yanardağ miktarı bundan kat kat daha fazla. Sneffels de bunlardan biri, üstelik tarihin başlangıcından beri sadece bir kez püskürme olmuş, o da 1219 yılında; bu dönemden beri yavaş yavaş öfkesi dinmiş ve aktif yanardağlardan sayılmıyor.

Bu olumlu savların karşısında verebileceğim hiçbir karşılık yoktu; bu yüzden belgede bulunan diğer karanlık kısımlara yöneldim.

–Scartaris kelimesinin anlamı nedir ve temmuz ayının ilk günlerinin bununla ne ilgisi var?

Amcam bir süre düşündü. Bir an için umutlandım. Ama bu umudum kısa sürdü, çünkü çok geçmeden amcam bana şöyle cevap verdi:

5 Yaklaşık olarak 30-48 santim arasında bir Anglosakson uzunluk birimi –çn.

-Senin karanlık dediğin şey benim için aydınlıktır. Bu da Saknussem'in hangi kurnaz önlemlerle keşfini belirtmeye çalıştığını kanıtlıyor. Sneffels birkaç kraterden oluşuyor; dolayısıyla hangisinin arzın merkezine götürdüğünü belirtmesi gerekiyordu. İzlandalı bilgin ne yapmış? Temmuzun başına doğru dağın doruklarından birinin, Scartaris doruğunun, söz konusu kraterin girişine gölgesini yaydığını fark etmiş ve bunu belgesinde aktarmış. Bundan daha kesin bir bilgi verebilir miydi ve Sneffels'e vardığımızda takip etmemiz gereken yol hakkında tereddüt edebilecek miyiz?

Öyle görünüyordu ki amcamın her şeye bir cevabı vardı. Eski parşömendeki kelimeleri kullanarak ona saldırmanın bir faydası olmadığını fark ettim. Dolayısıyla ben de onu bu konuda sıkıştırmayı bıraktım ve her şeyden önce onu ikna etmek gerektiği için kanaatimce çok daha ciddi olan bilimsel itirazlara geçtim.

-Tamam, şunu kabul etmeliyim ki Saknussem'in cümlesi açık ve zihinde hiç kuşku bırakmıyor. Bu belgenin gerçekten sahih bir havası olduğunu da kabul ediyorum. Bu bilgin Sneffels'in en derinine gitmiş; Scartaris'in gölgesinin temmuzdan hemen önce kraterlerin kenarlarına değdiğini görmüş; hatta kendi dönemine ait efsanelerin kraterin arzın merkezine vardığını söylediğini işitmiş; kendisinin oraya varmış olması, bu yolculuğu yaptıktan sonra dönmüş olması, tabii böyle bir şeye kalkışıysa, hayır, yüz kez hayır!

-Peki niye? dedi amcam tuhaf bir şekilde nükteli bir sesle.

–Çünkü bilimin bütün teorileri böyle bir girişimin uygulanamaz olduğunu kanıtlamıştır da ondan!

–Bütün teoriler bunu mu söylüyor? diye cevap verdi profesör saf bir tavra bürünerek. Ah! Şu çirkef teoriler! Size ne kadar da engel olacak bu zavallı teoriler!

Benimle alay ettiğini anlamıştım, ama yine de devam ettim:

–Evet! Yerkürenin yüzeyinden itibaren içe doğru her yetmiş adımda ısının bir santigrat arttığı kesinlikle kabul edilen bir şey; bununla birlikte bu orantıyı değişmez olarak kabul edersek, dünyanın çapı bin beş yüz fersah olduğuna göre demek ki merkezde iki milyon derecelik bir ısı var. Dolayısıyla dünyanın iç kısmındaki maddeler yanan gazlar şeklindedirler; çünkü metaller, altın, platin, en sert kayalar bile böyle bir ısıya dayanamaz. Bu nedenle böyle bir ortama girmenin mümkün olup olmadığını sormak hakkım!

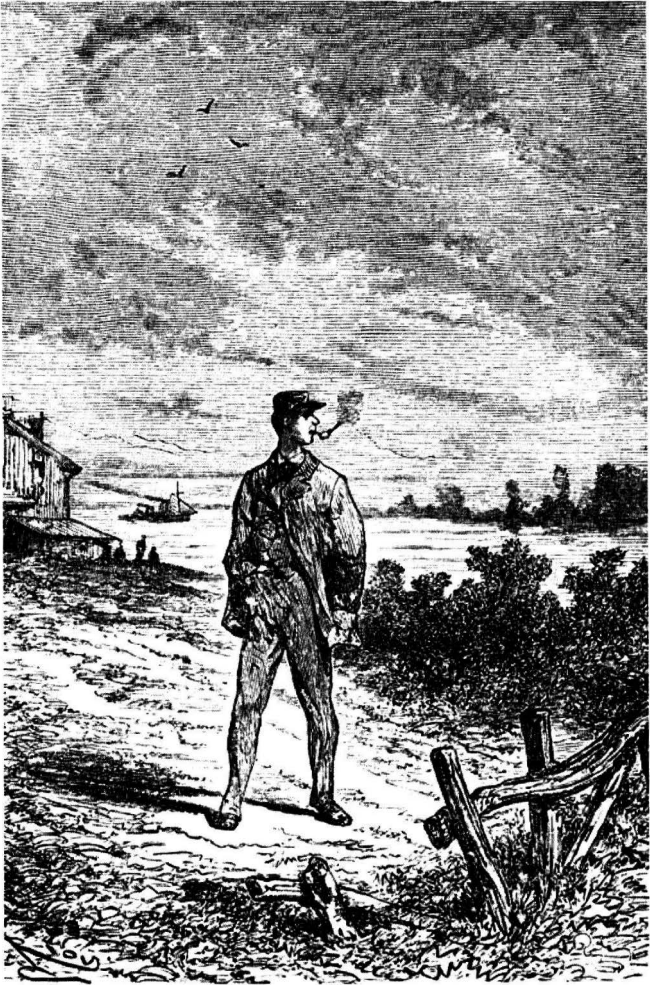
–Isı mı seni rahatsız ediyor Axel?

–Muhtemelen. Sadece on fersahlık bir derinliğe ulaştık bile, yerkürenin sadece kabuğunun sınırına ulaşmış olacağız, çünkü ısı bin üç yüz derecenin üstünde olacak.

–Erimekten mi korkuyorsun?

–Bu konudaki kararı size bırakıyorum, dedim huysuzlanarak.

–İşte karar verdiğim şey, diye cevap verdi Profesör Lidenbrock kibirli bir tavır takınarak. Çapının on iki binde birini sadece bildiğimizi göz önünde bulundurursak ne sen ne de bir başkası yerkürenin içinde olup bitenleri kesin bir şekilde

Elbe'in kıyılarına gittim

biliyor demektir; şu var ki, bilim açıkça yetkinleştirilebilir bir şeydir ve her teori sürekli yeni bir teori tarafından yok edilir. Fourier'ye kadar gezegenler arası uzay ısısının sürekli azaldığına inanılmadı mı? Oysa günümüzde esirli bölgele-

rin en yüksek soğuşunun sıfırın altında kırk veya elli dereceyi geçmediğini bilmiyor muyuz? Arzın içindeki ısı için de neden aynı şey söz konusu olmasın? Belli bir derinlikte en güç eriyen mineraller erime derecesine kadar ulaşacak yerde neden aşılmaz bir sınıra ulaşmış olmasın?

Amcam soruyu varsayımlar alanına yerleştirdiği için verecek bir cevap bulamadım.

–Sana şunu söyleyeceğim ki, gerçek bilginler, ki bunlardan biri de Poisson’dur, yerkürenin içinde iki milyon derecelik bir sıcaklık olsaydı ergiyen maddelerden meydana gelen akkor halindeki gazların esnemesi neticesinde tıpkı buharın zorladığı bir kazanın duvarları gibi yerkabuğunun buna dayanamayıp patlayacağını kanıtladılar.

–Bu sadece Poisson’un görüşü amca, o kadar.

–Tamam ama aynı zamanda başka önemli jeologların görüşü, yerkürenin içinin ne gazdan ne sudan ne de bildiğimiz ağır taşlardan oluştuğu yönünde, çünkü böyle olsaydı dünyanın ağırlığı iki kat daha az olurdu.

–Zaten rakamlarla her şey ispatlanır!

–Peki evladım olgularla da aynı şey söz konusu mu? Dünyanın ilk günlerinden beri yanardağ sayısının gitgide ciddi anlamda azaldığı kesin bir bilgi değil mi? Buradan yola çıkarak merkezde ısı varsa eğer, bu da ısının azaldığına işaret değil midir?

–Amca, eğer varsayımlar alanına girecek olursak, tartışacak bir şey kalmaz.

–Ve ben de diyorum ki, benim görüşüm çok başarılı olan kişilerin görüşleriyle aynıdır. Ünlü bir İngiliz kimyageri olan Humphry Davy’nin 1825’teki ziyaretini hatırlıyor musun?

-Hiçbir şekilde hatırlamıyorum, çünkü on dokuz yıl sonra doğdum.

-Öyle olsun. Humphry Davy Hamburg'a geldiğinde beni ziyaret etti. Pek çok konu arasında özellikle arzın iç kısmının sıvı olma varsayımını uzun uzadıya konuştuk. İkimiz de bilimin hiçbir zaman cevap veremediği bir nedenden ötürü bu sıvı halin var olamayacağı konusunda hemfikiridik.

-Hangi neden o? diye sordum biraz şaşırarak.

-Okyanus gibi bu sıvı kütle de ayın çekim gücüne maruz kalmalıydı ve dolayısıyla günde iki kez arzın içinde gelgitler oluşmalıydı; bunlar da yerkabuğunu kaldırarak periyodik şekilde yer sarsıntılarına neden olmalıydı!

-Ama yerkabuğunun bir süre yandığı apaçık; arzın dış kabuğu soğudu, ısı da arzın merkezine sığındı.

-Yanlış, diye cevap verdi amcam. Dünya ilk önce yerkabuğunun yanmasıyla ısındı ve başka türlü de olmadı. Yerkabuğunun dış kısmı, büyük miktar hava ve suyla temasa geçer geçmez yanma özelliğini taşıyan potasyum, sodyum gibi metallerden oluşuyordu. Atmosferdeki buharlar yağmur şeklinde yere aktıklarında bu metaller yanmaya başladılar, sular yerkabuğunun çatlaklarından içeri sızdıklarında da patlamalarla ve püskürmelerle yeni yangınlara neden oldular. İşte dünyanın ilk dönemlerinde bu kadar yanardağ olmasının nedeni budur.

-Bu çok zekice bir varsayım! diye haykırdım kendimi tutamadan.

-Humphry Davy burada yaptığı bir deneyle beni bu konuda ikna etti. Biraz önce bahsettiğim

metallerden oluşan ve bizim yerküremizi çok iyi temsil eden metalden bir top meydana getirdi; yüzeyine hafifçe su püskürttüğünde topun yüzeyi kabardı, oksitleşti ve küçük dağlar oluştu; tepesinde bir krater açıldı; püskürme oldu ve bütün topa öyle bir ısı yaydı ki onu elle tutmak imkânsız oldu.

Gerçekten de Profesör'ün savları karşısında sarsılmaya başlamıştım; üstelik alışıldık tutku ve coşkusuyla bunları daha da inanılır hale getiriyordu.

–Görüyorsun Axel, arzın merkezinin durumu jeologlar arasında çeşitli varsayımlara neden olmuştur. İç ısı kadar ispatlanmamış bir şey yok. Bana göre öyle bir şey yok zaten; öyle bir şey olmaz da. Nasıl olsa bunu kendimiz göreceğiz ve Arne Saknussem gibi bu ciddi meselede ne düşünmemiz gerektiğini öğreneceğiz.

–Evet, diye cevap verdim bu coşkuya kapılarak, evet göreceğiz, tabii görülecek bir şey varsa.

–Neden olmasın? Bizi aydınlatması için elektrik olgularına, hatta arzın merkezine yaklaştıkça basıncından dolayı ışık saçacak atmosfere de güvenemez miyiz?

–Evet, dedim, sonuçta bu da mümkün.

–Bu kesin, diye cevap verdi amcam muzaffer bir edayla. Ama sessiz kalmalıyız, duydun mu beni! Kimsenin bundan haberi olmamalı ki bizden önce kimse arzın merkezini keşfetme fikrine kapılmasın.

VII

Bu unutulmayacak seans böyle son buldu. Bu konuşma ateşimi yükselmişti. Amcamın çalışma odasından başım dönerek çıktım. Sanki Hamburg'un sokaklarında toparlanmamı sağlamaya yetecek kadar hava yoktu. Bu yüzden Elbe'in kıyılarına, Hamburg demiryollarıyla şehri bağlayan araba vapurlarına doğru gittim.

Biraz önce öğrendiklerime ikna olmuş muydum? Profesör Lidenbrock'un baskısına mı maruz kalmıştım? Arzın merkezine gitme kararını ciddiye almalı mıydım? Bir delinin akıl almaz spekülasyonlarını mı, yoksa büyük bir dâhinin bilimsel çıkarımlarını mı işitmiştim? Bütün bu konularda doğru olan nerede bitiyor ve yanlış olan nerede başlıyordu?

Hiçbirine tutunamadan tezat teşkil eden binlerce bir varsayımın arasında uçuyordum.

Her ne kadar heyecanım yatışmaya başlasa da ikna edildiğimi hatırladım. Aslında hiç düşünecek vakit bulamadan hemen yola çıkmayı tercih eddim. Evet, şu an valizimi yapacak cesaretim vardı.

Yine de şunu itiraf etmeliyim: Bir saat sonra bu aşırı heyecan kayboldu, sinirlerim sakinleşti ve yerin derin uçurumlarından yüzeye çıktım.

-Bu çok saçma! diye haykırdım. Bu hiç de sağduyulu bir şey değil! Akli başında bir de-

likanlıya yapılacak ciddi bir teklif değil ki bu. Bunların hiçbirisi olmadı. İyi uyuyamadım, kötü bir rüya gördüm.

O sırada Elbe'in kıyılarını takip edip şehre dönmüştüm. Liman boyunca ilerledikten sonra Altona yoluna vardım. Bir önsezi bana yol gösteriyordu; haklı bir önseziydi bu çünkü yavaş yürüyüşüyle Hamburg'a dönen minik Graüben'imi fark ettim.

-Graüben! diye bağırdım uzaktan.

Genç kız durdu, ismini böyle bir anayolda duyduğuna muhtemelen biraz şaşırmıştı. On adımda yanına varmıştım.

-Axel! dedi şaşıarak. Ah! Demek beni karşılamaya geldin! Öyle mi beyefendi.

Ama bana baktığında Graüben'in endişeli, altüst olmuş halimi fark etmemesi imkânsızdı.

-Neyin var? dedi Graüben usulca elini uzatarak.

-Neyim mi var Graüben! diye haykırdım.

İki saniyede üç cümleyle güzel Virlandlım durumdan haberdardı bile. Bir süre sessiz kaldı. Kalbi de benimki gibi çarpıyor muydu? Bunu bilmiyorum, ama eli elimde titremiyordu. Konuşmadan yüz adım kadar attık.

-Axel, dedi sonunda genç kız.

-Sevgili Graüben'im!

-Bu çok hoş bir yolculuk olacak.

Bu sözleri işitince yerimden zıpladım.

-Evet, Axel, bir bilginin yeğenine yakışır bir yolculuk. Kişinin büyük girişimlerle kendisini göstermesi iyidir!

-Nasıl! Graüben, böyle bir sefere katılmamam için beni alıkoymaya çalışmayacak mısınız?

–Hayır, sevgili Axel, zavallı bir kızın varlığı sizin için engel teşkil etmese, seve seve amcana ve sana eşlik ederdim.

–Gerçekten mi?

–Gerçekten.

Ah! Kadınlar, genç kızlar, kadın kalbi asla anlaşılamaz! Canlılar arasında en çekingен varlıklar olmadığınızda, en cesurları siz oluyorsunuz. Sizin yanınızda mantığa yer yok. Nasıl olur! Bu çocuk bu sefere katılmam için beni cesaretlendiriyordu! Maceraya atılmaktan çekinmezdi. Beni, sevdiği kişiyi buna itiyordu!

Şaşırp kalmıştım, hatta neden söylemeyeyim, utanmıştım.

–Graüben, yarın da aynı şekilde konuşup konuşmayacağını görürüz, dedim.

–Yarın da, sevgili Axel, bugünkü gibi konuşacağım.

Graüben ve ben, el ele tutuşmuş, ama sessiz kalarak yolumuza devam ettik; gün boyu yaşadığım duygulardan bitkin düşmüştüm.

“Ne de olsa temmuzun ilk günlerine daha çok var, o zamana kadar amcamı yer altında gezme takıntısından kurtaracak nice olaylar olur,” diye düşündüm.

Königstrasse’deki eve vardığımızda gece çökmüştü. Evi sakin bulmayı düşünüyordum; amcam her zamanki gibi erken yatmış ve sevgili Marthe da yemek odasında akşamın son temizliğini yapıyor olmalıydı.

Fakat Profesör’ün sabırsızlığını hesaba katmamıştım. Amcamı bazı malları yola bırakan bir hırsız ordusunun ortasında bağırırken, koşuşturur-

ken buldum. Yaşlı hizmetçi nereye yetişeceğini bilemez haldeydi.

-Axel gelsene! Acele et, seni zavallı! diye bağırdı amcam beni uzaktan görünce. Daha valizin bile hazır değil. Evraklarım henüz düzenlenmedi, yolculuk çantamın da kilidini bulamıyorum, tozluklarım da hâlâ gelmedi!

Donup kalmıştım. Sesim gitmişti. Dudaklarım ancak şunu telaffuz edebildi:

-Gerçekten gidiyor muyuz?

-Elbette, zavallı çocuk, burada duracağına gidip geziyorsun!

-Gidiyor muyuz? diye tekrarladım halsiz bir sesle.

-Evet, yarın değil, bir sonraki gün, sabah erkenden.

Daha fazlasını dinleyecek halde değildim, hemen odama kaçtım.

Artık hiç kuşku yoktu. Amcam yolculuk için gerekli olacak alet edevatı getirttirmek için öğleden sonrasını vermişti. Bahçenin yolu iplerle, düğümlü iplerle, meşalelerle, mataralarla, demirden kramponlarla, külünklerle, demirli bastonlarla, kazmalarla, en az on kişiyi donatacak kadar eşyayla doluydu.

Korkunç bir gece geçirdim. Ertesi gün erken saatte çağrıldığımı işittim. Kapımı açmamaya kararlıyım. Ama, "Sevgili Axel," diyen yumuşacık sese nasıl karşı koyabilirdim?

Odamdan çıktım. Üzgün halimin, solgun tenimin, uykusuzluktan kızarmış gözlerimin Graüben'i etkileyip fikirlerini değiştireceğini düşünüyordum.

Amcamı bağıırken ve koşuştururken buldum.

–Sevgili Axel'im, daha iyi olduğunu ve gecenin seni sakinleştirdiğini görüyorum, dedi Graüben.

–Sakin mi! diye haykırdım.

Aynaya koştum. Düşündüğüm kadar kötü görünmüyordum. İnanılır şey değildi.

–Axel, dedi Graüben. Vasimle enine boyuna konuştum. Çok cesur bir bilgin, gözü pek bir adam ve onun kanı senin damarlarında akıyor. Bana planlarını, umutlarını, neden ve nasıl amacına ulaşmayı umduğunu anlattı. Bunu başaracak, hiç kuşum yok. Ah sevgili Axel, kendini bu şekilde bilime adamak ne kadar güzel! Bay Lidenbrock’u ne büyük bir şan bekliyor ve bu şan yoldaşının üzerinde de parlayacak! Döndüğünüzde Axel, bir erkek olacaksın; onun eşiti, konuşma özgürlüğü olan, istediği gibi davranabilen biri ve nihayetinde özgür olacaksın...

Yüzü kızaran genç kız cümlesini tamamlamadı. Bu sözleri beni biraz canlandırmıştı. Ama hâlâ yola çıkacağımıza inanmak istemiyordum. Graüben’i profesörün çalışma odasına çektim.

–Amca, yola çıkmakta kesin kararlı mısınız? diye sordum.

–Nasıl yani! Kuşkun mu var?

–Hayır, diye cevap verdim onu kızdırmamak için. Sadece neden acele ettiğimizi anlamıyorum.

–Zaman tabii ki! Değiştirilemez bir hızla akan zaman!

–Ama daha 26 Mayıstayız ve Haziran sonuna kadar...

–Seni cahil, İzlanda’ya gitmek bu kadar kolay mı sanıyorsun? Aptallık etmeyip yanımda kal-saydın, seni Kopenhag bürosuna götürecektim, Liffender ve Co’ya. İşte o zaman Kopenhag’dan Reykjavik’e yalnızca bir sefer olduğunu görürdün.

–Yani?

–Yani, 22 Haziranı beklersek Scartaris’in gölgesinin Sneffels’in kraterine dokunacağı anı ka-

çırmış oluruz! Bu yüzden oraya varmanın bir yolunu bulmak için hızlıca Kopenhag'a varmamız gerekiyor. Hadi valizini hazırla.

Buna karşılık söyleyecek tek bir kelime bile yoktu. Tekrar odama çıktım. Graüben beni takip etti. Küçük bir valize yolculuğum için gerekli olan eşyaları kendi elleriyle yerleştirdi. Lubeck veya Heligoland'da gezi yapacakmışız gibi heyecansızdı. Küçük elleri acele etmeden gidip geliyordu. Sakin sakin konuşuyordu. Seferimize ilişkin en makul nedenleri sıralıyordu. Beni büyülüyordu ve ona karşı ciddi bir öfke hissediyordum. Bazen kızmak istiyordum, ama buna hiç dikkat etmiyordu ve düzenli bir şekilde işine devam ediyordu.

Sonunda valizin son kayışı da bağlandı. Giriş katına indim.

O gün fizik aletleri, silahlar, elektrikli eşyalar getiren satıcıların sayısı artmıştı. Sevgili Marthe aklını yitirmiş gibiydi.

–Beyefendi delirdi mi? diye sordu bana.

Bunu onaylayan bir işaret yaptım.

–Ve sizi de beraberinde mi götürüyor?

Aynı şekilde onayladım.

–Nereye? dedi kadın.

Parmağımla arzın merkezini gösterdim.

–Bodruma mı? diye haykırdı yaşlı hizmetçi.

–Hayır, daha aşağıya, dedim.

Akşam oldu. Geçen zamanın bilincini kaybetmiştim.

–Yarın sabah görüşürüz, dedi amcam, tam saat altıda yola çıkacağız.

Saat onda yatağıma cansız bir kütle gibi yığıldım.

Geceleyin korkularım tekrar hortladı.

Geceyi uçurumları hayal ederek geçirdim! San-
rılara maruz kalmıştım. Profesörün güçlü elinin
beni tuttuğunu, sürüklediğini, kırdığını, çamura
batırdığını hissediyordum! Cisimlerin boşluğa bı-
rakıldıklarında yükselen bir hızla düşmeleri gibi,
sonu görünmeyen uçurumlardan düşüyordum. Ar-
tık hayatım bitmek bilmeyen bir düşüşten ibaretti.

Sabah beşte yorgunluktan ve heyecandan tü-
kenmiş bir halde uyandım. Yemek odasına indim.
Amcam masadaydı. Kahvaltısını iştahla yutuyor-
du. İğrenerek ona baktım. Ama Graüben oraday-
dı. Bir şey söylemedim. Yemek yiyemedim.

Saat beş buçukta, sokakta tekerlek sesleri işi-
tildi. Bizi Altona demiryollarına götürmek için ge-
niş bir araba gelmişti. Arabaya amcamın kolileri
yüklendi.

–Valizin nerede? dedi amcam.

–Hazır, diye cevap verdim fenalaşarak.

–Hemen valizini getir, yoksa treni kaçıracaksın!

Kaderime karşı koymanın imkânsız olduğunu
gördüm. Odama tekrar çıktım ve valizimi mer-
divenin basamaklarından kaydırarak peşinden
koştum.

O an amcam gösterişle evin “dizginlerini”
Graüben’e veriyordu. Güzel Virlandım her za-
manki sakinliğini koruyordu. Vasisine sarıldı, ar-
dından yumuşak dudaklarıyla yanağıma hafifçe
dokunduğunda gözyaşlarına engel olamadı.

–Graüben! diye haykırdım.

–Git, sevgili Axel'im, git, dedi genç kız, şu an
nişanlından ayrılıyorsun, ama döndüğünde eşine
kavuşmuş olacaksın.

Marthe ve genç kız son bir kez bize veda ettiler.

Graüben'e sımsıkı sarıldım, ardından arabaya bindim. Marthe ve genç kız, kapının eşiğinde, son kez bizimle vedalaştılar; arabacının ıslığıyla coşan atlar Altona yolunda dörtnala koşmaya koyuldu.

VIII

Hamburg'un bir kenar mahallesi olan Altona, bizi Belt kıyılarına götürecektir olan Kiel demiryollarının başlangıç noktasıydı. Yirmi beş dakika kadar kısa bir sürede Holstein topraklarına girmiştik.

Saat altı buçukta araba garın önünde durdu. Amcamın çok sayıdaki kolileri, hacimli yolculuk eşyaları arabadan indirildi, taşındı, tartıldı, etiketlendi, yük vagonuna yüklendi. Böylece saat yedide aynı kompartımanda karşı karşıya oturmuştuk. Tren düdüğü çaldı, lokomotif harekete geçti. Yola çıkmış olduk.

Olanlara boyun eğmiş miydim? Henüz değil. Sabahın serin havası, trenin hızıyla seri şekilde değişen yolun manzarası büyük kaygımdan beni biraz uzaklaştırdı.

Profesör'ün düşünceleri, her zamanki sabırsızlığıyla karşılaştırıldığında çok yavaş ilerleyen treni geçip gitmişti. Vagonda baş başa kalmıştık ama konuşmuyorduk. Amcam ceplerini ve yolculuk çantasını büyük bir titizlikle tekrar gözden geçiriyordu. Planlarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu hiçbir parçanın eksik olmadığını gördüm.

Bunların arasında özenle katlanmış bir evrak, Hamburg konsolosu ve Profesör'ün dos-

tu olan Christiensen'in imzasıyla Danimarka Büyükelçiliği'nin antetini taşıyordu. Kopenhag'da İzlanda Valisi'ne verilmek üzere tavsiye mektubu almamıza yardımcı olacak bir evrak olmalıydı.

Aynı zamanda cüzdanın en gizli cebine özenle yerleştirilmiş meşhur belgeyi de fark ettim. Kalbimin en derininden ona lanet okudum ve tekrar manzarayı incelemeye koyuldum. Pek ilginç olmayan, monoton, balçıklı ve verimli ovalardan oluşan geniş bir araziydi: ray döşemeye ve demiryolu şirketlerinin hoşuna giden düz çizgiler çizmeye son derece elverişli bir kırdı.

Ama bu monoton manzara beni bunaltacak kadar uzun sürmedi, çünkü yola çıkışımızdan üç saat sonra tren denizin iki adım berisinde, Kiel'de durdu.

Eşyalarımız Kopenhag için kaydolduklarından onlarla ilgilenmemiz gerekmedi. Yine Profesör, buharlı gemiye taşınırken endişeli bir gözle onları takip etti. Sonunda eşyalarımız sintinenin dibinde gözden kayboldu.

Amcam demiryollarına varışımızla geminin yola çıkış vaktini acele içinde çok iyi hesaplamıştı; önümüzde boş bir gün vardı. Buharlı gemi *Ellenora* geceleyin yola çıkacaktı. Böylece dokuz saatlik bir huysuzluk ortaya çıktı; bu dokuz saat boyunca tez canlı amcam gemi ve demiryolları idarelerine, böyle zaman kayıplarına izin veren hükümetlere sövüp saydı. *Ellenora*'nın kaptanıyla geminin kalkış saatini görüşmeye gittiğinde onunla ağız birliği yapmak zorunda kaldım. Profesör kaptanı zaman kaybetmeden hemen motorları ısıtmaya zorlamak istiyordu. Ama kaptan amcamı başından savdı.

Her yerde olduğu gibi Kiel şehrinde de bir günü geçirmek gerekiyordu. Arka tarafında küçük şehrin yükseldiği boğazın yemyeşil kıyılarında gezindik, ağaç dalları arasında kuş yuvasını andıran şehri saran sık koruları dolaştık, her birinde soğuk bir küvetin bulunduğu villaları seyrettik, koştuk, homurdandık derken akşamın onu oldu.

Ellenora'nın duman kasırgaları gökyüzünde çoğaldı; kazanın titremesiyle güverte hafiften sallandı. Nihayet gemideydik ve geminin tek odasındaki iki ranza bizimdi.

Saat onu çeyrek geçe laçka edildi ve buharlı gemi Büyük Belt Boğazı'nın karanlık sularında hızlıca ilerlemeye başladı.

Gece zifiri karanlıktı. Rüzgâr güzeldi ve deniz kabarıktı. Karanlıkların içinde kıyıda birkaç ışık göründü. Daha sonra, emin değilim ama suların üzerinde sanki bir deniz fenerinin ışığı parladı. Yolculuğumuzun başlangıcıyla ilgili aklımda kalanlar bundan ibaretti.

Sabah yedide Seeland'ın batı kıyısında yer alan küçük bir şehre, Korsor'a demir attık. Burada gemiden inip Holstein ovaları kadar düz bir yöreye bizi götürecek olan bir trene geçtik.

Danimarka'nın başkentine ulaşmak için daha üç saatlik bir yolumuz vardı. Amcam gece boyu gözünü hiç kapamamıştı. Sabırsızlığıyla sanki treni ayaklarıyla itiyor gibiydi.

Nihayet bir deniz parçası gördü.

–Sund! diye haykırdı.

Sol tarafımızda hastaneye benzeyen geniş bir inşaat vardı.

–Tımarhane, dedi bizimle yolculuk yapan kişilerden biri.

“Aslında bizim de yatırılmamız gereken bir yer. Her ne kadar büyük görünse de, bu hastane Profesör Lidenbrock’un deliliğini zapt etmek için yine de çok küçük sayılır!” diye düşündüm

Sonunda saat sabahın onunda Kopenhag’a ayak bastık. Bagajlarımız bir arabaya yüklendi, Bred-Gad’daki Phoenix oteline bizimle birlikte taşındı. Yarım saatlik bir işti bu, çünkü gar şehrin dışında yer alıyordu. Ardından amcam, kısa bir temizlikten sonra, beni peşinden sürükledi. Otel kapıcısı Almanca ve İngilizce biliyordu, ama çok dil bilen amcam adama hatasız bir Dancayla sordular, o da ona hatasız bir Dancayla Kuzey Antik Eşyalar Müzesi’nin yerini tarif etti.

Eski taştan silahlarla, kapaklı kupalarla ve mücevherleriyle ülkenin tarihini tekrar oluşturmaya yarayan bu harikaların yığılmış olduğu bu tuhaf kurumun müdürü bir bilgin, aynı zamanda Hamburg konsolosunun dostu Profesör Thomson’du.

Amcamda ona verilmek üzere hazırlanmış samimi bir tavsiye mektubu vardı. Genelde bilginler başka bilginleri pek iyi karşılamazlar. Ama burada durum bambaşkaydı. Misafirperver birisi olan Bay Thomson, Profesör Lidenbrock’u, hatta yeğenini bile dostça karşıladı. Sırrımızı mükemmel Müze Müdürü’yle paylaşmadığımızı söyleme gerek bile yok. Beklentisiz meraklılar olarak İzlanda’yı gezmek istiyorduk.

Bay Thomson hemen bize yardımcı oldu ve yolculuğumuz için bir gemi aramaya limana gittik.

Oraya gidecek bir taşıt bulamamayı umuyordum. Ne yazık ki öyle olmadı. Küçük bir Danimarka guleti, *Valkyrie*, 2 Haziran günü Reykjavik'e yelken açacaktı. Kaptanı Bjarne gemideydi. Yakında yolcusu olacak kişi sevincinden ellerini kırarmış gibi kaptanın ellerini sıktı. Bu iyi kalpli adam, amcamın elini bu şekilde sıkmasına şaşırılmıştı. İzlanda'ya gitmek onun için çok sıradandı, çünkü mesleği buydu. Amcamsa bunu olağanüstü buluyordu. Saygıdeğer kaptan bu coşkuyu fırsat bilip gemisinde yapacağımız yolculuk için iki katı para aldı. Ama biz bu kadar ince hesap yapmıyorduk.

–Salı günü sabah yedide gemide olun, dedi Bay Bjarne bol miktarda dolar cebine attıktan sonra.

Bay Thomson'a ilgi ve alakasından dolayı teşekkür ettik ve Phoenix oteline döndük.

–Her şey iyi gidiyor! Çok iyi gidiyor! diye tekrarlıyordu amcam. Bu geminin yola çıkması ne hoş bir rastlantı! Şimdi yemek yiyip şehri gezelim.

Hafif yana yatmış, kimseyi korkutmayan iki masum topun yer aldığı karakolun bulunduğu biçimsiz bir meydan olan Kongens-Nye-Torw'a gittik. Oraya yakın bir yerde, 5 numarada, Vincent adında bir lokantacının işlettiği bir Fransız “restoranı” bulunuyordu; kişi başı dört mark⁶ gibi uygun bir fiyata yeterince yemek yedik.

Şehri gezmenin tadını çıkardım. Amcamsa onu gezdirmeme müsaade etmiş gibiydi. Aslında gezdiğimiz hiçbir yeri görmedi sayılır; ne kralın an-

6 Yaklaşık 2 Frank 75 Kuruş.

lamsız sarayını, ne Museum'un önünde su kanalı üzerinde kurulmuş on yedinci yüzyıldan kalan güzel köprüyü, ne çirkin mi çirkin duvar resimleriyle süslenmiş ve içinde Heykeltıraş Torwaldsen'in eserlerinin bulunduğu devasa anıt-mezarı, ne hoş bir park içinde Rosenborg'un güzel döşeli küçük şatosunu, ne Borsa'nın muhteşem Rönesans binasını, ne bronzdan dört ejderhanın kuyruklarının birbirine dolanmış olduğu çan kulesini ne de şehrin surlarında geniş kanatları deniz rüzgârında şişmiş gemi yelkenlerini andıran büyük değirmenleri. İki köprünün ve firkateynlerin kırmızı çatılarının altında sakince uyuyan limana doğru, boğazın yemyeşil kıyılarında, topların mürver ve söğüt dalları arasında kara namlularını uzattıkları kalenin gizlendiği gür ağaçların gölgesinde güzel Virlandlımla tadına doyum olmayan ne gezintiler yapardık burada!

Ama maalesef! Zavallı Graüben'im uzaktaydı. Onu bir daha görmeyi ümit edebilir miydim?

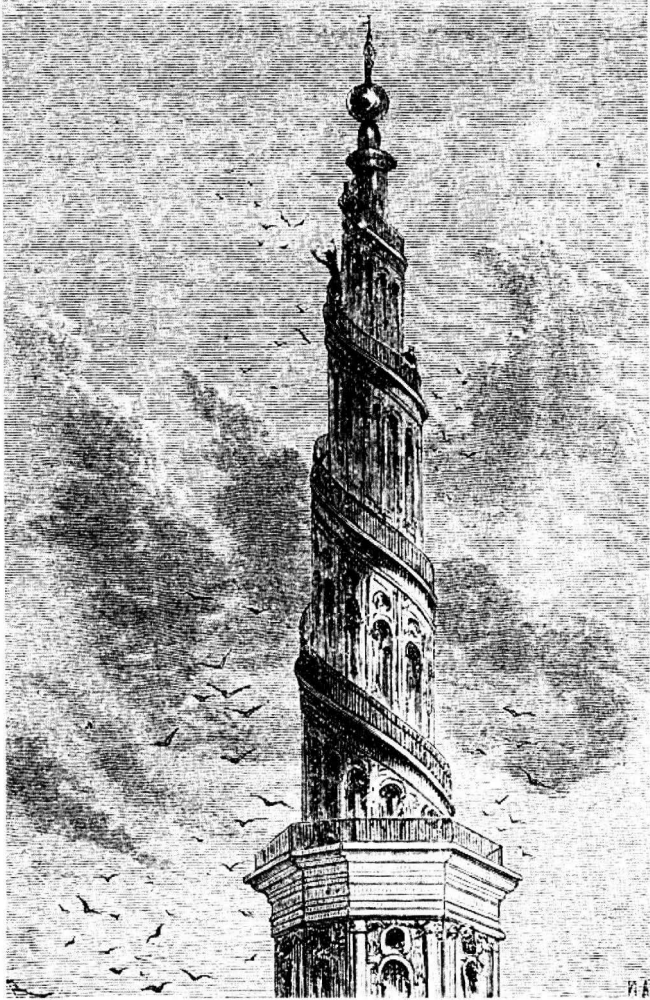
Amcam bu büyüleyici tarihi yerlerin hiçbirine dikkat etmemiş olsa da, Kopenhag'ın güneybatı mahallesini oluşturan Amak Adası'nda bulunan bir çan kulesini görünce fazlasıyla şaşırmıştı.

Amcam o tarafa yönelmemizi söyledi. Su kanallarında hizmet veren küçük buharlı bir gemiye bindik ve kısa bir süre sonra gemi Dock-Yard'a yanaştı.

Yarısı sarı, yarısı gri renk pantolonlar giymiş kürek mahkûmlarının, gardiyanların sopası altında çalıştıkları dar sokaklardan geçtikten sonra Vor-Frelsers-Kirk'in önüne vardık. Bu kilisenin kayda değer bir yanı yoktu. Ama biraz yüksek

olan kulesinin Profesör'ün dikkatini çekmesinin nedeni şuydu: Zemininden itibaren bir dış merdiven kulenin etrafını dolaşıyordu ve spiralleri de göğün ortasında yükseliyordu.

-Yukarı çıkalım, dedi amcam.

Frelser-Kirk çan kulesi

–Ama yükseklik korkusu? diye karşılık verdim.

–Çıkmak için bir neden daha, alışmamız gerekiyor.

–Yine de...

–Gel diyorum sana, zaman kaybetmeyelim.

Dediğini yapmak zorunda kaldım. Sokağın diğer tarafında bulunan bir bekçiden kulenin anahtarını aldık ve tırmanışımız başladı.

Amcam çevik adımlarla önümden gidiyordu. Dehşete düşmüş onu takip ediyordum, başım acınası bir kolaylıkla dönüyordu. Ne kartalların dengesine ne de onların hislerinin donukluğuna sahiptim.

İçteki burma merdivende olduğumuz sürece her şey yolunda gitti, ama yüz elli basamaktan sonra rüzgârın yüzüme vurmaya başladığı çan kulesinin platformuna varmıştık. Havada yükselen, dayanıksız bir korkuluğun koruduğu, gitgide darlaşan basamakları sonsuzluğa doğru yükseliyor gibi görünen merdiven burada başlıyordu.

–Bunu asla başaramam! diye haykırdım.

–Korkak mısın? Çık hadi! diye cevap verdi acımasızca Profesör.

Tutunarak onu takip etmek zorunda kaldım. Açık hava beni sersemletti. Rüzgârın etkisiyle çan kulesinin sallandığını hissettim. Bacaklarım altımdan kayıp gidiyor gibiydi. Ardından dizlerimin üstünde, derken yüzükoyun sürünerek merdiveni çıkmaya devam ettim. Gözlerimi kapadım. Yükseklik korkusuna kapılmıştım.

Sonunda amcamın beni yakamdan tutup çekmesiyle çan kulesinin tepesindeki kürenin yanına vardım.

–Bak, hatta iyi bak! Uçurum dersleri almamız lazım, dedi bana amcam.

Gözlerimi açtım. Sislerin ortasında düşüp ezilmiş gibi duran yassı evleri fark ettim. Başımın üstünden dağınık bulutlar geçiyordu, oysa bir göz yanılmasıyla hareketsiz gibi görünüyorlardı; sanki çan kulesi, küre ve ben olağanüstü bir hızla sürükleniyor gibiydik. Uzaklarda bir tarafta yemyeşil kırlar vardı, diğer tarafta ışık huzmesi altında deniz parlıyordu. Sund, Elseneur Burnu'nda, büyük martıların gerçek kanatları gibi birkaç beyaz yelkenliyle birlikte açılıyordu ve doğunun sisleri arasında İsveç'in belli belirsiz kıyıları kıvrılıp uzanıyordu. Bütün bu uçsuz bucaksız manzara gözlerimin önünde fırıl fırıl dönüyordu.

Yine de kalkmam, dik durmam ve bakmam gerekti. İlk yükseklik eğitimim bir saat sürdü. Nihayet aşağıya inip kaldırımların sağlam taşlarına ayağımla basmama izin verildiğinde, her yanım tutulmuştu.

–Yarın bunu tekrarlarız, dedi Profesör.

Gerçekten de beş gün boyunca bu baş döndürücü idmanı tekrarladım, istesem de istemesem de bu “yükseklik temaşa” sanatında belirgin gelişmeler gösterdim.

IX

Nihayet yola çıkacağımız gün geldi. Bir gün öncesinde iyi kalpli Bay Thomson İzlanda Valisi Kont Trampe'a, Piskopos Yardımcısı Pietursson'a ve Reykjawik Belediye Başkanı Finsen'e verilmek üzere ivedi tavsiye mektupları getirmişti. Buna karşılık amcam coşkuyla ellerini sıktı.

Ayın ikisinde, sabah altıda, kıymetli eşyalarımız *Valkyrie*'ye yüklendi. Kaptan bizi oldukça dar ve güverte köşkünün altında yer alan kamaralara götürdü.

–Rüzgâr iyi mi? diye sordu amcam.

–Mükemmel, diye cevap verdi Kaptan Bjarne. Güneydoğudan gelen bir rüzgâr var. Arkadan gelen rüzgârla Sund'dan çıkıp bütün yelkenler fora edilecek.

Az sonra iki direkli hafif gemi, mizana yelkenini, randa yelkenini, gabya yelkenini, grandi ve pruva direklerinin babafingosunu açarak boğazda ilerledi. Bir saat sonra Danimarka'nın başkenti uzak dalgalarda batıyor gibiydi. *Valkyrie* Elsenaur'ün kıyılarını yakından takip ediyordu. Sınırlerim çok gergin olduğu için efsanevi taraçalarda gezen Hamlet'in gölgesini görmeye hazırdım.

“Ey muhteşem deli! Muhtemelen bu yolculuğu onaylardın! Ebedi kuşkuna bir çözüm aramak için belki de arzın merkezine bizimle gelirdin!”

Fakat antik surların üzerinde hiçbir şey görünmedi. Zaten şato Danimarka'nın kahraman prensinden çok daha yeniydi. Günümüzde her yıl bütün ülkelerden gelen on beş bin çeşit geminin geçtiği Sund Boğazı'nın giriş çıkışlarını denetleyen görevlinin görkemli barınağı olmuştu.

Krongborg Şatosu, aynı zamanda İsveç kıyılarında yükselen Helsinborg Kulesi de kısa süre sonra sislerin içinde kayboldu ve gemi Cattegat yeliyle hafiften yan yattı.

Valkyrie hafif bir yelkenliydi. Ama yelkenli gemilerde neye güveneceğimizi pek bilemeyiz. Reykjawik'e kömür, ev eşyaları, çanak çömlek, yünden kıyafetler ve buğday taşıyordu. Hepsi Danimarkalı olan beş kişilik bir mürettebat manevralar için yeterliydi.

-Yolculuk ne kadar sürecek? diye sordu amcam kaptana.

-Yaklaşık on gün, diye cevap verdi kaptan, tabii Feroe yakınlarında kuzeybatıdan gelen sağnaklarla karşılaşmazsak.

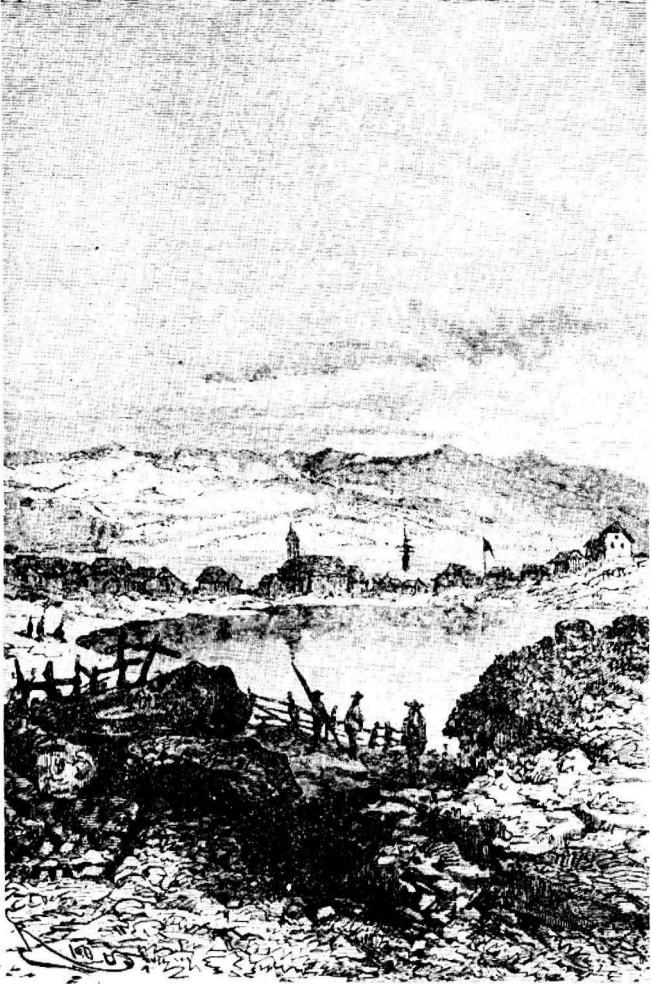
-Ama yine de fazla gecikme olmaz, değil mi?

-Hayır beyefendi, sakın olun, vaktinde varırız.

Akşama doğru yelkenli Danimarka'nın kuzey ucundaki Skagen Burnu'nu ve geceleyin de Skager-Rak'ı geçti. Lindness Burnu'nu aşarak Norveç'in uç kısmını da kat edip Kuzey denizine girdi.

İki gün sonra Peterheade hizasında İskoçya kıyılarını fark ettik ve Valkyrie, Orcades ve Seethland adalarının arasından geçerek Feroe'ye doğru yöneldi.

Çok geçmeden yelkenlimiz Atlantik'in dalgalarına maruz kaldı. Kuzey rüzgârına karşı volta

Reykjavik manzarası

vurmak zorunda kaldı ve güçbela Feroe'ye ulaştı. Ayın sekizinde Kaptan, buradaki adaların en doğusunda yer alan Myganness Adası'nı gördü ve o andan itibaren dümdüz İzlanda'nın güney kıyısında yer alan Portland Burnu'na doğru ilerledi.

Yolculuk esnasında kayda değer bir olay olmadı. Denizin sıkıntılarına iyi sayılacak şekilde dayandım. Amcamsa sürekli rahatsızlandı, bu da onu çileden çıkarıp utandırdı.

Bu yüzden Kaptan Bjarne'le Sneffels konusunda, iletişim yollarıyla, taşıma meseleleriyle ilgili görüşemedi. Açıklamalarını varış yerine saklaması gerekti ve bütün zamanını duvarları geminin baş kış vurmalarıyla çatırdayan kamarasında uzanarak geçirdi. Aslında bunu fazlasıyla hak ettiğini itiraf etmeliyim.

Ayın onbirinde Portland Burnu'na ulaştık. Hava açık olduğu için Portland'ın arkasında yükselen Myrdals Yocul'u görebildik. Burun dik yamaçlı ve kumsalın üzerinde tek başına dikilmiş büyük yuvarlak bir tepeden oluşuyordu.

Valkyrie kıyısı belli bir mesafeden takip ediyordu. Batıya doğru, sayısız balina ve köpekbalığı sürüsünün ortasında ilerliyordu. Çok geçmeden köpüklü denizin öfkeyle çarptığı delikli iri bir kaya görüldü. Westman adacıkları okyanustan fırlamış gibiydi, tıpkı sıvı bir ovanın üzerine serpilmiş kayaları andırıyordu. O andan itibaren yelkenli, İzlanda'nın batı köşesini kapayan Reykjaness Burnu'nu dönmek için biraz genişten aldı.

Azgın deniz, amcamın güverteye çıkıp güneybatı rüzgârların dövdüğü delik deşik olmuş bu kıyıları seyretmesine engel oldu.

Kırk sekiz saat sonra guleti yelkenlerini indirip kaçmak zorunda bırakan bir fırtınadan çıkınca doğuda, dalgaların altında tehlikeli kayalıkların upuzun uzandığı Skagen Burnu'nun işaret şamandırasını fark ettik. İzlandalı bir kaptan gemi-

ye geldi ve üç saat sonra *Valkyrie*, Faxe Koyu'nda Reykjavik açıklarında demir attı.

Nihayet profesör kamarasından çıktı; benzi soluktu, biraz çökmüş gibiydi, ama hâlâ coşkuluydu ve gözlerinde memnuniyet vardı.

Herkesin alacağı bir şeyi olduğu geminin gelişiy-le yakından ilgilenen şehir halkı limanda toplandı.

Amcam, yüzen hapishanesinden –aslında hastanesinden demek daha uygun olurdu– kurtulmakta sabırsızlanıyordu. Fakat yelkenlinin güvertesinden ayrılmadan önce beni geminin ön tarafına çekti ve parmağıyla koyun kuzey kısmında, iki zirveli doruklu bir dağı, ebedi karlarla kaplı iki koniyi gösterdi.

–Sneffels! Sneffels! diye haykırdı.

Ardından eliyle susmamı tavsiye edip onu bekleyen sandala bindi. Peşinden gittim, kısa bir süre sonra İzlanda topraklarına ayak bastık.

İlk önce hoş yüzlü ve general kıyafeti giymiş bir adam görüldü. Aslında sadece bir yargıçtı, adanın valisi Baron Trampe'ın ta kendisiydi. Profesör kiminle muhatap olduğunu anladı. Vali'ye Kopenhag'dan aldığı tavsiye mektuplarını verdi ve doğal olarak tamamen yabancı kaldığım Danca kısa bir sohbet ettiler. Bu ilk görüşmeden şu sonuç çıktı: Baron Trampe, Profesör Lidenbrock'un hizmetindeydi.

Vali gibi kıyafetinden dolayı asker gibi görünse de hali ve mizacı gereği barışsever olan Belediye Başkanı Bay Finsen amcamı çok hoş bir şekilde karşıladı. Piskopos yardımcısı Bay Pictursson ise Kuzey Bailliage'da piskoposluk gezisi yapıyordu, şimdilik ona takdim edilme olanağımız yoktu. Fa-

kat Reykjawik Okulu'nda doğa bilimleri profesörü olan Bay Fridriksson çok kibar bir insandı ve bize çok faydası dokundu. Bu mütevazı bilgin sadece İzlandaca ve Latince konuşuyordu. Bana hizmetlerini Horace'ın dilinde sundu ve anlamak için yarıttığımızı hissettim. Gerçekten de İzlanda'da bulunduğum sürece sohbet edebildiğim tek kişi oydu.

Evi üç odadan oluşan bu mükemmel adam iki odasını bize bıraktı. Kısa sürede bu odalara sayısı Reykjawik sakinlerini biraz şaşırtan eşyalarımızla birlikte yerleştik.

–Eh Axel, her şey yolunda ve en zorunu atlattık, dedi amcam.

–Nasıl en zoru? diye haykırdım.

–En zorunu tabii, artık sadece aşağıya inmek kaldı!

–Durumu bu şekilde görüyorsanız haklısınız, ama indikten sonra tekrar çıkmamız gerekmeyecek mi?

–Ah! O kısım beni hiç endişelendirmiyor! Bakalım! Kaybedecek vaktimiz yok. Kütüphaneye gideceğim. Belki Saknussem'e ait elyazmaları vardır. Onları incelemek beni çok mutlu eder.

–İyi. Ben de o zaman şehri gezeyim. Siz de şehri gezecek misiniz?

–Şehir pek ilgimi çekmedi. Bu İzlanda topraklarında ilginç olan her şey yerin üstünde değil altında bulunuyor.

Dışarı çıktım ve gelişigüzel gezindim.

İki sokaktan ibaret olan Reykjawik'te kaybolmak pek de mümkün değildi. Böylece yolumu sormak zorunda kalmadım Yol tarifleri beden dilinde pek çok yanlış anlamaya yol açabiliyor.

Şehir iki tepe arasında biraz alçak ve bataklığa benzer bir zeminde uzanıyordu. Devasa bir lav akıntısı şehrin bir yanını kaplamıştı ve hafif rampa şeklinde denize doğru iniyordu. Diğer tarafta devasa Sneffels buzuluyla biten ve Valkyrie'nin şu anda tek başına demir attığı geniş Faxe koyu vardı. Genelde İngiliz ve Fransız balıkçı kolcu gemileri açıklarda demir atıyorlardı, ama bizim burada bulduğumuz sırada adanın doğu kıyılarında görevdeydiler.

Reykjavik'in iki caddesinden en uzun olanı kıyıya paraleldi. Burada paralel olarak yerleştirilmiş kırmızı direkli ahşap barakalarda tüccarlar ve satıcılar kalıyordu. Batı tarafında yer alan diğer sokaksa, Piskopos'un ve ticaret yapmayan diğer insanların evleri arasından küçük bir göle doğru uzanıyordu.

Bu donuk ve hüznünlü yolları arşınladım. Bazen aşınmış eski bir yün halıyı andıran rengi solmuş bir çimen parçası, Lilliput sofrasında rahatlıkla yer alabilecek patates, lahana ve maruldan oluşan nadir sebzelerin yetiştiği bahçeler görüyordum. Ara sıra hastalıklı birkaç şebboy biraz güneşlenmeye çalışıyordu.

Ticaret yapılmayan sokağın ortasında doğrudan topraktan bir duvarla çevrili ve epey boş yerin bulunduğu halk mezarlığı karşıma çıktı. Oradan iki adımda Vali'nin evine vardım. Burası Hamburg'un Belediye Sarayı'na göre bir virane, İzlanda halkının kulübelerine göre bir saraydı.

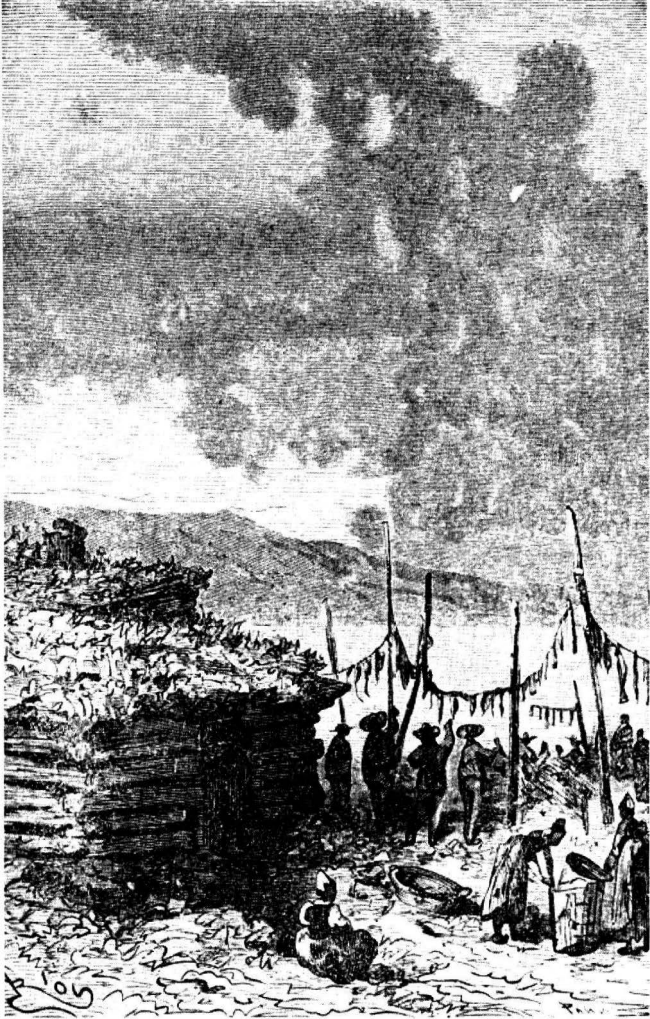
Küçük gölle şehir arasında Protestan tarzında, yanardağların kireç haline getirdiği taşlardan yapılmış kilise bulunuyordu. Batı rüzgârları sert es-

tiğinde muhtemelen kilise mensuplarının zararı karşılادıkları çatının kırmızı kiremitleri havada uçuşup dağılıyor olmalıydı.

Yakındaki bir tepenin üstünde, daha sonra bizi konuk eden kişiden öğrendiğim üzere, tek bir kelimesini bilmediğim için utanç duyduğum İbranice, İngilizce, Fransızca ve Dancanın öğretildiği Milli Okul'u fark ettim. Bu küçük kolejin barındırdığı kırk öğrencinin muhtemelen sonuncusu ben olurdum ve en dayanıksızların ilk geceden boğulacağı iki bölmeli dolap benzeri yataklarda onlarla birlikte uyumaya layık olamazdım belki de.

Üç saatte hem şehri hem de çevresini gezmiş oldum. Şehrin genel görünümü tuhaf bir şekilde hüzünlüydü. Hiç ağaç yoktu, hiç bitki yoktu. Her yerde volkanik kayaların sivri kılçıkları vardı. İzlandalıların kulübeleri topraktan ve turbadan yapılıyor ve duvarları da içe doğru eğimlidir. Yere konmuş çatılara benziyorlar. Ne var ki bu çatılar verimli birer çayır gibidir. Evin sıcaklığı sayesinde çimler mükemmel bir şekilde çatının üzerinde gelişiyor ve ot biçimi döneminde biçiliyorlar; aksi halde evcil hayvanlar bu yemyeşil evlerin üzerinde otlarlardı.

Gezintim sırasında pek kimseyle karşılaşmadım. Ticaret yapılan sokaktan geri gelirken halkın büyük bir kısmını buranın temel ihraç ürünü olan morina bağıkıklarını kuruturken, tuzlarken ve yüklerken gördüm. Erkekler cüsseli gibiydiler, ama hantaldılar; kutup çemberinin sınırında yaşamaya mahkûm ettiği için tabiatın Eskimo olarak yaratması gereken, kendilerini biraz insanlığın dışında hisseden, bu buzdan toprak üzerinde

Reykjavik'in bir sokağı

sürgün edilmiş, gözleri düşünceli bir çeşit sarışın Almanlardı! Yüzlerinde gülümseme aramak boşunaydı. Bazen kasların istem dışı bir kasılmasıyla gülüyorlardı, ama asla gülümsemiyorlardı.

Üzerlerinde bütün İskandinav ülkelerinde “vadmél” adıyla bilinen siyah yünden yapılmış kısa asker ceketine benzer elbiseleri, geniş kenarlı şapkaları, kırmızı şeritli pantolonları ve ayaklarında ayakkabı şeklinde katlanmış bir parça deri vardı.

Kadınların yüzleri hüznü ve boyun eğmiş gibiydi; güzel olsa da donuk yüzlerdi. Üzerlerinde bir korse ve koyu “vadmél”den bir etek vardı. Kızlar çember şeklinde örülmüş saçlarının üstüne kahverengi örgülü bir başlık takıyorlardı. Evli olanlarsa başlarını tepe kısmı beyaz kumaştan yanları renkli bir mendille sanyorlardı.

Epey gezdikten sonra Bay Fridriksson'un evine döndüm, amcamı ev sahibiyle birlikte buldum.

X

Akşam yemeği hazırđı ve gemideki zorunlu diyetin midesini derin bir çukura çevirdiği Profesör Lidenbrock tarafından iştahla silinip süpürüldü. İzlanda'dan ziyade Danimarka usul olan bu yemeğin pek ilginç bir yanı yoktu. Ama ev sahibimiz Danimarkalı olmaktan ziyade İzlandalı olduğu için bana antik misafirperverliğin kahramanlarını hatırlattı. Kendi evinde ondan çok bizim ev sahibi olduğumuzu fark ettim.

Sohbet benim de anlayabilmem için amcamın biraz Almanca, Bay Fridriksson'un da Latince kattığı yerel dilde edildi. Bilginlere yakışır şekilde bilimsel konularla ilgiliydi. Sohbet boyunca Profesör Lidenbrock aşını derecede ihtiyatlı davrandı ve gözleriyle her cümlede gelecek planlarımız hakkında konuşmamamı işaret etti.

Fridriksson önce amcama kütüphanede yaptığı araştırmaların sonuçlarını sordu.

–Ktphaneniz mi! diye haykırdı Profesör. Neredeyse bomboş raflara dizilmiş takımı eksik kitaplardan oluşuyor.

–Nasıl olur! diye cevap verdi Bay Fridriksson. Çoğu nadir ve kıymetli sekiz bin kitabımız var. Eski İşkandinav dilinde eserler olduğu gibi her yıl Kopenhag'dan bize ulaştırılan bütün yeni kitaplar da olması lazım.

–Bu sekiz bin kitabı nereden alıyorsunuz? Çünkü bana kalırsa...

-Ah! Bay Lidenbrock, kitaplarımız bütün ülkeyi dolaşıyor. Buzdan yaşlı adamızda herkes okumayı seviyor! Okuma yazma bilmeyen tek bir çiftçimiz, tek bir balıkçımız yok. Çünkü bizce kitaplar demirden parmaklıklar arkasında meraklı gözlerden uzak çürümeye değil, okurların gözleri altında eskimeye layıklar. Bu yüzden kitaplar elden ele geziyor, sayfaları çevriliyor, okunuyor ve tekrar okunuyor; çoğu zaman bir veya iki yıl uzaklarda dolaştıktan sonra raflarına dönüyor.

-Dönmesini beklerken, dedi amcam biraz huy-suzlanarak, ya yabancılar...

-Ne yapalım! Yabancıların kendi kütüphaneleri var. Zaten her şeyden önce kendi köylülerimizi yetiştirmeliyiz. Size tekrar söylüyorum, inceleme araştırma sevdası İzlanda kanında var. Bu yüzden 1816'da bir edebiyat derneği kurduk, durumu da gayet iyi. Yabancı bilginler bu derneğe üye olmaktan onur duyuyorlar. Yurttaşlarımızın eğitimine yönelik kitaplar yayınlıyor ve ülkeye büyük hizmetler veriyor. Bu derneğin yazışmalı bir üyesi olmak isterseniz, Bay Lidenbrock, bundan büyük onur duyarız.

Zaten yüzlerce bilimsel derneğe üye olan amcam Bay Fridriksson'u duygulandıran bir şekilde üye olmayı kabul etti.

-Şimdi, diye devam etti Bay Fridriksson, kütüphanemizde bulmayı umduğunuz kitapları bana söyleyin, belki onlar hakkında sizi bilgilendirebilirim.

Amcama baktım. Cevap vermekte bir an tereddüt etti. Doğrudan planlarıyla ilgiliydi bu durum. Biraz düşündükten sonra konuşmaya karar verdi.

– Bay Fridriksson, dedi amcam, eski eserleriniz arasında Arne Saknussem’in eserlerinin bulunup bulunmadığını bilmek isterim.

–Arne Saknussem mi! diye cevap verdi Reykjavik profesörü. On altıncı yüzyılda yaşamış büyük doğabilimci, büyük simyacı ve büyük gezgin olan bilginden mi bahsediyorsunuz?

–Kesinlikle.

–İzlanda edebiyatının ve biliminin övünç kaynaklarından biri olan?

–Aynen dediğiniz gibi.

–İnsanlar arasında en ünlü olanı?

–Kabul ediyorum.

–Cesur olduğu kadar dâhi olan kişi mi?

–Onu iyi tanıdığınızı görüyorum.

Amcam kahramanı hakkında bu şekilde konuşulmasının mutluluğu içinde yüzüyordu. Bay Fridriksson’u gözleriyle yiyordu.

–Peki! Eserleri? diye sordu.

–Ah! Eserleri bizde yok!

–Nasıl! İzlanda’da mı?

–Ne İzlanda’da ne de başka bir yerde.

–Ama neden?

–Çünkü din sapkınlığı yüzünden Arne Saknussem’e işkence edildi ve 1573’te eserleri Kopenhag’da celladı tarafından yakıldı.

–Çok iyi! Mükemmel! diye haykırdı amcam doğabilimleri profesörünü dehşete düşürerek.

–Ne? dedi adam.

–Evet! Bu her şeyi açıklıyor, her şey yerine oturdu ve aydınlandı. Şimdi Saknussem’in kara listeye alındığı için dâhiyane keşiflerini neden gizlemek zorunda kaldığını ve sırrını gizli bir şif-

reyle anlaşılmaz hale getirmesi gerektiğini anlıyorum...

-Hangi sırrını? diye sordu heyecanla Bay Fridriksson.

-Şey sırrı, yani..., diye cevap verdi kekeleyerek amcam.

-Sizde farklı belgeler mi var yoksa? diye devam etti ev sahibimiz.

-Hayır. Sadece varsayımda bulunuyordum.

-İyi, diye cevap verdi Bay Fridriksson muhatabının şaşkın halini görünce ısrar etmeme cömertliğinde bulunarak. Umarım mineralojik zenginliklerini incelemeden adamızdan ayrılmazsınız, diye de ekledi.

-Elbette, diye cevap verdi amcam. Ama biraz geç kalmış olmalıyım, buradan epey bilgin araştırma yapmadı mı?

-Haklısınız Bay Lidenbrock. Kralın emriyle düzenlenen Bay Olafsen'le Bay Povelsen'in çalışmaları, Troil araştırmaları, Fransız korveti *La Recherche*'den⁷ Bay Gaimard'la Bay Robert'in bilimsel misyonu ve son olarak *La Reine-Hortense* firkateynindeki bilginlerin gözlemleri İzlanda'nın yeniden doğuşuna büyük katkıda bulundu. Ama inanın bana, daha yapılacak çok iş var.

-Aklınızdan ne geçiyor? diye sordu amcam sevecen olmaya ve gözlerinden fırlayan şimşekleri denetlemeye çalışarak.

7 *La Recherche* 1835 yılında Amiral Duperré tarafından kaybolmuş Bay de Blossville ve Lilloise seferini bulmak için gönderilmişti, ancak ne izlerine rastlanıldı ne de onlardan haber alındı. -J.V.

–Şöyle ki, fazla bilinmeyen, incelenmesi gereken nice dağ, buzul, yanardağ var! Hatta çok uzaklara gitmeye bile gerek yok, ufukta yükselen şu dağa bakın. Orası Sneffels'dir.

–Aa! dedi amcam. Demek Sneffels.

–Evet, çok ilginç olmakla beraber krateri pek ziyaret edilmeyen yanardağlardan biridir.

–Sönmüş mü?

–Evet, hem de beş yüz yıldır sönmüş durumda.

–Aslında olur! diye cevap verdi amcam havaya zıplamamak için bacaklarını var gücüyle kenetlemeye çalışarak. Jeolojik incelemelerimi onunla başlatmak isterim, bu seffel... Fessel... Nasıl demiştiniz?

–Sneffels, diye tekrarladı iyi yürekli Bay Fridriksson.

Konuşmanın bu kısmı Latince yapılmıştı, hepsini anlamıştım ve amcamı her yerinden taşan memnuniyetini zapt etmekle uğraşırken görünce ciddiyetimi korumakta zorlanıyordum; masum görünmeye çalışırken yüz ifadesi yaşlı bir iblisin mimiklerini andırıyordu.

–Evet, söylediklerinizi dinleyip bu Sneffels'i tırmanmaya çalışacağız. Kim bilir belki kraterini de inceleriz!

–Görevlerimin buradan ayrılmama pek elvermemesine üzülüyorum, diye cevap verdi Bay Fridriksson. Yoksa büyük bir zevkle size katılırdım ve eminim bu benim için çok faydalı olurdu.

–Aman hayır, hayır, diye cevap verdi amcam aceleyle. Kimseyi rahatsız etmek istemeyiz Bay Fridriksson. Tüm kalbimle size teşekkür ederim.

Sizin gibi bir bilginin yanımızda olması çok faydalı olurdu ama elbette görevleriniz var...

Ev sahibimizin İzlanda ruhunun saflığıyla amcamın nahoş niyetini anlamadığını düşünmeyi tercih ediyorum.

-Bu yanardağdan başlamak konusunda size tamamen katılıyorum Bay Lidenbrock, dedi Fridriksson. Burada çok ilginç gözlemler elde edeceğinizden eminim. Peki Sneffels yarımadasına nasıl gitmeyi düşünüyorsunuz?

-Deniz yoluyla, koyu geçerek. En hızlı yol bu sanırım.

-Muhtemelen öyle, ama bunu yapmanız imkânsız.

-Neden?

-Reykjavik'te hiç sandalımız yok.

-Kahretsin!

-Kara yoluyla kıyıyı takip ederek gitmeniz gerekecek. Bu biraz daha uzun olsa da daha da ilgi çekici olacaktır.

-Peki. O zaman bir rehber bulmaya çalışayım.

-Size teklif edeceğim bir rehberim var.

-Güvenilir, zeki bir adam mı?

-Evet, yanımda sakinlerinden. Pufla ördeği avcısıdır kendisi, çok hünerlidir, eminim ondan memnun kalacaksınız. Çok iyi de Danca konuşuyor.

-Ne zaman onunla görüşebilirim?

-Eğer size uygunsa yarın.

-Neden bugün değil?

-Çünkü ancak yarın burada olacak.

-O zaman bu iş yarına kaldı, diye cevap verdi amcam iç çekerek.

Bu önemli sohbet, Alman profesörünün İzlanda profesörüne samimi teşekkürleriyle birkaç dakika sonra son buldu. Akşam yemeğinde amcam çok önemli şeyler öğrenmişti: Saknussem'in hikâyesini, gizemli belgesinin neden şifreli yazıldığını, ev sahibinin keşif yolculuğunda ona eşlik edemeyeceğini ve yarın emirlerinde bir rehberin olacağını.

XI

Akşam vakti Reykjavik'in kıyılarında kısa bir gezinti yaptım ve erken vakitte dönerek kalın tahtalardan oluşan yatağıma yatıp derin bir uyku çektim.

Uyandığımda yandaki odada amcamı susmadan konuşurken işittim. Derhal kalkıp yanına gittim.

Uzun boylu, kalıplı bir adamla Danca konuşuyordu. Bu babayiğidin pek sık rastlanmayan bir gücü olmalıydı. Çok iri ve saf bir siması vardı, ama gözleri bana çok zeki göründü, hayalci bir mavi-likteydiler. İngiltere'de bile kızıl sayılacak uzun saçları atletik omuzlarına düşüyordu. Bu yerli çok esnek hareketlere sahipti, ama belki de beden dilinden habersiz veya gereksiz gördüğü için kollarını çok az hareket ettiriyordu. Her halinden sakin mizaçlı birisi olduğu anlaşılıyordu, ama kesinlikle uyuşuk sayılmazdı; onun hali daha çok huzurlu bir sakinliği çağırıyordu. Ona bakınca kimse-den bir şey istemediği, canının istediği gibi çalıştığı ve bu dünyada hayat felsefesini şaşırtacak veya etkileyecek bir şey olmadığını hissedebiliyorduk.

İzlandalının muhatabının tutkulu boş laflarını dinleme şeklinden karakterinin nüanslarını fark ettim. Amcamın sayısız hareketinin karşısında kollarını kavuşturmuş, hareketsiz duruyordu;

Hans, ciddi, serinkanlı ve sessiz kişi.

hayır demek için başını soldan sağa, evet demek için de eğmekle yetiniyordu; öyle az hareket ediyordu ki saçları neredeyse hiç kıvıldamıyordu; pıntılığē varan bir hareket tutumluğuydu bu.

Bu adama bakınca avcılık yaptığı hiç aklıma gelmezdi, av hayvanlarını korkutamayacağı ke-sindi. Acaba onları nasıl yakalayabiliyordu?

Bay Fridriksson bu sakin kişinin, tüyleriyle adanın en büyük zenginliğini oluşturan “Pufla ördeği avcısı” olduğunu bildirdiğinde her şey açıklığa kavuşmuştu. Bu tüylere kaz tüyü deniliyor ve bunları toplamak için de fazla hareket etmek gerekmiyor.

Yazın ilk günleri güzel bir ördek türünden olan Pufla ördeğinin dişisi kıyı boyunca sıralanan fjörd⁸ kayalıklarının arasına yuvasını kurar; bu yuvasını da karın kısmından kopardığı tüylerle döşer. Avcı veya daha doğrusu tacir gelir, yuvayı alır ve dişinin tekrar yuva kurması gerekir; bu da dışide tüy kaldığı sürece böyle devam eder. Tüyleri tamamen bitince, erkek ördek tüylerini yolmaya başlar. Fakat bunun sert ve kaba tüylerinin hiçbir değeri olmadığı için avcı kuşun yuvasını alması gerekmez; böylece ördekler yuvalarını tamamlar, dişi ördek yumurtlar, yavrular yumurtalarından çıkar ve bir sonraki yıl kaz tüyü hasadı tekrar başlar.

Pufla ördeği sarp kayalıkları değil de, denizde kaybolup giden ulaşılması kolay ve düz kayalıkları seçtiği için İzlandalı avcı fazla hareket etmeden işini halledebiliyordu; ekmesi ve biçmesi gerekmeden sadece mahsulleri toplamakla yetinen bir çiftçi gibiydi.

Bu ciddi, serinkanlı ve sessiz kişinin adı Hans Bjelke’ydi. Fridriksson’un tavsiyesi üzerine gelmişti. Gelecekteki rehberimizdi. Davranışları amcamınkiyle tuhaf bir şekilde taban tabana zıttı.

Yine de kolayca anlaştılar. Her ikisi de para konusunu düşünmüyordu. Biri teklif edilen para-

8 İskandinav ülkelerinde dar körfezlere verilen isim (fiyort). -J.V.

Amcam altı ayaklı Santor'u andınıyordu

yı kabul etmeye hazır, diğeri de istenilen miktarı ödemeye hazırdı. Hiçbir pazarlık bu kadar kolayca halledilmemişti.

Bununla birlikte yapılan anlaşmaya göre Hans, bizi Sneffels yarımadasının güney kıyısında yer alan Stapi köyüne, yanardağın eteklerine kadar götürmeyi kabul ediyordu. Su da kara yoluyla yirmi iki mil ediyordu ve amcama göre iki günde tamamlanacak bir yolculuktu.

Ama amcam söz konusu millerin yirmi dört bin kademlik Danimarka mili olduğunu öğrenince hesaplarını tekrar yapması gerekti ve yolların yetersizliğini de göz önünde tutarak yolun yaya olarak yedi veya sekiz gün sürebileceği ortaya çıktı.

İkisi onunla beni, diğer ikisi de eşyalarımızı taşımak için amcama dört at sağlanacaktı. Hans ise adet edindiği şekilde, yani yürüyerek bize eşlik edecekti. Hans kıyının bu kısmını çok iyi biliyordu ve en kısa yoldan gideceğine söz verdi.

Amcamla yaptığı anlaşma Stapi'ye vardığımızda bitmiş olmayacaktı. Haftalık dört rixdale⁹ karşılığında bilimsel keşfimiz sürdüğü sürece amcamın hizmetinde olacaktı. Anlaşmanın olmazsa olmaz koşulu, haftalık ücretin her cumartesi akşamı ödenmesiydi.

Yola çıkışımız 16 Haziran olarak belirlendi. Amcam avcıya anlaşmanın kaparosunu vermek istedi ama adam tek kelimeyle bunu reddetti.

–Efter, dedi.

–Sonra, dedi Profesör durumu anlamam için.

Hans anlaşma tamamlanır tamamlanmaz tek parça odadan çıktı.

–Eşsiz bir adam, ama geleceğin ona hazırladığı muhteşem rolden habersiz, dedi amcam.

–Demek bize oraya kadar eşlik edecek...

–Evet, Axel, arzın merkezine kadar.

Daha geçirecek kırk sekiz saatimiz vardı. Bu zamanı istemeye istemeye hazırlıklarımız için kullandım. Eşyaları en elverişli şekilde yerleştirmek için olanca aklımızı seferber ettik: araç gereçler bir

9 16 Frank 98 kuruş. –J.V.

tarafıta, silahlar diğerk tarafıta, aletler şu kutuda, yiyecekler bu kutuda. Toplam dört grup oluşturduk.

Araç gereçler şunlardı:

1. Yüz elli dereceye kadar gösteren Eigel termometresi, bana fazla veya yetersiz gibi görünüyordu. evre ısısı o dereceye kadar çıkacaksa fazlaydı, çünkü bu durumda pişmiş olurduk. Kaynakların veya erimiş herhangi bir madeni lme-miz gerektiğinde yetersiz görünüyordu.

2. Okyanus düzeyinden daha yüksek olan basınçları ölçmek için ayarlanmış, havası sıkıştırılmış bir manometre. Gerçekten de sıradan barometre yetmezdi; atmosfer basıncının yeryüzünden aşağıya indikçe orantılı olarak yükselmesi gerekiyordu.

3. Hamburg meridyenine ayarlanmış, Cenevre-li genç Boissonnas'ın tasarladığı bir kronometre.

4. Eğimi ve sapmayı gösteren iki pusula.

5. Bir gece dürbünü.

6. Elektrik akımı sayesinde güvenli ve yer tutmadan taşınması kolay ışık veren iki Ruhmkorff aygıtı.¹⁰

10 Bay Ruhmkorff'un aygıtı, hiç koku salmayan potas bikromat sayesinde çalışan bir Bunzen pilinden oluşuyor. Bir endüksiyon bobini pilin ürettiğı elektriğı özel şekilde hazırlanmış lambayla iletişim haline getiriyor; bu lambada havası alınmış ve içinde karbonik gaz veya azot tortusunun bulunduğı camdan bir sarmal var. Aygıt çalıştırıldığında gaz beyaz ve aralıksız bir ışık yayıyor. Pil ve bobin yolcunun çapraz olarak omzuna taktığı deriden bir çantaya yerleştirilir. Dışta kalan lamba derin karanlıklarda yeterince etrafı aydınlatıyor; herhangi bir patlama tehlikesi oluşturmadan en yanıcı gazlar arasında veya derin su akıntılarında bile sönmeden ilerlemeyi saçlar. Bay Ruhmkorff bilgin ve usta bir fizikçidir. Büyük keşfi yüksek gerilimli elektrik üretmeyi sağlayan endüksiyon bobinidir. 1864'te Fransa'nın, elektrik uygulamaları arasında en dahiyane olanına tanıdığı ve beş yılda bir verdiğı 50.000 Franklık dl kazanmıştır. -J.V.

Silahlar iki Purdley More and Co tüfekten ve iki Colt tabancasından ibaretti. Neden silah almıştık? Sanırım korkmamız gereken ne vahşiler ne de yırtıcı hayvanlar vardı. Ama amcam aygıtları kadar mühimmatından, özellikle de nemden zarar görmeyen, sıradan baruta göre kat kat üstün patlama gücüne sahip pamuk barutundan vazgeçmiyordu.

Aletler iki külünk, iki kazma, ipekten yapılmış bir ip merdiven, ucu demirli üç baston, bir balta, bir çekiç, bir düzine kadar demir köşebent ve vidalı halka ve düğümlü uzun halatlardan oluşuyordu. Epey kabarık bir koli olmuşlardı, çünkü merdiven tek başına üç yüz kadem uzunluğundaydı.

Son olarak erzaklar vardı; paket pek büyük değildi, ama yeterli gibi görünüyordu, çünkü bu pakette kurutulmuş et ve peksimet olarak en az altı aylık erzak olduğunu biliyordum. İçecek olarak yalnızca ardıç içkisi vardı. Mataralarımızdaki su hariç başka su almadık; amcam su kaynaklarından onları doldurmayı umuyordu. Amcama bu kaynak suların kalitesi, ısısı ve hatta su olmama durumu konusunda her ne kadar itiraz etmiş olsam da faydasız kalmıştı.

Yolculuk için yanımıza aldığımız eşyalarımızın eksiksiz sayımını tamamlamak için körelmiş makaslar, kırıklar için cebireler, ham ipten bir kurdele parçası, bandajlar ve sargı bezleri, yakılar, kan çekmek için bir şırınga ve buna benzer korkutucu bir sürü şeyin bulunduğunu da belirtmeliyim. Aynı zamanda dekstrin, yaralar için alkol, sıvı kurşun asetatı, eter sirke ve amonyak, yani kullanımı hiç güven verici olmayan bir sürü

ilaç da vardı. Son olarak da Ruhmkorff aygıtı için gerekli olan maddeler.

Amcam tütün, av barutu ve kav erzaklarını, belinde taşıdığı gerekli kadar altın, gümüş paraların ve kağıdın bulunduğu bir kemeri de unutmamıştı. Katran ve elastik zamlı su geçirmeyen sağlam ayakkabılar alet edevat kısmında altı çift halinde bulunuyordu.

–Böyle giysilerle, ayağımızdaki ayakkabılarla ve yanımızdaki ekipmanlarla uzaklara gitmemek için hiçbir neden yok, dedi amcam.

Ayın on dördü bu çeşitli eşyaları yerleştirmekle geçti. Akşam Baron Trampe'in evinde, Reykjavik Belediye Reisi, ülkenin ileri gelen hekimlerinden doktor Hyaltalin'in eşliğinde akşam yemeğini yedik. Fridriksson misafirler arasında yer almıyordu. Daha sonra valiyle idari bir mesele yüzünden zıtlastıkları için görüşmediklerini öğrendim. Dolayısıyla bu yan resmi yemekte konuşulandan tek bir kelime anlama şansım olmadı. Sadece amcamın sürekli konuştuğunu fark ettim.

Ertesi günü, ayın on beşinde hazırlıklar tamamlanmıştı. Ev sahibimiz, Henderson'un haritasıyla karşılaştırılmayacak kadar çok daha iyi bir harita olan 1/480 000 ölçekli, İzlanda Edebiyat Derneği tarafından yayınlanmış, Bay Scheel Frisac Beyin jeodezik çalışmalarından ve Bjorn Gumlaugsonn'un topografik kayıtlarından yola çıkarak elde edilmiş Olaf Nikolas Olsen'in haritasını vererek Profesör'ü fazlasıyla mutlu etmişti. Bir madenbilimci için bu çok değerli bir belgeydi.

Son gecemiz gitgide büyük bir sempati duymaya başladığım Bay Fridriksson'la sohbet ede-

rek geçti. Sohbetimizi huzursuz bir uyku takip etti, en azından benim uykum öyleydi.

Sabahın beşinde pencereimin altında eşelenen dört atın kışnemesiyle uyandım. Hızlıca giyindim ve sokağa çıktım. Orada Hans pek hareket etmeden eşyalarımızın atlara yüklenmesini tamamlıyordu. İnanılmaz bir ustalıkla yapıyordu bunu. Amcam iş yapmaktan çok gürültü çıkarıyordu ve rehber onun tavsiyelerine pek aldırmıyor gibi görünüyordu.

Saat altıda her şey tamamlanmıştı, Bay Fridriksson'la el sıkıştık. Amcam misafirperverliği için İzlanda dilinde ve samimi bir şekilde ona teşekkür etti. Bense en iyi Latincemle kaba taslak bir şekilde birkaç dostane söz söylemeye çalıştım, ardından eyerlerimize bindik ve Bay Fridriksson son selamıyla birlikte bizim için yolu belirsiz yollar için yazılmış gibi görünen Vergilius'un şu mısralarını söyledi:

Et quacumque viam dederit fortuna sequamur.¹¹

11 "Yazgı bizi hangi yola sürüklerse onu takip edeceğiz." –çn.

XII

Kapalı ama durağan bir havada yola çıkmıştık. Korkulacak yorucu sıcaklar olmadığı gibi, berbat bir yağmur da yoktu. Tam bir turist havasıydı.

Bilinmeyen bir ülkede at üzerinde koşma zevki yolculuğumuza uyum sağlamamı biraz olsun kolaylaştırmıştı. Özgürlükten ve arzudan oluşan gezginin mutluluğuna bürünmüştüm. Bu işte bana düşen payı almaya başlamıştım.

“Zaten ne risk alıyorum ki? En tuhaf ülkenin ortasında yolculuk ediyorum! Olağanüstü bir dağı tırmanacağım! En kötü ihtimal sönmüş bir kraterin içine inmek mi? Bu Saknussem’in bunun ötesinde bir şey yapmadığı zaten belli. Arzın merkezine varan bir mağaranın varlığı da saf hayal! Tamamen imkânsız bir şey! Dolayısıyla bu keşif seferinin iyi yanlarına bakalım ve hiç pazarlık etmeyelim!” diye düşündüm.

Bu düşüncelere dalmışken Reykjawik’ten ayrılmıştık.

Hans kafilenin başında hızlı, eşit ve aralıksız adımlarla yürüyordu. Yönlendirilmeye gerek kalmadan eşyalarımızın yüklü olduğu iki at onu takip ediyordu. Amcam ve ben küçük ama güçlü atlarımızın üstünde huysuzluk etmeden onları takip ediyorduk.

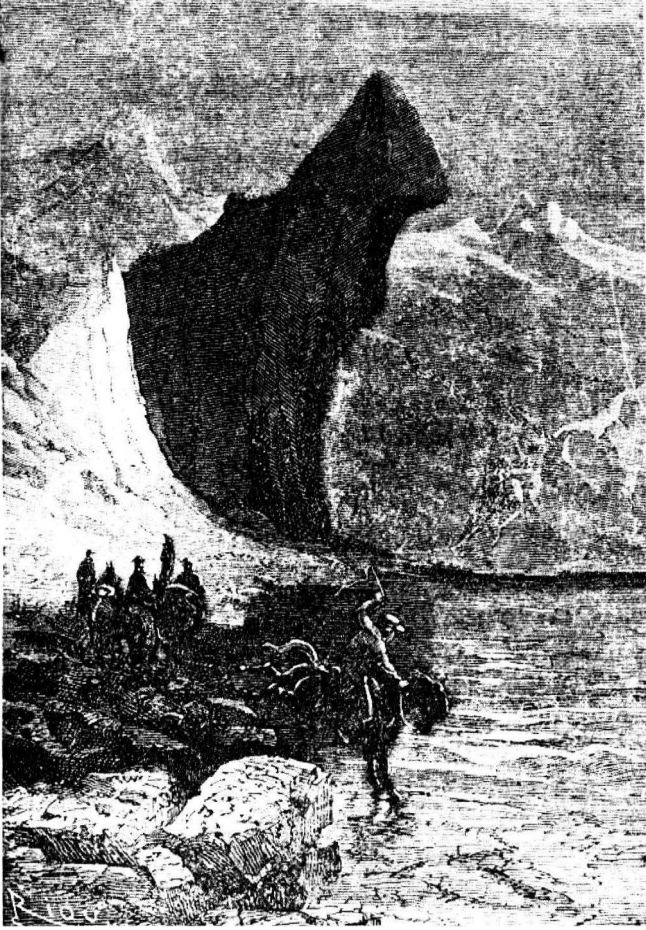
İzlanda Avrupa’nın büyük adalarından biridir. Yüzölçümü bin dört yüz mil olup altmış bin

nüfusa sahiptir. Coğrafyacılar onu dört bölüme ayırmışlar. Bizim de Sudvestr Fjordungr adındaki güneybatı bölgesini neredeyse enlemesine katetmemiz gerekiyordu.

Reykjawik'ten ayrılır ayrılmaz Hans deniz kenarını takip etmeye başlamıştı. Yeşermekte epey zorlanan otlaklardan geçiyorduk, buralarda sarı renk daha baskındı. Volkanik kütlelerin pürtüklü tepeleri ufukta, doğunun sislerinde yavaşça kayboluyordu. Zaman zaman dağınık ışığı toplayan kar tabakaları uzaktaki tepelerin yamaçlarında parlıyordu. Daha cesurca dikelen bazı tepeler gri bulutları deliyordu ve gökyüzünde deniz köpüğünü andıran hareketli buharların üstünde tekrardan ortaya çıkıyordu.

Bu kurak kaya zincirleri çoğu zaman denize doğru birer çıkıntı oluşturup otlaklara taşıyordu, ama her zaman geçebileceğimiz kadar bir yer oluyordu. Atlarımız zaten hızlarını yavaşlatmadan izlemeleri gereken uygun yerleri içgüdüsel olarak seçiyorlardı. Hatta amcam sesiyle veya kırbacıyla atını hızlandırma tesellisine bile sahip değildi, sabırsızlanmasına izin verilmemişti. Onu küçük bir at üzerinde bu kadar kocaman gördükçe gülesim geliyordu, sanki upuzun bacakları yere sürtecek gibiydi, altı ayaklı bir Santor'u andırıyordu.

-Uslu hayvan, uslu hayvan, diyordu. Göreceksin Axel, hiçbir hayvan İzlanda atı kadar zeki değildir. Kar, fırtına, geçilmez yollar, kayalar, buzullar, hiçbir şey onu durduramıyor. Çok cesur, azla yetinir, emin bir hayvandır. Asla yanlış adım atmaz, asla tepki vermez. Karşısına geçmesi ge-

Bineği dalgaların son hareketini kokladı

reken ırmaklar, fjörd'ler çıktığında, ki çıkacaktır, amfibiler¹² gibi tereddütsüzce suya atladığını ve karşı kıyıya geçtiğini göreceksin! Ama onu zorlamayalım, bırakalım kendisi istediği gibi ilerlesin; öyle böyle günde on fersah yol alırız.

12 Hem karada hem suda yaşayan hayvan türü -çn.

–Bizim için öyle, ya rehber? diye cevap verdim.

–Onun için hiç endişe duymuyorum. Bu insanlar fark etmeden yürüyorlar. Bu adam da öyle az hareket ediyor ki hiç yorulmuyordur. Zaten gerekirse ona kendi atımı veririm. Bu şekilde hareket-siz kalmaya devam edersem bacaklarıma kramp-lar girecek. Kolların durumu iyi ama bacakları da düşünmek lazım.

O sıra hızlı adımlarla ilerliyorduk. Yöre neredeyse tamamen ıssızdı. Şurada burada tek tük çiftlikler vardı. Tahtadan, topraktan, lav parçalarından yapılmış birkaç boër¹³ çukur bir yolun kenarında dilenci gibi görünüyordu. Bu harap kulübelerin geçenlerden sadaka ister gibi bir hali vardı ve neredeyse onlara sadaka dağıtacak-tık. Bu yörede yollar, patikalar hiç yoktu. Her ne kadar yavaş büyüseler de bitkiler, nadir yolcuların izlerini tez zamanda kapatıyordu.

Başkentinin iki adım ötesinde bulunan bu il, İzlanda'nın yüksek nüfuslu ve ekip biçilmiş bölgelerinden sayılıyordu. Bu ıssız yerden daha ıssız olan yerler nasıldı acaba? Yarım mil gitmemize rağmen ne evinin önünde bir çiftçiyle ne de kendisi kadar yabani bir sürüyü güden yabani bir çobanla karşılaşmış-tık; sadece kendi hallerine bırakılmış birkaç koyun ve inek vardı. Volkanik patlamalardan ve yer altı hareketlerinden doğmuş, lav püskürmeleriyle altüst olmuş yerler nasıldı acaba?

Oraları daha sonra görecektik. Olsen'in haritasına bakıp yılankavi kıyıyı takip ederek oralar-

13 İzlanda köy evi. –J.V.

dan uzak durduğumuzu fark ettim. Gerçekten de büyük püskürme hareketleri daha çok adanın iç kısmında yoğunlaşmıştı. İskandinav dilinde adına “trapp” denilen üst üste gelen yatay kaya tabakaları, asit bileşenli kolay kırılan jeot tabakaları, bazalt, tuf ve tüm volkanik yığılımlar, lav ve erimiş porfir akıntıları korkutucu ve doğaüstü bir ülkeyi var etmişti. Çılgın tabiatlı bu tahribatların olağandışı bir kaos yarattığı Sneffels yarımadasında bizi bekleyen manzarayı ise hiç beklemiyordum.

Reykjavik’ten iki saat sonra “Aoalkirkja” veya esas kilise olarak adlandırılan Gufunes kasabasına varmıştık. Kasabanın ilginç bir yanı yoktu. Sadece birkaç ev vardı. Burası Almanya’da köy bile sayılmazdı.

Hans burada yarım saat mola verdi. Bizimle sade yemeğimizi paylaştı, yolun durumuyla ilgili amcamın sorduğu sorulara evet ya da hayır ile cevap verdi. Nasıl bir yerde geceyi geçireceğimizi sorduğumuzda sadece “Gardär,” dedi.

Gardär’ın nesi olduğunu öğrenmek için haritaya baktım. Reykjavik’e dört mil uzaklıkta, Hvaljörd’ün kıyılarında bu isimde bir köy fark ettim. Yeri amcama gösterdim.

–Sadece dört mil mi! dedi amcam. Yirmi iki milin dört mili! Hoş bir gezinti.

Rehberle bir yorumda bulunmak istedi, ama adam ona cevap vermeden atların başına geçip yürümeye koyuldu.

Üç saat sonra yine otlakların soluk renkli çimlerini çiğneyerek, bu körfezi denizden geçmekten daha kolay ve daha kısa bir dolambaç kullanarak

Kollafjörd'ün etrafından dolanmamız gerekti. Kısa bir süre sonra bir "pingstaoer"e vardık, yani İzlanda kiliseleri saat alacak kadar zengin olsalardı çanları on ikiye çalması gereken bir vakitte Ejulberg adında bir idarî bucağa girdik. Ama bu kiliseler, saatleri olmayan ve buna hiç gerek duymayan kendi mensupları gibiydi.

Burada atlara su verildi, ardından bir tepe zinciriyle deniz arasındaki dar bir kıyıyı kullanarak hiç ara vermeden Brantär'ın "aoalkirkja"sına kadar gittik ve bir mil ilerde Hvalfjörd'ün güney kıyısında yer alan ek kilise olan Saurböer "Aneşia"ya ulaştık.

Saat akşamın dördü olmuştu ve dört mil yol almıştık.¹⁴

Fjörd bu noktada en az yarım mil kadar genişti, dalgalar sivri kayalara gürültüyle çarpıyordu. Bu körfez, kayadan duvarlar arasında genişliyordu; bunlar üç bin kadem yüksekliğinde olup kırmızı nüansları olan tuf yataklarının ayırdığı kahverengi tabakalarıyla olağanüstü bir manzara sunuyordu. Her ne kadar atlarımız çok zeki olsalar da, dört ayaklı hayvanların sırtında denizin bir kolunu geçebileceğimizden emin değildim.

"Eğer zekilerse, denizi geçmeye kalkışmazlar, dedim. Ne olursa olsun ben onların yerine zeki olmayı üstleniyorum."

Ama amcam beklemek istemiyordu ve iki atı kıyıya sürdü. Atı dalgalan kokladı ve durdu. Kendi içgüdüleriyle amcam atı zorladı. At başını

14 Sekiz fersah. J.V.

salladı ve ilerlemeyi reddetti. O zaman amcam sövüp saymaya ve hayvanı kırbaçlamaya başladı; at çiftte atıp binicisini sırtından atmaya çalıştı. Derken küçük at dizlerini büküp amcamın bacaklarının arasından sıvıştı ve Profesör'ü Rodos devî gibi kıyıdaki iki kayanın üzerinde dikili bıraktı.

“Kahrolası hayvan!” diye aniden haykırdı amcam yaya kalan ve süvari subayıyken piyadeliğe düşmekten utanç duyan bir süvari gibi.

–Färja, dedi rehber omzuna dokunarak.

–Nasıl! Taşıt gemisi mi?

–Der, diye cevap verdi Hans bir gemiyi göstererek.

–Evet, orada bir taşıt gemisi var, diye haykırdım.

–Söylesenize! Hadi yola koyulalım!

–Tidvatten, dedi rehber.

–Ne dedi?

–Gelgit dedi, diye cevap verdi amcam Danca-daki kelimeyi tercüme ederek.

–Suların kabarmasını mı beklememiz lazım?

–Förbida? diye sordu amcam.

–Ja, diye cevap verdi Hans.

Atlar taşıt gemisine doğru ilerlerken amcam ayağıyla yere vurdu.

Fjörd'ü geçmek için gelgitlerin belli bir anını, deniz yüksekliğinin doruğa ulaşp dalgaların sakinleştiği anı beklememiz gerektiğini fevkalade anlamıştım. O zaman dalgaların hissedilir bir etkisi kalmayacak ve taşıt gemisi de körfezin dibini boylamak ya da okyanusun ortasına sürüklenmek gibi bir tehlike altında olmayacaktı.

Uygun vakit akşam altıda oluştu. Amcam, ben, rehberimiz, iki ırmak salcısı ve dört at, pek dayanıklı görünmeyen düz bir kayığa bindik. Elbe'in buharlı yük gemilerine alışık birisi olarak kayıkçıların küreklerinin üzücü bir mekanikle çalıştığını düşündüm. Fjörd'ü geçmek bir saat aldı. Neyse ki karşı kıyıya kazasız belasız ulaştık.

Yarım saat sonra Gardär'in "aoalkirkja"sına varmıştık.

XIII

Aslında gece çökmüş olmalıydı. Ama altmış beşinci paralelin altında kutup bölgelerinin gündüz ışığı beni şaşırtmamalıydı; İzlanda'da hazi-
ran ve temmuz aylarında güneş hiç batmaz.

Yine de ısı düşmüştü. Üşüyordum ve en önemlisi de açtım. Bizi karşılamak için misafirperverce kucak açan bir "böer" beni sevindirdi.

Bir köylünün eviydi ama misafirperverlik konusunda bir kral evine denkti. Oraya vardığımızda ev sahibi bizi karşılayarak elini uzattı ve daha fazla törene gerek kalmadan onu takip etmemizi işaret etti.

Gerçekten de onu takip etmek gerekti, çünkü onun yanında yürümek neredeyse imkânsızdı. Uzun, dar, karanlık bir geçit, kare biçimini andıran kalastan bir barınağa ulaşıyordu ve her bir odaya gitmeyi sağlıyordu. Dört oda vardı: mutfak, dokuma atölyesi, ailenin yattığı oda olan "badstofa" ve bütün odalar arasında en iyi olanı yabancıların odası. Evi inşa ederken boyu pek hesaba katılmayan amcam, tavanın çıkıntılılarına üç dört kez başını çarpmadan edemedi.

Camları pek ışık geçirmeyen koyun zarıyla yapılmış bir pencereyle aydınlatılan ve yeri dö-vülmüş toprak zeminli geniş bir salonu andıran odamıza götürüldük. Yataklar, kırmızı renge bo-

“Bir cüzzamlı”, diye tekrarladı amcam

yanmış ve İzlanda özdeyişleriyle süslenmiş, arası kuru otlarla doldurulmuş iki tahtadan ibaretti. Bu kadar konfor beklemiyordum. Ama ne var ki bu odaya koku organımı rahatsız eden belirgin bir kuru balık, ıslatarak yumuşatılmış et, ekşi süt kokusu hâkimdi.

Ağır ve gülünç yolcu elbiselerimizi bir kenara koyduğumuzda ev sahibinin sesini işittik, bizi en sert soğuklarda bile ateş yakılabilen tek odaya, yani mutfağa davet ediyordu.

Amcam bu dostane emre uymakta gecikmedi. Ben de onun peşinden gittim.

Mutfağın şöminesi antik bir modeldendi. Oda-
nın ortasında ocak olarak tek bir taş vardı. Ta-
vanda da dumanın çıktığı bir delik. Bu oda aynı
zamanda yemek odası olarak da kullanılıyordu.

İçeri girdiğimizde ev sahibi, bizi ilk kez gör-
müş gibi “mutlu olun” anlamına gelen “saellver-
tu” kelimesiyle selamladı ve yanaklarımızdan
öptü.

Onun peşinden karısı da aynı sözleri söyledi
ve aynı seremonide bulundu. Ardından karı-koca
sağ ellerini kalplerinin üzerine koyarak önümüz-
de saygıyla eğildiler.

İzlandalı kadının irili ufaklı, ocaktan dolayı
odayı dolduran dumanın ortasında dağınık bir
şekilde kaynaşan on dokuz çocuğun annesi oldu-
ğunu şimdiden söylemeliyim. Her an bu sislerin
arasından sarı ve hüzünlü bir minik kafanın be-
lirdiğini görüyordum. Pırlıl pırlıl meleklerden bir
taç gibiydiler.

Amcam ve ben “kuluçkaları” iyi karşıladık,
öyle ki kısa bir süre sonra bu yumurcaklardan üç
veya dört tanesini omuzlarımızda, bir o kadarını
dizlerimizde ve gerisini bacaklarımızın arasında
bulduk. Konuşabilenler “saellvertu” kelimesini
hayal edebileceğiniz ses tonlarıyla tekrarlayıp
duruyorlardı. Konuşamayanlarsa onlardan geri
kalmayıp bağıryorlardı.

Yemeğin hazır olduğunun haber verilmesiyle bu konser son buldu. O an, atların yemlerini vermiş, yani tasarruf ederek atları kırlara salmış olan avcımız içeri girdi. Zavallı hayvanlar kayaların üzerinde bulunan nadir yosunlarla, pek besleyici olmayan kahverengi kıyı yosunlarıyla¹⁵ yetinmek zorundaydılar ve ertesi gün onları aramaya gerek kalmadan geri döneceklerdi.

“Saellvertu,” dedi Hans içeri girerken.

Ardından sakince, otomatik bir şekilde, hiçbirine özel muamele yapmadan ev sahibini, ev sahibesini ve on dokuz çocuğu öptü.

Seremoni tamamlandıktan sonra kelimenin tam anlamıyla üst üste yirmi dört kişi olarak masaya geçtik. En iyi durumda olanların dizinde iki çocuk vardı.

Çorba gelince bu küçük âleme sessizlik çöktü ve İzlandalı çocuklarda bile doğal suskunluk üstünlüğü tekrar ele geçirdi. Ev sahibi bize hiç de fena olmayan bir liken çorbası, peşinden İzlanda gastronomi görüşüne göre taze tereyağından daha lezzetli kabul edilen yirmi yıl ekşitilmiş tereyağında yüzen kocaman bir kurutulmuş balık parçası servis etti. Bunlarla birlikte ardıç tohumundan elde edilen bir şurupla tatlandırılmış bir tür yoğurt olan “skyr”, yanında da peksimet vardı. İçecek olarak bu yörede “blanda” adı verilen kesilmiş sütü sulandırarak elde edilen bir karışım vardı. Bu ilginç yemek güzel miydi, değil miydi? Bunu değerlendirmem mümkün değil. Açtım ve tatlı olarak verilen yoğun bir ka-

15 Fucus -çn.

rabuğday lapasını son lokmasına kadar silip süpürdüm.

Yemek bittikten sonra çocuklar ortadan kayboldu. Turbanın, çalılarının, tezeklerin ve kuru balık kılçıklarının yandığı ocağın etrafında toplandılar. Bu “ısınma” eyleminden sonra herkes kendi odasına çekildi. Ev sahibesi geleneklerine uygun olarak pantolonlarımızı ve çoraplarımızı çıkarmamızı teklif etti. Fakat bizim tarafımızdan son derece kibar bir şekilde geri çevrilince ısrar etmedi ve sonunda kuru ottan oluşan yatağıma kıvrılabildim.

Ertesi gün sabah beşte, İzlandalı köylülerle vedalaştık. Amcam zorlukla ev sahibinin uygun bir ücreti kabul etmesini sağladı ve Hans'ın işaretiyle yola koyulduk.

Gardär'dan yüz adım ya atmış ya atmamıştık ki zeminin görünümü değişmeye başladı. Yer bataklığa dönüşmüştü ve yürüyüşe pek everişli değildi. Sağımızda dağ sırası, eteklerini takip ettiğimiz devasa doğal bir sur gibi göz alabildiğine uzanıp gidiyordu. Çoğu zaman yükleri ıslatmadan dikkatlice geçit yerlerinden geçmemiz gereken ırmaklarla karşılaşuyorduk.

İssizlik gitgide derinleşiyordu. Zaman zaman uzaklarda bir insan gölgesi geçip gidiyor gibiydi. Yolun dönemeçleri inatla bizi bu hayaletlere yaklaştırsa da şişmiş, derisi parlak, saçsız, paçavralarının arasından görünen itici yaralarla dolu bir insan kafası görünce ani bir tikslenme duygusu beni sarıyordu.

Zavallı yaratık şekilsiz elini uzatmıyordu bile. Tam aksine bizden kaçıyordu, ama Hans'ın her

zamanki “saellvetu”sunu işitmeyecek kadar hızlı değillerdi.

–Spetelsk, dedi Hans.

–Cüzamlı! diye tekrarladı amcam.

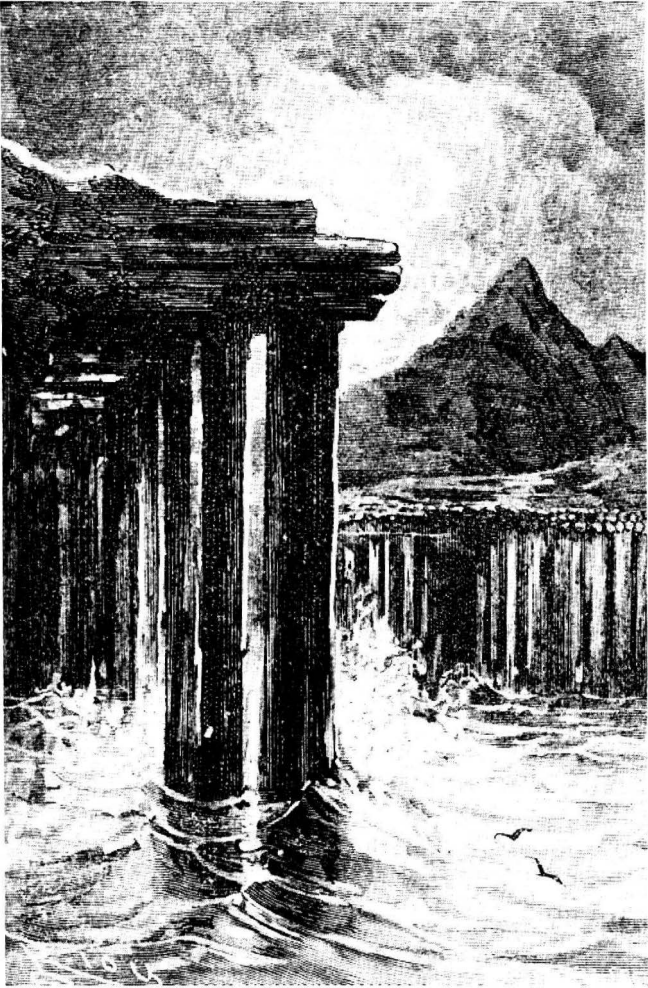
Bu kelime tek başına itici etkiyi yaratmaya yetiyordu. Bu korkunç cüzam hastalığı İzlanda’da yaygın sayılırdı. Bulaşıcı değilse de kalıtsaldı, bu yüzden bu zavallıların evlenmesi yasaktı.

Bu hayaletleriyice hüzünlenen manzarayı pek de neşelendirecek türden değildi. Son ot demetleri ayaklarımızın altında ölüyordu. Çalıları andıran birkaç cüce kayınağacı ağaçlıklarını saymazsak hiç ağaç yoktu. Sahipleri besleyemediği için bu hüzünlü ovalarda dolaşan birkaç at dışında hiç hayvan yoktu. Ara sıra bir doğan gri bulutların arasından uçuyordu ve kanat çırparak güney yörelere doğru kaçıyordu. Bu yabani doğanın melankolisine kendimi kaptırıyordum ve hatıralarım doğduğum memlekete beni alıp götürüyordu.

Kısa bir süre sonra önemsiz birkaç küçük fjörd’ü ve sonunda gerçek bir körfezi geçmemiz gerekti. Durgun gelgitler zaman kaybetmeden körfezi geçip buraya bir mil uzaklıkta bulunan Alftanes köyüne ulaşmamıza imkân verdi.

Akşam, içinde bolca alabalık ve turnabalığı bulunan Alfa ve Heta ırmaklarını geçtikten sonra İskandinav mitolojisindeki bütün cinler tarafından mesken edilmeye layık terk edilmiş bir kulübede geceyi geçirmemiz gerekti. Kuşkusuz soğukluk cini burayı mesken edinmiş olmalıydı ve gece boyunca huysuzluk etti.

Ertesi gün özel bir olay olmadı. Yine aynı bataklık zemin, aynı tekdüzelik, aynı hüzünlü hat-

Bazalt duvarına kazınmış Stapi fjörd'ü

lar. Akşam katetmemiz gereken mesafenin yarısını geçmiştik ve Krösolbt'un "annexia"sında kaldık.

19 Haziranda yaklaşık bir mil boyunca ayaklarımızın altından lavdan bir zemin uzanıp gitti.

Yerin bu şekline bu yörede “hraun” deniyordu: Yüzeyde kırışan lav bazen uzun, bazen kendi etrafında dönen kabloları andıran şekiller almıştı, sönmüş yanardağlardan oluşan, ancak kalıntıları şiddetli bir geçmişi doğrulayan çevredeki dağlardan uçsuz bucaksız bir lav akıntısı iniyordu. Aynı zamanda şurada burada sıcak kaynakların dumanları yükseliyordu.

Bu olayları gözlemek için vaktimiz yoktu, yürümek gerekiyordu. Kısa süre sonra bineklerimizin altında bataklığimsi zemin yeniden belirdi. Küçük göller burayı çevrelemişti. O sıra batı yönünde ilerliyorduk, büyük Faxe koyunun etrafını dolaşmıştık ve Sneffels’in çift doruğu beş bin mil kadar uzak bulutların arasında yükseliyordu.

Atlar iyi ilerliyordu, zeminin çetinliği onları durdurmuyordu. Bana gelince, yorulmaya başlamıştım. Amcam ilk günkü gibi dimdik ve dinçti. Bu bilimsel seferi basit bir gezinti olarak gören avcı kadar amcama da hayranlık duymaktan kendimi alıkoyamıyordum.

20 Haziran Cumartesi günü akşam altıda, deniz kenarında bulunan kasaba Büdir’e vardık ve rehber anlaştığı ücreti istedi. Amcam ücretini ödedi. Hans’ın ailesi, yani uzaktan amcaları ve kuzenleri bizi konuk ettiler. İyi karşılandık. Aslında bu iyi kalpli insanların iyi niyetlerini suistimal etmeden seve seve burada yorgunluğumu giderebilirdim. Ama işi gücü olmayan amcam durumu bu şekilde görmediği için ertesi gün tekrar emektar atlarımıza binmemiz gerekti.

Granitten kökleri yaşlı bir meşenin kökleri gibi yerde beliren dağın yakınlarda olduğu anla-

şılıyordu. Yanardağının geniş tabanının etrafını dolaştık. Profesör onu gözünden ayırmıyordu, hiç durmadan hareket ediyordu ve sanki “İşte evcilleştireceğim dev” der gibiydi. Nihayet yirmi dört saat yürüdükten sonra atlar Stapi'deki papaz evinin kapısında kendiliğinden durdular.

XIV

Stapi otuz barakadan oluşan ve yanardağın yansıttığı güneş huzmelerinin altında lavın ortasında inşa edilmiş bir kasabaydı. Kasaba çok tuhaf görünümlü bazalt bir duvarın içine oyulmuş küçük bir fjörd'ün dip kısmında uzanıp gidiyordu.

Bazaltın ateşin etkisiyle oluşmuş kahverengi bir kaya olduğunu biliyoruz. Bu kayalar şaşırtıcı düzenli şekiller alır. Burada tabiat geometrik olarak davranmış ve insan gibi gönye, pergel ve çekül kullanmış sanılırdı. Başka yerlerde düzensizce fırlatılmış iri kütleleriyle, taslak halinde konileriyle, kusurlu piramitleriyle, hatların tuhaf ardışıklığıyla sanatını sergilemiş olsa da, burada düzenliliğe örnek vermek ister gibi, ilk çağların mimarlarından çok önce, ne Babil ihtişamlarının, ne Yunanistan harikalarının geçemediği ciddi bir düzen yaratmıştı.

İrlanda'da "Dev Yolu"nu, Hebrid adalarından birinde "Fingal Mağarası"nı iştmişti ama bazalt bir oturtma duvarını görme fırsatım hiç olmamıştı.

Oysa Stapi'de bu olgu tüm ihtişamıyla ortadaydı.

Fjörd'ün suru, tıpkı tüm yarımadanın kıyısında olduğu gibi, otuz kadem yüksekliğinde birbirini izleyen dikey sütunlardan oluşuyordu. Bu düz ve tam orantılı sütun duvarları, çıkıntısı denizin

üzerinde yarı kubbe oluşturan bir dizi yatay sütundan yapılmış bir kemeri taşıyordu. Belli aralıklarda ve bu doğal yağmur havuzunun altında açık denizlerden gelen dalgaların köpürerek çarptığı olağanüstü bir biçimde sivri kemer halinde aralıklar göze çarpıyordu. Okyanusun öfkesinin koparıp yere serdiği bazalt kalaslar antik bir tapınağın kalıntıları gibi yerde yatıyordu; asırların hiç zarar vermeden üzerinden geçtiği ebedi genç yıkıntılar gibiydiler.

İşte yeryüzündeki yolculuğumuzun son aşaması böyleydi. Hans zekice bize yol göstermişti. Bize eşlik etmeye devam edeceğini düşündükçe rahatlıyordum.

Çevresindeki evlerden ne daha güzel ne de daha rahat, sade alçak kulübeden ibaret olan papaz evinin kapısına vardığımızda elinde çekiçle ve belinde deriden bir önlükle bir atı nallayan bir adam gördüm.

–Saelvertu, dedi avcı.

–God dag, diye cevap verdi nalbant Danca.

–Kyrkoherde, dedi Hans amcama dönerek.

–Köy papazı, diye tekrarladı amcam. Axel, söylenene göre bu adamcağız köy papazı.

O sırada rehber “kyrkoherde”yi durumdan haberdar etti. Adam işine ara verip muhtemelen atlarla at cambazları arasında kullanılan bir çığlık attı ve derhal kulübeden uzun boylu bir cadaloz çıktı. Boyu altı kadem olmasa da, buna yakın bir şeydi.

Biz yolculara İzlandalı öpücüğünü vermesinden korktum. Ama öyle yapmadı ve hatta isteksizce bizi eve buyur etti.

Yabancılara ayrılan oda papaz evinin en dar, en kirli ve iğrenç odasıydı. Bununla yetinmek gerekti. Papaz, antik misafirperverliği uyguluyor gibi görünmüyordu. Hatta bundan çok uzaktı. Gün bitmeden karşımızda Tanrı'nın vekili değil de bir demirci, bir balıkçı, bir avcı, bir marangoz bulunduğunu fark ettim. Hafta içiydi doğru; belki de pazar günleri bu durumu telafi ediyordu.

Çok sefil durumda olan bu zavallı rahipler hakkında kötü şeyler söylemek istemiyorum. Danimarka hükümetinden gülünç bir maaş ve kiliselerinin aşarının çeyreğini alıyorlar, bu da altmış Mark bile etmiyor.¹⁶ Bu yüzden de geçinmek için çalışmak zorundalar; fakat balık tuttukça, avlandıkça, atları nalladıkça, sonunda avcılarının, balıkçıların ve diğer kaba insanların üsluplarına ve âdetlerine bürünüyorlar Akşam ev sahibimizin azla yetinmeyi erdemleri arasında saymadığını fark ettim.

Amcam hemen nasıl bir insanla karşı karşıya olduğunu anladı. İyi yürekli ve saygın bir bilgin değil, hantal ve kaba bir köylü vardı karşısında. Bu nedenle mümkün olduğunca erkenden büyük keşif seferine koyulmaya ve pek misafirperver olmayan bu papazdan ayrılmaya karar verdi. Yorgunluğunu göz ardı edip birkaç günü dağda geçirmeyi tercih etti.

Yol hazırlıkları oraya vardığımız günün ertesi günü yapıldı. Hans eşyaları taşımak için atların yerini alacak üç İzlandalıyı işe aldı, fakat kraterin içine vardığımızda, bu yerliler bizi tek

16 Hamburg parası, yaklaşık 90 frank. -J.V.

başımıza bırakıp gideceklerdi. Buna kesin olarak karar verilmişti.

Bu durumda amcam avcıya, niyetinin volkanın en ücra köşesine kadar gitmek olduğunu açıkladı.

Hans başını eğmekle yetindi. Buraya değil de şuraya gitmek, adasının derinliklerine inmek veya üstünde dolaşmak arasında onun için hiçbir fark yoktu. Bana gelince, yolculuk sırasındaki olaylar biraz dikkatimi dağıttığı için geleceği unutmuştum, ama artık heyecanın beni daha da çok sarstığını hissettim. Ne yapabilirdim? Profesör Linderbrock'a karşı koyabilseydim, bunu Sneffels'in eteklerinde değil, Hamburg'da yapardım.

Korkunç ve sinirleri benimkinden daha sağlam kişileri de sarsacak bir fikir baskın bir şekilde düşüncelerim arasında beliriyordu.

"Sneffels'e tırmanacağız. Güzel. Kraterini gezeceğiz. Tamam. Başkaları da bunu yaptı ve ölmediler. Ama hepsi bu değil. Yerin derinliklerine inen bir yol varsa, bu uğursuz Saknussem doğru söylüyorsa, yanardağın yer altı dehlizlerinde kaybolacağız. Bununla birlikte hiçbir şey Sneffels'in sönük olduğunu göstermiyor. Yakında bir püskürtme olmayacağını kim söyleyebilir? 1229 yılından beri canavarın uyuyor olması, bir daha uyanmayacağı anlamına gelir mi? Ya uyanırsa, bize ne olacak?" diyordum kendi kendime.

Bu düşünölmeye değer bir şeydi ve ben de düşünüyordum. Rüyalarım da yanardağı püskürmesi görmeden uyuyamıyordum; cüruf rolünü oynamak bana biraz acımasız görünüyordu.

Son olarak kendime hâkim olamadım, amcam durumu mümkün olduğunca ustaca sunma-

ya ve gerçekleşmesi imkânsız bir varsayım olduğunu kanıtlamaya karar verdim.

Gidip onu buldum. Endişelerimi onunla paylaştım ve dilediği gibi patlaması için geri çekildim.

–Ben de bunları düşündüm, dedi amcam sadece.

Bu sözler ne anlama geliyordu! Mantiğin sesini dinleyecek miydi? Planlarına ara vermeyi mi düşünüyordu? Bu mümkün olamayacak kadar güzeldi.

Soru sormaya cesaret edemediğim için bir süre sessiz kaldıktan sonra şunu söyleyerek sözüne devam etti:

–Bunları ben de düşündüm. Hatta biraz önce bana açtığın ciddi meseleyi Stapi'ye vardığımızdan beri düşünüyorum, çünkü dikkatsizce davranmamak lazım.

–Evet, dedim bu sözlerden güç alarak.

–Altı yüz yıldır Sneffels sessiz, ama tekrar canlanabilir. Fakat püskürmelerden önce her zaman herkesin iyi bildiği olgular meydana gelir. Bu yüzden ben de yörenin insanlarını sorguladım, yeri inceledim ve Axel, sana şunu söyleyebilirim ki, püskürme olmayacak.

Bu söylediklerine şaşırıp kalmıştım ve ne diyeceğimi bilemedim.

–Söylediklerimden kuşku mu duyuyorsun? diye sordu amcam. O zaman benimle gel.

Dediği gibi onu takip ettim. Papaz evinden çıktıktan sonra Profesör bazalt duvarındaki bir aralığı kullanarak denizden uzaklaşan dümdüz bir yolu takip etti. Kırkların ortasındaydık, uçsuz bucaksız yanardağ atığına kır diyebilirsek tabii. Bü-

Yer yer havaya yükselen fümeroller görüyordum

tün yöre kocaman taşlardan, volkanik kara taşlardan, bazalttan, granitten ve çeşitli piroksenik¹⁷ kayalardan oluşan bir yağmurla ezilmiş gibiydi.

17 Piroksen, mantonun önemli bileşenlerinden biri olduğu sanılan karmaşık mineral grubudur. En yaygın üyesi ojit, siyah opak bir mineraldir -çn.

Yer yer havaya yükselen fümeroller görüyordum, İzlanda dilinde “reykir” adını taşıyan bu beyaz buharlar termal kaynaklardan geliyordu ve şiddetleriyle yer altındaki volkanik aktiviteyi gösteriyordu. Bunlar endişelerimi haklı çıkarıyor gibiydi. Bu yüzden amcam bana şöyle dediğinde şaşırıp kaldım:

–Bütün bu dumanları görüyor musun Axel? İşte volkanın öfkesinden endişe etmemize gerek olmadığını kanıtlıyorlar.

–Öyle mi? diye haykırdım.

–Şunu iyi hatırla, diye devam etti Profesör, bir püskürme yakın olduğunda, bu fümeroller püskürme boyunca tamamen kaybolmak üzere etkinliklerini iki katına çıkarırlar, çünkü elastik sıvılar, gerekli gerilimleri kalmadığı için yerkürenin çatlaklarından kaçmak yerine kraterে doğru inerler. Dolayısıyla bu buharlar her zamanki hallerinde kalıyorlarsa, enerjileri yükselmiyorsa, bu gözlemde rüzgârın, yağmurun yerini ağır ve sakın bir hava almıyorsa, yakında bir püskürme olmayacağı söylenebilir.

–Ama...

–Yeter. Bilim konuşunca, geriye susmak kalır.

Papaz evine boynum bükük döndüm, amcam bilimsel savlarla beni yenmişti. Fakat hâlâ bir umudum vardı, o da kraterin dibine vardığımızda, hiç mağara olmayacağı için dünyadaki bütün Sak-nussemmlere rağmen daha derinlere inememektir.

O geceyi yanardağların arasında ve toprağın derinliklerinde kabûslarla geçirdim, yanardağdan püskürtülmüş kaya şeklinde gezegenlerin arasında uzaya fırlatıldığımı hissettim.

Ertesi gün 23 Hazirandı; Hans erzakları, araç gereçleri ve aletleri yüklenmiş arkadaşlarıyla bizi bekliyordu. İki demirli baston, iki tüfek, iki fişeklik amcamla bana ayrılmıştı. Tedbirli birisi olarak Hans eşyalarımıza dolu bir su tulumu eklemişti, bu da mataralarımıza eklendiğinde sekiz günlük suyumuzu sağlayacaktı.

Saat sabah dokuzdu. Köy papazı ve uzun boylu cadaloz kapının önünde bizi bekliyordu. Muhtemelen ev sahibinin yolcuya verdiği son selamı vermek istiyordu. Fakat bu vedalaşma beklenmedik ve olağanüstü bir hesap şeklini aldı; hesapta papaz evinin havasına, ki söylemeye cesaret edeceğim, iğrenç havasına kadar her şey paraya dökülmüştü. Bu saygın çift İsviçreli bir hancı gibi haraç kesip göklere çıkarttığı misafirperverliğini güzelce ödettirdi.

Amcam pazarlık etmeden ödemeyi yaptı. Arzın merkezine giden bir insan birkaç rixdale'in hesabını yapmaz.

Bu konu halledildikten sonra Hans'ın işaretleriyle yola koyulduk ve birkaç dakika sonra Stapi'den ayrılmış olduk.

XV

Sneffels'in yüksekliği beş bin kademdi, adanın dağbilimsel sisteminden ayrılan bir volkanik kaya şeridi olan iki doruğuyla son buluyordu. Yola çıkış noktasında bu iki doruğu gri gökyüzünden göremiyorduk. Sadece devin alnına inmiş kardan kocaman bir takke görünüyordu.

Önümüzde avcı, sıra halinde yürüyorduk. Avcı iki kişinin yan yana yürüyemeyeceği kadar dar patikaları takip ediyordu. Bu yüzden sohbet olasılığı yoktu.

Stapi fjörd'ünün bazalt duvarının ötesinde, yarımadaanın bataklık bitkisinin antik kalıntısı olan otlu ve lifli bir zemin karşımıza çıktı. Henüz işlenmemiş bu yakıt yatağı bir asır boyunca bütün İzlanda nüfusunu ısıtmaya yeterdi. Bazı uçurumların dip kısmından itibaren ölçülürse bu geniş turba çoğu zaman yetmiş kadem yükseklikteydi ve sünger yapılı tuf yapraklarıyla ayrıldığı ardışık kömürleşmiş döküntü tabakalar sunuyordu.

Profesör Lidenbrock'un gerçek yeğeni olarak ve kaygılarıma rağmen bu geniş doğa tarihi laboratuvarında sergilenen mineralojik tuhaflıkları ilgiyle gözlemliyordum, aynı zamanda İzlanda'nın bütün jeolojik tarihini zihnimde yeniden oluştuyordum.

Çok tuhaf olan bu ada, yakın bir dönemde suların altından çıkmış olmalıydı, hatta belki de hissedilmeyen bir hareketle hâlâ yükselmeye devam ediyordu. Eğer durum böyleyse bu hareketin kökenini ancak yer altındaki ateşlere bağlayabilirdik. Dolayısıyla bu durumda Humphry Davy'nin teorisi, Saknussem'in belgesi, amcamın iddiaları, hepsi duman olup gidecekti. Bu varsayım yeri dikkatlice incelememe neden oldu, böylece toprağın oluşmasından önce vuku bulan birbirini izleyen fenomenleri kavrayabildim.

Tortul zeminden tamamen yoksul olan İzlanda sadece yanardağ tüflerinden, yani gözenekli yapıya sahip taşlardan ve kaya yığılmasından oluşuyordu. Ada, yanardağların var olmasından önce merkez güçlerin itişiyile suyun üzerinde yavaş yavaş yükselen volkanik kara taş yapısında bir kütleydi, içteki ateşler henüz dışarıya püskürmemişti.

Ama daha sonra adanın güneybatısından kuzeybatısına doğru geniş bir yarık açıldı, buradan da bütün volkanik kaya kütlesi yayıldı. O zamanlar bu olgu şiddet arz etmeden gerçekleşmişti, çıkış yolu çok genişti ve erimiş ve yerkürenin derinliklerinden atılan maddeler sakın sakın geniş örtüler ya da kabarcıklı kütleler halinde yayıldı. Feldispatlar¹⁸, siyenitler¹⁹ ve porfirler bu dönemde ortaya çıktı.

18 Feldispatlar genellikle açık renkli minerallerdir; renkleri beyaz ya da bej ile gri arasında değişir. Yerkabuğundaki en yaygın mineral grubudur –çn.

19 Siyenit, yeşil ve pembe renklerde renkli iç püskürük bir taştır –çn.

**Bastonlarımızın yardımıyla birbirimize
yardım ediyorduk**

Fakat bu yayılma sayesinde adanın kalınlığı büyük miktarda çoğaldı ve ardından direnç gücü de yükseldi. Volkanik kaya kütlesi soğuduktan sonra ve artık hiçbir açık yer kalmadığında içinde

ne kadar elastik sıvı miktarının biriktiğini hayal etmek zor değildi. Böylece bu gazların mekanik güçlerinin ağır kabuğu kaldırıp kendilerine yüksek bacalar oluşturduğu bir an oldu. Yanardağın yerkabuğundan kalkması, ardından yanardağın tepesinde kraterin aniden delinmesi buradan ileri geliyordu.

Böylece püskürme olaylarını volkanik olaylar takip etti; yeni oluşan deliklerde şu anda geçtiğimiz ovanın gözlerimizin önünde en olağanüstü örneklerini sergilediği bazalt atıklar çıktı. Soğumanın sekizgen temelli prizmalar şeklinde biçimlendirdiği koyu gri renkteki bu ağır taşların üzerinde yürüyorduk. Uzakta her biri birer ateş kusan ağız gibi çok sayıda düzleşmiş koni görölüyordu.

Bazalt püskürme bitince sönen kraterlerle gücü artan yanardağ, yamaçlarında gür saçlar gibi yayılmış uzun akıntılarını gördüğüm lav, cüruf ve tuf külleri püskürttü.

İşte İzlanda'yı şekillendiren olgular bu şekilde gelişti. Hepsi içteki ateşlerin hareketinden ileri geliyordu ve iç kütlenin sürekli sıvı haldeki akkor olduğunu varsaymak da delilikti. Yerkürenin merkezine ulaşmayı iddia etmekse zırdelilikti.

Sneffels'i tırmanırken girişimimizin sonuçları hakkında bu şekilde kendimi teskin ediyordum.

Yol gitgide zor bir hal almıştı; zemin sabit değildi, ayağımızın altında kaya parçaları sallanıyordu ve tehlikeli yerlerde düşmemek için büyük bir dikkat gerekiyordu.

Hans düz bir alanda yürür gibi sakın sakın ilerliyordu, bazen iri kayaların arkasında kaybolu-

yordu ve bir süreliğine onu göremez oluyorduk; o zaman dudaklarından yükselen tiz bir ıslık hangi yönü takip etmemiz gerektiğini gösteriyordu. Sık sık durup bir kaya parçasını tanıyacağımız şekilde yerleştiriyordu, böylece dönüş yolu için işaret noktaları oluştuyordu. Kendi başına güzel ama gelecekteki olayların gereksiz kılacağı önlemlerdi bunlar.

Üç yorucu saat boyunca ilerledik bizi zar zor dağın eteğine götürmüştü. Burada Hans durmamız için işaret etti ve hep birlikte kısa bir yemek molası verdik. Amcam daha hızlı gitmek için lokmalarını ikişer ikişer yutuyordu. Fakat bu yemek molası aynı zamanda dinlenme molası olduğu için rehberimizin keyfini beklemek zorunda kaldı, o da bir saat sonra yola koyulma işaretini verdi. Avcı arkadaşları kadar sessiz olan üç İzlandalı tek bir kelime söylemeyip sakince yemeklerini yemişlerdi.

Artık Sneffels'in yamaçlarını tırmanmaya başlamıştık. Dağlarda sık rastlanan optik bir yanılsamayla dağın karlı tepesi bize çok yakın görünüyordu, oysa oraya ulaşmak için nice uzun saatler gerekecekti! Özellikle de yorgunluk! Hiçbir toprak çimentonun, hiçbir çimenin birbirine kenetlemediği taşlar ayaklarımızın altından kayıp çıkıp hızında ovada kayboluyordu.

Belli yerlerde dağın yamaçları ufukla en az otuz altı derecelik açılar oluştuyordu. Onları tırmanmak imkânsızdı ve büyük zorluklarla bu taşlı dik patikaların çevresinden dolaşmamız gerekiyordu. İşte o zaman bastonlarımızın yardımıyla birbirimize yardım ediyorduk.

Şunu söylemeliyim ki amcam olabildiğince yanımda durmaya çalışıyordu, asla beni gözden kaybetmiyordu ve de birçok kez kolu bana sağlam bir dayanak olmuştu. Muhtemelen doğuştan gelen bir denge yeteneğine sahipti, çünkü hiç sendelemiyordu. Her ne kadar sırtlarında yükler olsa da İzlandalılar dağcılarının hüneriyle tırmanıyorlardı.

Sneffels'in doruğunun yüksekliğine baktıkça, eğilim açısı azalmazsa bu taraftan ona ulaşmak imkânsız gibi geliyordu. Ne var ki bir saatlik yorgunluktan ve el çabukluğu sergiledikten sonra yanardağın sırtında birikmiş kardan bir halının ortasında yukarı tırmanışımızı kolaylaştıran umulmadık bir tür merdiven karşımıza çıktı. Bu doğal merdivenin İzlanda dilindeki adı "stinâ"ydı ve püskürme sonucu atılan taş selinden oluşmuştu. Dağın yamaçları tarafından bu taş seli durdurulmamış olsaydı denizde yeni adalar oluşurdu.

Merdiven bu şekildeydi ve fazlasıyla işimize yaramıştı. Yokuşlar gitgide dikleşiyordu, ama bu kayadan basamaklar onları kolayca çıkmamızı sağlıyordu; öyle hızlıca ilerliyorduk ki yol arkadaşlarım tırmanmaya devam ederken bir an durup geride kaldığımda mesafeden dolayı mikroskoptan bakar gibi ufacık gördüm onları.

Akşam yedide merdivenin iki bin basamağını çıkmıştık ve dağın bir şişkinliğinin, kraterin konisinin oturduğu bir tür temelin tam anlamıyla üzerindeydik.

Deniz üç bin iki yüz kadem altta uzanıp gidiyordu. İklimin sürekli nemli olmasından dolayı İzlanda'da pek yüksek olmayan ebedi karların

sınırını aşmıştık. Hava aşırı soğuktu, rüzgâr var gücüyle esiyordu. Bitkin bir haldeydik. Profesör bacaklarımın artık ilerlemediğini fark etti ve sabırsızlığına rağmen burada mola vermeye karar verdi. Böylece avcıya durması için işaret etti, o da “Ofvanför,” diyerek başını salladı.

–Daha yukarı gitmemiz gerekiyormuş, dedi amcam.

Ardından Hans’a neden böyle söylediğini sordu.

–Mistur, diye cevap verdi rehber.

–Ja mistur, diye tekrarladı İzlandalılarından biri korkmuş bir sesle.

–Bu kelimenin anlamı nedir? diye sordum endişeyle.

–Bak, dedi amcam.

Gözlerimi ovaya çevirdim; parçalanmış sünger taşından, kumdan ve tozdan oluşan devasa bir hortum sütun gibi dönüyordu; rüzgâr onu bizim tutunduğumuz Sneffels’in yamacına yönlendirmişti. Güneşin önünde duran bu ışık geçirmez perde dağın üzerinde büyük bir gölge oluşturmuştu. Bu hortum yana doğru bükülürse, kaçınılmaz olarak bizi de kasırgasıyla alıp götürecekti. Rüzgâr buzullardan doğru estiğinde çok sık rastlanan bu olaya İzlanda dilinde “mistur” adı veriliyordu.

–Hastig, hastig, diye haykırdı rehberimiz.

Danca bilmesem de mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Hans’ı takip etmem gerektiğini anladım. Hans ilerleyişimizi kolaylaştırmak için yanlamasına giderek kraterin konisinin etrafında dönmeye başladı. Kısa sürede hortum dağa çarptı

ve dağ bu darbeyle sarsıldı. Rüzgârın burgacına yakalanmış taşlar püskürmelerde olduğu gibi yağmur şeklinde uçtu. Ne mutlu ki tehlikeden uzakta diğer yamaçtaydık. Rehberimiz bu önlemi almamış olsaydı parçalanmış, toz haline gelmiş bedenlerimiz bilinmedik meteorların ürünü gibi uzaklara düşecekti.

Yine de Hans, koninin yamaçlarında geceyi geçirmenin pek güvenli olmadığını düşündü. Zigzag çizerek tırmanışımızı sürdürdük. Aşılmayı bekleyen bin beş yüz kadem beş saat sürdü. Dönemeçler, yanlamasına ve ters ilerleyişlerimiz en az üç fersah ediyordu. Artık hiç halim kalmamıştı; soğuğa ve açlığa yenik düştüm. Biraz seyrelmiş olan hava akciğerlerime yetmiyordu.

Sonunda akşamın on birinde, karanlığın ortasında, Sneffels'in doruğuna ulaşmıştık ve kraterin içinde bir yerlere sığınmadan önce ayaklarının dibinde uyuyan adanın üzerine soluk ışığını yayan, yörüngesinin en alçak noktasında "gece yarısı güneşini" görecektik kadar zamanım oldu.

XVI

Akşam yemeği çok hızlı yendi ve küçük kafilemiz elinden geldiğince iyi yerleşmeye çalıştı. Yer sertti, barınak pek sağlam değildi, deniz seviyesinden beş bin kadem yükseklikte zor bir durumdaydık. Yine de gece uykum ilginç bir şekilde sakın geçti, uzun zamandır uyuduğum en iyi uykularımdan biriydi. Rüya bile görmedim.

Ertesi gün serin bir havada, hoş bir güneş ışığıyla yarı donmuş olarak uyandık. Granitten yatağımdan ayrıldım ve gözlerimin önünde uzayıp giden muhteşem manzaranın tadını çıkarmaya gittim.

Sneffels'in iki doruğundan birisinin, güneydekinin tepesindeydim. Buradan adanın büyük bir kısmını görebiliyordum, bütün yüksek yerlerde olduğu gibi optik yanılsama kenarları yükseltirken orta kısımlar çukurdaymış gibi gösteriyordu. Sanki Helbesmer'in haritalarından biri ayaklarımdın altında duruyordu; her tarafta derin vadilerin kesiştiğini, uçurumların kuyu gibi derinleştiğini, göllerin gölcüğe, nehirlerin dereye dönüştüğünü görüyordum. Sağımda sayısız buzullar ve birkaçının dumanlarla sarıldığı sayısı katlanmış zirveler art arda sıralanıyordu. Üzerinde karın köpük hissi verdiği bu sonsuz dağların dalgalanması hareketli bir denizin yüzeyini hatırlatıyordu.

Tez zamanda hortum dağa yöneldi

Batıya doğru döndüğümde okyanus, koyun sırtı gibi kıvrıkcık dorukların devamında uçsuz bucaksız ihtişamıyla uzayıp gidiyordu. Toprak nerede bitiyordu, nerede sular başlıyordu; gözüm bunu belirlemekte güçlük çekiyordu.

Yüksek dorukların sunduğu büyüleyici çökünlüğü bu kez başım dönmeden seyrediyordum, çünkü nihayet bu olağanüstü temaşaya alışmaya başlamıştım. Kamaşan gözlerim güneş ışığının şeffaf parıltısıyla doluyordu. İskandinav mitolojisinin hayali sakinlerinden elflerin veya sylphelerin hayatına katılmak için kim olduğumu, nerede olduğumu unutuyordum; kaderimin yakında beni daldıracağı uçurumları düşünmeden yüksekliklerin cazibesiyle sarhoş oluyordum. Dağın zirvesinde, Profesör'le Hans'ın yanıma gelmesiyle gerçeklere döndüm.

Amcam batıya dönerek eliyle hafif bir buharı, bir sisi, deniz çizgisinin üst kısmında toprak gibi görünen bir yeri gösterdi.

–Grönland, dedi.

–Grönland mı? diye haykırdım.

–Evet, aramızda otuz beş fersah var, hatta buzların çözüldüğü dönemlerde kutup ayı-ları kuzeyden kopan buz parçalarının üzerinde İzlanda'ya kadar geliyor. Ama bunun bir önemi yok. Sneffels'in tepesindeyiz. Burada iki doruk var; biri güneyde, diğeri de kuzeyde. Hans bize İzlanda dilinde şu an bulunduğumuz tepenin adını söyleyecek.

Soruyusorduğunda avcı "Scartaris," diye cevap verdi. Amcam muzaffer bir edayla bana baktı:

–Hadi krater! dedi.

Sneffels'in krateri, ağzı yarım fersah çapında ters dönmüş bir koniyi andırıyordu. Derinliğinin yaklaşık iki bin kadem olduğunu tahmin ediyordum. Yıldırımlarla ve alevlerle dolduğunda böyle bir kabın durumunu bir düşünün. Huninin dip

kısımının çevresi en az beş yüz kadem olmalıydı, öyle ki yumuşak yokuşları kolayca alt kısmına ulaşmaya imkân veriyordu. Elimde olmadan bu krateri geniş ağızlı bir karabinaya benzetiyordum ve bu benzetme beni dehşete düşürüyordu.

“Dolu ve en ufak bir darbeyle ateş edebilecek bir karabinanın içine inmek, tamamen deli işi,” diye düşünüyordum.

Ama geri adım atmam mümkün değildi. Hans kaygısızca tekrar kafilenin başına geçti. Tek söz etmeden onu takip ettim.

İnişi kolaylaştırmak için Hans, koninin içinde geniş sarmallar çiziyordu. Bazıları yuvalarından oynayıp oradan oraya çarparak uçurumun dibine kadar yuvarlanan volkanik kayaların arasında yürümemiz gerekiyordu. Bunların düşüşü tuhaf titreşimli yankıların yayılmasına neden oluyordu.

Koninin bazı kısımları iç buzullardan oluşuyordu. Böyle durumlarda Hans çatlakları belirlemek için demirli bastonuyla yoklayarak büyük bir dikkatle ilerliyordu. Bazı şüpheli yerlerde beklenmedik şekilde adımını yanlış atan olursa arkadaşları tarafından destek bulması için uzun bir iple birbirimize bağlanmamız gerekti. Bu dayanışma tedbirli bir şeydi ama yine de tehlikeyi bertaraf etmiyordu.

Rehberin tanımadığı bu yokuşların zorlu inişine rağmen yolu kazasız belasız atlattık; tek olay, İzlandalılardan birinin elinden kayan bir kangal halatın uçurumun dibine kadar kısa yoldan varmasıydı.

Öğle vakti oraya varmıştık. Başımı kaldırıp garip şekilde daralmış ama kenarları mükemmel

olan bir çemberin içinde bir gök parçasının göründüğü koninin ağız kısmına baktım. Yalnızca bir noktada sonsuzluğa uzanan Scartaris'in doruğu görünüyordu.

Kraterin dip kısmında, Sneffels püskürdüğünde merkez odaktan çıkan lavların ve buharların boşaldığı üç baca ağızı vardı. Bu bacaların her biri yüz kadem çapındaydı. Ayaklarımızın altında apaçık duruyorlardı. İçine bakacak cesareti bulamadım. Profesör Lidenbrock'sa, hızlıca bunların durumunu incelemeye çalışıyor, nefes nefese, elleri kolları yerinde durmadan, anlaşılmasız şeyler söyleyerek birinden diğerine koşuyordu. Hans ve arkadaşları, lav parçalarının üzerine oturmuş onu seyreliyorlardı, büyük olasılıkla deli olduğunu düşünüyorlardı.

Aniden amcam çığlık attı; ayağının kayıp üç çukurdan birinin içine düştüğünü sandım. Ama hayır. Bir Plüto'nun heykelini yapmak için devasa bir altlık yapmak ister gibi kraterin ortasına dikilerek granitten bir kayanın önünde bacalarını açmış, kollarını uzatmış amcamı gördüm. Şaşkın bir insanın duruşunu sergiliyordu, aniden bu şaşkınlığı akıl almaz bir mutluluğa bırakmıştı yerini.

-Axel! Axel! diye haykırdı amcam. Gel! Hemen gel!

Koştum. Ne Hans ne de İzlandalılar yerlerinden kıpırdadı.

-Bak, dedi Profesör.

Mutluluğunu paylaşmasam da şaşkınlığını paylaşarak kayanın batı tarafında, zamanın biraz sildiği runik karakterlerle bu bin kez lanetlenmiş ismi okudum:

1A1T 41YK1Y44TX

-Arne Saknussem! diye haykırdı amcam. Hâlâ kuşku duyacak mısın?

Cevap vermedim ve afallamış bir şekilde lavdan oturağıma döndüm. Her şey apaçıktı ve beni ezmişti.

Ne kadar süre bu şekilde düşüncelere dalmış olarak kaldığımı bilmiyorum, tek bildiğim şey başımı kaldırdığımda amcamla Hans'ı kraterin dip tarafında görmemdi. İzlandalılar gönderilmişti ve Stapi'ye ulaşmak için Sneffels'in dış yokuşlarını şu anda inmekteydiler.

Hans sakın sakın bir kayanın dibinde, gelişigüzel bir yatağa dönüştürdüğü bir lav akıntısının içinde uyuyordu. Amcam kraterin dip tarafında, tuzaga düşmüş bir yabani hayvan gibi dönüp duruyordu. Kalkacak ne isteğim ne de gücüm vardı; rehberimizi örnek alarak, dağın böğründe sesler duyduğumu veya titremeler hissettiğimi sanarak sancılı bir uykuya kendimi bıraktım.

Kraterin içindeki ilk gecem böyle geçti.

Ertesi gün gri, bulutlu, ağır gök koninin tepesine indi. Uçurumdaki karanlıktan ziyade amcamın öfkesi sayesinde bunu fark ettim.

Bu öfkenin nedenini hemen anladım ve bir umut kalıntısı tekrar kalbimde yeşerdi. İşte bu öfkenin nedeni.

Saknussem, ayaklarımız altında açılan üç yoldan yalnızca birini takip etmişti. İzlandalı bilginin söylediğine ve kriptogramda yazılanlara

göre haziran ayının son günlerinde Scartis'in gölgesinin dokunmasıyla bu yolu bulacaktık.

Belirli bir günün gölgesi arzın merkezine giden yolu gösterecek dev bir güneş saatinin mili olarak düşünebilirdik bu sivri ucu.

Fakat güneş olmazsa gölge de olmayacaktı, dolayısıyla hangi yönde gitmemiz gerektiğini gösteremeyecekti. Haziranın yirmi beşindeydik. Altı gün daha hava bu şekilde kapalı kalırsa, bu seyahati seneye ertelememiz gerekecekti.

Profesör Lidenbrock'un çaresiz öfkesini tasvir etmeyeceğim. O gün öyle geçti ve hiçbir gölge kraterde belirmedi. Hans yerinden kıınıldamadı, yola koyulmak için ne beklediğimizi merak ediyor olmalıydı, tabii bir şeyleri merak ediyorsa! Amcam bir kez bile benimle konuşmadı. Bakışları sabit bir şekilde göğe yönelmiş, gökyüzünün gri ve sisli renklerinde yitip gidiyordu.

Yirmi altısında yine gün boyunca karla karışık yağmur yağdı. Hans lav parçalarıyla bir kulübe kurdu. Koninin yamaçlarında gelişigüzel oluşan ve taşların uğuldayan fısıltısını çoğaltsan binlerce küçük çağlayanı büyük bir zevkle gözlerimle takip ettim.

Amcam yerinde duramıyordu. Daha sakın bir insanı bile sinirlendirecek bir durumdu bu, çünkü gerçekten de limana ulaşip da gemiyi oracıkta batırmak gibi bir şeydi.

Ama kader büyük acılara durmadan büyük sevinçleri de kattığı için Profesör Lidenbrock'un umutsuz sıkıntılarına eşit bir sevinç hazırlıyordu.

Ertesi gün yine hava kapalıydı, ama 28 Haziran Pazar günü, yeni ayın sondan üçüncü günü yeni

“Bak!” dedi profesör

ayla birlikte hava da değişti. Güneş ışık huzmelerini oluk oluk kratere boşalttı. Her tepecik, her kaya parçası, her taş, her girinti çıkıntı kendine düşen ışık payını aldı ve derhal gölgesini yere yansıttı. Hepsinin arasında Scartaris’in gölgesi

belirgin bir sivri köşe şeklinde belirdi ve ılık sa-
çan yıldızın etrafında dönmeye başladı.

Amcam da onunla birlikte dönüyordu.

Öğle vakti, en kısa olduğu zaman, orta bacanın
kenarlarına hafifçe dokundu.

–Burası! diye haykırdı profesör. Burası! Hadi
arzin merkezine! diye ekledi Danca.

Hans'a baktım.

–Forüt! dedi sakın sakın rehber.

–İleri! diye cevap verdi amcam.

Saat biri on üç geçiyordu.

XVII

Gerçek yolculuk başlıyordu. Şimdiye kadar zorluklardan ziyade yorgunluk söz konusuydu, oysa bundan sonra zorluklar ayaklarımızın altından doğacaktı.

İçine dalacağım dibi görünmeyen bu kuyuya henüz bakmamıştım. Aslında vakti gelmişti. Hâlâ bu işe katılabilir ya da bunu reddetmeyi deneyebilirdim. Ama avcının önünde geri adım atmadan utandım. Hans bu macerayı öyle sakın, öyle kayıtsız, tehlikeleri öyle umursamadan kabul ediyordu ki ondan daha az cesur olma düşüncesi yüzümü kızartmıştı. Tek başıma olsam büyük savlar dizisini tekrar dile getirirdim, ama rehberin huzurunda sustum, düşüncelerimden biri güzel Virlandlıma doğru uçup gitti ve ortadaki bacaya yaklaştım.

Bacanın çapının yüz kadem veya çevresinin üç yüz kadem olduğunu söylemiştim. Boşluğun üstünde çıkıntı yapan bir kayanın üstüne eğildim ve baktım. Saçlarım diken diken oldu. Boşluk korkusu sardı. Ağırlık merkezinin içimde yer değiştirdiğini ve sarhoş olmuş gibi başımın döndüğünü hissettim. Uçurumun bu çekimi kadar baş döndürücü bir şey yoktur. Düşecektim. Bir el beni tuttu. Hans'ın eliydi. Anlaşılan Kopenhag'da Frelsers-Kirk'te yeterince "uçurum dersi" almamıştım.

Yine de her ne kadar az gözlerimi bu kuyuya gezdirmiş olsam da, yapısının farkına varmıştım. Neredeyse düşey olan kenarları inişi kolaylaştıracak olan sayısız çıkıntı sunuyordu. İniş için basamaklar eksik olmasa da tutunacak yer yoktu. Bizi taşıması için girişe bağlanmış bir ip kafi gelirdi, ama aşağıya indiğimizde onu nasıl çözecektik?

Amcam bu sorunu çözmek için çok basit bir yol kullandı. Başparmak kalınlığında ve dört yüz kadem uzunluğunda bir ipi çözdü. Önce yarısını sarkıttı ve ardından çıkıntı oluşturan bir lav kütesinin etrafına sardı ve geri kalanını bacanın içine bıraktı. Böylece iki ipi elimizde tutarak aşağıya inebilirdik, iki yüz kadem aşağıya indikten sonra iplerin birini bırakarak ipi tekrar toplamak da çok kolay olacaktı. Ardından sonsuza dek aynı şeyi tekrarlayabilirdik.

-Şimdi, dedi amcam hazırlıklarını tamamladıktan sonra, yük işini halledelim; malzemeleri üç ayrı paket halinde hazırlayacağım ve her birimiz bu paketlerden birini sırtına bağlayacak. Kırılacak eşyalardan bahsediyorum tabii.

Gözü pek Profesör bizi bu son kategoride saymıyordu.

-Hans araç gereçlerle erzakların bir kısmını alacak. Sen Axel, silahlarla erzakların ikinci çeyreğini. Ben de erzakların kalan kısmıyla kırılacak aletleri alacağım.

-Ama kıyafetler, bu ip yığını ve merdiven ne olacak, onları kim indirecek? diye sordum.

-Kendi başlarına inecekler.

-Nasıl kendi başlarına? diye sordum.

-Göreceksin.

Amcam çekinmeden pratik çözümlere girişebilen birisiydi. Onun emriyle Hans tek bir koli halinde kırılmayacak eşyaları topladı ve sağlam bir şekilde bağlanmış bu paketi gelişigüzel bir şekilde uçuruma attı.

Hava tabakalarının hareketiyle meydana gelen uğultuyu işittim. Uçuruma doğru eğilmiş olan amcam eşyaların inişini memnun kalmış şekilde izliyordu ve ancak gözden kaybolduklarında başını kaldırdı.

-Tamam. Sıra bizde, dedi.

Böyle sözleri hiç titremeden işitmek mümkün müdür diye sorarım akli başında herkese.

Profesör aletlerin paketini sırtına bağladı, Hans araç gereçlerle dolu olanı aldı, ben de silahları yükledim. İniş şu sıralamayla başladı: Hans, amcam ve ben. İnişimiz derin bir sessizlik içinde gerçekleşiyordu, yalnızca kaya parçalarının uçuruma düşüşü bu sessizliği bozuyordu.

İki ipi bir elimde çılınca tutarak, diğeriyle demirli bastonumdan destek alarak bir bakıma aşağıya doğru kendimi bırakmış kayıyordum. Aklımda tek bir düşünce vardı: Destek noktasının dayanmamasından çekiniyordum. İp, üç kişinin ağırlığını taşıyacak kadar sağlam görünmüyordu. Elimden geldiğince ipi kullanmamaya çalışıyordum, ayaklarımın yakalamaya çalıştığı lav çıkıntılarının üzerinde denge mucizeleri yaratıyordum.

Bu kaygan basamaklardan biri Hans'ın ayağı altında oynadığında sakin sesiyle "Gif akt!" diyordu.

-Dikkat! diye tekrarlıyordu amcam.

Yarım saat sonra bacanın duvarına sağlam bir şekilde oturmuş bir kayanın üzerine varmıştık.

Hans ipin uçlarından birini çekti, diğer uç havada yükseldi, üst kayayı geçtikten sonra yağmuru veya daha doğrusu tehlikeli bir dolu yağmuru andırarak lav ve taş parçalarını beraberinde sürükleyerek yere düştü.

Dar platomuzun üzerinden eğilerek, boşluğun dip kısmının hâlâ görülmediğini fark ettim.

İp manevrası tekrarlandı ve yarım saat sonra iki yüz kademlik bir derinliği daha inmiş olduk.

En tutkulu jeolog bu iniş sürecinde etrafını çevreleyen zemini incelemeye çalışır mıydı, bilemiyorum. Benimse hiç umurumda değildi; ister pli-yosen, miyosen, eosen, ister tebeşir dönemi, jüra dönemi, triyas dönemi, permien, karbon dönemi, devonyen, silüryen ya da ilkel dönem kayaları olsun, hiçbir şey ilgimi çekmiyordu. Ama profesör muhtemelen gözlemlerde bulundu veya not aldı, çünkü molalardan birinde bana şöyle dedi:

–Ne kadar ilerlersem o kadar güvenim artıyor. Bu volkanik zeminlerin yapısı Davy'nin teorisini haklı çıkartıyor. Havanın ve suyun temasıyla yanmış metallerin kimyasal işleminin gerçekleştiği temel zeminin tam ortasındayız, merkezde ısı olacağını ileri süren sistemi kesinlikle reddediyorum. Zaten göreceğiz.

Hep aynı sonuç. Artık tartışmakla oyalanmayı bıraktığımı anlamışsınızdır. Sessizliğim bir onay olarak kabul edildi ve tekrar inmeye başladı.

Üç saat geçmişti ama hâlâ bacanın dibini göremiyordum. Başımı kaldırdığımda hissedilir şekilde küçülen kraterin ağız kısmını görüyordum. Hafif eğilim sonucunda duvarları yaklaşıyor gibiydi, yavaş yavaş karanlık çöküyordu.

Oysa biz hâlâ inmeye devam ediyorduk. Duvarlardan kopan taşların daha tok bir yankıyla uçurumun dibine daha hızlıca ulaştığını hissediyordum.

İp manevralarımızı büyük bir titizlikle not aldığım için ulaştığımız derinliğin ve geçen zamanın eksiksiz bir hesabını elde etmiştim.

On dört kez yarım saat süren bu manevrayı tekrarlamıştık. Bu da yedi saat yapıyordu. Buna on dört kez on beş dakikalık veya üç buçuk saatlik dinlendiğimiz zamanları da eklemeliydik. Toplamda on buçuk saat. Saat birde yola çıkmıştık, şu an saat on bir olmalıydı.

Ulaştığımız derinliğe gelince, iki yüz kademlik bir ipin on dört kez kullanılmış olması iki mil ve sekiz yüz kadem yapıyordu.

O an Hans'ın sesini işittik:

–Halt!

Amcamın başına ayaklarımla çarpacağım an derhal durdum.

–Vardık, dedi amcam.

–Nereye? diye sordum yanına kayıp inerek.

–Dikey bacanın dibine.

–Başka yollar da mı var?

–Evet. Gördüğüm kadarıyla sağa doğru dönen bir tür koridor var. Buna yarın bakarız. Önce akşam yemeğini yiyelim ve ardından uyuyalım.

Karanlık henüz tam olarak çökmemişti. Erzak çantası açıldı, yemek yenildi; taştan ve lav kalıntılarından oluşan bir yatakta elimizden geldiğince iyi yerleşmeye çalıştık.

Sırt üstü uzanıp gözlerimi açtığımda, üç bin kadem uzunluğunda olan ve devasa bir dürbün-

İniş başlamıştı

ne dönüşen bu uzun tüpün ucunda parlayan bir nokta gördüm.

Hiç pırlıtsı olmayan ve hesaplarıma göre Küçük Ayı'nın β 'sı olduğunu düşündüğüm bir yıldızdı.

Derin bir uykuya daldım.

XVIII

Sabah sekizde gün ışığı bizi uyandırdı. Duvarların lavdan binlerce küçük yüzeyini ışık geçerken yakalayıp bir kıvılcım yağmuru gibi ışığı yayıyordu.

Bu ışık etrafımızdaki eşyaları görmemizi sağlayacak kadar güçlüydü.

–Eee, Axel, ne diyorsun? diye haykırdı amcam ellerini ovuşturarak. Königstrasse'deki evimizde hiç bu kadar sakin bir gece geçirdin mi? Araba gürültüsü yok, tüccar haykırıışları yok, kayıkçıların bağrıışları yok.

–Kuşkusuz bu kuyunun dibinde çok huzurluyuz, ama bu sakinliğin ürkütücü bir tarafı var.

–Şimdiden korkuyorsan sonra ne yapacaksın? Daha dünyanın içine bir parmak kadar bile gir-medik, diye haykırdı amcam.

–Ne demek istiyorsunuz?

–Daha adanın zeminine yeni ulaştık! Snelfels'in kraterine ulaşan bu uzun tüp yaklaşık olarak deniz yüzeyinde duruyor.

–Bundan emin misiniz?

–Kesinlikle. Barometreye bir bak.

Gerçekten de cıva biz indikçe aletin içinde biraz yükseldikten sonra yirmi dokuz parmakta durmuştu.

–Gördün mü, hâlâ atmosferin basıncına sahibiz. Manometrenin barometrenin yerini almasını heyecanla bekliyorum.

Bu alet, havanın ağırlığı okyanusun düzeyinde hesaplanan basıncı geçtiği an gerçekten de bize çok faydalı olacaktı.

–Fakat sürekli yükselecek olan bu basıncın rahatsız edici olmasından endişelenmiyor musunuz?

–Hayır. Yavaş yavaş ineceğiz ve ciğerlerimiz daha yoğun bir hava solumaya alışacak. Balon pilotları üst tabakalara yükseldikçe havasız kalıyorlar, oysa bize hava belki de fazla gelecek. Ama bunu tercih ederim. Zaman kaybetmeyelim. Dağın içine bizden önce inmiş olması gereken paket nerede?

Akşam o koliyi arayıp bulamadığımızı hatırladım. Amcam, Hans’a sordu ve o da avcı gözleriyle dikkatlice baktıktan sonra şöyle cevap verdi:

–Der huppe!

–Yukarda.

Gerçekten de paket başımızdan yüz kadem yükseklikte bir kaya çıkıntısına takılmıştı. Derhal çevik izlandalı bir kedi gibi tırmanmaya başladı ve birkaç dakika sonra paket bize ulaşmıştı.

–Şimdi, kahvaltımızı yapalım. Ama uzun yollar gitmesi gereken insanlar gibi yiyelim, dedi amcam.

Peksimet ve kurutulmuş ete birkaç yudum arıdır içkisi eklenmiş su eşlik etti.

Kahvaltı edildikten sonra amcam cebinden gözlemlere ayırdığı bir defteri çıkarttı, peş peşe çeşitli aletlerini aldı ve üzerlerindeki verileri not etti:

Pazartesi 1 Temmuz.

Kronometre: Sabah 8:17

Barometre: 29 p. 7 l.

Termometre: 6°

Yön: D. -G.D.

Bu son gözlem karanlık galeriye ilişkindi ve pusulayla saptanmıştı.

-Şimdi, Axel, gerçekten arzın derinliklerine gireceğiz. Yolculuğumuz tam şu an başlıyor, diye haykırdı amcam coşkulu bir sesle.

Bunu söyledikten sonra amcam bir eliyle boynuna astığı Ruhmkorff'un aygıtını aldı, diğer eliyle elektrik akımını lambanın sarmalıyla temas ettirdi ve parlak bir ışık dehlizin karanlığını dağıttı.

Çalıştırılan ikinci aygıt Hans'taydı. Elektriğin bu zekice kullanımı en yanabilir gazların ortasında bile yapay bir gün ışığı oluşturarak çok derinlere gitmemizi sağlayacaktı.

-Yola koyulalım! dedi amcam.

Herkes sırtına yükünü aldı. Hans önüne iplerden ve kıyafetlerden oluşan paketi itip yuvarlamayı üstlendi, ben de üçüncü sırada kaldım ve hep beraber dehlize girdik.

Bu karanlık dehlize gireceğim an başımı kaldırdım ve devasa tüpün ucunda "bir daha asla göremeyeceğim" izlanda göğünü son bir kez gördüm.

1229'da vuku bulan son püskürmede lav bu tünelden kendine yol açmıştı. İçerisini kalın ve parlak bir sıvayla kaplamıştı. Burada elektrikli ışık yüz kat daha güçlü parlıyordu.

Yolun tüm zorluğu, yaklaşık kırk beş derece eğilimli bir yokuşta fazla hızlıca kaymamaktan

ibaretti. Ne var ki bazı aşınmalar, bazı kabarıklıklar basamak yerini tutuyordu ve geriye uzun bir ipin tuttuğu yüklerimizi kaydırarak aşağıya inmek kalıyordu.

Fakat ayaklarımızın altında basamak olan şeyler duvar kısmında sarkıtlara dönüşüyordu. Kimi yerde gözenekli lav yuvarlak küçük ampuller oluşturuyordu, saydam cam damlalarıyla süslenmiş ve avize gibi tavana asılı kuvars kristaller biz geçerken ışık saçmaya başlar gibiydi. Sanki uçurumun cini yeryüzünden misafirleri ağırlamak için saraylarını aydınlatmıştı.

-Muhteşem! dedim elimde olmadan. Bu nasıl bir manzara amca! Kahverengimsi kırmızıdan parlak sarıya geçiş yapan lavın bu nüanslarını gördünüz mü? Ya ışıklı küreler gibi görünen şu kristalleri?

-Ah! Nihayet anladın Axel! diye cevap verdi amcam. Demek bunları muhteşem buluyorsun, oğlum! Bundan çok fazlasını göreceksin. Yürüyelim! Yürüyelim!

Aslında "kayalım" deseydi daha yerinde olacaktı, çünkü eğimli yokuşlara hiç yorulmadan kendimizi salıveriyorduk. Vergilius'un *facilis descensus Avernî'si*²⁰ bu olmalıydı. Sık sık göz attığım pusula değişmez bir kesinlikle güneybatıyı gösteriyordu. Bu lav akıntısı her iki tarafa da kaymıyordu. Düz çizginin eğilmezliğine sahipti.

Bununla beraber ısı çok hissedilir şekilde yükselmüyordu, bu da Davy'nin teorilerini doğruluyordu; bu yüzden birçok kez şaşkınlıkla

20 Cehenneme inmek kolaydır -çn.

termometreye göz gezdirdim. Yola çıkışımızın üzerinden iki saat geçmişti ama hâlâ 10°'yi gösteriyordu, yani sadece 4°'lik bir yükseliş olmuştu. Bu da inişimizin dikey olmaktan ziyade yatay olduğunu düşündürüyordu. Aslında ulaştığımız derinliği kesin bir şekilde bilmekten daha kolayı yoktu. Profesör yolun sapma ve eğim açılarını hesaplıyordu, ama gözlemlerini kendisine saklıyordu.

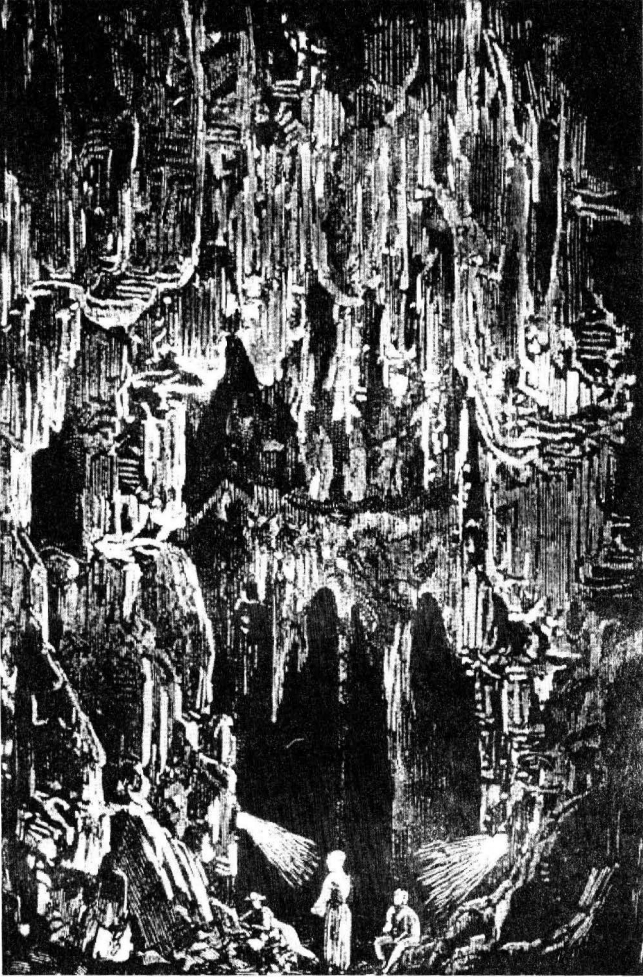
Akşam saat sekize doğru mola işaretini verdi. Hans derhal oturdu. Lambalar lavın bir çıkıntısına asıldı. Bol havanın bulunduğu bir tür mağaranın içindeydik. Hatta bize kadar bazı esintiler geliyordu. Bunları meydana getiren neydi? Bunların kökenini hangi atmosfer hareketliliğine bağlayabilirdik? O an bu soruyu çözmeye çalışmadım, çünkü açlık ve yorgunluk düşünmeme engeldi. Hiç aralıksız yedi saatlik bir iniş epeyce güç harcamadan yapılmıyordu. Tükenmiştim. Durun kelimesi beni sevindirdi. Hans lavdan bir kütlenin üzerine birkaç erzak koymuştu ve herkes iştahına göre yedi. Yine de bir şey beni endişelendiriyordu: Suyumuzun yansı tükenmişti. Amcam yer altındaki kaynaklardan suyu temin etmeyi umuyordu, ama oraya kadar hiç su olmayacaktı. Dikkatini bu konuya çekmekten kendimi alıkoyamadım.

–Kaynak olmaması seni şaşırttı mı? dedi.

–Elbette, hatta beni endişelendiriyor da. Sadece beş günlük suyumuz kaldı.

–Sakin ol Axel, sana su bulacağımızı söylüyorum ve hatta ihtiyacımızdan fazlasını bile.

–Ne zaman?

Lambalar lavdan bir çıkıntıya asıldı

–Bu lav kabuğundan ayrıldıktan sonra. Bu duvarlardan suyun fışkırmasını nasıl beklersin?

–Belki bu lav akıntısı çok derinlere kadar uzanıyor? Zaten pek dikey bir yol katettiğimizi düşünmüyorum.

–Niye böyle bir varsayımda bulundun?

–Çünkü yerkabuğunun iç kısmına ilerlemiş ol-
saydık, ısı daha yüksek olurdu.

–Senin teorine göre, diye cevap verdi amcam.
Termometre ne gösteriyor?

–En fazla on beş dereceyi, bu da yola çıktığımız
andan itibaren yalnızca dokuz derecelik bir yük-
seliş anlamına geliyor.

–Peki, sonuca bağla.

–Sonucum şöyle. En kesin gözlemlere göre ar-
zın içindeki ısının yükselmesi yüz kademde bir
derecedir. Ama bazı yerlerdeki koşullar bu ra-
kamı değiştirebilir. Böylece Sibiry'a'da Yakust'ta
bu yükselişin otuz altı kademde bir derece oldu-
ğu fark edilmiştir. Bu fark elbette kayaların ilet-
kenliğine bağlıdır. Buna şunu da ekleyebilirim
ki sönmüş bir volkanın yakınlarında ve gnay-
sın²¹ içinde ısının yükselişinin sadece yüz yirmi
beş kademde bir derece olduğu fark edilmiştir.
En elverişli olan bu son varsayımı ele alalım ve
hesaplayalım.

–Hesapla oğlum.

–Çok basit, dedim rakamları defterime yaza-
rak. Dokuz kere yüz yirmi beş bin yüz yirmi beş
derinlik eder.

–Çok doğru.

–Eee?

–Eesi, gözlemlerime göre denizin altında on
bin kademe ulaştık.

–Bu mümkün mü?

–Mümkün ya da rakamlar artık rakam değil!

21 Kuvars, mika ve feldispattan bileşmiş kayaç –çn.

Profesör'ün hesapları doğrudur. Tyrol'da Kitz-Bahl maden ocakları veya Bohemya'daki Wuttemberg'inkiler gibi insanoğlunun ulaştığı en büyük derinlikleri altı bin kadem kadar geçmiştik. Bu noktada seksen bir derece olması gereken ısı sadece on beş dereceydi. Bu da insanı ilginç bir şekilde düşünmeye itiyordu.

XIX

Ertesi gün, 30 Haziran Salı günü, saat altıya doğru tekrar inişe geçtik.

Eski evlerde hâlâ merdivenlerin yerine kullanılan eğimli düzlemler gibi bu yumuşak doğal rampalı lav dehlizini takip etmeye devam ediyorduk. On ikiyi on yedi dakika geçene kadar böyle devam etti ve tam o vakit durmuş olan Hans'ın yanına vardık.

–Aa! diye haykırdı amcam. Bacanın sonuna vardık.

Etrafıma baktım, her ikisi karanlık ve dar olan iki yolun vardıği bir kavşağın tam ortasındaydık. Hangisini takip etmeliydik? Bu gerçek bir sorundu.

Ama amcam ne benim önümde ne Hans'ın önünde tereddüt etmek istedi ve batı tarafındaki tüneli gösterdi; böylece üçümüz o tünelde yürümeye devam ettik.

Zaten bu iki yolun önünde herhangi bir tereddüt sonsuza kadar sürerdi, çünkü ikisinden birini seçmeyi sağlayacak herhangi bir işaret yoktu; burada tamamen rastgele bir seçim yapmak gerekiyordu.

Bu yeni dehlizin yokuşu pek hissedilmiyordu ve bölümleri hiç eşit değildi. Kimi zaman gotik bir katedralin yan sahnları gibi adımlarımızın önünde kemerler birbirini izliyordu. Ortaçağ sanatçıla-

nı, yaratıcı ilhamı sivri kemerlerden alan bu dinsel mimarinin tüm şekillerini inceleyebilirlerdi. Bir mil ilerde, Roma tarzında aşırı basık iç eğmeçlerin altında başlarımız eğiliyor, duvarın içine gömülmüş iri sütunlarsa tonozların ağırlığı altında bükülüyordu. Kimi yerde bu yapının yerini kunduzların eserlerine benzeyen alçak altyapılar alıyordu ve sürünerek dar bağırsaklar içinde kayıyorduk.

Isı dayanılır bir derecede sabit duruyordu.

Elimde olmadan Sneffels'in günümüzde sakın sessiz duran bu yoldan lavlar kustuğunda gösterdiği şiddeti düşündüm; dehlizin köşelerinde kırılan ateşten selleri ve bu dar ortamda aşırı ısınmış buharların biriktiğini hayal ettim!

"Umarım bu yaşlı volkan gecikmiş bir fanteziye kapılmaz!" diye içimden geçirdim.

Bu düşüncelerimi amcam Lidenbrock'a aktarmıyordum, o bunları anlamazdı. Tek düşüncesi ileri gitmekti. Her şeye rağmen hayran kalınması gereken bir inançla yürüyordu, kayıyordu, hatta yuvarlanıyordu.

Akşam altıda, pek yorucu olmayan bir gezintiden sonra güneye doğru iki fersah ilerlemiştik, ama derinlik olarak yalnızca çeyrek mil inmiştik.

Amcam mola işaretini verdi. Pek konuşmadan yemek yedik ve pek düşünmeden de yatıp uyuduk.

Gece için hazırlığımız çok basitti: İçine kıvrıldığımız bir yol battaniyesi yatak yorgan yerine geçiyordu. Ne soğuktan ne de beklenmedik bir ziyaretten endişe etmemize gerek yoktu. Afrika çöllerinin ortasında, yeni dünyanın ormanlarının derinliklerine doğru ilerleyen yolcular uyku saatlerinde birbirlerini korumak için nöbet tut-

mak zorundalar. Ama burada mutlak yalnızlık ve eksiksiz bir güvenlik vardı. Vahşi veya yırtıcı hayvanlar gibi zararlı yaratıklardan korkmamıza gerek yoktu.

Ertesi sabah dinlenmiş ve hazır olarak uyan-
dık. Yola koyulduk. Bir önceki gün gibi lav yolunu
takip ediyorduk. Katettiğimiz zeminlerin niteliği-
ni bilmek imkânsızdı.

Tünel, arzın içine doğru ilerleyecek yerde ta-
mamen yatay olmaya başlamıştı. Hatta yüzeye
doğru çıktığını düşündüm. Sabah ona doğru bu
durum öyle netti ve yorucuydu ki ilerleyişimizi
yavaşlatmak zorunda kaldım.

–Peki Axel, ne düşünüyorsun? dedi Profesör
sabırsızlıkla.

–Ne diyeyim, artık hiç halim kalmadı, diye ce-
vap verdim.

–Nasıl! Bu kadar kolay bir yolda sadece üç sa-
atlik bir gezintiden sonra mı!

–Kolay olmadığını söylemiyorum, ama kesin-
likle yorucu.

–Nasıl yani, tek işimiz inmekten mi!

–Hoşunuza gitmese de, inmek yerine çıkmak
derim!

–Çıkmak mı! dedi amcam omuz silkerek.

–Kesinlikle. Yarım saatten beri yokuşlar de-
ğişti ve bu şekilde takip etmeye devam edersek
İzlanda topraklarına dönmüş olacağız.

Amcam ikna olmak istemeyen birisi gibi ba-
şını salladı. Tekrar konuşmaya çalıştım. Bana
cevap vermeden tekrar yola koyulmamızı işaret
etti. Sessizliğinin sadece moral bozukluğu oldu-
ğunu anladım.

Bazen kemerler önümüzde birbirini izliyordu

O sıra yükümü sebatla tekrar yüklenmiş ve hızlı adımlarla Hans'ı takip ediyordum, amcam önden gidiyordu. Arayı açmamaya gayret ediyordum, en büyük kaygım yol arkadaşlarımı gözden kaybetmemekti.

Zaten yukarı doğru çıkan yol gitgide zorlaşıyordu, beni yüzeye yaklaştırdığını düşünerek kendimi teselli ediyordum. Bu bir umuttu. Her adım onu teyit ediyordu ve minik Graüben'imi tekrar görme düşüncesi beni sevindiriyordu.

Öğle vakti dehlizin duvarlarının görünümünde bir değişiklik oldu. Bunu elektrikli ışığın duvarlara yansımalarının azalmasından fark ettim. Lav örtüsünün yerini keskin kayalar almıştı, som duvar eğilimli ve çoğu zaman dikey tabakalardan oluşuyordu. Tam geçiş döneminde, tam silüryen²² dönemindeydik .

–Bu apaçık, diye haykırdım, su tortuları dünyanın ikinci döneminde bu şistleri²³, bu kireçleri ve bu kumtaşlarını oluşturdu! Granitten som kayaya sırtımızı döndük! Lubeck'e gitmek için Hanovre yolunu kullanan Hamburg'lulara benziyoruz.

Gözlemlerimi kendime saklamalıydım. Tedbirli birisi olmama rağmen jeolog huyum ağır basmıştı ve amcam Lidenbrock haykırışımı işitmişti.

–Neyin var? dedi.

–Bakın! diye cevap verdim kumtaşı, kireç ve arduaz zeminlerin ilk belirtilerinin birbirini izleyişini göstererek.

22 Bu döneme ait araziler İngiltere'de Silür Kelt halklarının eskinden oturduğu yörelerde çok yaygın olduğundan dolayı bu ismi almıştır. Paleozoik zamanın üçüncü alt bölümü olarak Silüryen kayaç sistemlerinin olduğu jeolojik zaman dilimidir. Günümüzden 440 milyon yıl önce başlayıp 417 milyon yıl önce sona erdiği kabul edilir –J.V.

23 Kolayca yaprak yaprak ayrılabilen, genellikle başkalaşmış kayaçların genel adı. Şistler, içlerindeki ayırt edici minerallere göre adlandırılırlar –çn.

-Ne olmuş?

-İlk bitkilerin ve ilk hayvanların ortaya çıktığı döneme geldik!

-Aa! Öyle mi düşünüyorsun?

-Bakın, inceleyin, gözlemleyin!

Profesör'ü lambasını dehlizin duvarlarında gezdirmeye zorladım. Onun da bir şeyler haykırmasını bekledim. Ama hayır, tek bir kelime söylemedi ve yoluna devam etti.

Beni anlamış mıydı, anlamamış mıydı? Bir amca ve bilgin gururuyla batı tünelini seçerek yanıldığını kabul etmek istemiyor muydu, yoksa bu yolu sonuna kadar görmek mi istiyordu? Lav yolundan ayrıldığımız ve bu yolun da ancak Sneffels'in ocağına götüreceği kesindi.

Aynı zamanda zeminin bu değişikliğini biraz fazla abartıp abartmadığımı kendi kendime sordum. Belki ben de yanıliyordum? Granit som kayanın üzerinde üst üste yığılmış bu kaya tabakalarından mı geçiyorduk gerçekten?

"Eğer haklıysam ilk bitkilerin kalıntılarından bulmam lazım ve o zaman bu gerçeği kabul etmek gerekir. Hadi arayalım," dedim kendi kendime.

Henüz yüz adım atmamıştım ki itiraz kabul etmez kanıtlar gözüme ilişti. Bu böyle olmalıydı çünkü Silüryen dönemde denizlerde bin beş yüz bitki ve hayvan türü bulunuyordu. Lavın sert zeminine alışık olan ayakların aniden bitki ve hayvan kabuğu kalıntılarından oluşan tozlara bastı. Duvarlarda açıkça tulumlu su yosunu ve kibritotu izleri görüldü. Profesör Lidenbrock yanılamazdı, ama sanırım gözlerini yumup sabit adımlarla yo-

luna devam ediyordu.

Bu, bütün sınırları aşan bir inattı. Artık kendimi tutamadım. Yerden günümüz tesbih böceğini andıran bir hayvana ait ve iyi korunmuş bir kabuğu aldım; ardından amcama yetişip şöyle dedim:

–Bakın!

–Ne olmuş? diye cevap verdi sakince, bu soyu tükenmiş trilobit ailesinden bir kabuklunun kabuğu. Başka da bir şey değil.

–Ama sonuca niye varmıyorsunuz?

–Senin vardığın sonuca mı? Evet. Kesinlikle. Granit tabakasından ve lav yolundan ayrıldık. Yanılmış olabilirim, ama bu dehlizin sonuna vardığım an yanıldığım kesinleşecek.

–Böyle davranmakta haklısınız amca, bizi tehdit eden tehlikeyle karşı karşıya kalmasaydık sizi kesinlikle onaylardım.

–Hangi tehdit?

–Suyun bitmesi.

–Ne yapalım, biz de suyu tayına bağlarız, Axel.

XX

Öyle de oldu, suyu tayına bağlandık. Üç günlük suyumuz kalmıştı. Akşam yemeğinde bunu anladım. Geçiş dönemindeki arazilerde su kaynağına rastlamamız pek beklenilecek şey değildi.

Ertesi gün boyunca dehliz bitmek bilmeyen kemerleriyle devam etti. Neredeyse hiç konuşmadan yürüyorduk. Hans'ın suskunluğu bize de bulaşmaya başlamıştı.

Yol yukarı doğru eğim göstermiyordu, en azından hissedilir şekilde. Hatta bazen aşağı doğru eğilir gibi oluyordu. Pek belirgin olmayan bu eğim Profesör'ü teskin etmiyor olmalıydı, çünkü katmanların niteliği değişmiyordu ve geçiş dönemi daha da belirginleşiyordu.

Elektrikli ışık duvardaki şistlerin, kirecin ve eski kırmızı kumtaşlarının muhteşem şekilde parıldamasına neden oluyordu. Bu tür araziye adını vermiş olan Devonshire'ın ortasında açık bir hendekte olduğumuzu düşünebilirdik. Muhteşem mermerden örnekler duvarları kaplıyordu; kimisi gelişigüzel beyaz damarlarla akik gri tonundaydı, kimisi de açık kiraz pembesi renginde veya kırmızı tabakalarla lekeli sarıydı, daha ileride kirecin canlı nüanslarla kendini ele verdiği daha koyu renkli kızıl damarlı somakiler vardı.

Mermerlerin çoğunda ilkel hayvan izleri vardı. Ama dünden beri yaratılış açık bir gelişme ser-

giliyordu. İlkel trilobitlerin²⁴ yerine daha gelişmiş türler fark ediyordum. Bunların arasında Ganoyit balıklarla paleontologların ilk sürünge biçimleri olduklarını görmeyi başardıkları Sauropterisler yer alıyordu. Denovyen denizlerinde bu türden çok sayıda hayvan bulunmaktaydı ve bu denizler yeni oluşmuş kayaların üzerine bunlardan binlercesini bırakmıştı.

İnsanın en tepede bulunduğu hayvan yaşam basamaklarını takip ettiğimiz apaçıktı. Ama Profesör Lindenbrock bunlara dikkat etmiyor gibi görünüyordu.

Muhtemelen iki şeyden birini bekliyordu: Ya ayaklarının dibinde dikey bir kuyu oluşup aşağıya doğru inişine imkân verecekti ya da bir engel bu yolu takip etmesine mani olacaktı. Ama bu iki seçenekten biri gerçekleşmeden akşam olmuştu.

Cuma günü, susuzluğun sıkıntılarını hissetmeye başladığım bir gecenin ardından, küçük kafilemiz dehlizin dönemeçlerine yeniden daldı.

On saatlik bir yürüyüşten sonra lambalarımızın duvarlara yansımasının belirgin bir şekilde azaldığını fark ettim. Mermer, şist, kireç, duvarlardaki kumtaşları yerlerini karanlık ve ışıltısız bir örtüye bırakmıştı.

Tünelin iyice daraldığı bir yerde sol duvara yaslandım.

Elimi çektiğimde elim kapkara olmuştu. Daha yakından baktım. Bir kömür ocağının tam ortasındaydık.

24 Trilobitler eklembacaklılar bölümünün fosil sınıfıdır. Erken Kambriyen'den Geç Permiyen'e kadar yayılış gösterirler –çn.

–Kömür ocağı! diye haykırdım.

–Madencisi olmayan bir maden, diye cevap verdi amcam.

–Kim bilir?

–Ben biliyorum, diye karşılık verdi Profesör. Bu kömür madeni tabakaları arasında delinmiş olan bu dehlizin insan eliyle yapılmadığından eminim. Ama bunun doğanın eseri olup olmamasının bir önemi yok. Akşam yemeği vakti geldi. Yemek yiyelim.

Hans yiyecek bir şeyler hazırladı. Çok az yedim ve payıma düşen birkaç damla suyu içtim. Rehberin yarısı boş matarası: İşte üç adamın su ihtiyacını karşılayacak bir tek bu kalmıştı.

Yemekten sonra iki yoldaşım battaniyelerine sarılıp yattılar ve uykuda yorgunluklarına çare buldular. Bense uyuyamadım ve sabaha kadar saatleri saydım.

Cumartesi günü saat altıda tekrar yola koyulduk. Yirmi dakika sonra geniş bir çukura vardık. İnsan elinin bu maden ocağını kazımış olamayacağını kabul ettim, öyle olsaydı tonozlara payanda vurulmuş olurdu, fakat bunlar mucizevi bir dengeyle ayakta duruyorlardı.

Mağarayı andıran bu yerin genişliği yüz kadem ve yüksekliği de yüz elli kademdi. Yeraltı sarsıntısı tarafından büyük bir şiddetle itilen arazi, yeryüzü sakinlerinin ilk kez girdikleri büyük boşlukları oluşturarak parçalanmıştı.

Maden kömürünün bütün tarihi bu karanlık duvarlarda yazılıydı ve bir jeolog kolaylıkla çeşitli evreleri burada takip edebilirdi. Kömür yatakları kumtaşı veya sıkıştırılmış kil katmanları tarafın-

“Kömür ocağı!” diye haykırdım.

dan ayrılmış ve bir bakıma üst katmanlar tarafından ezilmiş gibiydi.

İkinci dönemi izleyen dünyanın bu çağında yeryüzü tropikal ısıyla kalıcı nemin çift etkisiyle devasa bir bitki örtüsüyle kaplanmıştı. Hâlâ gü-

neşin ışığını gizleyerek buhardan bir atmosfer yerkürenin her yanını sarmıştı.

İşte yüksek suların bu yeni merkezden gelemeyeceğine ilişkin sonuç da buradan ileri geliyordu. Belki de gündüz yıldızı parlak rolünü oynamaya hazır değildi. "İklimler" henüz yoktu, ekvator da ve kutuplarda eşit yakıcı bir sıcaklık yerkürenin bütün yüzeyinde yayılmış durumdaydı. Bu ısı nereden geliyordu? Yerkürenin içinden.

Profesör Lidenbrock'un teorilerine rağmen kürenin içinde şiddetli bir ateş saklı bulunuyordu; etkisi yeryüzü kabuğunun son katmanlarında bile hissediliyordu. Güneşin faydalı yayıntılarından mahrum olan bitkiler ne çiçek veriyorlardı ne de koku salıyorlardı, ama kökleri ilk zamanların yakıcı arazisinde güçlü bir yaşam kaynağı elde ediyordu.

Çok az ağaç vardı; yalnızca otsu bitkiler, uçsuz bucaksız çimlen, eğretilotları, kibritotları, eskiden binlerce türü olan ama günümüzde çok nadir bulunan bitki familyalarından sigillarialar, astero-phyliteler vardı.

Zaten kömür madeninin kökeni bu gür bitki örtüsüdür. Yerkürenin elastik kabuğu örttüğü sıvı kütlelerin hareketlerine boyun eğiyordu. Sayısız çatlak, çöküntü buradan ileri geliyordu. Suların altında sürüklenen bitkiler yavaş yavaş ciddi bir yığın oluşturmuşlardı.

O an doğal kimyanın etkisi devreye girdi. Denizlerin dibinde bitki kütleleri ilk önce turba oluşturdular, ardından gazların etkisiyle ve mayalanma ateşi altında tam bir mineralleşmeye maruz kaldılar.

Sanayi toplumları dikkat etmezse en az üç asır içinde aşırı tüketimden dolayı tükenebilecek olan bu devasa kömür katmanları bu şekilde oluşmuştu.

Yerkürenin bu som kayasının bu kısmında birikmiş olan maden kömürü zenginliklerini incelerken aklımdan bu düşünceler geçiyordu. Muhtemelen buradaki maden kömürü asla bulunamayacaktı. Bu kadar derindeki ocakların işletilmesi çok fazla büyük fedakârlıklar gerektirirdi. Yeryüzünde birçok ülkede maden kömürü bu kadar yaygınken buna ne gerek var? Bu yüzden bu dokunulmamış katmanları bu şekilde görmüş-tüm ve muhtemelen dünyanın sonu geldiğinde de bu şekilde kalacaklardı.

Bu arada yürüyorduk ve yoldaşlarımdan ayrı, jeolojik düşüncelere dalmak için yolun uzunluğunu unutuyordum. Isı lavların ve şistlerin arasından geçtiğimizdeki ısıyla aynıydı. Yalnız hidrojen protokarbürün baskın olduğu sert bir kokudan rahatsız oluyordum. Bu dehlizde madencilerin grizu adını verdikleri ve patlaması korkunç felaketlere neden olan bu tehlikeli sıvıdan büyük miktarda bulunduğunu hemen anladım.

Ne mutlu ki Ruhmkorff'un zekice tasarladığı aygıtlarla aydınlatılıyorduk. Yanlışıyla bu dehlize elimizde bir meşaleyle girmiş olsaydık, korkunç bir patlama yolcuları yok edip yolculuğa son verirdi.

Kömür ocağındaki bu ilerleyiş akşam vaktine kadar sürdü. Amcam yolun yataylığından kaynaklanan sabırsızlığını zar zor bastırıyordu. Yirmi adım ilerisinin kapkaranlık olması bu dehli-

zin uzunluğunu kestirmemize engel oluyordu ve dehlizin sonu gelmeyeceğini düşünmeye başlamıştım ki aniden saat altıda beklenmedik bir şekilde karşımıza bir duvar çıktı. Sağda ve solda, aşağıda ve yukarda başka geçit yoktu. Çıkamaz yolun sonuna varmıştık.

–Pekala! Böylesi iyi oldu! diye haykırdı amcam. En azından ne düşüneceğimi biliyorum. Saknussem’in yolunda değiliz ve geriye dönebiliriz. Bir gece dinlenelim. Üç gün geçmeden iki dehlizin kesiştiği noktaya dönmüş oluruz.

–Tabii, o kadar gücümüz olursa! dedim.

–Niye olmasın?

–Çünkü yarın hiç suyumuz kalmayacak.

–Peki, cesaretimiz de mi kalmamış olacak? dedi Profesör bana sert bir bakış atarak.

Cevap vermeye cesaret edemedim.

XXI

Ertesi gün erken vakitte yola çıktık. Acele etmeliydik. Kavşağa beş günlük mesafedeydik.

Dönüş yolundaki sıkıntıların üzerinde durmayacağım. Amcam bu sıkıntılara güçlü olmadığını hisseden birisinin öfkesiyle dayanırken Hans pasif özelliğinden ileri gelen bir kabullenişle, bense, itiraf etmeliyim, şikayet ederek ve umutsuzluğa kapılarak tahammül etmeye çalıştım. Elimde değildi, bu bahtsızlık karşısında yürekli olamıyordum.

Öngördüğüm gibi ilk yürüyüş günü su tamamen bitmişti. Sıvı erzakımız ardıc içkisiyle sınırlıydı, ama bu iğrenç içki boğazı yakıyordu ve onu görmeye bile tahammülüm yoktu. Sıcaklığı boğucu buluyordum. Yorgunluk beni felç etmiş gibiydi. Birçok kez yığılıp kalacak gibi hissettim. O zaman mola veriliyordu; amcam veya İzlandalı ellerinden geldiğince toparlanmama yardım ediyorlardı. Aslında amcamın aşırı yorgunluğa ve susuzluktan gelen acılara zar zor dayandığını görüyordum.

Nihayet 8 Temmuz Salı günü, dizlerimizin, ellerimizin üzerinde sürünerek yarı ölü halde iki dehlizin kesiştiği yere vardık. Burada, lav zemininin üstünde, cansız bir kütle gibi yığılıp kaldım. Saat sabahın onuydu.

**Matarayı kaldırarak içindekinin hepsini
dudaklarımın arasına boşalttı**

Hans ve amcam duvara yaslanmıştı; biraz peksimet kemirmeye çalıştılar. Şişmiş dudaklarımdan uzun iniltiler yükseliyordu. Derin bir uykuya daldım.

Bir süre sonra amcam yanıma yaklaştı ve beni kollarının arasına aldı:

–Zavallı çocuk! diye fısıldadı gerçek bir merhamet duygusuyla.

Haşin Profesör'ün şefkatine pek alışık olmadığım için bu sözler beni duygulandırdı. Titreyen ellerini ellerimin arasına aldım. Bana bakarak ellerini almama itiraz etmedi. Gözleri ıslaktı.

O an yanında sallanan matarayı aldığını gördüm. Matarayı dudaklarıma yaklaştırdı, şaşırıp kalmıştım:

–İç, dedi.

Doğru mu duymuştum? Amcam delirmiş miydi? Afallamış bir şekilde ona baktım. Anlamak istemiyordum.

–İç, diye tekrarladı.

Matarasını kaldırarak içindeki suyun tümünü iki dudağımın arasına boşalttı.

Oh! Böyle bir zevk yoktu! Bir yudum su alev almış ağzımı ıslattı, bir yudumdu sadece, ama benden uzaklaşan yaşamı geri çağırma gücünü vermeye yetti.

Ellerimi bitiştirerek amcama teşekkür ettim.

–Evet, bir yudum su! dedi. Sonuncuydu! Beni duydun mu! Sonuncusu! Büyük bir özenle onu mataramın dibinde saklamıştım. Yirmi kez, yüz kez o yudumu içme arzusuna karşı koydum! Hayır Axel, onu senin için sakladım.

–Amca! diye fısıldadım gözlerimden yaşlar akarken.

–Evet, zavallı çocuk, bu kavşağa vardığımızda yarı ölü halde baygın olacağını biliyordum ve son damlalarımı seni canlandırmak için kullandım.

–Teşekkür ederim! Teşekkür ederim!

Susuzluğum az da olsa yatışmıştı ve gücümü biraz olsun toparlamıştım. O zamana kadar gergin olan boğazımın kasları gevşemişti ve dudaklarımın şişkinliği biraz azalmıştı. Konuşabiliyordum.

–Artık tek bir çözümümüz var, dedim. Suyumuz kalmadı, geri dönmemiz lazım.

Bu şekilde konuşurken amcam bana bakmaktan kaçırıyordu, başını eğmişti, gözlerini gözlerimden kaçırıyordu.

–Geri dönmek lazım ve tekrar Sneffels’in yolunu tutmalıyız, diye haykırdım. Tanrı bize kratere kadar çıkma gücünü bağışlasın.

–Dönmek mi! dedi amcam bana cevap vermekten ziyade kendisine cevap verir gibi.

–Evet, dönmek ve vakit kaybetmeden dönmek lazım.

Uzun bir sessizlik oldu.

–Demek ki Axel bu birkaç su damlası sana tekrar güç ve cesaret verdi, dedi Profesör tuhaf bir ses tonuyla.

–Cesaret mi!

–Daha önceki gibi seni yine yılmış ve umutsuz sözler söylerken görüyorum.

Nasıl bir insanla karşı karşıyaydım ve cesur zihninde nasıl planlar kuruyordu acaba?

–Nasıl yani! Yoksa...

–Her şey başarılı olacağını gösterirken bu bilimsel seferden vazgeçmek mi! Asla!

–O zaman ölümü kabullenmemiz mi lazım?

–Hayır, Axel, hayır! Git. Ölmeni istemiyorum! Hans sana eşlik etsin. Beni yalnız bırak!

–Sizi terk etmek mi!

–Beni bırakın diyorum! Bu yolculuğa başladım, ya sonuna kadar gideceğim ya da geri dönmeyeceğim. Git, Axel, git!

Amcam aşırı bir heyecanla konuşuyordu. Bir an duygulu olan sesi tekrar sert ve tehditkâr oluyordu. Karanlık bir enerjiyle imkânsıza karşı savaş veriyordu! Bu uçurumun dibinde onu terk etmek istemiyordum, ama diğer yandan hayatta kalma içgüdüğü beni kaçmaya itiyordu.

Rehber alışıldık bir kayıtsızlıkla bu sahneyi izliyordu. Bu iki kişi arasında olup bitenleri muhtemelen anlıyordu. Hareketlerimiz her ikimizin de diğerini kendi yoluna sürüklemeye çalıştığını yeterince belli ediyordu. Fakat Hans hayatının söz konusu olduğu bu meseleyle pek ilgilenmiyor gibi görünüyordu; yola çıkma işareti verilir verilmez yola çıkmaya hazır, efendisinin en ufak isteğiyle de kalmaya hazırdı.

O an beni anlaması için ne yapmalıydım! Sözlerim, sızlanmalarım, ses tonum bu soğuk yarıdılışı alt edebilirdi. Rehberin habersiz olduğu bu tehlikeleri anlatıp parmağımla dokundurabilirdim. Belki ikimiz birlikte inatçı Profesör’ü ikna edebilirdik. Gerekirse Sneffels’in tepelerine zorla götürebilirdik de!

Hans’ın yanına gittim. Elimi eline koydum. Kımıldamadı. Kraterin yolunu gösterdim. Hareketsizce durdu. Soluk soluğa olan yüzüm bütün acılarımı açıkça gösteriyordu. İzlandalı hafifçe başını kımıldattı ve sakince amcamı gösterdi:

–Maester, dedi.

–Efendi mi! Akılsız seni! Hayır, hayatının efendisi değil o! Kaçmak lazım! Onu zorla götürmek! Beni duyuyor musun! Beni anlıyor musun?

Hans'ı kolundan tutmuştum. Onu kalkmaya zorlamak istiyordum. Ona karşı koyuyordum. Amcam araya girdi.

–Sakin ol Axel, dedi. Bu soğukkanlı hizmetkârdan bir şey elde edemezsin. Bu yüzden sana teklifimi dinle.

Kollarımı bağlayıp amcama dik dik baktım.

–Beni sonuna kadar dinle, diye devam etti Profesör sesini yükselterek. Sen şurada hareketsiz yatarken şu dehlizin yapısını inceledim. Doğrudan arzın içine gidiyor ve birkaç saatte bizi granit som kayasına götürecektir. Orada bol miktarda su kaynağı buluruz. Kayanın niteliği öyle ve sezgilerim de bu kanıyı desteklemek için mantığım-la hemfikir. Şimdi sana teklifim şu. Kolomb yeni topraklar bulmak için tayfasından üç gün istediğinde, hasta ve korkmuş olan tayfası bu isteği kabul etti ve o da yeni dünyayı keşfetti. Ben, yer altı bölgelerinin Kolomb'u olarak senden sadece bir gün istiyorum. Bu süre bittikten sonra eğer hâlâ suyumuz olmazsa o zaman sana söz, yeryüzüne tekrar döneceğiz.

Öfkeme rağmen bu sözler ve böyle dil dökmek için amcamın kendisini zorlayışı karşısında duyulanmıştım.

–Pekala! diye haykırdım. İstedığınız gibi olsun ve Tanrı insanüstü enerjinizi mükâfatlandırsın. Kaderi sınamak için sadece birkaç saatiniz var. Hadi yola koyulalım!

XXII

Bu kez yeni dehlize tekrar iniş başlamıştı. Her zamanki gibi Hans önden yürüyordu. Yüz adım atmamıştık ki profesör duvar boyunca lambasını gezdirerek haykırdı:

–İşte ilkel zeminler! Doğru yoldayız! Yürüyelim, yürüyelim!

Dünyanın ilk günlerinde yer yavaş yavaş soğuduğunda hacminin azalması yer kabuğunda bazı parçalanmalara, kırılmalara, geri çekilmelere, çatlaklara neden oldu. Şu anki tünel eskiden püskürük granitin çıktığı bu türden bir çatlaktı. Sayısız dönemeçleri ilk zeminde içinden çıkılmaz bir labirent oluşturunuyordu.

İndikçe ilk zemini oluşturan tabakaların ardışıklığı daha net bir şekilde ortaya çıkıyordu. Jeoloji bilimi bu ilk zemini mineral kabuğun temeli olarak kabul eder ve granit adı verilen sarsılmaz kayanın üzerinde duran şistler, gnayslar ve mikasistler şeklinde üç farklı katmandan oluştuğunu kabul eder.

Fakat hiçbir madenbilimci doğayı sahasında incelemek için bu kadar muhteşem koşullarla karşılaşmamıştı. Akıldan yoksun ve kaba bir makine olan burgu makinesinin yüzeye getiremediği iç kısımlardaki dokuları biz kendi gözle-

rimizle inceleyip bunlara kendi ellerimizle dokunacaktık.

Güzel yeşil tonlarıyla renklenmiş olan şist sergisinde az platin ve altın izleriyle metalik bakır ve manganez damarlar kıvrılıyordu. Arzın içinde gizlenmiş ve insan açgözlülüğünün asla ulaş-

Bir elmasın içinde yolculuk ettiğimi hayal ediyordum

mayacağı bu zenginlikleri düşündüm! Bu hazineleri ilk zamanların kargaşası öyle bir gömmüştü ki ne kazma ne taşçı kazması bunları mezarlarından çıkarabilirdi.

Şistlerin ardından katmanların birbirinden ayrıldığı, yapraklarının düzenliliğiyle ve paralelliliğiyle şaşırtan gnayslar, ardından beyaz mikaların pırıltısıyla göze çarpan büyük tabakalar halinde yer alan mikaşistler geliyordu.

Kaya kütlelerinin küçük yüzeylerinin yakalayıp yansıttığı aygıtlarımızın ışığı bütün açıdan kıvılcımlarla kesişiyordu, ışınların göz kamaştırarak kırıldığı çukur bir elmasın ortasında yolculuk ettiğimi hayal ediyordum.

Akşam altıya doğru bu ışık bayramı belirgin bir şekilde azalmaya, neredeyse tamamen kesilmeye yüz tuttu. Duvarlar kristalimsi ama daha karanlık bir renge bürünmüştü. Mika, tam anlamıyla kayayı, yani bütün taşlar arasında en sert olan, ezilmeden yerkürenin dört katını taşıyan kayayı oluşturmak için feldispatla ve kuvarsla iç içe geçerek karışmıştı. Devasa granit hapishanesinin duvarları arasında mahsur kalmıştık.

Saat akşamın sekizi olmuştu. Hâlâ su yoktu. İnanılmaz acılar içindeydim. Amcam önden yürüyordu. Durmak istemiyordu. Su kaynaklarının sesini işitmek için kulak kabartıyordu. Ama hiç ses yoktu!

Artık bacaklarım beni taşımayı reddediyordu. Amcamı mola vermek zorunda bırakmamak için çektiğim işkencelere dayanıyordum. Bu onun için bir umutsuzluk darbesi olurdu, çünkü istediği bir günlük süre bitmek üzereydi.

Sonunda gücüm beni terk etti. Çılgılık attım ve yere düştüm.

–Yetişin! Ölüyorum!

Amcam yanıma geldi. Kollarını kavuşturarak bana baktı, ardından şu uğursuz sözler ağzından çıktı:

–Her şey bitti!

Öfkeli bir hareket son gördüğüm şey oldu ve gözlerimi kapadım.

Gözlerimi tekrar açtığımda iki yoldaşımı hareketsiz ve battaniyelerine sarılı gördüm. Uyuyorlar mıydı? Benim bir an bile uykuya dalmam mümkün değildi. Çok fazla acı çekiyordum ve özellikle de rahatsızlığımın çaresiz olacağı düşüncesi beni uyutmuyordu. Amcamın son sözleri hâlâ kulağında yankılanıyordu. “Her şey bitti!” çünkü böyle bir zayıflık durumunda tekrar yeryüzüne çıkmayı düşünmezdik, yerkabuğu bir buçuk fersah kalınlığında!

Sanki bu kütle tüm ağırlığıyla omuzlarımda üzerinde gibiydi. Ezilmiş hissediyordum ve grannitten yatağımın içinde dönmek için olağanüstü çaba sarf etmek beni tüketiyordu.

Birkaç saat geçti. Etrafımızda derin bir sessizlik hâkimdi, mezar sessizliği. En incesi beş mil kalınlığında olan bu duvarlardan hiçbir şey geçmiyordu.

Uyuklamamın ortasında bir ses işitir gibi oldum. Tünelde karanlık yayılıyordu. Daha dikkatlice baktım ve sanki elinde bir lambayla izlandalının kaybolduğunu görür gibi oldum.

Neden gitmişti? Hans bizi terk mi etmişti? Amcam uyuyordu. Bağırarak istedim. Ama sesim

yırılmış dudaklarımın arasından çıkacak bir ge-
çit bulamadı. Karanlık iyice yerleşti ve son sesler
de kesildi.

-Hans bizi terk etti! diye haykırdım. Hans!
Hans!

Bu sözleri içimden bağıryordum. Daha ileri-
ye gitmiyordu. Fakat korkunun ilk anını atlattık-
tan sonra bu ana kadar hiç kuşku uyandırmayan
davranışlar sergileyen bir adamdan kuşku duy-
duğuma utandım. Gidişi kaçış olamazdı. Dehlizi
çıkacağına aşağı doğru iniyordu. Eğer kötü bir ni-
yeti olsaydı aşağıya inmez yukarı doğru çıkardı.
Bu düşünce beni biraz sakinleştirdi ve başka bir
düşünceye daldım. Hans'ı, bu sakin adamı, ancak
ciddi bir neden dinlenmekten alıkoyabilirdi. Keş-
fe mi çıkmıştı? Gecenin sessizliğinde bana kadar
ulaşmayan bazı fısıltılar mı işitmişti?

XXIII

Bir saat boyunca sanrılara kapılmış beynimde sakın avcıcıyı böyle davranmaya iten bütün nedenleri hayal ettim. En saçma düşünceler kafamda iç içe geçmişti. Delireceğimi sandım!

Ama sonunda uçurumun derinliklerinden ayak sesleri duyuldu. Hans geri geliyordu. Belli belirsiz bir ışık duvarlarda kaymaya başlamıştı, ardından tünelin girişinden çıktı ve Hans göründü.

Amcama yaklaştı, elini omzuna koyup onu uyandırdı. Amcam kalktı.

–Ne oldu? dedi.

–Vatten, diye cevap verdi avcı.

Şiddetli acıların ilhamıyla herkes birden çok dilli olabiliyormuş. Tek bir Danca kelime bilmezken sezgisel olarak rehberimizin kelimesini anladım.

–Su, su! diye haykırdım ve aklını yitirmiş birisi gibi el çırpıttım.

–Su! diye tekrarladı amcam. Hvar? diye sordu izlanda dilinde.

–Nedat, diye cevap verdi Hans.

Nerede? Aşağıda! Her şeyi anlıyordum. Avcının ellerini tutmuş, adamın ellerini sıkıyordum, oysa o sakın sakın bana bakıyordu.

Yola çıkma hazırlıkları uzun sürmedi ve tez vakitte eğimin her kulaçta iki kademe vardığı bir

geçitten iniyorduk. Bir saat sonra yaklaşık bin kulaç ilerlemiş ve iki bin kadem aşağıya inmiştik.

O an granitten duvarların içinden yükselen alışılmadık bir sesi açıkça işittik; sanki derin bir kükremeydi, uzaktan gelen bir gök gürültüsüydü. Yürüyerek geçirdiğimiz bu ilk yarım saatte haber verilen kaynakla hâlâ karşılaşmadığımızdan, kaygılarımın yeniden yükseldiğini hissettim, ama o an amcam meydana gelen bu seslerin kökeninin ne olduğunu açıkladı.

–Hans yanılmadı, dedi, şu an duyduğun şey, bir selin uğultusu.

–Sel mi? diye haykırdım.

–Hiç kuşku yok. Bir yer altı nehri etrafımızda dolaşıyor.

Umutla heyecanlanarak adımlarımızı hızlandırdık. Yorgunluk hissetmiyordum. Fısıldayan bir suyun sesi bile beni serinletiyordu. Uzun süre başımızın üstünde gezen sel, uğuldayarak ve sıçrayarak artık sol duvarda ilerliyordu. Sızıntı veya nem izi bulma umuduyla sık sık elimi kayanın üzerinde gezdiriyordum. Ama boşuna.

Yarım saat daha geçti. Yarım fersah ilerlemiştik.

Gözden kaybolduğunda su arayan avcı daha ileri gitmiş olamazdı. Dağcılara, hidroskoplara özgü bir sezgiyle kayanın içindeki bu seli “hissetmiş”, ama kesinlikle değerli sıvıyı görmemişti, susuzluğunu gidermemişti.

Bir süre sonra yürümeye devam ettiğimizde selin uğultusunun azalmaya başladığını ve bizden uzaklaştığını anladık.

Bu yüzden geri döndük. Hans selin en yakın gibi görüldüğü yerde durdu.

Suların aşırı bir şiddetle benden iki adım ötede aktığı duvarın dibine oturdum. Hâlâ granitten bir duvar bizi sudan ayırıyordu.

Hiç düşünmeden, bu suyu elde etmenin bir yolu olup olmadığını hiç sorgulamadan ilk an kendimi yine umutsuzluğa bırakmıştım.

Hans bana baktı ve sanırım dudaklarında bir gülümseme belirmişti.

Ayağa kalktı ve lambayı aldı. Onu takip ettim. Duvara yöneldi. Ona bakıyordum, kulağını kuru taşa yapıştırdı ve büyük bir özenle dinleyerek duvarın üzerinde gezindi. Selin en gürültülü şekilde işitildiği noktayı aradığını anladım. Yere üç kadem yükseklikte, sol yan duvarda bu noktayı buldu.

Ne kadar duygulanmıştım! Avcının ne yapmaya çalıştığını öğrenmeye cesaret edemiyordum! Ama kayaya saldırmak için kazmasını eline aldığı anda ne yaptığını anladım ve alkışladım, hatta acele etmesi için onu yüreklendirdim.

–Kurtulduk! diye haykırdım.

–Evet, diye tekrarlıyordu amcam heyecanla. Hans haklı! Ah! Cesur avcı! Sensiz bunu bulamazdık!

Dediği doğrudu! Böyle bir yöntem, ne kadar basit olsa da, hiç aklımıza gelmezdi. Yerküre kafesine kazmayla bir darbe vurmak kadar tehlikeli bir şey yoktu. Ya bizi ezecek bir göçük olursa! Ya kayadan fışkıran sel bizi alıp götürürse!

Bu endişeler hiç hayali değildi, ama göçük veya sel endişeleri bizi durduramazdı ve susuzluğumuz öyleydi ki onu gidermek için gerekirse okyanusun yatağını bile kazımaya hazırдық.

Duvardan bir su fıskırdı

Hans ne benim ne amcamın başarabileceği bu işe koyuldu. Sabırsızlığımız elimizi de etkilediğinden aralıksız vuracağımız darbeler kayayı parçalayıp havaya uçurabilirdi. Oysa tam tersine

sakin ve ölçülü olan rehber bir dizi ufak darbeyle kayayı yavaş yavaş oyup yarım kadem genişliğinde bir delik açtı. Selin gürültüsünün yükseldiğini işitiyordum ve iyileştirici suyu dudaklarımda hissediyor gibiydim.

Kısa bir süre sonra kazma granitten duvarın içine iki kadem girdi, bu çalışma bir saattir devam ediyordu. Sabırsızlıktan kıvranıyordum! Amcam hızlı bir yol tutturmak istiyordu. Zar zor onu tutabildim ve tam kazmasını kapmıştı ki birden bir ıslık duyuldu. Duvardan bir su fışkırarak karşı duvara çarptı.

Şokun etkisiyle yarı yarıya devrilen Hans kendini tutamayıp acı bir çığlık attı. Elimi fışkıran bu sıvıya uzattığımda neden bağırdığını anladım ve ben de acı dolu bir çığlık attım. Su kaynardı.

–Yüz derece bu su! diye haykırdım.

–Elbette bu su soğuyacak, diye cevap verdi amcam.

Tünel buharla dolarken ufak bir dere oluşmuştu ve yer altı kıvrımlarından akarak kayboldu; birkaç dakika sonra ilk suyumuzu yudumluyorduk.

Ne zevkti bu! Karşılaştırılmaz bir hazdı! Bu su neydi? Nereden geliyordu? Aslında önemi yoktu. Suydu ve hâlâ sıcak olmasına rağmen kalbe gitmeye hazırlanan yaşamı geri getiriyordu. Durmadan içiyordum, hatta tatmadan.

Bir dakika süren bu zevkten sonra şöyle dedim:

–Ama bu demirli!

–Mide için mükemmeldir, diye cevap verdi amcam, üstelik yüksek miktarda mineral var! Spa'ya ya da Toeplitz'e gitmiş gibiyiz!

–Ne kadar güzel!

–Sanırım öyle, iki fersah yer altından alınmış bir su! Biraz mürekkep tadı var, ama fena değil. Hans’ın bize sunduğu olağanüstü bir kaynak! Bu yüzden bu kurtarıcı dereye onun adını vermeyi teklif ediyorum.

–Güzel! diye haykırdım.

Böylece dereye derhal “Hans-bach” ismi kondu.

Hans bundan pek de gurur duyuyor gibi değildi. Birazcık su içtikten sonra her zamanki sakinliğiyle bir köşeye çekilmişti.

–Şimdi bu suyu kaybetmemek lazım, dedim.

–Neye yarar? diye cevap verdi amcam, bu kaynağın tükenmez olduğunu düşünüyorum.

–Önemli değil! Tulum ve mataraları dolduralım, ardından deliği kapatmaya çalışalım.

Tavsiyeme uyuldu. Hans, duvarda açılan deliği granit parçalarıyla ve üstüğüyle tıkamaya çalıştı. Bu hiç kolay olmadı. Bunu başaramadan ellerimizi yakıyorduk, basınç çok yüksekti ve çabalarımız sonuç vermedi.

–Fıskiyeinin gücüne bakarsak, bu akan suyun üst kısmı çok yüksekte olmalı, dedim.

–Buna kuşku yok, diye karşılık verdi amcam Bu su sütunu otuz iki bin kadem yüksekliğindeyse burada bir atmosferlik bir basınç var demek. Ama aklıma bir fikir geldi.

–Nasıl bir fikir?

–Niye bu deliği kapamakta inat ediyoruz?

–Çünkü...

İyi bir neden bulmakta zorlandım.

–Mataralarımız bittiğinde tekrar onları dolduracak bir yer bulacağımızdan emin miyiz?

–Sanırım hayır.

–O zaman bırakalım bu su aksın! Doğal bir şekilde akacaktır ve bize yol gösterip su ihtiyacımızı da karşılayacaktır.

–Bunu iyi düşündünüz! diye haykırdım. Bize eşlik edecek bu dere olduktan sonra planlarımızı uygulamamamız için hiçbir neden yok.

–Yola geliyorsun oğlum! dedi amcam gülerek.

–Yola gelmekten daha iyisini yapıyorum, yoldayım, dedim.

–Bir dakika! Önce birkaç saat dinlenmekle başlayalım.

Gerçekten de gece olduğunu unutuyordum. Kronometre bunu bana hatırlattı. Az sonra her birimiz yeterince yemek yiyip su içtikten sonra derin bir uykuya daldık.

XXIV

Ertesi gün eski acılarımızı unutmuştuk bile. Susamadığıma şaşırıyordum ve bunun nedenini sordum. Ayaklarımın dibinde akan dere fısıldayarak cevabı verdi.

Kahvaltı yaptık ve bu mükemmel demirli sudan içtik. Hans gibi hünerli bir rehberle, benim gibi “kararlı” bir yeğenle, amcam gibi inanmış birisi neden başarmasın? İşte zihnimden geçen hoş düşünceler böyleydi. O an Sneffels’in tepesine dönmeyi bana teklif etseler, öfkeyle bunu geri çevirirdim.

Ne mutlu ki sadece inmek söz konusuydu.

–Yola koyulalım! diye haykırdım heyecanlı sesimle yerkürenin eski yankılarını uyandırarak.

Perşembe günü sabah saat sekizde tekrar yürümeye koyulduk. Kıvrımlı dönemeçler oluşturan granitten tünel beklenmedik dirsekler sunuyordu ve karmakarışık bir labirent şeklini alıyordu. Ama asıl yönü hep güneydoğu olarak kalıyordu. Amcam gittiğimiz yolu anlamak için daha büyük bir özenle sık sık pusulasına bakıyordu.

Dehliz en fazla kulaç başına iki parmakla neredeyse yatay olarak derinleşiyordu. Dere ayaklarımızın altında fısıldayarak acele etmeden akıyordu. Dereyi arzun içinde bize rehberlik eden cinlere benzetiyordum ve elimle şarkılarıyla adımlarımı-

za eşlik eden ılık su perilerini okşuyordum. Yüksek moralim mitolojik tınılar alıyordu.

Amcama gelince, “dikeylerin adamı” olarak yolun yataylığına verip veriştiyordu. Arzın yarı çapı boyunca ilerleyeceğine yol upuzun uzayıp onun ifadesiyle hipotenüsü takip ediyordu. Zaten seçeneğimiz yoktu ve merkeze doğru ilerledikçe, her ne kadar azıcık olsa da, şikayet edecek bir durum yoktu.

Zaten ara sıra yokuşlar dikleşiyordu, su perisi uğuldayarak yuvarlanıyordu ve biz de onunla birlikte daha derinlere iniyorduk.

Kısacası o gün ve ertesi gün epey yatay yol yürüyüp pek az dikey yol gittik.

10 Temmuz Cuma akşamı, tahminen Reykjawik’ten yaklaşık otuz fersah güneydoğuda ve iki buçuk fersah da derinlikte olmalıydık.

O an ayaklarımızın altında biraz korkutucu bir kuyu açıldı. Amcam kuyu duvarının dikliğini hesapladıkça ellerini çırpırmaktan kendini alıko-yamadı.

–İşte bu bizi epey bir ilerletecek, diye haykırdı. Üstelik kolayca ineceğiz çünkü kayanın çıkıntıları tam bir merdiven gibi.

Her türlü kazayı önlemek için Hans ipleri yerleştirdi. İnış başladı. Bu inişe tehlikeli demeye cesaret edemiyorum, çünkü bu tür idmanlara alışmıştım.

Bu kuyu, “fay” adını verdiğimiz som kayanın içinde açılmış dar bir yarıktı. Elbette soğuma döneminde yerküre kafesi oluşurken bu fayı meydana getirmiş olmalıydı. Eskiden Sneffels’in kustuğu püskürük maddelerin geçmesini sağlamış

olsa da, bu maddenin hiç iz bırakmamış olmasını açıklayamıyordum. Sanki insan eliyle yapılmış bir tür vidadan iniyor gibiydik.

Her çeyrek saatte bir duruyorduk, bacaklarımızı esnetmek için mecburen dinleniyorduk. Durduğumuzda bazı çıkıntıların üzerine bacaklarımızı sarkıtıp oturuyorduk, yemek yiyerek sohbet ediyorduk ve dereden su içiyorduk.

Şunu söylemek gerekir ki bu fayda Hans-bach deresi hacmini kaybederek bir çağlayana dönüşmüştü, yine de bu haliyle susuzluğumuzu gidermeye yetip artıyordu. Yolun tekrar az meyilli olduğu yerlerde eski sakin akışına dönecekti. Şu anki hali, sabırsızlığıyla ve öfkesiyle saygıdeğer amcamı hatırlatıyordu, oysa yumuşak yokuşlarda İzlandalı avcının sakinliğine benziyordu.

11 ve 12 Temmuz yerkabuğunun iki fersah daha içine girerek bu fayın sarmallarını izledik, bu da deniz seviyesinden yaklaşık beş fersah ediyordu. Ama ayın on üçünde, öğlene doğru fay tekrar güneydoğu yönünde, yaklaşık kırk beş dereceye kadar yumuşak bir eğilim gösterdi.

Böylece yol çok kolaylaştı ve tamamen monoton bir hal aldı. Başka türlü olması da zordu. Yolculuk manzara değişmeyince pek neşeli geçmiyordu.

Böylece 15 Temmuz Çarşamba, yer altında beş fersah ve Sneffels'den yaklaşık elli fersah uzaklıktaydık. Biraz yorgun olmamıza rağmen sağlığımız yerindeydi ve yolculuk için aldığımız ecza kutusuna hiç dokunmamıştık.

Amcam her saat başı pusulanın, kronometrenin, manometrenin ve termometrenin verilerini

Bir tür dönen vidanın etrafından iniyorduk

kaydediyordu; yolculuğa dair daha sonra yayınlayacağı bilimsel kitabındaki veriler işte bunlardı. Böylece ne durumda olduğumuzu hemen görebiliyordu. Bana yatay olarak elli fersahlık uzaklıkta olduğumuzu söylediğinde haykırışımı engelleyemedim.

–Neyin var? diye sordu.

–Hiç, sadece düşündüm.

–Neyi oğlum?

–Eğer hesaplarınız doğruysa, demek ki artık İzlanda'nın altında değiliz.

–Öyle mi düşünüyorsun?

–Bunu anlamak kolay.

Ölçüleri pergelle haritaya yerleştirdim.

–Yanılmıyormuşum, dedim. Portland Burnu'nu geçtik ve güneydoğu yönünde elli fersah da bizi denizin ortasına konumlandırıyor.

–Denizin altına, diye tekrarladı amcam ellerini ovuşturarak.

–Öyle, diye haykırdım. Başımızın üstünde okyanus uzanıyor.

–Peh! Axel, bu gayet doğal! Newcastle'da denizin altına kadar ilerleyen kömür madenleri yok mu?

Profesör için bu durum çok basit görünebilirdi, ama suların altında gezinme fikri beni iyice kaygılandırmıştı. Ne var ki başımızın üstünde ister İzlanda ovaları ve dağları olsun, ister Atlantik'in suları, granit kafes sağlam olduğu sürece pek bir şey fark etmiyordu. Aslında bu fikre çabuk alıştım, çünkü bazen dümdüz, bazen kıvrılan, dönemeçlerinde olduğu gibi yokuşlarında kaprisli olan, ama her zaman güneydoğu yönünde ilerleyen ve hep derinlere inen bu tünel hızlıca bizi çok derinlere götürecekti.

Dört gün sonra, 18 Temmuz Cumartesi, akşam vakti, geniş sayılabilecek bir mağaraya vardık; amcam Hans'a haftalık üç rixdale'ini verdi ve ertesi günün dinlenme günü olmasına karar verildi.

XXV

Pazar sabahı her zamanki gibi hemen yola çıkma kaygısıyla uyandım. Her ne kadar uçurumların derinliklerinde olsak da, hoş bir şeydi bu. Zaten bu mağara adamı yaşamına alışmıştık. Artık aklıma ne güneş, ne yıldızlar, ne ay, ne ağaçlar, ne evler, ne şehirler ne de ay altında yaşayanların zorunluluk olarak gördükleri yer yüzündeki bütün o gereksiz şeyler geliyordu. Fosiller olarak o faydasız harikalara kulak asmıyorduk.

Mağara geniş bir oda oluşturuyordu. Granitten zemininde sadık deremiz akıyordu. Kaynağından bu kadar uzaktaki suyun ısısı oda sıcaklığına düşmüştü ve zorlanmadan içilmesine olanak veriyordu.

Kahvaltıdan sonra Profesör birkaç saatini günlük notlarını düzenlemeye ayırmak istedi.

–İlk önce, dedi, yerimizi tam olarak saptamak için hesaplar yapalım, döndüğümüzde yolculuğumuzun haritasını, seferin profilini sunacak yerkürenin dikey bir kesitini oluşturabilmek istiyorum.

–Bu çok ilginç olur amca, ama gözlemlerimiz yeterince kesin olabilecek mi?

–Evet. Büyük bir titizlikle açıları ve eğimleri not ettim. Yanılmadığımdan eminim. İlk önce

nerede olduğumuza bir bakalım. Pusulayı al ve hangi yönü gösterdiğini söyle.

Pusulaya baktım ve dikkatlice inceledikten sonra cevap verdim:

–Doğu-çeyrek-güneydoğu.

–Peki! dedi Profesör söylediğimi not alarak ve hızlı birkaç hesap yaparak. Dolayısıyla çıkış noktamızdan itibaren seksen beş fersah gittiğimiz sonucuna varıyorum.

–Demek Atlantik'in altında mı yolculuk ediyoruz?

–Kesinlikle.

–Belki şu vakit bir fırtına başlamıştır ve dalgaların üzerinde kasırgaya yakalanmış gemiler hemen başımızın üstündedir.

–Bu mümkün.

–Balinalar da kuyruklarıyla hapishanemizin duvarlarına vuruyordur.

–Sakin ol Axel, burayı sarsmayı başaramazlar. Ama hesaplarımıza dönelim. Güneydoğuda, Sneffels'in eteğinden seksen beş fersah uzaktayız ve bir önceki notlarıma göre ulaştığımız derinliğin on altı fersah olduğunu düşünüyorum.

–On altı fersah mı! diye haykırdım.

–Muhtemelen.

–Fakat bu bilimin yerkabuğunun kalınlığına bittiği en üst sınırdır.

–Buna hayır demiyorum.

–Ama ısıнын yükseliş kuralına göre burada bin beş yüz derecelik bir ısı olması gerekirdi.

–Öyle olmalıydı oğlum.

–Bütün bu granit de katı kalmayıp erimiş olmalıydı.

-Gördüğün gibi durum öyle değil ve olaylar, her zamanki gibi, teorileri yalanlıyor.

-Bunu kabul etmek zorundayım ama yine de bu beni şaşırttı.

-Termometre kaç gösteriyor?

-Yirmi yedi derece altı dizyem.

-Demek ki bilginlerin haklı çıkması için bin dört yüz yetmiş dört derece dört dizyem eksik. Dolayısıyla ısının orantılı yükselişi yanlışmış. Dolayısıyla Humprey Davy yanılmıyormuş. Dolayısıyla onu dinlemekle yanlış yapmamışım. Buna ne diyorsun?

-Hiçbir şey.

Aslında söyleyecek çok şeyim vardı. Davy'nin teorisini hiçbir şekilde kabul etmiyordum, her ne kadar etkilerini hissetmesem de hâlâ ısının arzın merkezinden geldiğini savunuyordum. Aslında lav sayesinde yansıtılmalı bir sıvayla kaplanmış olan sönmüş bir volkanın bu bacasının duvarlarından ısının yayılmasını engellediğini kabul etmeyi tercih ediyordum.

Fakat yeni savlar aramayı bırakmadan durumu olduğu gibi kabul etmekle yetiniyordum.

-Amca, bütün hesaplarınızı doğru kabul ediyorum, ama bunlardan kesin bir sonuç çıkarmama müsaade edin, dedim.

-Söyle oğlum, rahat ol.

-Bulunduğumuz noktada, İzlanda enleminin altında yerkürenin yarı çapı yaklaşık olarak bin beş yüz seksen üç fersah değil mi?

-Bin beş yüz seksen üç fersah ve bir çeyrek.

-Yuvarlak hesap bin altı yüz fersah diyelim. Bu bin altı yüz fersahın on ikisini mi katettik?

Dikey iniş

- Söylediğin gibi.
- Yanlamasına da seksen beş fersah mı gittik?
- Kesinlikle.
- Yaklaşık yirmi günde mi?
- Yirmi günde.

–Fakat on altı fersah yerkürenin yarı çapının yüzde biri yapar. Bu şekilde devam edersek aşağıya inmemiz için iki bin gün ya da yaklaşık beş buçuk yıl gerekecek.

Profesör cevap vermedi.

–Şu da var, on altı fersahlık bir dikey seksen fersahlık bir yataya mal oluyorsa, bu da güneydoğu yönünde sekiz bin fersah eder, arzın merkezine varmadan dış çemberin bir noktasından çıkmış olacağız!

–Hesaplarının canı cehenneme! diye cevap verdi amcam öfkeli bir hareketle. Varsayımlarının da canı cehenneme! Neye dayanıyorlar! Bu tünelin doğrudan hedefimize gitmediğini kim söylüyor? Zaten benden önce birisi bunu yapmış. Burada yaptığım şeyi benden önce başkası yapmış ve onun başardığı şeyi ben de başaracağım.

–Öyle umuyorum, ama müsaade ederseniz...

–Bu şekilde akıl yürüteceksen susmana müsaade ediliyor Axel.

Korkutucu Profesör'ün amcam kisvesi altında ortaya çıkmakla tehdit ettiğini gördüm ve kendimi uyarılmış saydım.

–Şimdi manometreye bak. Ne gösteriyor?

–Ciddi bir basınç.

–Güzel. Gördüğün gibi yavaş yavaş bu atmosferin yoğunluğuna alışarak indiğimiz için hiç rahatsızlık duymuyoruz.

–Duymuyoruz, sadece kulaklarda biraz sancı oluyor.

–Bu önemli değil, bu rahatsızlığı da dıştaki havayı ciğerlerindeki havayla hızlıca temas ettirerek geçirebilirsin.

–Kesinlikle, dedim amcamla bir daha ters düşmemek için. Hatta bu yoğun atmosfere dalmak gerçek bir zevk. Sesin nasıl bir şiddetle yayıldığını fark ettiniz mi?

–Elbette. Bir sağır sonunda burada mükemmel şekilde işitir hale gelirdi.

–Ama bu yoğunluk kuşkusuz yükselecektir.

–Evet, tam kesinleştirilmemiş bir yasaya göre. Yerçekiminin şiddettinin aşağıya indikçe azalacağı doğru. Etkisinin en çok yüzeyde hissedildiğini ve arzın merkezinde hiç hissedilmediğini biliyorsun.

–Biliyorum, ama söyleyin bana, bu hava sonunda suyun yoğunluğuna ulaşmayacak mıdır?

–Kuşkusuz, yedi yüz on atmosfer basıncı altında.

–Peki daha aşağıda?

–Daha aşağıda bu basıncın şiddeti artacak.

–Bu durumda nasıl ineceğiz?

–Cebimize taş koyarız.

–İnanın amca her şeye bir cevabınız var.

Varsayımlar konusunda daha ileri gitmeye cesaret edemiyordum, çünkü yine Profesörü yerinden zıplatacak bazı imkânsız durumlarla karşılaşacaktım.

Binlerce atmosfere ulaşabilecek bir basıncın altında havanın katı hale geçeceği açıktı ve bedenlerimizin buna dayandığını kabul etmek için dünyadaki bütün akıl yürütmelere karşı durmak gerekirdi.

Ama bu savdan bahsetmedim. Amcam hiçbir değeri olmayan, kendisinden önce gelen her zamanki Sankussem'm'iyle karşılık verecekti. Aslında İzlandalı bilginin bu yolculuğu gerçekten

yaptığını kabul etsek de, çözülmesi gereken basit bir şey vardı: On altıncı yüzyılda ne barometre ne manometre icat edilmişti, böyle bir durumda Saknussem nasıl arzın merkezine vardığını belirleyebilmişti?

Ama bu itirazı kendime sakladım ve olabilecekleri bekledim.

Günün geri kalan kısmı hesaplarla ve konuşmalarla geçti. Profesör Lidenbrock'un düşüncelerini paylaşıyor gibi göründüm, neden ve sonuçları hiç aramadan kaderin onu götürdüğü yere gözü kapalı giden Hans'ın sarsılmaz kayıtsızlığına imreniyordum.

XXVI

Şunu itiraf etmeliyim ki olaylar şu ana kadar iyi gidiyordu ve yakınmak için kötü niyet taşımam gerekirdi. Eğer “ortalama” zorluklar çoğalmazsa amacımıza ulaşacaktık. O zaman ne büyük bir şan elde edecektik! Lidenbrock tarzı akıl yürütmelere başlamıştım. Gerçekten. Bu durum yaşadığım tuhaf ortamdan mı ileri geliyordu acaba? Belki de.

Birkaç gün boyunca daha dik yokuşlar –bazıları ürkütücü bir diklikteydi– bizi som kayanın içine götürdü. Bazı günler içeri doğru bir buçuk veya iki fersah ilerliyorduk. Hans’ın hünerlerinin ve olağanüstü soğukkanlılığının epey faydasını gördüğümüz tehlikeli inişlerdi bunlar. Bu tepkisiz İzlandalı anlaşılmasa bir içtenlikle kendini bize adamıştı ve onun sayesinde tek başımıza işin içinden çıkamayacağımı pek çok durumdan sıyrılabilmiştik.

Suskunluğu günden güne daha da artıyordu. Sanırım bize de bulaşıyordu. Dış nesneler beynin üzerinde gerçek etki bırakırmış. Örneğin uzun süre kendini dört duvar arasına kapatan insanlarda fikirlerle kelimeleri bağdaştırma yetisi kaybediliyormuş. Bu yüzden hücrelere kapatılmış nice tutuklu, düşünsel yetilerini kullanmadıkları için aptallaşmış veya delirmiş.

Amcamla son konuşmamızı takip eden iki hafta boyunca kayda değer hiçbir olay yaşanmadı. Hafızamda sadece son derece ciddi tek bir olay var ve bu olayın en ufak detayını unutmam zor.

7 Ağustos günü birbirini takip eden inişlerimiz bizi otuz fersah bir derinliğe götürdü; yani başımızın üzerinde otuz fersahlık kaya, okyanus, kıta ve şehir vardı. Büyük ihtimalle İzlanda'ya iki yüz fersah uzaklıkta olmalıydık.

O gün dehliz pek eğimli değildi.

Önden yürüyordum. Amcam Ruhmkorff'un iki aygıtından birini taşıyordu ve ben de diğerini. Granit tabakalarını inceliyordum.

Aniden arkamı döndüğümde yalnız olduğumu fark ettim.

"Ya çok hızlı yürüyorum ya da Hans'la amcam yolda durakladılar. Yanına dönmeliyim. Neyse ki yol fazla yokuş değil," diye geçirdim içimden.

Geri döndüm. On beş dakika yürüdüm. Baktım. Kimse yoktu. Seslendim. Cevap veren de yoktu. Sesim aniden uyandırdığı mağaramsı yankıların ortasında kayboldu.

Tekrar endişelenmeye başlamıştım. Bütün vücudumu bir ürperti sardı.

-Biraz sakın ol, dedim yüksek sesle. Yol arkadaşlarımı bulacağımdan eminim. İki yol yok ki! Ben önde olduğuma göre geri dönmeliyim.

Yarım saat boyunca yokuşu çıktım. Beni çağıran sesler var mı diye dinledim; atmosferin yoğunluğundan dolayı uzaktaki sesler kolayca bana kadar gelebilirdi. Ama devasa dehlizde tam bir sessizlik egemendi.

Durdum. Yalnız kaldığıma inanamıyordum. Yolumu şaşırmış olmayı kabul edebilirdim, ama kaybolmuş olmayı asla. Yolumuzu şaşırdığımızda yolumuzu buluruz.

“Bir bakalım,” diye tekrarlardım, “madem tek bir yol var, mademki onlar da bu yolu takip ediyorlar, elbet onlara yetişeceğim. Biraz daha yukarı çıkmam lazım. Önden gittiğimi unutup beni göremeyince onlar da geri gitmeye karar vermiş olmasınlar. Peki, bu durumda biraz hızlanırsam onlara yetişirim. Bu kesin!”

İkna olmamış birisi gibi bu sözleri tekrarlayıp duruyordum. Zaten bu kadar basit düşünceleri bağdaştırmak ve akıl yürütme şeklinde bir araya getirmek için epey uzun bir zaman harcadım.

O an şüpheye düştüm. Acaba gerçekten önde miydim? Kesinlikle. Hans arkamdaydı, amcam da onun arkasında. Hatta yüklerini omuzlarına tekrar bağlamak için bir süre durmuşlardı. Bu ayırtı yeni aklıma gelmişti. İşte o sıra ben onları beklemeden ilerlemiş olmalıydım.

“Zaten kaybolmamı engelleyecek bir yolum, bu labirentte bana yol gösterecek ve hiç kopmayacak bir ipim var, sadık derem. Aktığı yönün tersine gitmem yeterli, böylece yol arkadaşlarımı bulacağım” diye düşündüm.

Bu düşünce beni canlandırdı ve hiç vakit kaybetmeden tekrar yola koyulmaya karar verdim. Amcamın avcının granitteki deliği kapatmasına engel oluşuna o kadar şükrettim ki! Böylece bu hayırlı kaynak yol boyunca bize su verdikten sonra yer kabuğunun kıvrımları arasında da rehberlik edecekti.

Tanrı'dan yardım istemek geldi aklıma

Yukarı doğru yürümeden önce elimi yüzümü yıkamanın bana iyi geleceğini düşündüm. Böylece başımı Hans-bach deresine daldırmak için eğildim!

Nasıl şaşırdığımı siz düşünün!

Kuru ve pütürlü bir granitte yürüyordum! Dere ayaklarımın altında akıyordu!

XXVII

Umutsuzluğumu tasvir etmem imkânsız. İnsan dilinde hiçbir kelime duygularıma karşılık gelemez. Açlık ve susuzluk işkencesiyle, ölme tehlikesiyle canlı canlı gömülmüştüm.

Yanan ellerimi yerde otomatik olarak gezdirdim. Bu kaya ne kadar da kuruydu!

Derenin yolundan nasıl ayrılmış olabilirdim? Çünkü şu bir gerçektir ki dere burada değildi! O an arkadaşlarımdan bana seslenip seslenmediklerini işitmek için kulak verdiğimde sessizliğin neden tuhaf geldiğini anladım. Bu yola dikkatsizce attığım ilk adımda derenin yokluğunu fark etmemiştim. Muhtemelen dehliz ikiye ayrılmış ve Hansbach başka bir yokuşun kaprisine uyarak bilinmedik derinliklere doğru arkadaşlarımla birlikte inmiş olmalıydı!

Onların yanına nasıl dönebilecektim? Hiç iz yoktu. Bu granitin üzerinde adımlarım hiç iz bırakmıyordu. Bu çözümsüz soruya cevap bulmak için kafa patlatıyordum. Durumumu tek bir kelimayle özetleyebilirdim: Kaybolmuştum!

Evet! Bana ölçüsüz gelen bir derinlikte kaybolmuştum! Yerkabuğunun bu otuz fersahı omzumda korkunç bir ağırlık oluşturmaya başlamıştı! Ezilmiş gibi hissediyordum.

Düşüncelerimi dünyevi şeylere çevirmeye çalıştım. Bunu zar zor başarabiliyordum. Hamburg,

Königstrasse'deki ev, zavallı Graüben'im, kaybolup gittiğim bütün bu dünya allak bullak olmuş zihnimden hızlıca geçmişti. Yolculuk boyunca karşılaştığımız olayları, deniz yolculuğumuzu, İzlanda'yı, Bay Fridriksson'u, Sneffels'i canlı bir sanrı halinde gördüm! Bulunduğum durumda hâlâ bir umut gölgesi görmemin deliliğe işaret olduğunu ve en iyisinin umutsuzluğa kapılmak olduğunu düşündüm!

Gerçekten de hangi insan gücü başımın üstünde üst üste yığılmış olan bu devasa katmanları açıp beni yerkürenin üzerine götürebilecekti? Kim bana yol gösterip yol arkadaşlarıma ulaşmamı sağlayacaktı?

-Ah! Amca! diye haykırdım çaresizlikten.

Dilime gelen tek sitem sözleriydi bunlar, çünkü zavallı adamın beni aradığını ve üzüldüğünü biliyordum.

Kendimi bu şekilde her türlü insan yardımından uzak, kendi kurtuluşum için hiçbir şey yapamaz halde gördüğümde Tanrı'dan yardım istemek geldi aklıma. Çocukluğumdan kalma hatıralar, beni öptüğü zamanlardan hatırladığım annem tekrar aklıma geldi. Dua ederken çok geç seslendiğim ve bu kadar yürekten yalvardığım Tanrı'nın beni işitmesine pek de hakkım olmadığını gördüm.

Tanrı'ya dönüşüm beni biraz sakinleştirdi ve aklımın tüm gücünü mevcut durumuma odaklaştırdım.

Üç günlük yiyeceğim vardı ve mataram doluydu. Fakat daha uzun süre yalnız kalamazdım. Yukarı doğru mu aşağı doğru mu gitmeliydim? Yukarı doğru elbette! Her zaman yukarı doğru!

Bu şekilde dereden ayrıldığıım noktaya, uğursuz yol ayrımına varacaktım. Burada dereyi ayaklanımın altında hissettikten sonra tekrar Sneffels'in tepesine çıkabilirdim.

Bunu daha önce nasıl akıl edememiştım! Elbette ki bir kurtuluş şansı vardı. Dolayısıyla en acil iş Hans-bach'ı bulmaktı.

Ayağa kalktım ve demirli bastonumun yardımıyla dehlizi çıktım. Yokuş epey dikti. Takip edilecek yol konusunda seçim hakkı olmayan birisi gibi umutla ve hiçbir şeyi dert etmeden yürüdüm.

Yarım saat boyunca hiçbir engel yolumu kesmedi. Tünelin şekline, bazı kayaların girinti çıkıntılarna göre yolumu hatırlamaya çalıştım. Ama hiçbir özel işaret aklıma gelmiyordu ve bu dehlizin beni yol ayrımına götürmeyeceğini kabul ettim. Burası bir çıkmazdı. Geçilemez bir duvara çarpıp yere düştüm.

Dehşete kapıldım! O an beni nasıl bir umutsuzluğun sardığını anlatamam. Yıkılmıştım. Son umudum bu granitten duvara çarpıp yok olmuştu.

Dönemeçlerinin her yandan kesiştiği bu labirentin içinde ilerleyerek imkânsız bir kaçış deneyecek durumda değildim artık. En korkunç ölümlerden biriyle ölmem gerekecekti! Tuhaf bir şekilde fosilleşmiş bedenimin bir gün otuz fersah yerin altında bulunduğunda pek çok bilimsel soruya yol açacağı geldi aklıma!

Yüksek sesle konuşmak istedim ama kurumuş dudaklanımın arasından sadece boğuk sesler çıktı. Nefes nefese kalmıştım.

Bu kaygıların ortasında yeni bir korku zihnimi ele geçirmişti. Düşerken lambam bozulmuştu.

Onu tamir edecek hiçbir şeyim yoktu. Işığ ı azalıyordu ve yak ında sönecekti!

Ayg ıt ın sarmal ında solan ış ığ a baktım. Bu geç i ci ış ığ ın en ufak atomunu kaybetmekten korkarak göz kapaklarımı kapamaya çekiniyordum! Her geçen saniye ış ığ ın azald ığ ını ve “karanlıklar ın” beni ele geç i re ce ğ ini hissediyordum.

Nihayet son bir ış ık lambada titredi. Onu takip ettim; ış ığ ı gözlerimle iç ime çekiyordum. Hissedebilece ğ im son ış ık mış gibi gözlerimin bütün gücüyle ona odaklandım ve uçsuz bucaksız karanlıklar ın iç ine daldım.

A ğ z ı m dan öyle korkunç bir ç ığ lık çıktı ki! Yer yüzündeki en karanlık gecelerde bile ış ık asla bütün varlı ğ ını yitirmez! Belirsizdir, latiftir, ama ne kadar az ış ık kalsa da gözün retinası eninde sonunda onu algılar! Burada hiç ış ık yoktu. Mutlak karanlık beni tam anlamıyla köre çevirmiş ti.

O an aklımı yitirdim. Kollarımı ö ne uzatarak, en acı verici hareketleri deneyerek aya ğ a kalktım. Kaçmaya, iç inden çıkılmaz bu labirentin iç inde rastgele adım atarak acele etmeye, seslenerek, ba ğ ırıp çağ ırarak yer alt ı faylarının bir sakini gibi yer kabu ğ unun alt ında koşmaya başladım. Kayaların ç ık ınt ıları beni yaralamış ti; düştüm, kan iç inde kalktım, yüzümü kaplayan kanı içmeye çalıştım. Sürekli beklenmedik bir duvarın ç ık ıp da baş ımı kıracak bir engel oluşt urmas ını bekledim!

Bu ak ı ls ız koşu beni nereye götü rmüş tü? Hâlâ bilmiyordum. Birkaç saat sonra muhtemelen güçsüz kald ığ ım iç in, bir duvarın dibine cansız bir kütle gibi yığ ıld ım ve varlık hissini tamamen yitirdim!

XXVIII

Hayata döndüğümde yüzüm ıslaktı, gözyaşlarımla ıslanmıştı. Bu hissisizlik halinin ne kadar sürdüğünü söyleyemeyeceğim. Zamanı algılayacak hiçbir yöntemim kalmamıştı. Hiçbir yalnızlık benimkine benzememişti, hiçbir terk ediliş böyle olmamıştı!

Düşükten sonra çok kan kaybetmiştim. Kandan sınıslıklam olmuştum! Ölmediğime nasıl da üzülüyordum, oysa “bunu yapmam gerekecekti”. Düşünmek istemiyordum. Kafamdan bütün düşünceleri kovdum ve acıya yenik düşerek karşı duvara doğru yuvarlandım.

Tekrar bayılacak gibi oldum; baygınlıkla birlikte nihai yok oluşun geldiğini hissediyordum ki şiddetli bir ses kulağıma ilişti. Bu ses uzayan bir gök gürültüsünü andırıyordu ve uçuşumun uzak derinliklerinden ses dalgalarının yavaş yavaş kaybolduğunu işittim. Bu ses nereden geliyordu acaba? Yerkürenin içinde meydana gelen bazı olgulardan muhtemelen. Bir gazın patlaması veya arzın bazı sağlam sütunlarının yıkılması olmalıydı.

Yine kulak kesildim. Bu sesin tekrarlanıp tekrarlanmadığını bilmek istedim. On beş dakika geçti. Dehlizde sessizlik hâkimdi. Hatta kalbimin atışlarını bile işitmiyordum artık.

“Axel, Axey! Sen misin?”

Aniden duvara dayadığım kulağım belli belirsiz, anlaşılmaz, uzaktan gelen sözler işitir gibi oldu. İrkildim.

“Bu bir sanrı!” diye düşündüm.

Ama hayır. Biraz daha dikkatli dinleyince bir sesin fısıldadığını gerçekten işittim. Ne dediğini anlamaksa halsiz halimin imkân vermediği bir şeydi. Ama birileri konuşuyordu. Bundan emindim.

Bir an bu sözlerin yankılanıp bana geri dönen kendi sözlerim olmasından korktum. Fark etmeden bağırması olabilir miydim? Dudaklarımı sımsıkı kapadım ve kulağımı tekrar duvara dayadım.

“Evet, kesinlikle birileri konuşuyor! Birileri konuşuyor!”

Hatta duvar boyunca birkaç adım ilerlediğimde sesleri daha net bir şekilde işittim. Ama belli belirsiz, tuhaf, anlaşılmayan kelimeler duydum. Alçak sesle söylenmiş, bir anlamda fısıldanmış kelimeler halinde bana ulaşıyorlardı. “Förlorad” kelimesi birkaç kez büyük bir üzüntüyle tekrarlanmıştı.

Ne anlama geliyordu? Onu kim söylüyordu? Amcam ya da Hans elbette. Ama eğer ben onları işitiyorsam, demek ki onlar da beni işitebilirdi.

–Yetişin! diye haykırdım var gücümle. Yetişin!

Kulak kesildim; karanlıkta bir cevap, bir çığlık, bir iç çekme yakalamaya çalıştım. Hiçbir şey duymadım. Birkaç dakika geçti. Bir dünya düşünce zihnimden geçti. Zayıf düşen sesimin yol arkadaşlarıma kadar ulaşamadığını düşündüm.

“Çünkü bunlar onlar,” diye tekrarlıyordum. “Kim otuz fersah yerin altına kendini gömebilir ki?”

Tekrar dinlemeye koyuldum. Kulağımı duvarın üzerinde gezdirerek seslerin azami yoğunluklarına ulaştıkları matematiksel bir nokta buldum. “Förlorad” kelimesi tekrar kulağıma ilişti; beni ayıltan o gök gürültüsü koptu.

“Hayır, hayır, bu sesleri kayadan işitmiyorum. Duvar granitten ve en güçlü patlama sesi bile bunları geçemez! Bu ses dehlizden geliyor! Burada özel bir akustik etki olmalı!” dedim.

Tekrar dinledim ve bu sefer, evet, bu sefer benim adımın söylendiğini açık seçik işittim.

Adımı söyleyen amcam mıydı? Rehberle konuşuyordu ve “förlorad” kelimesi Danca bir kelimeydi!

O an her şeyi kavradım. Demir telin elektriği taşıdığı gibi sesimi taşıyacak olan bu duvar boyunca konuşmak gerekiyordu.

Kaybedecek vaktim yoktu. Yol arkadaşlarım bu duvardan birkaç adım uzaklaştıklarında akustik kaybolacaktı. Duvara yaklaştım ve olabildiğince belirgin şekilde şu sözleri telaffuz ettim:

–Lidenbrock amca!

Büyük bir kaygı içinde bekledim. Ses çok hızlı ilerlemiyordu. Hava katmanlarının yoğunluğu hızını yükseltmiyordu; sadece şiddetini artırıyordu. Birkaç saniye, birkaç asır geçti ve nihayet şu sözler kulağıma ulaştı:

–Axel, Axel! Sen misin?

.....

–Evet, evet! diye cevap verdim.

.....

–Evladım neredesin?

.....

–En derin karanlığın içinde kayboldum!

.....

–Ya lamban?

.....

–Söndü.

.....

–Peki dere?

.....

–Kayboldu.

.....

–Axel, zavallı Axel, cesaretini topla!

.....

–Az bekleyin, çok bitkinim! Cevap verecek gücüm kalmadı. Benimle konuşun!

.....

–Sabret, dedi amcam. Konuşma, beni dinle. Dehlizi çıkararak ve inerek seni aradık. Seni bulmak imkânsızdı. Senin için çok ağladım, evladım! Nihayet hâlâ Hans-bach yolunda olduğunu varsayarak tüfekte ateş edip tekrar indik. Şimdi seslerimiz birleşebiliyorsa, tamamen akustik bir etkidir bu, ellerimiz kavuşamıyor! Ama umutsuzluğa kapılma Axel! Birbirimizi işitmek de bir şeydir!

.....

O sıra düşünmüştüm. Henüz belli belirsiz olan belli bir umut kalbimde tekrar var olmaya başlamıştı. İlk önce bilmem gereken bir şey vardı. Böylece dudaklarımı duvara yaklaştırdım ve şöyle dedim:

–Amca?

.....

–Evladım? diye bir cevap geldi bir süre sonra.

.....

–İlk önce bizi ayıran mesafeyi bilmemiz lazım.

.....

–O kolay iş.

.....

–Kronometre yanınızda mı?

.....

–Evet.

.....

–O zaman onu alın. Tam konuştuğunuz saniyeyi not ederek adımı söyleyin. Ben de buradan tekrarlarım. Size ulaştığı süreye bakın.

.....

–Benim seslenişimle senin cevabın arasındaki zamanın yarısı benim sesimin sana varış süresini gösterecektir.

.....

–Evet amca, öyle.

.....

–Hazır mısınız?

.....

–Evet.

.....

–Dikkatli ol, adını söyleyeceğim.

.....

Kulağımı duvara dayamıştım ve “Axel” kelimesi bana ulaşır ulaşmaz derhal “Axel” diye karşılık verdim ve bekledim.

.....

–Kırk saniye, dedi amcam. İki kelime arasında kırk saniye vardı; demek ki ses yirmi saniyede ulaşıyor. Fakat saniyede bin yirmi kadem varsa, bu da yirmi bin dört yüz kadem eder, yani bir buçuk fersah ve sekiz diziyem.

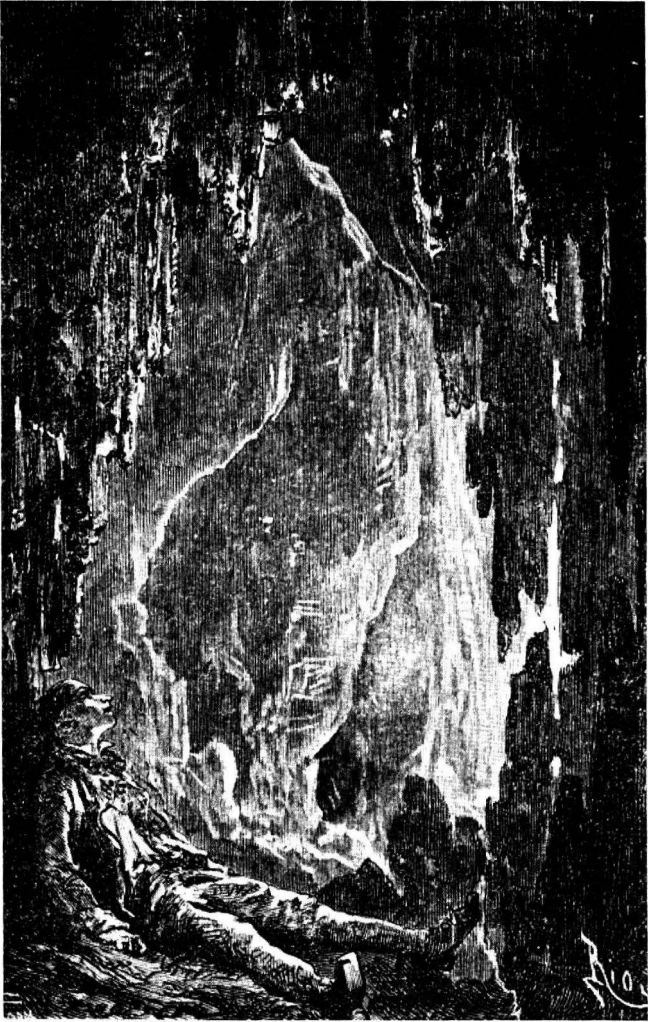
.....

–Bir buçuk fersah mı! diye fısıldadım.

.....

–Katedilebilir bir mesafe bu Axel.

.....

Yatağım bir mağaraya kurulmuştu

-İnmeniz mi çıkmanız mı gerekiyor?

.....

-İnmemiz, çünkü çok sayıda dehlizin vardığı geniş bir alana geldik. Senin kullandığın dehliz

illa buraya geliyordur, çünkü bütün bu yarıklar ve çatlaklar bizim bulunduğumuz devasa mağaradan dağılıyorlar. Dolayısıyla ayağa kalk ve tekrar yola koyul; yürü, sürün, gerekirse eğimli yokuşlardan kay. Yolun sonunda kollarımız seni yakalamaya hazır olacak. Hadi evladım, hadi!

.....

Bu sözler beni kendime getirmişti.

–Elveda amca, diye haykırdım. Yola koyuluyorum. Bu yerden ayrıldığım an seslerimiz birbirimize ulaşamayacak! Bu yüzden elveda!

.....

–Hoşça kal, Axel. Hoşça kal!

.....

İşte son işittiğim sözler bunlardı.

Yerkürenin içinden, bir fersahtan uzak bir mesafede yapılan bu şaşırtıcı sohbet bu umutlu sözlerle son buldu! Dua ederek Tanrı'ya teşekkür ettim, çünkü karanlık boşluklar arasında belki de yol arkadaşlarımdan seslerinin bana ulaşabileceği yegâne noktaya kadar beni götürmüştü.

Çok şaşırtıcı olan bu akustik etki fizik yasalarıncaya kadar çok kolay açıklanıyordu. Tünelin şeklinden ve kayanın iletkenliğinden kaynaklanıyordu. Ara boşluklarda duyulamaz seslerin bu yayılımına ilişkin pek çok örnek vardı. Birçok yerde, örneğin Londra'da Saint-Paul kilisesinin kubbesindeki iç koridorda ve özellikle bu türde en olağanüstü olan Denys'in Kulağı adıyla bilinen Siraküza yakınlarında bulunan eskiden hapisane olarak kullanılan taş ocakları olan Sicilya'daki tuhaf mağaraların ortasında bu olgunun gözlemlendiğini hatırlıyorum.

Bunları hatırladım aklıma geri geldi ve mademki amcamın sesi bana kadar geliyordu, demek ki aramızda hiç engel yoktu. Sesin yolunu takip ederek, mantıken sesin yaptığı gibi oraya varmalıydım, elbette gücüm yolda bana ihanet etmezse.

Böylelikle ayağa kalktım. Yürümekten ziyade kendimi sürüklüyordum. Yokuş dik sayılırdı. Ben de yokuştan kaydım.

Kısa bir süre sonra inişimin hızı korkutucu bir orantıyla arttı. Daha çok bir düşüşe dönüşeceğe benziyordu. Kendimi durduracak gücüm kalmamıştı.

Aniden ayaklarımın altındaki zemin kayboldu. Dikey bir dehlizin, gerçek bir kuyunun duvarlarına çarparak yuvarlandığımı hissettim. Başım sivri bir kayaya çarptı ve bilincimi yitirdim.

XXIX

Kendime geldiğimde alacakaranlıkta kalın bir battaniyenin üzerinde uzanıyordum. Yüzümde yaşam belirtisi yakalamaya çalışan amcam başımda duruyordu. İlk iç çekişimde elimi tuttu, ilk bakışımda sevinçten çığlık attı.

–Yaşıyor! Yaşıyor! diye haykırdı.

–Evet, dedim zayıf bir sesle.

–Ah evladım, dedi amcam beni göğsüne bastırarak. Artık kurtuldun!

Bu sözlerin söyleniş şekli ve bu sözlere eşlik eden özen beni çok duygulandırdı. Demek ki Profesör'ün böyle bir duygusallığı sergilemesi için bu tarz tecrübeler gerekiyordu. O sıra Hans geldi. Elim amcamın elinde görünce gözlerinde büyük bir memnuniyet belirdiğini söylemeye cesaret edebilirim.

–God dag, dedi.

–Merhaba Hans, merhaba, diye fısıldadım. Şimdi amca, tam olarak nerede olduğumuzu bana söyleyin.

–Yarın Axel, yarın. Şu an hâlâ çok bitkinsin. Başını sargı bezleriyle sardım, onları çıkartmamalısın. Bu yüzden uyu oğlum ve yarın her şeyi öğrenirsin.

–En azından saatin kaç olduğunu, hangi günde olduğumuzu söyleyin bana, diye ısrar ettim.

–Akşamın on biri. 9 Ağustos Pazar günü ve bu ayın 10'una kadar bana soru sormana izin vermiyorum.

Aslında gerçekten bitkindim ve gözlerim kendiliğinden kapandı. Bir gece boyunca dinlenmem gerekiyordu. Dört gün boyunca yalnız kaldığımı düşünerek uykuya daldım.

Ertesi gün uyandığımda etrafıma baktım. Bütün yolculuk battaniyelerinden oluşan yatağımın yer aldığı zeminin ince bir kumla kaplı olduğu, muhteşem dikitlerle süslenmiş büyüleyici bir mağarada olduğumu gördüm. Etraf alacakaranlıktı. Hiç meşale yoktu, lambaların hiçbirisi yanmıyordu ve yine de dışarıdan, mağaranın dar bir yarığından giren açıklanması imkânsız bir aydınlık vardı. Aynı zamanda kumsala vuran dalgaların sesine ve bazen de rüzgârın ıslığına benzeyen belli belirsiz bir uğultu işitiyordum.

Uyanıp uyanmadığımı, hâlâ rüyada olup olmadığımı, düşerken çatlayan beynimin tamamen hayali sesler işitip işitmediğini kendi kendime sordum. Gözlerim ya da kulaklarım bu kadar yanılabılır mıydı?

“Kayaların bu yarığından süzülüp gelen gün ışığı olmalı! Bunlar gerçekten de dalgaların uğultusu! Bu da rüzgârın ıslığı! Yanılıyor muyum? Acaba yeryüzüne mi döndük? Amcam seferinden vaz mı geçti? Yoksa mutlu bir şekilde yolculuğunu tamamladı mı?” diye düşünüyordum.

Bu çözümsüz sorulara dalmıştım ki Profesör içeri geldi.

–Günaydın Axel! dedi sevinçle. İyileştğine eminim.

–Evet, dedim battaniyelerin arasından doğru-
larak.

–Öyle olmalı, çünkü rahat rahat uyudun. Hans
ve ben, nöbetleşe başında durduk ve iyileşme ko-
nusunda ciddi ilerlemeler kaydettiğini gördük.

–Gerçekten kendimi toparlanmış hissediyö-
rum ve bunun kanıtı da bana ikram edeceğiniz
kahvaltıya iştahla katılmak istiyor olmam!

–Yemeğini yiyeceksin oğlum! Ateşten kurtul-
dun. Hans sırrını yalnızca İzlandalıların bildiği
bilmem hangi merhemle yaralarını ovaladı ve
yaraların muhteşem bir şekilde kapandı. Avcımız
çok ulu bir insan.

Konuşmaya devam ederek amcam, tavsiyele-
rine rağmen silip süpürdüğüm yiyecek bir şeyler
hazırladı. Yemek esnasında sayısız soruyla onu
bunaltsam da, hepsine heyecanla cevap verdi.

Beklenmedik düşüşümün beni neredeyse di-
key bir dehlize götürdüğünü öğrendim. En ufağı-
nın bile beni ezmeye yetecek bir taş seliyle bir-
likte düştüğüm için som kayanın bir kısmının
benimle birlikte kaydığı sonucuna vardık. Bu kor-
kunç araç, kanlar içinde ve bilincimi yitirmiş ola-
rak beni amcamın kollarına kadar taşımıştı.

–Aslını söylemek gerekirse bin kez ölmüş ol-
man gerekirdi, dedi amcam. Hâlâ hayatta olman
çok şaşırtıcı. Ama Tanrı aşkına, bir daha birbiri-
mizden ayrılmayalım, çünkü bir daha asla birbi-
rimizi göremeyebiliriz.

“Ayrılmayalım!” demişti, demek ki yolculuk
bitmemişti. Gözlerimi kocaman açtım, bu da he-
men amcamın soru sormasına neden oldu:

–Neyin var Axel?

–Size bir şey soracağım. Sağ salim olduğumu mu söylüyorsunuz?

–Kesinlikle.

–Kolum bacağım sağlam mı?

–Kuşkusuz.

–Ya başım?

–Birkaç yara bere haricinde omuzlarının üzerinde, sapasağlam.

–Korkarım beynim zarar gördü.

–Zarar mı gördü?

–Evet. Yeryüzüne çıkmadık değil mi?

–Hayır, çıkmadık!

–O zaman delirmiş olmalıyım, çünkü gün ışığı görüyorum, esen rüzgârın ve kıyıya çarpan denizin sesini işitiyorum.

–Ah! Sorun bu mu?

–Bunu bana açıkla mısınız?

–Sana hiçbir şey açıklamayacağım, çünkü bunlar açıklanamaz şeyler, ama jeoloji biliminin henüz son sözünü söylemediğini görüyor ve anlıyorsun.

–Hadi çıkalım o zaman, dedim aniden ayağa kalkarak.

–Hayır Axel! Açık hava sana zarar verebilir.

–Açık hava mı?

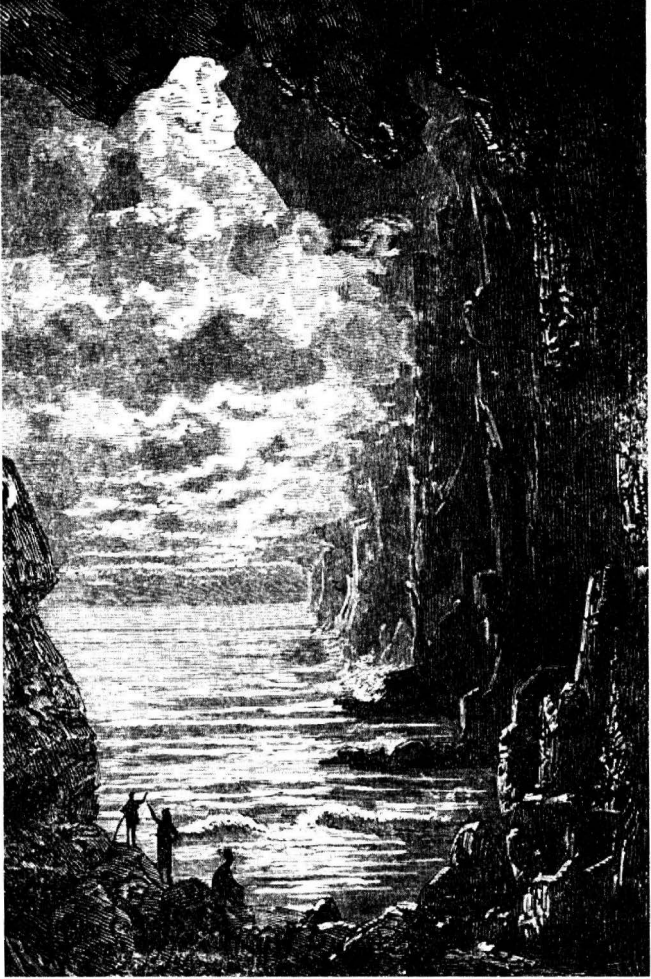
–Evet. Rüzgâr biraz şiddetli, bu halde rüzgâra çıkmayı istemiyorum.

–Emin olun gayet iyiyim.

–Biraz sabır, oğlum. Tekrar kötüleşmen bizi zor durumda bırakır ve zaman kaybetmemeliyiz, çünkü denizi aşmamız uzun sürecek.

–Denizi aşmak mı?

–Evet, bugün de dinlen, yarın denize açılırız.

Gözlerimin önünde geniş bir su örtüsü uzanıyordu

-Denize açılmak mı?

Bu son kelime beni yerimden fırlattı.

Nasıl! Denize açılmak mı! Karşımızda bir nehir, bir göl, bir deniz mi vardı? İç limanlardan birinde bir gemi demir mi atmıştı?

Merakım son noktasına ulaşmıştı. Amcam boşuna beni tutmaya çalıştı. Sabırsızlığımın isteğimin yerine getirilmemesinden daha çok zarar vereceğini görünce boyun eğdi.

Hızlıca giyindim. Tedbirli olmak açısından bir battaniyeye sarındım ve mağaradan çıktım.

XXX

İlk önce hiçbir şey görmedim. Işığa olan alışkanlıklarını yitiren gözlerim aniden kapandılar. Onları tekrar açabilecek duruma geldiğimde hayranlıktan ziyade şaşkınlık duydum.

-Deniz! diye haykırdım.

-Evet, diye cevap verdi amcam, Lidenbrock Denizi. İnanıyorum ki hiçbir denizci bu denizi bulma ve adımı verme şerefini benimle tartışamayacak!

Bir gölün veya denizin başlangıcı olan geniş bir su örtüsü göz alabildiğine uzanıyordu. Hilal biçiminde oyulmuş kıyıda dalgaların vurduğu yerde yaratılışın ilk canlılarının yaşadığı, küçük deniz kabuklarının serpiştirildiği ince ve altın renginde kum vardı. Dalgalar kapalı ve devasa yerlere özgü bir sesle uğuldayarak buraya vuruyordu. Hafif köpükler hafif bir rüzgârın esintisiyle uçuşuyordu ve yüzüme su serpintileri çarpıyordu. Hafif eğimli olan bu kumsalda, dalgaların sınırına yaklaşık üç yüz kulaç uzaklığında ölçsüz bir yüksekliğe ulaşan kayaların etekleri başlıyordu. Bazısı sivri kenarlarıyla kıyıyı yırtarak dalgaların oyduğu burunlar oluşturunuyordu. Daha ileride, ufkun sisli manzarasında kayaların kütleleri belirgin bir şekilde takip edilebiliyordu.

Kıyı şeridinin kaprisli çevre çizgisiyle ve korkutucu şekilde vahşi görünümüyle gerçek bir okyanustu bu.

Gözlerim bu denizin açıklarını görebiliyorsa, en ufak ayrıntısına kadar aydınlatan “özel” bir ışık sayesindeydi. Hayır, buradaki aydınlık, parlak ışık demetleriyle veya ışık huzmelerinin muhteşem ışıldamasıyla güneş ışığı ya da ısısız bir yansımadan ibaret olan gecelerin yıldızının soluk ve belirsiz ışığı da değildi. Hayır. Bu ışığın aydınlatma gücü, titreyerek yayılma şekli, kuru ve berrak beyazlığı, ısısının fazla yüksek olması, ay ışığından açıkça daha fazla parıltıyor olması tamamen elektrikli bir kaynağa işaret ediyordu. Sanki bu aydınlık bir kuzey kıvılcığını andıran, bir okyanusu barındırabilen bu mağarayı dolduran kesintisiz, kozmik bir olguydu. Başımızın üstünde asılı olan kubbe, bir bakıma gök, iri bulutlardan, muhtemelen bazı günler yoğunlaşmanın etkisiyle sel gibi yağmura dönüşecek olan hareketli ve değişken buharlardan oluşuyor gibi görünüyordu. Atmosferin bu kadar yüksek bir basıncın altında suyun buharlaşmasının mümkün olmayacağını sanıyordum, ama kavrayamadığım fiziksel bir nedenden ötürü havaya yayılmış geniş bulutlar vardı. Demek ki “hava güzeldi”. Elektrik örtü fazla yüksekteki bulutların üzerinde inanılmaz ışık oyunlan meydana getiriyordu, alt kısımlarda belirgin gölgeler çiziliyordu ve çoğu zaman bitişik olmayan iki katman arasında bir ışık huzmesi inanılmaz bir yoğunlukla bize kadar geliyordu. Kısacası bu güneş değildi, çünkü bu ışıktaki sıcaklık eksikti. Etkisi hüznü ve fazlasıyla me-

lankolikti. Yıldızların parladığı bir gökyüzü yerine beni tüm ağırlığıyla ezen granitten bir kubbe hissediyordum ve bu uzam her ne kadar devasa olsa da uyduların ihtiraslı gezisi için yeterli olmazdı.

O an, dünyayı, basınç yüzünden içindeki havanın aydınlık olduğu, aynı sırada iki yıldızın, Plüton ve Proserpine'in²⁵ gizemli yörüngelerini çizdiği geniş çukur bir küreye benzeten İngiliz kaptanının teorisi aklıma geldi. Doğru söylemiş olabilir miydi?

Gerçekten de devasa bir oyuğun içinde mahsur kalmıştık. Genişliğini ölçmek imkânsızdı, çünkü kıyı göz alabildiğine uzanıp gidiyordu; uzunluğunu da kestirmek imkânsızdı, çünkü ufuk çizgisi belirsiz bir çizgiyle son buluyordu. Yüksekliğine gelince birkaç fersah olmalıydı. Bu kubbe granitten duvarların neresinden destek alıyordu? Gözün bunu görmesi imkânsızdı; fakat bu atmosferdeki bulutlara bakarak bunların iki bin kulaç yükseklikte olduklarını varsayabilirdik. Bu yükseklik de yeryüzündeki su buharlarının yüksekliğinden fazlaydı. Bu durum muhtemelen havanın aşırı yoğunluğundan kaynaklanıyordu.

“Mağara” kelimesi elbette bu devasa yeri tasvir etmem için yeterli değil. Fakat insan dilinin kelimeleri arzın uçurumlarında gezinmeye kalkışanlar için yetersiz kalır. Böyle bir oyuğun var-

25 19. yüzyılda pek çok astronomik tartışmaya neden olan, 10. Gezegen (Planet X) adıyla anılan ve Neptün gezegeni kendi yörüngesindeki bazı hesap sapmalarından dolayı var olduğu varsayılan ve 10 Gezegen adının çirkin olmasından dolayı Proserpine veya Persephone adı verilen, Plüton'dan sonra Güneş sistemine ait ve Jüpiter'den çok daha hacimli bir gezegen -çn.

lığını hangi jeolojik olayla açıklayabileceğimi de bilemiyordum. Acaba yerkürenin soğuması gerçekten meydana gelmiş olabilir miydi? Seyahatnameler sayesinde bazı ünlü mağaraları biliyordum, ama hiçbiri bu boyutta değildi.

Bay Humboldt'un gezdiği Kolombiya'daki Guachara mağarası, alanını iki bin beş yüz kadem olarak belirleyen bilgine gerçek derinliğinin sırlarını vermemişti, anlaşılan bu uzaklıktan çok daha ötesine uzanmıyor olmalıydı. Kentucky'deki devasa Mammoth mağarası olağanüstü boyutlar arz ediyordu, çünkü kubbesi dipsiz bir gölün beş yüz kadem üstünde yükseliyordu ve yolcular on fersah boyunca yol kat etmelerine rağmen sonuna varamamışlardı. Şu an gözümün önünde duran, buharlı göğüyle, elektriksel aydınlanmasıyla ve içinde tuttuğu geniş deniziyle bu mağaranın yanında diğer mağaralar neydi ki? Bu uçsuz bucaksız şeyin karşısında hayal gücüm kendini güçsüz hissediyordu.

Bütün bu harikaları sessizce sayıyordum. Hislerimi aktarmak için kelimeler eksik kalıyordu. Uzak bir gezegende, Uranüs veya Neptün'de, "dünyalı" doğamın bilincinde olmadığı olgulara tanık oluyor gibiydim. Yeni hislerime karşılık gelecek yeni kelimeler gerekiyordu, ne var ki hayal gücüm bunları bana sunmuyordu. Bakıyordum, düşünüyordum. Hem korkmuş, hem şaşkın bir halde bu manzaraya hayran kalmıştım.

Bu beklenmedik manzara yüzüme renk vermişti. Şaşkınlık sayesinde tedavi oluyordum ve bu yeni terapi sayesinde iyileşmemi gerçekleştiriyordum. Aynı zamanda ciğerlerime fazlasıyla

“Mantardan bir orman, bu”, dedi

oksijen sunan bu yoğun havanın canlılığı beni de canlandırıyordu.

Dar bir dehlizde kırk yedi gün hapis kaldıktan sonra tuz kokulu bu nemli havayı soluma-

nın nasıl büyük bir zevk olduğunu kolaylıkla anlarsınız.

Bu yüzden karanlık mağaramdan ayrıldığıma hiç pişman değildim. Bu harikalara alışmış olan amcam artık şaşırıyordu.

–Biraz gezecek gücün var mı? diye sordu.

–Kesinlikle, diye cevap verdim. Bundan daha çok hoşuma gidecek bir şey olamaz.

–O zaman koluma gir Axel, kıyının kıvrımlarını takip edelim.

Hemen kabul ettim ve bu yeni okyanusun kıyılarını dolanmaya başladık. Sol tarafta dik, üst üste binmiş kayalar olağanüstü bir etki yaratan titansı bir yığılma oluşturunuyordu. Yamaçlarında berrak ve çağıldayan sudan bir örtü gibi giden sayısız çağlayan görünüyordu. Hafif birkaç buhar bir kayadan diğerine sıçrayarak sıcak kaynakların yerini belirtiyordu ve dereler daha hoş bir şekilde uğultular çıkartmalarına olanak verecek yokuşlar arayarak ortak havuza doğru akıyordu.

Bu derelerin arasında dünyanın başlangıcından beri başka bir şey yapmamış gibi denize sakin sakin karışmaya gelen sadık yol arkadaşımız Hans-bach'ı fark ettim.

–Onu özleyeceğiz, dedim iç çekerek.

–O veya bir başkası, ne fark eder?

Amcamın cevabını biraz nankörce buluyordum.

Ama o an dikkatim beklenmedik bir manzara-ya odaklanmıştı. Beş yüz adım ötemizde, yüksek bir burnun köşesinde gür bir orman gözlerime ilişmişti. Ortalama büyüklükte, düzenli, şemsiye şeklinde, keskin ve geometrik kenarlı ağaçlardan

oluşuyordu; atmosferdeki akımlar yapraklarını etkilemiyor gibi görünüyordu ve esintiler arasındada taşadönmüş sedir ağacından bir kütle gibi hareketsiz kalıyorlardı.

Adımlarımı hızlandırdım. Bu ilginç bitkilere bir isim veremiyordum. Bugüne kadar bilinen iki yüz bin bitki türünden birine ait değil miydi? Göl bitki türleri arasında buna acaba özel bir yer mi ayırmak gerekiyordu? Hayır. Gölgelerinin altına vardığımızda şaşkınlığım hayranlıktan öteydi.

Gerçekten de toprağın bir ürünüyle karşı karşıyaydım ama devasa bir ölçeğe göre biçilmişlerdi. Amcam hemen onları kendi isimleriyle saydı.

–Mantardan bir orman bu, dedi.

Ve yanılmıyordu. Sıcak ve nemli ortamları seven bu bitkilerin ulaştıkları gelişmeyi bir düşünün. “*Lycoperdon giganteum*”un Bulliard’a göre sekiz veya dokuz kadem genişliğine ulaşabildiğini biliyordum, ama buradakiler beyaz mantardı, üstelik otuz–kırk kadem yüksekliğindeydi ve şapkalarının çapı da bir o kadar vardı. Bunlardan binlerce vardı, ışık kalın gölgelerini geçemiyordu ve bir Afrika şehrinin yuvarlak çatıları gibi yan yana duran bu kubbelerin altı kapkaranlıktı.

Yine de daha içeri gitmek istedim. Bu etli duvarlardan ölümcül bir soğuk iniyordu. Yarım saat boyunca bu nemli karanlıklar arasında dolaştık ve büyük bir sevinçle deniz kıyısına döndük.

Bu yer altı yöresinin bitkileri mantarlarla sınırlı değildi. Daha ileride grup halinde yapraklarının rengi solmuş çok sayıda başka ağaç da vardı. Bunların ne olduğunu bilmek kolaydı. Devasa boyutlara ulaşmış yeryüzünün mütevazı çalılarıydı bun-

lar: yüz kadem yüksekliğinde kibritotları, dev sigillarialar, ağaca dönüşmüş ve yüksek enlemlerde yetişen çam ağaçları kadar büyük eğreltiotları, uçlarında uzun yapraklarla biten ve canavarası kaktüsleri andıran sert iğnelerin dikeldiği çatallaşan silindir biçimindeki gövdeleriyle pulluağaçları.

–Şaşırtıcı! Muhteşem! Olağanüstü! diye haykırdı amcam. İşte dünyanın ikinci döneminin, ara dönemin bütün bitkileri. Arzın ilk asırlarında ağaçların yerini tutan bahçelerimizin mütevazı bitkileri! Bak Axel, iyice seyret! Hiçbir botanikçi böyle bayram etmemiştir!

–Haklısınız amca. Tanrı, bilginlerin zekâsının büyük başarıyla yeniden kurduğu bütün bu antedilüviyen bitkilerini devasa bir serada korumak istemiş.

–Doğru söyledin oğlum, bu bir sera. Belki de bunun bir hayvan koleksiyonunun da yer aldığı bir yer olduğunu söyleyen daha doğru olacak.

–Hayvan koleksiyonu mu!

–Evet, kuşkusuz. Ayağımızın altındaki şu toza bak, yerde serpilmiş olan kemiklere.

–Kemikler mi! diye haykırdım. Evet, antidelüviyen hayvanların kemikleri bunlar!

Yok edilemez mineral bir maddeden²⁶ oluşmuş bu yüzyıllık kalıntılara koştum. Kurumuş ağaç gövdelerine benzeyen bu dev kemiklere hiç tereddüt etmeden isimlerini saydım:

–İşte mastodonun alt çenesi, dedim, dinothe-
riumun azı dişi, yalnızca bu hayvanlar arasında
en büyüğüne ait olmuş olabilecek, yani megathe-

26 Kalsiyum fosfat. J.V.

riumun²⁷ bir uyluk kemiği. Evet burası gerçekten de bir hayvan koleksiyonu yeri, çünkü bu kemikler buraya bir felaket sonucu ulaşmış olamaz. Ait oldukları hayvanlar bu yer altı denizinin kıyılarında, ağaç biçimli bu bitkilerin gölgesinde yaşamışlar. Bakın dokunulmamış iskeletler görüyorum. Ama yine de...

–Yine de? dedi amcam.

–Bu granitten mağaranın içinde böyle dört ayaklı hayvanların varlığını anlayamıyorum.

–Neden?

–Çünkü yeryüzünde hayvan yaşamı alüvyonlarla tortul zemin oluştuğunda ve ilk dönemin yanan kayalarının yerine geçtiğinde ikinci dönemde var oldular.

–Peki Axel, itirazına verilecek basit bir cevap var, buradaki zemin tortul bir zemin zaten.

–Nasıl olur! Yeryüzünün bu kadar derinliklerinde mi?

–Kuşkusuz, bu olay jeolojik olarak açıklanabilir. Belli bir dönemde dünya, yerçekimi yasasından dolayı alternatif olarak aşağı ve yukarı hareketlerine maruz kalan elastik bir kabuktan ibaretti. Yer kaymalarının meydana gelmiş olması olasıdır ve tortul zeminin bir kısmı aniden açılan bu uçurumun derinliklerine sürüklenmiş olabilir.

–Öyle olmalı. Ama antedilüvyen hayvanlar bu yer altı bölgelerinde yaşamışlarsa, bu canavar-

27 Üçüncü ve dördüncü dönemde Güney Amerika'da yaşamış iri fosil memelilerden. Filin boyutlarında olup tembel hayvana benziyordu, bu hayvan ağaçlardaki meyvelerle ve yapraklarla beslenmek için arka ayaklarının üzerinde dikilmesi gerekiyordu.

lardan birinin bu ormanların gölgesinde veya bu sarp kayaların arkasında dolaşmadığını kim söyleyebilir?

Bu düşünceyle korkarak ufkun çeşitli noktalarına baktım, ama bu ıssız kıyılarda hiç canlı varlık görünmüyordu.

Biraz yorulmuştum. Suların büyük bir gürültüyle çarptığı bir burnun uç kısmına oturdum. Buradan gözlerim kıyının oyuğuyla oluşmuş bu koyun her yerini kucaklıyordu. Dip tarafta piramit şeklinde kayaların arasında küçük bir liman vardı. Sakin suları rüzgârdan korunmuş uyuyordu. Bir brik ve iki veya üç gulet burada rahat rahat demir atabilirdi. Neredeyse bütün yelkenlerini açmış ve güney esintisiyle denize açılan gemiler görecektir gibi oldum.

Bu yanılsamam çabuk son buldu. Bu yer altı dünyasının tek canlıları bizdik. Rüzgârın dinmesiyle çöllerdeki sessizlikten daha derin bir sessizlik kurak kayaların üzerine indi ve okyanusun yüzeyine çöktü. O an ufkun gizemli fonuna atılmış bu perdeyi yırtmaya, uzaktaki bulutları delmeye çalıştım. Hangi soru dudaklarımı zorluyordu? Bu deniz nerede bitiyordu? Nereye kadar gidiyordu? Karşı kıyılarına bir gün ulaşabilir miydik?

Amcam bu konuda hiç kuşku duymuyordu. Ben bunu öğrenmeyi hem istiyordum hem de bundan korkuyordum.

Bu olağanüstü manzaraya bakarak geçen bir saatin sonunda tekrar mağaraya ulaşmak için kumsalın yolunu tutturduk ve bu tuhaf düşüncelerin etkisinde derin bir uykuya daldım.

Bu Akdeniz'in sularına dalıp çıktım

XXXI

Ertesi gün tamamen iyileşmiştim. Yıkanmamın çok faydalı olacağını düşündüm ve bu Akdeniz'in sularına birkaç dakika dalıp çıktım. Muhtemelen bu deniz bütün isimler arasında Akdeniz ismini hak ediyordu.

Sağlam bir iştahla yemek yemek için döndüm. Hans ustalıkla küçük menümüzü hazırlıyordu. Suyu ve ateşi vardı, böylece her zamankinden biraz farklı bir şeyler hazırlayabildi. Tatlı olarak bize kahve ikram etti, bu leziz içecek bana hiç bu kadar hoş gelmemiştir.

–Şimdi, dedi amcam, gelgit vakti ve bu olayı mutlaka incelemeliyiz.

–Gelgit mi! diye haykırdım.

–Kesinlikle.

–Aydın veya güneşin etkisi burada da hissediliyor mu?

–Neden olmasın? Cisimler genel olarak evrensel çekim gücüne boyun eğmiyor mu? Dolayısıyla bu su kütlelerini genel yasadan muaf tutabilir miyiz? Bu yüzden yüzeyini etkileyen atmosferik basınca rağmen Atlantik gibi kabarcığını göreceksin.

O sıra kumsalın kıyısında yürüyorduk ve dalgalar yavaş yavaş kumsalda ilerliyordu.

–İşte kabarma başlıyor, diye haykırdım.

–Evet Axel, bu köpüklerin bulunduğu yerden denizin yaklaşık on kadem yükseldiğini görebilirsin.

–Muhteşem bir şey bu!

–Hayır, doğal bir şey.

–Ne derseniz deyin, bu yine de olağanüstü, gözlerime bile zar zor inanıyorum. Kim bu yerkabunun içinde yükseliş ve inişleriyle, rüzgârlarıyla, fırtınalarıyla gerçek bir okyanusun bulunduğunu hayal edebilirdi!

–Niye olmasın? Fizikte buna karşı çıkan bir neden mi var?

–Hayır, yok; yeter ki merkez ısı teorisini bırakalım.

–Buraya kadar Davy'nin teorisi doğru muymuş?

–Kesinlikle ve bu noktada hiçbir şey arzın içinde denizlerin veya karaların varlığına karşı çıkmaz.

–Kuşkusuz ama ıssız.

–Niye bu sular türü bilinmeyen balıklara barınak olmasın?

–Ne olursa olsun şimdiye dek bir tane bile göremedik.

–O zaman olta yapıp Ay altı okyanuslarında olduğu kadar burada da olta iğnesinin başarılı olup olmadığına bakabiliriz.

–Deneriz Axel, çünkü bu yeni bölgelerin bütün sırlarını keşfetmeliyiz.

–Amca tam olarak neredeyiz? Size bu soruyu henüz sormadım ama eminim ki aletlerinizin bunun cevabını vermiştir.

–Yatay olarak İzlanda'dan üç yüz elli fersah ilerdeyiz.

–O kadar mı?

–Beş yüz kulaç bile yanılmadığımdan eminim.

–Peki pusula hâlâ güneydoğuyu mu gösteriyor?

–Evet, aynı yeryüzündeki gibi, batıya doğru on dokuz derece ve kırk iki dakika batı sapmasıyla. Eğim açısına gelince, çok özenle gözlemlediğim tuhaf bir şey oldu.

–Nasıl bir şey?

–İbre, kuzey yarımkürede olduğu gibi kutba doğru eğilmek yerine kalkıyor.

–Demek ki manyetik çekim noktası arzın merkeziyle, yani bulunduğumuz yerle yeryüzü arasında bir yerde bulunuyor.

–Kesinlikle öyle. Büyük bir ihtimalle kutup bölgelerine varırsak, James Ross'un manyetik kutbu keşfettiği şu yetmişinci dereceye, pusula iğnesinin dimdik durduğunu görebiliriz. Dolayısıyla bu gizemli çekim merkezi çok büyük bir derinlikte yer almıyor.

–Öyle görünüyor, bilimin hiç aklına gelmeyen bir şey bu.

–Bilim, oğlum, hatalardan oluşur, ama faydalı hatalardan, çünkü yavaş yavaş bizi gerçeğe götürür.

–Peki hangi derinlikte bulunuyoruz?

–Derinliğimiz otuz beş fersah.

–Demek ki, dedim haritayı inceleyerek, İskoçya'nın dağlık bölgesi tam üstümüzde ve şurada da Grampians dağlarının karlı dorukları olağanüstü bir yükseklikte dikiliyor.

–Evet, diye cevap verdi amcam gülerek. Taşınması biraz ağır ama kubbe sağlam. Evrenin büyük

mimarı sağlam materyallerle onu inşa etmiş, hiçbir insan ona böylesi bir sağlamlılık veremezdi. Köprülerin kemerleri veya katedrallerin kemer-cikleri, altında okyanusların geçebileceği ve fırtınaların rahat rahat kopabileceği üç fersah yarı çaptaki bu sahının yanında nedir ki!

–Göğün tepeme düşmesinden endişe etmiyorum. Amca, şimdi ne yapmayı planlıyorsunuz? Yeryüzüne dönmeyi düşünmüyor musunuz?

–Dönmek mi? Şuna bak! Tam aksine, yolculuğumuza devam etmeliyiz. Şu ana kadar her şey yolunda gitti.

–Yine de bu sıvı ovaya nasıl nüfuz edeceğimizi pek göremiyorum.

–Ha! Baş aşağı suya atlamayı teklif etmeyeceğim elbette. Ama eğer okyanuslar aslında sadece gölseler, çünkü etrafları kayayla çevrilidir, bu iç deniz granit kayalarla çevrili olmalı.

–Buna kuşku yok.

–Karşı kıyılarda yeni bir çıkış bulacağımızdan eminim.

–Bu okyanusun genişliği sizce ne kadar olabilir?

–Otuz veya kırk fersah.

–Aa! dedim bu tahminin yanlış olabileceğini düşünerek.

–Bu yüzden kaybedecek vaktimiz yok ve hemen yarın denize açılacağız.

Elimde olmadan gözlerimle bizi götürecek olan gemiyi aradım.

–Demek denize açılıyor, dedim. Güzel! Peki hangi gemiyle?.

–Gemi değil, oğlum, ama sağlam ve iyi bir salla.

-Salla mı! diye haykırdım. Sal inşa etmek gemi inşa etmek kadar imkânsız ve nasıl yapacağımızı pek anlamıyorum...

-Göremiyor musun Axel? Oysa dinlesen, işitebilirsin!

-İşitmek mi!

-Evet. Hans'ın işbaşında olduğunu gösteren çekiç darbelerini duymuyor musun?

-Sal mı inşa ediyor?

-Evet.

-Nasıl olur! Baltasıyla ağaç kesip hazırladı mı?

-Ağaçlar zaten devrilmişti. Gel ve ne yaptığını gör.

On beş dakika yürüdükten sonra, doğal limanı oluşturan burnun diğer tarafında Hans'ı çalışırken gördüm. Birkaç adım daha attım ve yanına var. Kumların üzerinde yarısı tamamlanmış bir sal görünce şaşırıp kalmıştım. Sal farklı bir odundan yapılmıştı ve türlü çeşit kalas, kaburga, eğri parçalar yere serilmişti. Bütün bir donanma inşa etmeye yetecek kadar vardı.

-Amca, bu odun ne? diye sordum.

-Deniz sularının etkisiyle mineralleşmiş, örneğin çam, köknar, kaynağacı, yani kuzeydeki bütün kozalaklı ağaçlar.

-Bu mümkün mü?

-Buna "surtarbrandur," başka bir deyişle fosilleşmiş odun deniyor.

-Ama bu durumda linyit gibi o da taş kadar sert olmalı ve suyun üzerinde yüzemeyecek.

-Doğru, bazen öyle oluyor. Bazı odun parçalarını gerçek antrasitlere dönmüşler, ama bazıları da, şunlar gibi, fosilleşme başlangıcı sergiliyorlar.

Dev yosunlar yüzeyde dalgalanmaya başladı

Bak, diye ekledi amcam bu değerli enkazlardan birini suya atarak.

Odun parçası önce kaybolup sonra tekrar dalgaların üzerine çıktı ve dalgaların ritminde salınmaya başladı.

–İkna oldun mu? dedi amcam.

–Bu olanların inanılır gibi olmadığına ikna oldum!

Ertesi akşam, rehberin becerisi sayesinde sal tamamlanmıştı. On kadem uzunluğunda ve beş kadem genişliğindeydi. Surtarbrandurun kalasları, sağlam iplerle birbirine bağlanmış ve sağlam bir yüzey sunuyordu. Bu doğaçlama gemi suya indirildiğinde Lidenbrock Denizi'nde sakın sakın yüzdü.

XXXII

13 Ağustos sabahı erkenden kalktık. Hızlı ve yorucu olmayan yeni bir tür taşıt deneyecektik.

Birbirine bağlanmış iki çubuktan oluşan bir direk, üçüncü bir değnekle seren ve battaniyelerimizden yapılmış bir yelken salı oluşturunuyordu. İpler eksik değildi. Hepsi sağlamdı.

Profesör saat altıda denize açılma işaretini verdi. Erzaklar, eşyalar, aletler, silahlar ve büyük miktarda tatlı su sala yüklenmişti.

Hans yüzen aracın yönlendirilmesini sağlayacak bir dümen yerleştirmişti. Dümene geçti. Bizi kıyıda tutan palamanı çözdüm. Yelkenler şişti ve hızlı şekilde karadan uzaklaştık.

Küçük limandan ayrıldığımız vakit coğrafi verilerini tutan amcam ona bir isim, benim ismimi vermek istedi.

–Sanırım size önerebileceğim başka bir isim var, dedim.

–Hangisi?

–Graüben. Evet, Graüben Limanı, haritada çok güzel duracak.

–Tamam, Graüben Limanı olsun.

İşte sevgili Virlandım'a olan hatıralarım bu mutlu serüvene böylece katılmış oldu.

Rüzgâr kuzeydoğudan esiyordu. Arkadan gelen rüzgârla son derece hızlı ilerliyorduk. Atmos-

ferin çok yoğun olan tabakaları ciddi bir itiş gücüne sahipti ve yelkenler üzerinde güçlü bir vantilatör etkisi yaratıyordu.

Bir saatin sonunda amcam hızımızı ölçebilmişti.

–Bu şekilde ilerlemeye devam edersek, dedi, yirmi dört saatte en az otuz fersah gideriz ve karşı taraftaki kıyıları görmekte gecikmeyiz.

Cevap vermedim ve salın ön kısmına yerleştim. Kuzeydeki kıyı şimdiden ufukta kaybolmaya başlamıştı. Kıyının iki kolu gidişimizi kolaylaştırmak ister gibi genişçe açılıyordu. Gözlerimin önünde uçsuz bucaksız bir deniz uzanıyordu. İri bulutlar bu iç karartıcı suya çökmüş gibi hızlıca suyun üzerinde grimsi gölgelerini gezdiriyordu. Şurada burada birkaç damlacıkla yansıyan elektrikli ışığın gümüşümsü huzmeleri salın kenarlarında ışıktan noktacıklar meydana getiriyordu. Az sonra hiç kara kalmamıştı, her türlü referans noktası yok olmuştu ve salın köpüklü izleri olmasaydı hiç hareket etmediğini düşünürdüm.

Öğlene doğru devasa yosunlar dalgaların üzerinde dalgalanmaya başladı. Denizlerin dibinde on iki bin kadem derinlikte sürünen, dört atmosfer basıncında çoğalabilen ve gemilerin ilerlemesini engelleyecek kadar ciddi yığınlar oluşturan bu bitkilerin yaşama gücünü biliyordum. Ne var ki hiçbir yosun Lidenbrock Denizi'ndekiler kadar dev boyutlarda olmamıştır.

Salımız üç ve dört bin kadem uzunluğunda ve gözden uzakta büyüyen dev yılanları andıran tulumlu suyosunları boyunca ilerledi. Hep ucuna ulaşmayı bekleyerek bu sonsuz kurdele-

leri gözlerimle takip edip vakit geçiriyordum ve saatler boyunca şaşkınlığım olmasa da sabrım yanıliyordu.

Hangi doğal güç böyle bitkileri meydana getirebilirdi? Isının ve nemin etkisiyle bitki âlemi yer-yüzünde gelişmeye başladığında, oluşumunun ilk asırlarında dünyanın görünümünü nasıldı acaba?

Akşam oldu ve bir önceki gün de fark ettiğim gibi havadaki ışık hiç azalmadı. Anlaşılan, kesin sayabileceğim sabit bir olguydu bu.

Akşam yemeğinden sonra direğin dibine uzandım ve tasasız düşler ortasında uyumakta gecikmedim.

Dümenin başında hareketsiz duran Hans, arkadan vuran rüzgârdan dolayı yönetilmeyi bile gerektirmeyen salı suların üzerine salıvermişti.

Graüben Limanı'ndan ayrıldığımızdan beri Profesör Lidenbrock "seyir defteri"ni tutmamı, en ufak gözlemleri not etmemi; ilgi çekici olguları, denizin yönünü, elde edilen hızı, gidilen yolu, kısacası bu tuhaf yolcukta meydana gelen bütün olayları oraya kaydetmemi istemişti.

Ben de deniz yolculuğumuza ilişkin daha kesin bir bilgi vermek için burada, bir anlamda olayların diktesi altında günlük notlarımı aktaracağım.

14 Ağustos Cuma. – K.B.'den eşit rüzgâr. Sal hızlı ve düz çizgi halinde ilerliyor. Kıyı rüzgâr altında otuz fersahta kaldı. Ufukta hiçbir şey görünmedi. Işığın yoğunluğu değişmiyor. Hava açık, yani bulutlar çok yüksekte, fazla yoğun değil ve erimiş gümüş gibi beyaz bir atmosferin içindeler. Isı: +32° C.

Öğlen Hans bir ipin ucuna iğne geçirerek olta yaptı. Ufak bir et parçasını ucuna takıp denize attı. İki saat boyunca hiçbir şey yakalayamadı. Bu sulara yaşayan hiç canlı yok muydu? Aniden bir sarsıntı oldu. Hans oltasını çekti ve canla başla karşı koyan bir balığı yakaladı.

–Balık, diye haykırdı amcam.

–Mersinbalığı! diye haykırdım, ufak bir mersinbalığı!

Profesör dikkatlice hayvana baktı ve benimle aynı kaniya vardı. Bu balığın başı yassı, yuvarlak, bedeninin alt kısmı kemikli bir tabakayla kaplıydı; ağzında diş yoktu, epey gelişmiş olan göğüs yüzgeçleri kuyruksuz bir bedene ekliydi. Bu hayvan tabiatçıların mersinbalığını sınıflandırdıkları türe aitti ama önemli yönleriyle ondan farklıydı.

Amcam yanılmamıştı, çünkü kısa bir incelemeden sonra şöyle dedi:

–Bu balık, asırlardır yok olmuş ve denoviyen katmanında fosillerinin izlerini bulduğumuz bir familyaya ait.

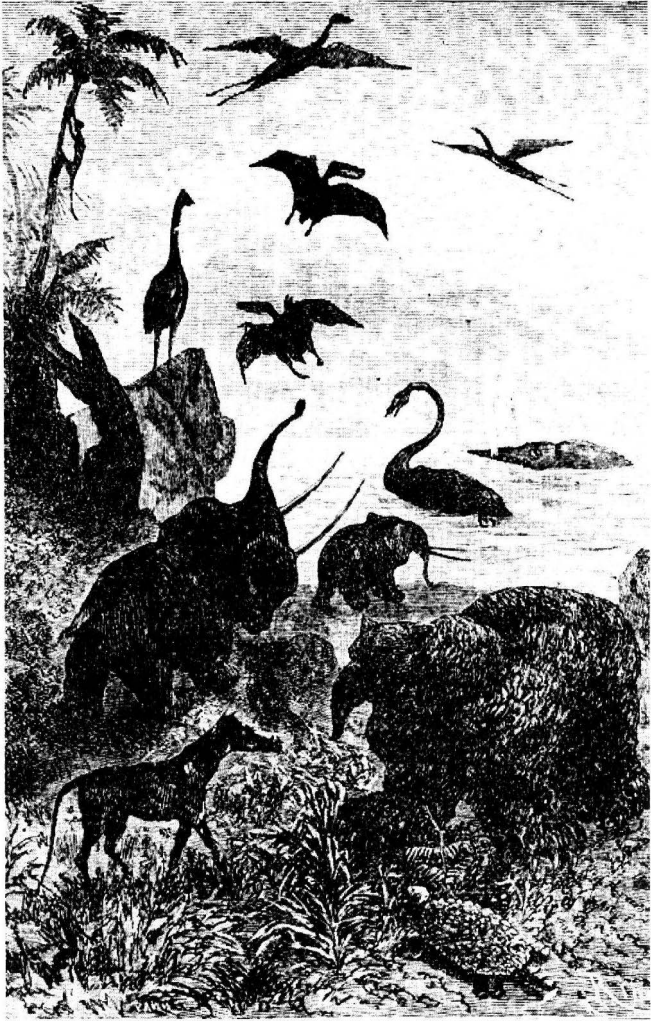
–Nasıl olur! dedim. Bu ilk deniz sakinlerinden birini canlı mı yakaladık?

–Evet, diye cevap verdi Profesör gözlemlerine devam ederek. Bu fosil balıkların günümüzdeki türlerle hiçbir benzerlik arz etmediğini görüyorsunuz. Fakat bu canlılardan birini yakalamış olmak gerçek bir tabiatçı mutluluğudur.

–Hangi familyaya ait?

–Ganoyitler sınıfının Cephalapides familyasından, türü de...

–Evet?

Axel'in rüyası

–Türü de Pterychtis, buna yemin ederim! Ama yer altı sularında yaşayan balıklarda görülen bir özelliği sergiliyor.

-Hangisini?

–Kör bir balık bu.

–Kör mü!

–Hem kör hem de görme organından tamamen yoksun.

Balığa baktım. Bu gerçektir. Ama bu özel bir durum olabilir. Böylece olta tekrar hazırlandı ve denize atıldı. Bu okyanusta çok balık olduğu kesindi, çünkü iki saat içinde çok sayıda Pterychtis yakaladık, aynı zamanda yine familyası yok olan fakat amcamın türünü belirleyemediği Dipterider de yakaladık. Hiçbirinde görme organı yoktu. Bu umulmadık balık avı erzakımızı epey bir yenilemişti.

Bu durum kesin görünüyordu; balıklar gibi sü-rüngenlerin de yaratılışları ne kadar eskiye dayanıyorsa o kadar mükemmel korunduğu bu denizde sadece fosil türler vardı.

Belki de bilimin bir kemik parçası veya bir kırdağı sayesinde tekrar şekillendirdiği bu kelerlerden bazılarıyla karşılaşacaktık.

Dürbünü alıp denizi inceledim. Hiçbir şey yoktu. Muhtemelen kıyıya fazla yaklaşmıştık.

Havaya baktım. Ölümsüz Cuvier'nin yeniden biçimlendirdiği şu kuşlardan bazıları neden bu ağır atmosferik katmanlarda kanat çırpmasın? Balıklar beslenmeleri için yeterli olurdu. Göğü inceledim, ama tıpkı kıyılar gibi gök de boştu.

O sıra hayal gücüm beni paleontolojinin olağanüstü varsayımlarına sürükledi. Ayakta hayal görüyordum. Suyun yüzeyinde şu dev kara kaplumbağalarından, adacıklara benzeyen antediluvienne kaplumbağalarından görür gibi oldum. Kararmış kumsalda ilk zamanların büyük memelileri,

Brezilya mağaralarında bulunan Leptotherium, Sibirya'nın buzlu bölgelerinden gelen Mericotherium sanki geziniyordu. Daha ileride devasa tapır, hayvan azmanı Lophiodon kayaların arkasında gizlenmiş, sanki Tanrı'nın acelesi olup ilk zamanlarda birkaç hayvanı tek bir hayvanda birleştirir gibi gergedan, at, suaygırı ve deve karışımı tuhaf bir hayvan olan Anoplotherium²⁸'un avını elinden almaya hazırlanıyordu. Dev mastodon hortumunu sallayıp dişleriyle kıyıdaki kayaları ezerken Megatherium, iri ayaklarının üzerine dikilmiş, kükremesiyle granitlerin yankısını uyandırarak yeri eşeliyordu. Daha yukarıda arzın üzerinde ilk görünen maymun Protopitheque²⁹ sarp doruklara tırmanıyordu. Daha da yukarıda kanatlı pençesiyle Pterodactyle³⁰, yüksek basınçlı havada geniş bir yarasa gibi süzülüyordu. Son olarak son katmanlarda Casoar'dan daha güçlü, devekuşundan daha büyük devasa kuşlar geniş kanatlarını açıp granit kemerin duvarlarına başlarını çarpıyorlardı.

Bütün bu fosil âlem zihnimde yeniden doğmuştu. Tevrat'ın yaratılış dönemlerine, insanın

28 Cuvier tarafından Montmartre eosen alçıtaşında bulunduğu fosil memelerden biri (bu hayvanların ayaklarında sadece üç parmak bulunmaktaydı).

29 Mericotherium, leptotherium ve de protopitheque modern paleontoloji eserlerinde yer almayan bu üç tarih öncesi hayvan Nomenclator Zoologicus (Zoolojik İsimler Dizini) adlı eserde memeli olarak belirtilmiştir. Ancak onlarla ilgili başka bilgi yoktur.

30 Kısa kuyruklu, dişsiz boynuz gagalı Avrupa'nın yüksek Jurasik döneminde uçan kertenkele. Pterodactyle'lerin çok yükseklerle uçamayan, kıyı kısımlarda yaşayan, deniz hayvanlarıyla beslenen hayvanlardan biri olduğu düşünülüyor.

henüz doğmadığı, eksik olan dünyanın ona yeterli gelmediği dönemlere gitmiştim. Hayalim hareketli varlıkların ortaya çıkışından öncesini kurguladı. Memeliler yok oldu, ardından kuşlar, ardından ikinci dönemin sürüngenleri ve sonunda balıklar, kabuklular, yumuşakçalar ve eklem-liler. Ara dönemin zoophyteleri de hiçliğe döndü. Yeryüzünün bütün hayatı benden ibaretti ve bu ıssız dünyada yalnızca kalbim çarpıyordu. Mevsim yoktu, iklim yoktu; arzın ısısı sürekli çoğalıyordu ve ışık saçan yıldızın ısınısını nötrleştiriyordu. Bitkiler çoşuyordu. Sedefli marnların ve alaca kumtaşlarının üzerinde yürüyerek ağaç biçimli eğreltiotlarının ortasından bir gölge gibi geçiyordum. Dev kozalaklı ağaçların gövdesine yaslanıyordum, yüz kadem yüksekliğindeki Sphenophyllelerin, Asterophylleslerin ve Lycopodeslerin gölgesine uzanıyordum.

Asırlar gün gibi akıp gidiyordu! Dünyanın dönüşüm evrelerini tersine geçiyordum: Bitkiler yok oluyordu, granitten kayalar sertliklerini yitiriyordu, daha yüksek bir ısının etkisiyle sıvı hal katı halin yerine geçiyordu, sular arzın yüzeyine doğru koşup kaynıyor ve buharlaşıyordu, buharlar dünyayı sanyor ve güneş kadar iri onun kadar parlak akkor noktasına yavaş yavaş taşınmış bir gaz kütlesini oluşturunuyordu.

Bir gün meydana getireceği bu arzdan bin dört yüz kere daha büyük bu nebülözün merkezinde gezegenlerin uzamına sürükleniyordum! Bedenim latifleşiyor, ardından o da gaz haline dönüyordu ve sonsuzlukta alevli yörüngelerini çizen o devasa buharlara ölçülmeyen bir atom gibi karışıyordu!

Ne düş ama! Beni nerelere götürdü? Titreyen elim tuhaf ayrıntıları bir kağıda geçirdi. Profesörü de, rehberi de, salı da unuttum! Bir yanılsama ruhumu ele geçirmişti...

–Neyin var? dedi amcam.

Açık gözlerim onu görmeksizin ona odaklanmıştı.

–Axel, dikkat et, denize düşeceksin!

Aynı anda Hans'ın elinin beni yakaladığını hissettim. O olmasaydı rüyamın etkisinde dalgaların arasına düşecektim.

–Deliriyor mu bu? diye haykırdı Profesör.

–N'oldu? dedim kendime gelerek.

–Hasta mısınız?

–Hayır. Bir an sanrı gördüm ama geçti. Her şey yolunda mı?

–Evet! Rüzgâr iyi, deniz güzel! Hızlıca ilerliyoruz ve tahminimde yanılmadıysam, yakında karaya ulaşacağız.

Bu sözler üzerine ayağa kalktım, ufku inceledim, ama suyun çizgisi hâlâ bulutların çizgisine bitişik durumdaydı.

XXXIII

15 Ağustos Cumartesi. – Deniz tekdüzeliğini sürdürüyor. Görünürde kara yok. Ufuk aşırı derecede uzaklaşmış görünüyor.

Gördüğüm rüyanın şiddetiyle başımda hâlâ bir ağırlık vardı.

Amcamsa rüya görmemişti ama huysuzluk ediyordu. Dürbünüyle ufkun bütün noktalarını gözden geçiriyor ve kızgın bir halde kollarını kavuşturuyordu.

Profesör Lidenbrock'un eski sabırsız adama tekrar dönüştüğünü fark ettim ve bu durumu seyrir defterine kaydettim. Onda birazcık insanlık parıltısı görmek için bunca tehlike ve acı gerekiyordu, ama iyileştikten sonra tabiatı baskın çıktı. Sinirlenecek ne vardı ki? Yolculuk en olumlu koşullarda gerçekleşmiyor muydu? Sal muhteşem bir hızla ilerlemiyor muydu?

–Biraz tedirgin görünüyorsunuz amca, dedim sık sık dürbünü kullandığını görünce.

–Tedirgin mi? Hayır.

–Sabırsız, o zaman.

–Sabırsız olunmaz mı!

–Ama hızlıca ilerliyoruz...

–Ne önemi var? Düşük olan hızımız değil, asıl bu deniz fazla büyük!

O an Profesör'ün yola çıkmadan önce bu yer altı boşluğunun büyüklüğünü otuz fersah olarak varsaydığını hatırladım. Oysa üç katı yol gitmiştik ve güney kıyıları hâlâ görünmüyordu.

–Üstelik inmiyoruz da! diye devam etti Profesör. Bütün bunlar zaman kaybı ve nihayetinde bu kadar uzaktan gölde tekne gezintisi yapmaya gelmedim.

Bu deniz yolculuğuna tekne gezintisi ve bu denize de göl diyordu!

–Fakat mademki Saknussem'in yolunu takip ettik...

–Sorun da o. O yolu takip ettik mi? Saknussem bu engin suyla karşılaştı mı? Bu denizi geçti mi? Rehber olarak takip ettiğimiz o küçük dere yüzünden tamamen kaybolmuş olabiliriz de!

–Her ne olursa olsun buraya kadar geldiğimize pişman olmamalıyız. Bu manzara muhteşem ve...

–Mesele görmek değil. Kendime bir hedef belirledim ve o hedefe ulaşmak istiyorum! Bu yüzden bana seyretmekten bahsetme.

Kendimi uyarılmış kabul ettim ve Profesör'ü sabırsızlıktan dudaklarını kemirmeye bıraktım. Akşam altıda Hans parasını istedi ve üç rixdale'ı avucuna sayıldı.

16 Ağustos Pazar. – Yeni bir şey yok. Hava aynı. Rüzgâr biraz daha serin gibi. Uyanırken ilk işim ışığın yoğunluğuna bakmak. Elektriksel olgunun azalıp sonunda sönmesinden hep endişe ediyorum. Ama durum öyle değil. Salın gölgesi net bir şekilde dalgaların üzerinde görünüyor.

Sal dalgaların dışına kaldındı

Gerçekten bu deniz sonsuz! Akdeniz, hatta Atlantik kadar geniş olmalı. Neden olmasın ki?

Amcam birkaç kez suyun derinliğini ölçtü. Bir ipin ucuna en ağır kazmalardan birini bağlayıp iki yüz kulaç kadar salıverdi. Dip yoktu. İpi geri çekerken çok zorlandık.

Kazmayı tekrar sala çektiğimizde Hans, kazmanın yüzeyinde çok belirgin izlerin olduğunu gösterdi. Sanki demir parçası iki katı ağırlığındaki bir cismin arasında sıkıştırılmış gibiydi.

Avcıya baktım.

–Tänder, dedi.

Söylediğini anlamadım. Tamamen düşüncelere dalmış olan amcama döndüm. Onu rahatsız etmekten çekindim. İzlandalının yanına döndüm. O da ağzını birkaç kez açıp kapatarak düşüncesini anlattı.

–Dişler! dedim şaşkınlıkla demirden çubuğu daha yakından inceleyerek.

Evet! Bunlar izleri metale işlenmiş dişlerdi! Bunların bulunduğu çenenin gücü olağanüstü olmalıydı! Derin su katmanının altında hareket eden, camgöz balığından daha yırtıcı, balinadan daha korkutucu, türü yok olmuş canavarlardan birine mi aitti! Büyük bir kısmı kemirilmiş olan bu demir çubuktan gözlerimi ayıramadım! Bir önceki gece gördüğüm rüya gerçek mi olacaktı?

Bu düşünceler gün boyunca beni huzursuz etti ve birkaç saatlik bir uykuda hayal gücüm zar zor sakinleşti.

17 Ağustos Pazartesi. – Arzda yumuşakçalardan, kabuklulardan ve balıklardan sonra, memelilerden önce ortaya çıkmış, ikinci dönemin antedilivüyen hayvanlarına özgü içgüdüleri hatırlamaya çalıştım. O dönemde dünya sürüngenlere aitti. Bu canavarlar Jurasik denizlerin³¹

31 Jura dağlarının oluştuğu ikinci dönemdeki denizler –J.V.

efendileriydi. Doğa onları eksiksiz bir şekilde donatmıştı. Devasa bir yapı! Olağanüstü bir güç! Günümüz kelerlerinin, Amerikan timsahlarının veya sıradan timsahların en iri ve en korkutucu olanları, ilk çağlardaki babalarının güçsüz minyatürüydü!

Bu canavarlar aklıma geldikçe ürperiyordum. Hiçbir insan gözü onları canlı görmemişti. İnsandan bin asır önce yeryüzünde ortaya çıkmışlardı, fakat İngilizlerin *lias* adını verdikleri killi kireç tabakasında bulunan fosil kemikleri, onları anatomik olarak yeniden oluşturmayı ve devasa boyutlarını bilmemizi sağlamıştı.

Hamburg Müzesi'nde otuz kadem uzunluğunda olan bu kelerlerden birinin iskeletini görmüştüm. Ben, dünya sakini, antedilivüyen familyasının bu temsilcilerinden biriyle yüzleşmek kaderim miydi? Hayır! Bu imkânsızdı. Fakat güçlü dişlerin izleri demirden çubuğun üzerine işlenmişti ve bu izlere bakınca timsahlarınkiler gibi koni biçiminde olduklarını fark ettim.

Gözlerim dehşetle denize baktı. Bu denizaltı mağaralarında yaşayan canlılardan birinin aniden sudan çıkmasından endişe ettim.

Sanırım Profesör Lidenbrock kaygımı olmasa da düşüncelerimi paylaşıyordu, çünkü kazmayı inceledikten sonra gözleriyle okyanusu taradı.

"Suyun derinliğini ölçme fikrine lanet olsun! İnine çekilmiş deniz hayvanları bulduk. Yolda saldırıya uğramasak bari!..." diye düşündüm.

Silahlara göz attım ve çalışıp çalışmadıklarını kontrol ettim. Beni bunu yaparken gören amcam başıyla onayladı.

Yüzeydeki dalgalarda oluşan geniş hareketlilik daha derindeki hareketlerin belirtisiydi. Tehlikeye yakındı. Nöbet tutmak gerekiyordu.

18 Ağustos Salı. – Akşam oldu, daha doğrusu uykunun gözkapaklarımızı ağırlaştırdığı an geldi, çünkü bu okyanusta gece diye bir şey yoktu; sanki kuzey denizlerindeki güneşin altında yolculuk ediyormuşuz gibi hiç dinmeyen ışık inatla gözlerimizi yoruyordu. Hans dümendeydi. Onun nöbeti sırasında uyudum.

İki saat sonra korkunç bir sarsıntı beni uyardı. Sal, tasviri imkânsız bir güçle dalgaların üzerine kaldırıldı, yirmi kulaç öteye itildi.

–Ne oldu? diye bağırdı amcam. Karaya mı vurduk?

Hans parmağıyla iki yüz kulaç uzaklıkta yükselip inen siyah bir kütleyi gösterdi. Bakıp haykırdım:

–Bu dev bir domuzbalığı!

–Evet, diye karşılık verdi amcam. Üstelik pek alışıldık olmayan bir irilikte bir deniz kertenkelesi.

–İleride korkunç bir timsah! Çenesinin genişliğine ve silah gibi üzerine dizilmiş dişlerine bakın! Kayboldu!

–Bir balina! Bir balina! diye haykırdı Profesör. Devasa yüzgeçlerini görüyorum! Bak, sırtındaki delikten nasıl da hava ve su fışkırtıyor.

Gerçekten de iki sıvı sütun denizden epey yukarıya yükseliyordu. Bu deniz canavarı sürüsünün karşısında şaşkın, afallamış, korkmuş halde kalakaldık. Doğaüstü boyutları vardı ve aralarında

en güçsüzü salı tek bir diş darbesiyle kırabilecek durumdaydı. Hans bu tehlikeli bölgeden kaçmak için dümeni rüzgâra doğru kırmak istedi, fakat diğer tarafta onlar kadar korkutucu düşmanlar fark etti: Kırk kadem genişliğinde bir kaplumbağa ve kocaman başını dalgaların üzerinden dikmiş otuz kadem uzunluğunda bir yılan.

Kaçmak imkânsızdı. Bu sürüngenler yaklaşıyordu. Büyük hızla fırlatılmış katarların bile ulaşamayacağı bir hızla salın etrafında dönmeye başladılar. Etrafımızda eşmerkezli daireler çiziyordu. Tüfeğimi elime aldım. Ama bu hayvanların tüm vücudunu kaplayan bu pullar üzerinde bir merminin nasıl bir etkisi olabilirdi ki?

Dehşetten dilimiz tutuldu. Artık bize doğru yaklaşıyorlardı! Bir yandan timsah, diğer yandan yılan. Deniz sürüsünün geri kalan kısmı kayboldu. Ateş açmaya hazırlandım. Hans bir işaretle beni durdurdu. İki canavar salın elli kulaç yanından geçip birbirinin üzerine atıldı ve öfkeleri bizi fark etmelerine engel oldu.

Salın yüz kulaç ilerisinde kapışmaya başladılar. Açık şekilde birbirine saldıran iki canavarı görebiliyorduk.

Sanki diğer hayvanlar da, domuzbalığı, balina, kertenkele, kaplumbağa bu kavgaya katılmaya geliyor gibi göründü. Sürekli onları görüyordum. İzlandalıya onları gösterdim. O da başını olumsuz anlamda salladı.

–Tva, dedi.

–Nasıl! İki mi! Ona göre sadece iki hayvan...

–Haklı, diye haykırdı dürbününü gözlerinden ayırmamış olan amcam.

–Nasıl olur!

–Evet! Bu canavarlardan ilkinin burnu domuzbalığı, başı kertenkele, dişleri timsah dişleri ve bizi şaşırtan da bu oldu. O antedilivüyen sürüngenler arasında en korkutucu sürüngen, ihtiyozor!

–Ve diğeri?

–Diğeri bir kaplumbağanın kabuğuna saklanmış bir yılan, plesiosaurus, diğerin azılı düşmanı!

Hans doğru söylemişti. Sadece iki canavar denizin yüzeyini hareketlendiriyordu ve gözlerimin önünde ilkel okyanusların iki sürüngenini duruyordu. İhtiyozorun insan başı kadar kocaman kanlanmış gözünü fark ettim. Doğa onu aşırı güçlü ve yaşadığı derinliklerdeki su katmanlarının basıncına dayanabilecek optik aygıtlarla donatmıştı. Haklı olarak ona kelerlerin balinası adı verilmişti, çünkü onun kadar hızlı ve onun kadar iriydi. Bu canavar da en az yüz kademdi ve kuyruğunun dikey yüzgeçlerini dalgaların üstüne yükselttiğinde büyüklüğünü daha iyi kavrayabildim. Çenesi devasaydı, doğabilimcilerine göre yüz seksen iki dişi vardı.

Plesiosaurusun, yani kısa kuyruklu, silindirik gövdeli yılanın ayakları kürek biçimindeydi. Bedeni baştan aşağıya bir kabukla kaplıydı ve kuğununki gibi esnek olan boğazı dalgaların üzerinde otuz kadem yükseliyordu.

Bu hayvanlar tasvir edilemez bir öfkeyle birbirine saldırıyordu. Sala kadar ulaşan sıvı dağları savuruyordu. Yirmi kez batma tehlikesi geçirdik. Olağanüstü şiddette ısıklar işittik. İki hayvan

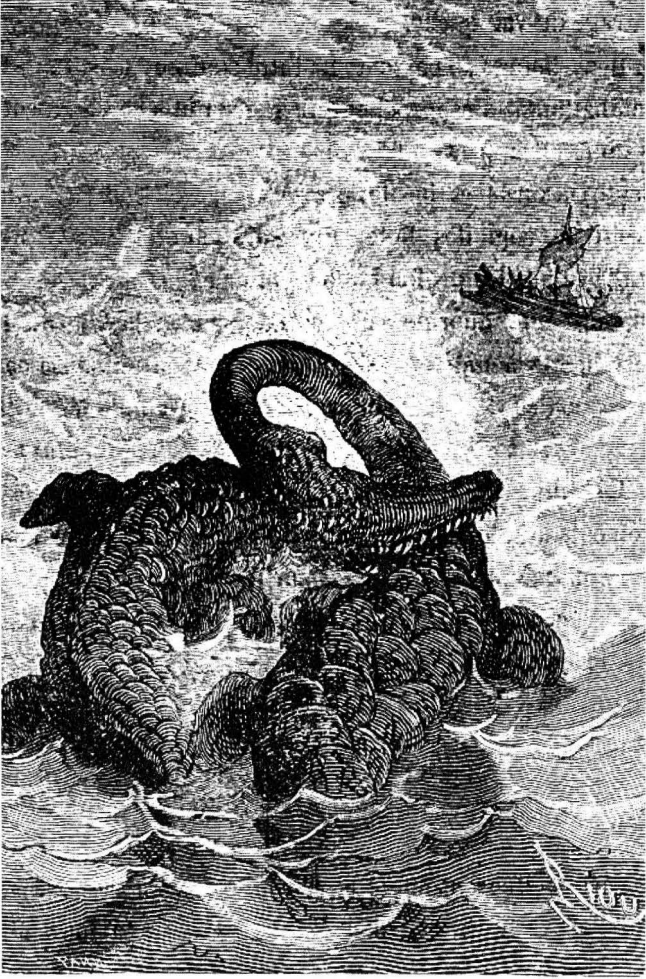
birbirine sarıldı. İkisini birbirinden ayıramaz durumdaydım! Kazananın öfkesinden endişe etmiydik.

Bir saat, iki saat geçti. Boğuşma aynı şiddetle sürüyordu. Boğuşan bu hayvanlar zaman zaman sala yaklaşıp uzaklaşıyordu. Hareketsiz, ateş etmeye hazır bekliyorduk.

Aniden ihtiyozor ve plesiosaurus gerçek bir girdap oluşturarak ortadan kayboldu. Boğuşmaları denizin derinliklerinde mi son bulacaktı?

Ansızın devasa bir kafa, plesiosaurusun kafası sudan çıktı. Canavar ağır bir yara almıştı. Devasa kabuğunu göremiyordum. Yalnızca uzun boynu dikeldi, düştü, tekrar doğruldu, dev bir kırbaç gibi sulara çarptı ve kesilmiş bir solucan gibi kıvrıldı. Su çok uzaklara kadar sıçradı. Hiçbir şey göremez durumdaydık. Ama sürüngenin ölüm vakti yaklaştı, hareketleri azaldı, kıvranmaları sakinleşti ve bu uzun yılan gövdesi sakinleşmiş dalgaların üzerinde hareketsiz bir kütle gibi uzandı.

İhtiyozor tekrar sualtındaki mağarasına dönmüş müydü yoksa tekrar suyun yüzeyine çıkacak mıydı?

Bu hayvanlar öfkeyle birbirine saldırdı

XXXIV

19 Ağustos Çarşamba. – Ne var ki güçlü esen rüzgâr boğuşma sahnesinden hızlıca kaçmamızı sağladı. Hans hâlâ dümende. Amcam, bu boğuşma olaylarıyla birlikte daldığı düşüncelerden çıkıp denizi tekrar sabırsızlıkla izlemeye koyuldu.

Yolculuk, dün atlattığımız tehlikeleri düşününce bozulmasını hiç istemediğim olağan tek düzeliğine döndü.

20 Ağustos Perşembe. – Rüzgâr K. –K–D.’den düzensiz bir şekilde esiyor. Hava sıcak. Saatte üç buçuk fersah ilerliyoruz.

Öğlene doğru çok uzaklardan gelen bir ses işittik. Burada herhangi bir açıklama yapmadan sadece olayı tasvir edebilirim. Aralıksız bir uğuldama sesiydi bu.

–İlerde denizin çarptığı kayalar veya adalar olmalı, dedi amcam.

Hans direğin tepesine çıktı, ama hiç kaya görmedi. Okyanus ufuk noktasına kadar yekpareydi.

Üç saat geçti. Uğuldama uzaktaki bir şaleleden geliyor gibiydi.

Bunu amcama söyledim, o da başını salladı. Oysa yanılmadığımdan emindim. Yoksa bizi uçuruma sürükleyecek bir çağlayana doğru mu gidiyorduk? Bu tür bir iniş dikeyliğe işaret ettiği için

Profesör'ün hoşuna gidiyor olabilirdi, ama benim hoşuma gitmiyordu...

Ne olursa olsun birkaç fersah ilerde gürültü çıkaran olaylar olmalıydı, çünkü artık uğultuların şiddeti artıyordu. Acaba bu uğultular gökten mi yoksa okyanustan mı geliyordu?

Atmosferde asılı duran buharlara baktım ve derinliklerini ölçmeye çalıştım. Gök sakindi. Bulutlar kubbenin en üstüne taşınmış, hareketsiz görünüyor ve ışığın yoğun parlaklığının arasında kayboluyordu. Demek ki bu olgunun nedenini başka bir yerde aramak gerekiyordu.

Böylece berrak ve sisten kurtulmuş ufka baktım. Görünümü değişmemişti. Ama bu ses bir şelaleden, bir çağlayandan geliyor olmalıydı. Ya bütün bu okyanus daha aşağıda bulunan bir havuza boşalıyorsa? Ya bu uğuldamalar aniden düşen su kütlesinden meydana geliyorsa? O zaman akıntı hızlanmalıydı ve yükselen bu hız bizi tehdit eden tehlikeyi ölçmemi sağlayabilirdi. Akıntıya baktım. Sıfırdı. Denizin üzerine attığım boş bir şişe sürüklenmiyordu.

Saat dörde doğru Hans ayağa kalktı, direğe tutunup tepesine çıktı. Oradan okyanusun salın önünde çizdiği yay biçimindeki ufku gözden geçirdi ve bir noktada durdu. Yüzünden şaşkınlık okunmasa da bakışı sabitleşmişti.

–Bir şey gördü, dedi amcam.

–Sanırım öyle.

Hans direktan indi ve kolunu güneye uzatarak şöyle dedi:

–Der nere!

–Orada mı? diye cevap verdi amcam.

Dürbünü yakaladı, bana bir asır gibi gelen bir dakika boyunca dikkatlice baktı.

-Evet, evet! diye haykırdı.

-Ne gördünüz?

-Dalgaların üzerine yükselen devasa bir su demeti.

-Deniz hayvanlarından biri mi?

-Belki.

-O zaman biraz daha batıya yönelelim, çünkü bu antedilivüyen canavarlarla karşılaşmanın tehlikesini biliyoruz!

-Kendi haline bırakalım, diye cevap verdi amcam.

Hans'a döndüm. Hans caymaz bir ciddiyetle dümeni tutuyordu.

Fakat bizi bu hayvandan ayıran mesafeden - ki bunu da en az on iki fersah olarak düşünmek gerekir- sırtındaki delikten çıkan su sütununu görebiliyorsak, demek ki bu hayvan olağanüstü bir boyuta sahip olmalıydı. Kaçmak en sıradan önlem kurallarına uymak olurdu. Ama tabii biz buraya tedbirli olmaya gelmemiştik.

Bu yüzden yola aynı şekilde devam ettik. Su sütununa yaklaştıkça boyutu büyüyordu. Hangi canavar böyle bir su miktarını içine alıp aralıksız olarak fişkırıtabiliyordu?

Akşam sekizde onunla aramızda iki fersah vardı. Siyah, devasa, korkunç bedeni bir adacık gibi denizin içinde uzanıyordu. Bu bir yanılsama mıydı? Korku muydu? Uzunluğu bin kulacı geçiyor gibiydi! Cuvierlerin ve Blumenbachların öngöremediği bu balinagillerden olan canavar neydi? Hareketsizdi ve uyuyor gibi görünüyordu; sanki

deniz onu kaldıramıyordu ve sular böğründe dalgalanıyordu. Beş yüz kadem yüksekliğe fışkırtılan su sütunu sağır edici bir gürültüyle düşüyordu. Akılsızlar olarak yüz balinanın beslenmesine yetmeyecek bu güçlü kütleye doğru koşuyorduk.

Dehşete kapıldım. Daha ileri gitmek istemedim! Gerekirse yelkenin iplerini kesecektim! Profesör'e isyan ettim, ama bana cevap vermedi.

Aniden Hans ayağa kalktı ve tehdit edici noktayı parmağıyla göstererek:

–Holme! dedi.

–Bir ada! diye haykırdı amcam.

–Ada mı! dedim omuz silkerek.

–Elbette, diye cevap verdi Profesör kocaman bir kahkaha atarak.

–Ya bu su sütunu?

–Geyser, dedi Hans.

–Evet! Muhtemelen bir geyser! diye cevap verdi amcam, İzlandalılarınkine benzer bir geyser!³²

İlk başta bu kadar bariz şekilde yanılmış olmak istemedim. Bir adacığı deniz canavarı sanmak! Ama her şey apaçıktı ve hatamı kabul etmem gerekiyordu. Bu sadece doğal bir olaydı.

Yaklaştıkça bu sıvı demetinin boyutları olağanüstü oldu. Adacık, başı dalgaların on kulaç üstünde bulunan devasa bir balina türüne herkesi yanıltacak şekilde birebir benziyordu. İzlandalıların “geysir” diye telaffuz ettikleri ve “öfke” anlamına gelen geyser, adacığın bir ucunda ihtişamla yükseliyordu.

32 Hekla Dağı'nın eteklerinde yer alan yerden fışkıran çok ünlü bir su kaynağı –J.V.

Zaman zaman boğuk patlamalar işitiliyordu ve devasa fıskiye daha da şiddetli bir öfkeye kapılarak ilk bulut katmanına kadar buhardan sorgucunu sallıyordu. Tek başınaydı. Ne fümerol, ne sıcak kaynak vardı etrafında ve volkanik gücün tümü ondan ibaretti. Elektriksel ışığın huzmeleri bu göz alıcı su demetine karışıyordu ve her damlası renk prizması halinde çeşitleniyordu.

–Demir atalım, dedi Profesör.

Fakat göz açıp kapayana kadar salı batırabilecek olan bu aniden boşalan sağanaktan uzak durmalıydık. Hans hünerli bir manevrayla bizi adacığın ucuna kadar götürdü.

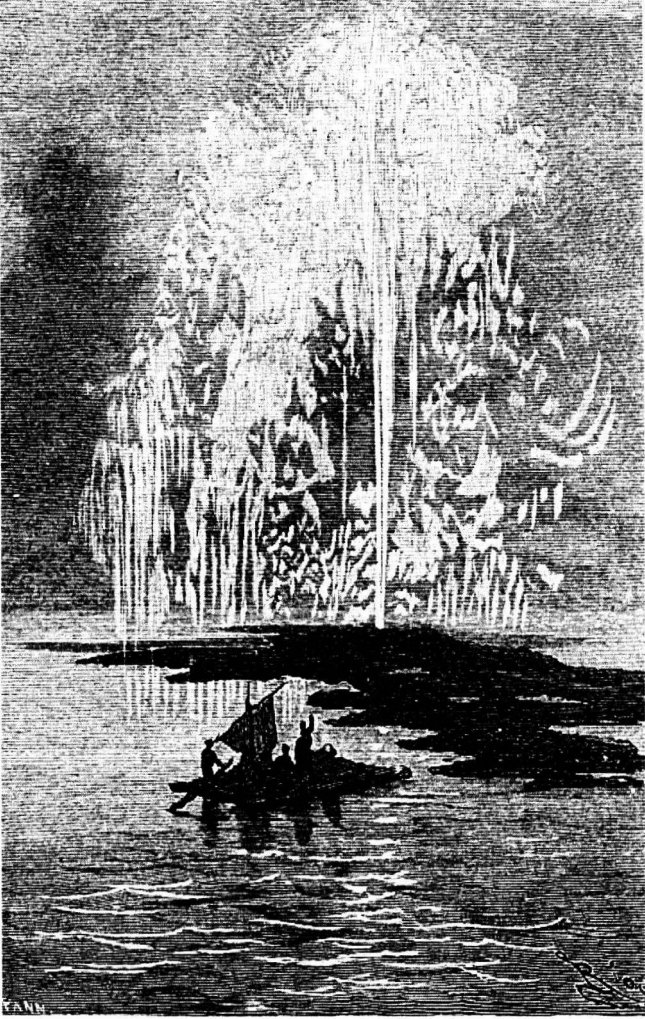
Kayanın üzerine atladım. Amcam da çevik bir hareketle beni takip etti; o sırada avcı, bu tür şaşkınlıkların ötesinde olan bir adam gibi görevinin başında kaldı.

Silisli tüfle karışık bir granitin üzerinde yürüdük. Zemin aşırı ısınmış buharın debelendiği bir kazanın duvarları gibi ayaklarımızın altında titriyordu ve yer aşırı sıcaktı. Geyserin yükseldiği merkezdeki küçük bir havuza vardık. Fokurdayarak akan suya deniz termometresini daldırdım ve termometre sıcaklığın yüz altmış üç derece olduğunu gösterdi.

Dolayısıyla bu su sıcak bir yerden çıkıyordu. Bu da Profesör Lidenbrock'un teorilerine ters düşüyordu. Bunu belirtmekten kendimi alıkoymadım.

–Ne yani, benim öğretime karşı neyi kanıtlıyor?

–Hiç, dedim sert bir sesle inatçı birisiyle karşı karşıya olduğumu görünce.

Geyser ihtişamla yükseliyordu

Şimdiye kadar tuhaf bir şekilde her şeyin lehimize olduğunu ve bilmediğim bir nedenden ötürü bu yolculuğun özel ısı koşulları altında gerçekleştiğini itiraf etmek zorunda kaldım. Günün

birinde ısıнын en üst sınırlara ulaştığı ve termometrelerin derecelerini bile geçtiği bölgelere varacağımız açıktı, hatta kesin görünüyordu.

-Göreceğiz, diye cevap verdi Profesör bu volkanik adacığa yeğeninin adını koyduktan ve yola çıkma işaretini verdikten sonra.

Birkaç dakika daha geyseri seyrettim. Fıskiyesinin nöbetlerinin düzensiz olduğunu, bazen şiddetinin azaldığını, bazen yeniden canlandığını fark ettim ve bunu da haznesinde biriken buhar basıncının değişmesine bağladım.

Ardından adacığın güneyindeki sarp kayaların etrafını dolaşarak yola çıktık. Hans bu molayı fırsat bilip salın ufak tefek aksaklıklarını düzeltmişti.

O sıra denize açılmadan önce ne kadar yol aldığımızı hesaplamak için birkaç gözlem yaptım ve seyir defterine bunları kaydettim. Graüben Limanı'ndan beri iki yüz yetmiş fersah ilerlemiştik ve İzlanda'ya altı yüz yirmi fersah uzaklıkta, İngiltere'nin altındaydık.

21 Ağustos Cuma. – Ertesi gün şahane geyser kayboldu. Rüzgâr daha serindi ve bizi hızla Axel adacığından uzaklaştırdı. Uğuldamalar yavaş yavaş kesildi.

Hava, böyle bir şey söyleyebilirsek tabii, biraz değişecek gibiydi. Atmosfer tuzlu suların buharlaşmasıyla oluşan elektriği alıp götüren buharlarla doldu, bulutlar epey alçaldı ve tekdüze bir şekilde zeytinimsi bir renk aldı. Elektriksel ışık, fırtına dramının oynanacağı bu sahnenin üzerine inmiş ışık geçirmeyen bu perdeden zar zor sızıyordu.

Yeryüzüne büyük bir felaket yaklaştığında bütün canlı varlıklar gibi ben de huzursuzlaşmıştım. Güneyde biriken “kümülüs bulutlarının”³³ uğursuz bir görünümü vardı. Sık sık fırtınaların başında fark ettiğim “acımasız” bir görünümdü bu. Hava ağır, deniz sakindi.

Uzakta bulutlar pitoresk bir düzensizlik içinde üst üste bindirilmiş pamuktan iri toplara benziyordu. Yavaş yavaş kabardı, sayıları azalırken boyutları büyüdü. Öyle ağırlardı ki ayrılamıyorlardı. Ama yüksek akımların esintisiyle yavaş yavaş birleşip, karardılar ve korkutucu görünen

33 Yuvarlak biçimli bulutlar -J.V.

tek bir katman haline geldiler. Bazen hâlâ aydınlık olan bir buhar yumağı bu gri zeminin üzerinde sıçrayarak ışık geçirmez kütlenin içinde kayboluyordu.

Elbette atmosfer sıvı maddelerle doluydu ve her yanıma işlemişti, saçlarım elektrikli bir makineye yaklaşmışım gibi başımın üzerinde kabarıyordu. Sanırım o an yol arkadaşlarım bana dokunsalar şiddetle sarsılırlardı.

Sabah onda fırtınanın belirtileri daha da belirginleşti. Sanki rüzgâr derin bir soluk almak için hafiflemişti. Bulutlar fırtınaların biriktiği devasa bir tulumbaya benziyordu.

Göğün tehditlerine inanmak istemedim, yine de şunu söylemekten kendimi alıkoyamadım:

–Hava bozacak gibi.

Profesör cevap vermedi. Gözlerinin önünde okyanusun uzayıp gidişini gördükçe burnundan soluyor gibi bir hali vardı. Sözlerime omuz silkti.

–Fırtına kopacak, dedim elimi ufka uzatarak. Bu bulutlar denizi ezecek gibi alçalıyorlar.

Genel bir sessizlik oldu. Rüzgâr da sustu. Doğa sanki ölmüş ve nefes almıyor gibiydi. Hafif St-Elmo³⁴ ateşlerini gördüğüm direğin üzerindeki yelken ağır pililer şeklinde düştü. Sal kalın ve dalgasız bir denizin ortasında hareketsizdi. Ma-

34 Saint-Elmo (Fransızca Sainte-Elme): Doğada sık sık rastlanan ışıklı ve sesi duyulabilen elektrik boşalmaları için kullanılan ifade. Genellikle fırtınalı havalarda, yükseltisi fazla olan paratoner, rüzgâr gülü, dikme, bumba, tepe, insan saçı ve kolu, gemi direkleri ve uçmakta olan uçak gövdelerinde bu tür elektrik boşalmaları görülür ki bu boşalım, santimetrede 1000 voltluk bir değere ulaşır. Çıkan ateşin rengi mavi, yeşil, beyaz, veya menekşe rengi olabilir –çn.

demki ilerlemiyorduk, ilk fırtına darbesinde sonumuzu getirecek olan bu yelkeni tutmanın anlamı neydi?

–Direği indirmek daha akıllıca olur.

–Hayır! Kahretsin! Yüz kez hayır! Rüzgâr bizi yakalasın! Fırtına bizi alıp götürsün! Salımız çarpıp bin parçaya ayrılrsa bile kıyı kayalarını görmeliyim! diye bağırdı amcam.

Sözlerini bitirmemişti ki aniden güney ufku-
nun görünümü değişti. Biriken buharlar suya dönüştü ve yoğunlaşmış olmasından dolayı oluşan boşlukları kapamak için çekilen hava kasırgaya dönüştü. Bu devasa mağaranın en dip uçlarından çıkıp geldi. Korkutucu karanlıktı bu. Zar zor ufak tefek notlar tutabildim.

Sal dikleşti, sıçradı. Amcam havaya fırladı. Ona kadar süründüm. Sağlamca bir ipe tutunmuştu ve zincirinden kopmuş bu olayları sevinerek seyrediyor gibiydi.

Hans hareket etmiyordu. Kasırganın geri ittiği uzun saçları hareketsiz yüzüne yapışmış, ona tuhaf bir görünüm veriyordu, çünkü saçlarının uçları ışıklı kuş tepeliği gibi dimdik duruyordu. Korkutucu maskesi ihtiyozorlarla ve megatheri-
umlarla çağdaş antedilivüyen dönemindeki insanları andırıyordu.

Direk hâlâ direniyordu. Yelken patlamaya hazır bir baloncuk gibi gerildi. Sal kestiremediğim bir hızla ilerliyordu, ama hızı düz ve net çizgiler çizen salın altındaki su tanecikleri kadar hızlı değildi.

–Yelken! Yelken! dedim indirmemiz gerektiğini işaret ederek.

–Hayır! diye cevap verdi amcam.

–Nej, dedi Hans başını hafif sallayarak.

Akılsızca koşarak gittiğimiz bu ufkun önünde yağmur uğuldayan bir çağlayan oluşturdu. Ama bize ulaşmadan önce bulut örtüsü yırtıldı, deniz kaynamaya başladı ve üst katmanlarda uzun bir kimyasal etkilemeden meydana gelen elektrik devreye girdi. Gök gürültülerine yıldırımın parıldayan kıvılcımları eklendi. Sayısız şimşek patlamalar ortasında çakışıyordu, buhar kütlesi akkora dönüştü, aletlerimizin veya silahlarımızın metaline çarpan dolu taneleri ışık saçıyordu, kaban dalgaların her biri sanki içlerinde bir ateşin gizlendiği ateş kusan birer tepcikti.

Gözlerim ışığın şiddetinden kamaştı, yıldırımın gürültüsünden kulaklarım patladı, kasırganın şiddetinden bir saz gibi eğilen direğe tutunmam gerekiyordu!

.....

[Burada gezi notlarım çok eksik. Çok kısa ve bir bakıma gelişigüzel aldığım birkaç gözlemi ancak bulabildim. Ama kısa ve biraz anlaşılmaz olsa da, bana hâkim olan duyguları, içinde bulunduğumuz durumu aklımda kalanlardan daha iyi ifade ediyor.]

.....

23 Ağustos Pazar. – Neredeyiz? Eşi benzeri olmayan bir hızla sürükleniyoruz.

Gece korkunçtu. Fırtına dinmiyordu. Sürekli gürültü içinde, bitmeyen patlamaların ortasında yaşıyorduk. Kulaklarımız kanıyordu. Birbirimize tek bir söz bile söyleyemiyorduk.

Hans'ın saçları ışıklı kuş tepeliği gibi dikelmişti

Yıldırımlar hiç ara vermiyordu. Hızlı bir fırlamadan sonra aşağıdan yukarı dönen ve granitten kubbeye çarpan ters yönde zikzaklar görüyordum. Ya kubbe çökerse! Başka şimşekler çatallaşıyordu ya da bomba gibi patlayan ateşten küre şeklini alıyorlardı. Genel gürültü çoğalmıyor gibiydi, insan

kulağının algılayabileceği şiddet sınırını geçmişti ve dünyanın bütün barutları bir anda hep birlikte patlasa bile “daha fazlasını işitemezdik.”

Bulutların yüzeyinde sürekli bir ışık yayılıyordu. Bunların moleküllerinden sürekli elektrik madde çıkıyordu. Elbette havanın gaz halindeki ana maddesi değişmişti. Sayısız su sütunları atmosfere fırlayıp köpürerek tekrar düşüyordu.

Nereye gidiyorduk? ... Amcam upuzun salın bir ucunda uzanmıştı. Sıcaklık iyice artmıştı. Termometreye baktım, ... [rakam silinmiş] gösteriyordu.

24 Ağustos Pazartesi. – Bu durum hiç son bulmayacaktı! Bu kadar yoğun olan bu atmosferin durumu bir kez değişime uğradıktan sonra neden sonsuza dek bu şekilde kalmasın?

Yorgunluktan tükenmiş haldeydik. Hans her zamanki halindeydi. Sal değişmez şekilde güneydoğuya doğru ilerliyordu. Axel adacığından beri iki yüz fersahtan fazla gitmiştik.

Öğlen kasırganın şiddeti katlandı. Bütün eşyaları sıkıca bağlamak gerekti. Kendimizi de bağladık. Dalgalar tepemizden geçiyordu.

Üç gündür tek kelime konuşamadık. Ağzımızı açıp dudaklarımızı hareket ettiriyoruz ama algılanabilir hiçbir ses çıkmıyordu. Hatta doğrudan birbirimizin kulağına konuştuğumuzda bile birbirimizi işetemiyoorduk.

Amcam yanıma yaklaştı. Bir şeyler söyledi. Sannırım bana, “Mahvolduk,” dedi. Emin değilim.

Şu kelimeleri yazıp ona gösterdim: “Yelkeni indirelim.” Başıyla bunu onayladığını gösteren bir işaret yaptı.

Başını henüz aşağıdan yukarı kaldıracak vakti bulamadan salın kenarında bir ateşten küre görüldü. Direk ve yelken aniden uçup gitti ve tıpkı ilk asırların fantastik kuşlarından pterodactyle gibi olağanüstü bir yüksekliğe fırladı.

Korkudan donup kaldık. Yarıyı beyaz, yarıyı gök mavisi, on parmak iriliğinde bir bomba gibi ateşten top, kasırganın etkisiyle şaşırtıcı bir hızla kendi etrafında dönerek geziniyordu. Oraya buraya gelip gidiyordu, salın iplerinden birine çıktı, erzak çantasına sıçradı, yavaşça indi, tekrar sıçradı. Barut kasasına dokundu. Bu korkunçtu! Hepimiz patlayacaktık! Ama hayır! Parlak küre uzaklaştı, gözlerini ondan ayırmayan Hans'a yaklaştı; ondan kaçınmak için dizlerinin üzerine fırlayan amcama yöneldi; ışığın ve sıcaklığın altında titreyen, beti benzi atmış; bendenize yaklaştı. Çekmeye çalıştığım ayağımın etrafında dönmeye başladı. Ayağımı çekemiyordum.

Havayı nitratlı gaz kokusu sardı; boğazımıza, ciğerlerimize kadar girdi. Soluk alamıyorduk.

Neden ayağımı çekemiyordum? Ayağım sala mı perçinlenmişti? Tabii ya! Bu elektrik kürenin düşüşü saldaki bütün demiri mıknatıslaştırmıştı. Aletler, araç gereçler, silahlar tiz bir tıkırtıyla birbirine çarpıyordu. Ayakkabımın çivileri tahtaya çakılı bir demir plakaya yapışmıştı. Ayağımı hiçbir şekilde çekemiyordum!

Sonunda tam kürenin dönerek gözlerini ondan beni de beraberinde alıp götürceği anda büyük bir çabayla ayağımı çekebildim...

Nasıl da yoğun bir ışıktı bu! Küre patladı! Ateş parçaları üzerimizi kapladı!

Ardından hepsi söndü. Amcamın salda uzandığını görece kadar vaktim oldu, Hans hep dümendeydi ve içine sızan elektriğin etkisiyle “ateş tükürüyordu”!

Nereye gidiyorduk? Nereye gidiyorduk?

.....

25 Ağustos Salı. – Uzun bir baygınlıktan ayılmıştım. Fırtına devam ediyordu. Şimşekler atmosfere salıverilmiş birer yılan sürüsü gibi çığırından çıkmıştı.

Hâlâ denizde miydik? Evet ve hesaplanamaz bir hızla sürükleniyorduk. İngiltere’nin, Manş Denizi’nin, Fransa’nın, belki de bütün Avrupa’nın altından geçmiştik!

.....

Yeni bir ses işitildi! Elbette, kayalara çarpan denizin sesi!... Ama o zaman....

XXXVI

Deniz maceramızdan kurtulan “seyir defteri” olarak adlandırdığım notlarım mutlu bir şekilde son buluyor burada. Hikâyeme eskisi gibi devam ediyorum.

Sal kıyıdaki kayalara çarptığında neler olduğunu söyleyemem. Kendimi dalgalara sürüklenmiş hissettim ve ölümden kurtulduysam, bedenim sivri kayalarda parçalanmadıysa, beni sulardan çeken Hans’ın kuvvetli kolları sayesindeydi.

Cesur İzlandalı dalgaların bana ulaşamayacağı, amcamla kendimi yan yana bulduğum yakıcı kumsalda bir yere taşımıştı.

Ardından deniz kazamızdan kalan şeyleri kurtarmak için öfkeli dalgaların çarptığı kayalıklara tekrar yöneldi. Konuşamıyordum. Heyecandan ve yorgunluktan tükenmiştim. Kendime gelmem için uzun bir saat gerekmişti.

O sıra fırtınanın sonunu haber veren bir artışla dilüvyen yağmur yağmaya devam ediyordu. Üst üste duran birkaç kaya gökten akan sele karşı bizi korudu. Hans yiyecek bir şeyler hazırladı, ama hiçbirine dokunamadım, hepimiz üç gece boyunca uyuyamadığımız için sancılı bir uykuya daldık.

Ertesi gün hava muhteşemdi. Gök ve deniz ortak bir kararla sakinleşmişti. Fırtınaya dair bütün izler kaybolmuştu. Profesör’ün neşeli sözleriyle

uyandım. Olağanüstü bir neşe içindeydi.

–Peki oğlum, iyi uyudun mu?

Sanki Königstrasse'deki evdeydik, sakın bir kahvaltı için aşağıya inmiştim ve zavallı Graüben'le düşünüm kutlanacaktı.

Maalesef! Fırtına salı biraz doğuya sürüklemiş olsa da, Almanya'nın, sevgili Hamburg şehrimin, dünyada en çok sevdiğim insanın kaldığı o sokağın altından geçmiştik. Sadece kırk fersah beni oradan ayırıyordu! Fakat granitten bir duvarda dikey şeklinde kırk bir fersah ve gerçek yolla binden fazla fersah vardı!

Amcamın sorusuna cevap vermeden önce bütün bu acılı düşünceler hızlıca zihnimden geçmişti.

–Ne yani! İyi uyuyup uyumadığını bana söylemek istemiyor musun? diye tekrarladı amcam.

–Fevkalade, diye cevap verdim. Hâlâ her yerim dökülüyor, ama geçer.

–Geçer tabii, sadece birazcık yorgunluk, o kadar.

–Bu sabah pek neşeli görünüyorsunuz amca.

–Büyülenmiş gibiyim oğlum! Büyülenmiş gibi! Vardık!

–Yolculuğumuzun sonuna mı?

–Hayır. Ama bitmek bilmeyen bu denizin sonuna. Bundan sonra kara yolundan gideceğiz ve gerçek anlamda arzın derinliklerine ineceğiz.

–Amca, müsaade ederseniz bir sorum olacak.

–Müsaade ediyorum Axel.

–Peki dönüşümüz?

–Dönüş mü? Ah! Daha varmadan dönmeyi mi düşünüyorsun?

-Hayır, sadece bunu nasıl gerçekleştireceğimizi soruyorum.

-Dünyadaki en kolay biçimde. Kürenin merkezine vardığımızda ya yüzeye çıkmak için yeni bir yol buluruz ya da efendi efendi geldiğimiz yoldan

Ateşten küre yavaşça gezindi

döneriz. Tabii biz geçtikten sonra kapanmayacağı umut ediyorum.

–O zaman salı tamir etmek gerekecek.

–Mecburen.

–Peki, bütün bu olağanüstü şeyleri gerçekleştirecek kadar erzak olacak mı?

–Evet, kesinlikle. Hans çok becerikli bir oğlan ve eşyaların büyük bir kısmını kurtardığından eminim. Hatta gidip bir bakalım.

Rüzgârlara açık bu mağaradan ayrıldık. Aynı zamanda endişe taşıyan bir umudum vardı: Sal kıyıya çarptığında taşıdığı şeylerin kurtulmuş olması imkânsızdı. Yanılıyordum; kıyıya vardığımda Hans'ı düzenli bir şekilde ayrılmış bir sürü eşyanın arasında gördüm. Amcam gerçek bir minnettarlık duygusuyla Hans'ın elini sık-tı. Belki başka bir örneği olmayan insanüstü bir adanmışlıkla bu adam biz uyurken çalışmış ve kendi hayatını tehlikeye atarak kıymetli eşyaları kurtarmıştı.

Ciddi kayıplarımız olmuştu tabii, örneğin silahlar yoktu, ama onlarsız da yapabiliydik. Barutumuz ise fırtınada patlama tehlikesini atlatıp olduğu gibi sapasağlam duruyordu.

–Peki, madem tüfeklerimiz yok, biz de ava çıkmayız, dedi Profesör.

–İyi ama aletler?

–Aletlerin en önemlisi barometre burada, onun için bütün diğer aletlerden vazgeçebilirim. Onunla derinliği hesaplayabileceğim ve ne zaman merkeze ulaştığımızı bilebileceğim. O olmasa merkezi geçip diğer uçtan çıkabiliriz!

Bu neşesi inanılır gibi değildi.

–Ama pusula nerede? diye sordum.

–Şurada, kayanın üstünde, çalışır durumda ve yanında da kronometreyle termometre var. Avcı çok değerli bir insan!

Bunu kabul etmek gerekiyordu, alet konusunda hiçbir eksiğimiz yoktu. Araç gereçlere ve cihazlara gelince, kumların üzerine merdivenler, ipler, kazmalar, taşçı kazmaları yayılmıştı.

Yine de çözülmesi gereken yiyecek meselesi vardı.

–Ya erzaklar? dedim.

–Erzaklara bakalım, diye cevap verdi amcam.

Erzakları taşıyan kasalar hiç zarar görmemiş halde kumsalda dizili duruyordu. Deniz çoğuna dokunmamıştı ve peksimet, tuzlanmış et, ardıc içkisi ve kuru balık olarak hâlâ dört aylık erzakımız vardı.

–Dört aylık! diye haykırdı Profesör. Gidip dönmemize bile yeter. Kalanlarla da Johannaum'daki meslektaşlarıma büyük bir şölen vermek istiyorum.

Uzun zamandır amcamın kişiliğine alışmış olmalıydım ama yine de bu adam beni hep şaşırtıyordu.

–Şimdi fırtınanın şu granit havuzlarına boşalttığı yağmur suyuyla su erzakımızı da tamamlayalım, böylece susuz kalmaktan endişelenmemiz gerekmeyecek. Sala gelince, Hans'a elinden geldiğince onu tamir etmesini söyleyeceğim, muhtemelen onu tekrar kullanmayız!

–Nasıl yani? diye haykırdım.

–Bana ait bir fikir oğlum! Sanırım girdiğimiz yerden çıkmayacağız.

Profesör'e kuşkuyla baktım. Delirip delirmediğinden şüphe ettim. Aslında "ne kadar doğru söylediğinin farkında değildi."

-Gidip kahvaltı yapalım, diye devam etti.

Avcıya talimatlarını verdikten sonra onu yüksek bir burna kadar takip ettim. Orada kurutulmuş et, peksimet ve çay mükemmel bir öğünü oluşturunuyordu ve hatta itiraf etmeliyim hayatımın en iyi yemeklerinden biriydi. İhtiyaç, temiz hava, heyecandan sonra sükûnet, bütün bunlar iştahımı açmaya yetmişti.

Kahvaltı esnasında şu an nerede olduğumuzu sordum.

-Bunu hesaplamak biraz zor, dedim.

-Hesaplanması kesinlikle öyle, diye cevap verdi amcam. Hatta imkânsız, çünkü bu üç gün boyunca salın yönünü ve hızını not edemedim, ama yine de yerimizi tahmin edebiliriz.

-Doğru, son gözlemimiz geyser adacığında yapılmıştı...

-Axel adacığında, oğlum. Arzın merkezinde keşfedilen ilk adaya senin adını verme şerefini geri çevirme.

-Öyle olsun! Axel adacığında. Denizde yaklaşık iki yüz yetmiş fersah gitmiştik ve İzlanda'dan altı yüz fersah mesafedeydik.

-Güzel! Bu noktadan yola çıkalım ve hızımızın her yirmi dört saatte seksen fersahtan aşağıda olmadığı fırtınadaki dört günlük yolu sayalım.

-Sanırım öyle. Dolayısıyla üç fersah eklememiz lazım.

-Evet ve Lidenbrock Denizi'nin de bir kıyısından diğerine yaklaşık altı yüz fersah ediyor! Bu

denizin büyüklük açısından Akdeniz’le yarışabileceğini biliyor muydun Axel?

–Evet, özellikle de onu eninden geçtiyse!

–Bu da çok olası!

–Tuhaf olanı da, hesaplarımız doğruysa artık tepemizde Akdeniz’in olması.

–Gerçekten mi!

–Gerçekten, çünkü Reykjavik’e dokuz yüz fersah uzaktayız.

–Epey yol almışsınız oğlum. Akdeniz’in veya Türkiye’nin mi yoksa Atlantik’in mi altında olduğumuzu ancak yönümüz sapmadıysa söyleyebiliriz.

–Sapmadık çünkü rüzgâr hep aynı yönden esti. Bu yüzden bu kıyının Graüben Limanı’nın güneydoğusunda olduğunu düşünüyorum.

–Peki, pusulaya bakarak bunu öğrenmek kolay olacak. Gidip pusulaya bakalım!

Profesör Hans’ın aletleri koyduğu kayaya yöneldi. Şen şakraklı, ellerini ovuşturuyordu, çalım satıyordu! Sanki genç bir adamdı! Tahminimde yanılıp yanılmadığımı merak ederek onu takip ettim.

Kayaya vardığımızda amcam pusulayı aldı, yatac olarak yere koydu, pusulanın iğnesi bir süre gidip geldikten sonra manyetik etkiyle belli bir yönde durdu.

Amcam pusulaya baktı, gözlerini ovuşturdu ve tekrar baktı! Sonunda şaşkın bakışlarla bana döndü.

–Ne oldu? diye sordum.

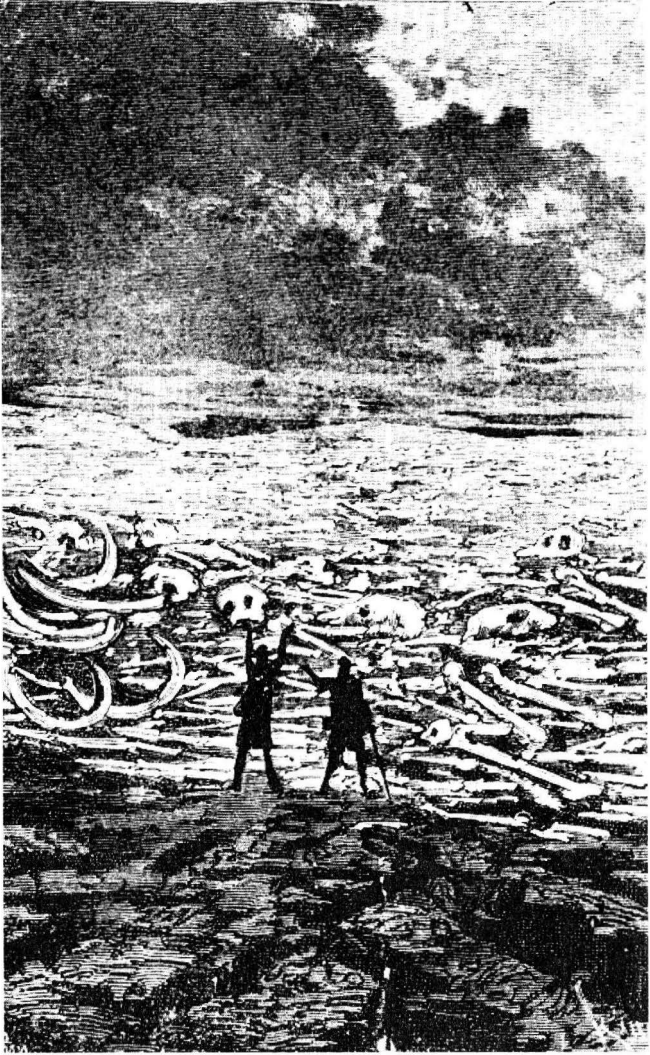
Bana aleti incelememi söyledi. Şaşkınlıktan çılgılık attım. İğnenin ucu güney olduğunu varsay-

dığımız yeri kuzey olarak gösteriyordu! Pusulanın iğnesi denize dönecek yerde kumsala doğru dönmüştü!

Pusulayı salladım, inceledim. Pusula bozuk değildi. İğneyi hangi yöne çevirirsek çevirelim, inatla bu beklenmedik yönü gösteriyordu.

Böylece fırtına esnasında rüzgâr biz fark etmeden yönünü değiştirmiş ve salı da amcamın geride bıraktığını sandığı kıyıya tekrar getirmiş olmalıydı.

Bir kemik ovası gözlerimize göründü

XXXVII

Profesör Lidenbrock'u peş peşe saran duyguların tasvir etmek imkânsızdı: şaşkınlık, kanmazlık ve nihayet öfke patlaması. Hiç böyle kendini kaybedip öfkelenen birini görmemiştim. Deniz yolculuğunun yorgunlukları, karşılaştığımız tehlikeler, hepsi yeniden başlayacaktı! İlerlemek yerine geriye gitmiştik!

Ama amcam hemen kendini toparladı.

–Demek kader bana böyle bir oyun oynadı! diye haykırdı. Doğa güçleri bana karşı komplo kurdu! Hava, ateş ve su ilerlememe engel olmak için güçlerini birleştirdi! Öyle olsun! İrademin neler yapabileceğini göreceğiz. Boyun eğmeyeceğim, tek bir adım geri atmayacağım ve insan mı doğa mı kazanacak göreceğiz!

Kayanın üzerinde dimdik, öfkeli, tehditkâr Otto Lidenbrock, vahşi Ajax gibi tanrılara meydan okuyor gibiydi. Ama bu akılsızca çılgınlığı durdurmak ve müdahale etmek için vaktin geldiğini düşündüm.

–Beni dinleyin, dedim kesin bir sesle. Bu dünyada her ihtirasın bir sınırı var. İmkânsıza karşı koymamak lazım. Deniz yolculuğu için yeterince donanımımız yok. Yelkeni battaniye, direği değnek olan birbirine eklenmiş birkaç kötü kerestey-

le beş yüz fersah gidilemez ve üstelik zincirinden boşalmış bir rüzgâra karşı! Yön veremediğimiz, fırtınaların oyuncağı olduğumuz imkânsız bir yolculuğu ikinci kez denemek deliliktir!

Her biri çürütülemez olan bu nedenleri hiç sözüm kesilmeden on dakika boyunca sıraladım, ama bu sessizliğin tek nedeni Profesör'ün dik-katsizliğinden ve söylediklerimden tek bir kelime bile işitmemesinden ileri geliyordu.

–Sala gidelim! diye haykırdı.

İşte cevabı buydu. İstedğim kadar konuşayım, yalvarayım, öfkeleneyimi granit kadar sert bir iradeye çarpıyordum.

Hans o sıra salın tamirini tamamlıyordu. Sanki bu tuhaf adam amcamın planlarını sezinliyordu. Birkaç fosilleşmiş ağaçla salı güçlendirmişti. Şimdiden yelkeni bağlanmıştı ve rüzgâr uçuşan pililerinde oynayıyordu.

Profesör rehberine bir iki şey söyledi ve adam derhal eşyaları yol için sala yüklemeye başladı. Atmosfer temizdi ve rüzgâr kuzeybatıdan esiyordu.

Ne yapabilirdim? Tek başına ikisine karşı mı koymalıydım? Bu imkânsızdı. Hadi Hans da benden yana olsa. Ama hayır! Sanki İzlandalı her türlü kişisel iradeyi bir kenara koymuş ve özveri andı içmişti. Efendisine bu kadar bağlı bir hizmetkârdan bir şey elde edemezdin. İlerlemek gerekiyordu. Dolayısıyla saldaki her zamanki yerimi almaya gidiyordum ki amcam eliyle beni durdurdu.

–Yarın yola çıkacağız, dedi.

Her şeye boyun eğmiş birisinin hareketini yaptım.

–Hiçbir şeyi göz ardı etmemeliyim, diye devam etti amcam. Madem ki kader beni kıyının bu kısmına itti, burayı taramadan buradan ayrılmayacağım.

Bu söylediklerini, ilk yola çıktığımız yerle aynı yerde değil de kuzeydeki bir kıyıya vardığımızı öğrendiğimizde anlayacaktık. Graüben Limanı biraz daha batıda olmalıydı. Bu yeni bölgeyi titizlikle incelemek kadar akıllıca bir şey yoktu.

–Etrafı keşfedelim, dedim.

Hans'ı işiyle baş başa bırakarak yola çıktık. Denizin kenarıyla kayaların etekleri arasındaki alan çok genişti. Kayalık bölgeye varmak için yarım saat yürümek gerekiyordu. Ayaklarımızın altında, ilk dönem hayvanların yaşadıkları türlü çeşit büyüklükte ve biçimde deniz kabukları eziyordu. Sık sık çapı on beş kademi geçen devasa kabuklar fark ettim. Günümüz kaplumbağasının küçültülmüş bir modeli olduğu pliyosene döneminin dev glyptodonlarına aitti. Aynı zamanda yerde denizin yuvarlaklaştırdığı ve ardışık sıralar halinde düzenlediği taşı kalıntıları vardı. Kayaların üzerine yayılmış ve artık bunlara ulaşamayan dalgalar bu taşların üzerinde apaçık izler bırakmıştı.

Bu durum yeryüzünün kırk fersah altında bulunan bu okyanusun varlığını belli bir ölçüde açıklayabilirdi. Ama bence bu su kütlesi yavaş yavaş arzın derinliklerinde kaybolmalıydı; zaten yarıklardan sızarak okyanus sularından oluşmuş olmalıydı. Artık bu yarıkların kapandığını kabul etmek gerekiyordu, aksi taktirde bü-

tün bu mağara veya daha doğrusu bu dev hazne kısa bir sürede suyla dolardı. Hatta belki de bu suyun bir kısmı yer altı ateşleriyle karşılaşp buharlaşmıştı. Başımızın üzerinde asılı duran bulutları ve arzın içinde fırtınalar koparan bu elektriğin serbest kalışını bu şekilde açıklayabildik.

Tanık olduğumuz olguların bu teorisi bana tatmin edici görünüyordu, çünkü doğanın harikaları ne kadar büyük olsalar da her zaman fiziksel nedenlerle açıklanabilir.

Dolayısıyla yeryüzünde çok yaygın olan ve bu dönemin bütün zeminleri gibi suların oluşturduğu tortul bir arazide yürüyorduk. Profesör büyük bir dikkatle her kaya aralığını inceliyordu. Herhangi bir yarık görüldüğünde bu yarığın derinliğini bilmek onun için büyük bir önem arz ediyordu.

Bir mil boyunca Lidenbrock Denizi'nin kıyısında yürüdük, aniden zeminin görünümü değişti. Sanki alt katmanların aşırı şiddetli yükselmesiyle altüst olmuş, sarsılmıştı. Birkaç yerdeki çökmeler veya yükselmeler arzın som kayasında güçlü bir parçalanmayı teyit ediyordu.

Çakmaktaşılarının, kuvarsların ve alüvyon çökeltilerin karıştığı bu granit parçalarının üzerinde zorla yürüyorduk ki kemikten bir tarla, hatta bir tarladan da öte, kemikten bir ova gözlerimize göründü. Burası yirmi asır boyunca nesillerin ebedî tozlarının birbirine karıştığı devasa bir mezarlık gibiydi. Uzaklarda yüksek kalıntı tepelikleri sıralanmış duruyordu. Ufkun sınırlarına kadar dalgalanıyordu ve sisler içinde kaybolu-

yordu. Burada üç milkarelik bir alan içinde belki de dünyanın yakın tarihli sakinlerinin çok azının keşfedebildikleri bütün hayvan tarihinin yaşamı birikmişti.

O sıra sabırsız bir merak bizi sürüklüyordu. Ayaklarımız büyükşehir müzelerinin nadir ve ilgi çekici kalıntı kapıştıkları bu tarih öncesi hayvanların kalıntı ve fosillerini kuru bir sesle eziyordu. Bin Cuvier olsa bu muhteşem kemik mezarlığında yatan organik varlıkların iskeletlerini tekrar bir araya getirmeye yetmezdi.

Şaşırp kalmıştım. Amcam gök yerine geçen kubbeye doğru uzun kollarını kaldırdı. Ölçüsüzce açık ağzı, gözlüklerinin camının arkasındaki çakmak çakmak gözleri, yukarıdan aşağıya soldan sağa sallanan başı; bütün duruşu olağanüstü bir şaşkınlığı gösteriyordu. Önünde Leptotherium, Mericotherium, Lophodion, Anoplotherium, Megatherium, Mastodon, Protopitheque. Pterodactyle, kişisel mutluluğu için burada yığılmış bütün bu antedilivüyen canavarların değer biçilemez koleksiyonu duruyordu. Kitap tutkunu bir insanın kendisini aniden Ömer'in yaktığı ve bir mucizenin küllerinden tekrar var ettiği ünlü İskenderiye Kütüphanesi'nde bulduğunu bir düşünün! İşte amcam Profesör Lidenbrock o haldeydi.

Fakat bu volkanik küller arasında koşarken çıplak bir kafatasını yakalayıp titreyen bir sesle şöyle haykırdığında şaşkınlığım katlanarak arttı:

–Axel! Axel! Bir insan kafası!

–İnsan kafası mı amca! diye cevap verdim onun kadar şaşıarak.

–Evet yeğenim! Ah! Bay Milne–Edwards³⁵! Ah! Bay Quatrefages³⁶! Benim, Otto Lidenbrock’un olduğu yerde keşke siz de olsaydınız!

35 Henri Milne Edwards 23 Ekim 1800’da Bruges’de doğmuş ve 29 Temmuz 1885’te Paris’te ölmüş, Fransız bir zoologdu –çn.

36 Jean Louis Armand de Quatrefages de Bréau ya da Armand de Quatrefages, 10 Şubat 1810’da Berthézène köyünde doğmuş ve 12 Ocak 1892’de Paris’te ölmüş Fransız bir biyolog, zoolog ve antropologdu –çn.

XXXVIII

Amcamın bu ünlü Fransız bilginlere yaptığı göndermeyi anlayabilmek için yola çıkmamızdan önce paleontolojide son derece önemli bir olayın vuku bulduğunu bilmek gerekiyor.

28 Mart 1863 tarihinde Bay Boucher de Perthes yönetimindeki Fransa'da Somme vilayetinde, Abbeville yakınlarındaki Moulin-Quignon taşocağında kazı yapan işçiler yeryüzünün on dört kadem altında bir insan çenesi bulmuşlardı. Bu türün gün yüzüne çıkmış ilk fosiliydi. Onun yanında zamanın yekpare bir pasla sardığı, taştan baltalara ve yontulmuş renkli çakmaktaşlarına rastlanmıştı.

Bu buluş hem Fransa'da hem İngiltere'de ve de Almanya'da çok ses getirdi. Fransız Enstitüsü'nden birkaç bilgin, özellikle Bay Milne-Edwards ve Bay Qatrefages, bu olayla yakından ilgilenip söz konusu kemiğin sahililiğinin tartışılmaz olduğunu kanıtladılar ve İngilizlerin ifadesiyle bu "çene dâva"sının ateşli savunucuları oldular.

Olaya kesin gözüyle bakan İngiliz jeologlara Almanya'dan Bay Falconer, Bay Busk, Bay Carpenter vs katıldı. Bunlar arasında en coşkulu ve neşelisi amcam Lidenbrock'tu.

Dördüncü dönemde insan fosilinin sahililiği tartışılmaz şekilde kanıtlanmış ve kabul edilmiş görünüyordu.

Bu sistemin Bay Elie de Beaumont'da azılı bir dūřman bulduęu da doęrudur. Çok yüksek bir otorite olan bu bilgin, Moulin-Quignon sahasının "dilivyum" dönemine deęil de daha sonraki bir

Kesinlikle tanınabilir bir insan bedeniydi

döneme ait katmandan geldiğini savunuyordu ve bu konuda Bay Cuvier'yle hemfikir olup insan türünün dördüncü dönemdeki hayvanlarla çağdaş olabileceğini kabul etmiyorlardı. Amcam Lidenb-rock, jeologların büyük çoğunluğuyla birlikte sağlam durup tartışmış, konuşmuştu; böylece Bay Elie de Beaumont kendi savında neredeyse tek başına kalmıştı.

Olayın bütün ayrıntılarını biliyorduk, ama biz yola çıktığımızdan beri o meselenin yeni gelişmelerinden habersizdik. Çeşitli türden ve farklı uluslardan bireylere ait başka benzer çene kemikleri; ayriyeten silahlar, ev aletleri, iş aletleri; çocuk, ergen, erkek, yaşlı insan kemikleri de Fransa'da, İsviçre'de, Belçika'da bazı mağaraların yumuşak ve gri topraklarında bulunmuştu. Dördüncü dönemde insanın varlığı günbegün daha da kesinleşiyordu.

Hepsi bu kadar değildi. Üçüncü döneme ait pliyosen katmanından çıkartılan yeni kalıntılar daha cesur bilginleri insan ırkını çok daha eskiye dayandırmaya götürmüştü. Bu kalıntıların insan kemikleri değil de, hünerle meydana getirilmiş eşyalar, insan işçiliğinin izlerini taşıyan, bir anlamda yontulmuş, düzenli çiziklerin olduğu hayvan fosillerine ait kaval ve uyluk kemiği olduğu doğrudur.

Böylece bir sıçramayla insan, zaman basamaklarını birkaç asır gerilere doğru götürmüştü. İnsan mastodon'dan önce de vardı, "elephas meridionalis"le çağdaş olmuştu. Artık yüz bin yıldır vardı, çünkü en ünlü jeologların pliyosen katmanların oluşumuna verdikleri tarih buydu!

İşte paleontoloji biliminin durumu buydu ve Lidenbrock Denizi'nin bu kemik mezarlığı karşısındaki tutumumuzu açıklamaya yetecek kadar da bildiğimiz şeyler bunlardı. Bu yüzden yirmi adım ileride dördüncü dönem insan türünden birine rastladığımızda, hatta yüz yüze geldiğimizde de diyebiliriz, amcamın afallaması ve sevinci anlaşılr bir durumdu.

Bu kesinlikle tanınabilir bir insan bedeniydi. Bordeaux'da Saint-Michel mezarlığındaki gibi özel nitelikli bir zemin mi onu asırlar boyunca bu şekilde korumuştı? Söylemesi zor. Ama bu cesedin, gergin ve külrengi cildi, hâlâ yumuşak kolları ve bacakları –en azından görünürde öyle– zarar görmemiş dişleri, gür saçları, ürkütücü büyüklükteki el ve ayak parmaklarının tırnakları: her şey yaşadığı dönemdeki haliyle bize görünmüştü.

Başka bir çağa ait olan bu görüntü karşısında dilim tutulmuştu. İpe sapa gelmeyen, genelde taşkın şekilde konuşkan olan amcam da susuyordu. Bedeni kaldırmıştık. Ayağa dikmiştik. İçi boş göz çukurları bize bakıyordu. İçi boş gövdesini yokladık.

Bir süre sessiz kaldıktan sonra profesör amcayı yendi. Otto Lidenbrock, taşkın huyuyla, yolculuğumuzun durumunu, bulunduğumuz ortamı, bizi içinde tutan devasa mağarayı unuttu. Muhtemelen kendisini öğrencilerinin önünde ders verirken Johannaum'da sandı, çünkü bilgiç bir sesle hayali dinleyicilere seslendi:

“Beyler, dördüncü dönem insanını size sunmak bir şereftir. Bazı büyük bilginler onun varlı-

ğını inkâr ettiler, onlar kadar büyük bilginler de bunu savundular. Paleontolojinin Aziz Thomasları burada olsalardı, parmaklarıyla ona dokunurlardı ve hatalarını kabul etmek zorunda kalırlardı. Bilimin bu tür keşiflere karşı dikkatli olması gerektiğini biliyorum! Fosil insanların Barnumların ve aynı hamurdan başka şarlatanların nasıl kullandıklarından habersiz de değilim. Ajax dizkapağı kemiğinin, güya Spartalılar tarafından bulunan Oreste'in bedeninin ve Pausanias'ın bahsettiği on arşın uzunluğundaki Asterius'un bedeninin hikâyelerini biliyorum. On dördüncü yüzyılda keşfedilen ve Polyphemos'a ait olduğu sanılan Trapani'nin iskeletlerine ilişkin raporu ve Palermo yakınlarında On altıncı yüzyılda topraktan çıkartılan devin hikâyesini de okudum. Siz de Baylar, benim kadar ünlü hekim Felix Plater'in on dokuz kadem büyüklüğünde bir deve ait olduğunu ilan ettiği o büyük kemiklerin Lucerne yakınlarında 1577'de yapılan incelemesini biliyorsunuz! 1613'te Rauphine kum ocağında topraktan çıkartılan Galya'yı işgal eden Kimber kralı Teotobochus'un iskeletiyle ilgili Cassanion'un risalelerini ve bu konuda yayımlanmış bütün anıları, broşürleri, söylemleri ve karşıt söylemleri bir çırpıda okudum! On sekizinci yüzyılda Scheuchzer'in âdemöncesi insanların varlığını Pierre Campet ile birlikte savunurdum! Elime geçen Gigans..."

Burada amcamın seyirciler önünde zor kelimeleri telaffuz edememe kusuru tekrar ortaya çıktı.

"Adı Gigans..." diye tekrar başladı.

Gerisini söyleyemiyordu.

“Giganteo...”

İmkansızdı! Uğursuz kelime çıkmak istemiyordu! Johannaum’da bu epey bir kahkaha koparırdı!

“Gigantosteoloji,” diye sonunda iki sövgü arasında Profesör Lidenbrock kelimeyi tamamladı.

Ardından tam hızla ve daha da coşarak devam etti:

“Evet, Beyler, bütün bunları biliyorum. Aynı zamanda Bay Cuvier’yle Bay Blumenbach’ın bu kemiklerin basit mamut ve dördüncü dönem başka hayvan kemikleri olduğunu söylediklerini de biliyorum. Ama burada kuşku duymak bilime sövmek anlamına gelir! Ceset burada! Onu görebilirsiniz, ona dokunabilirsiniz! Bu bir iskelet değil, tamamen antropolojik bir amaçla korunmuş, eksiksiz bir cesettir!”

Bu iddiasına karşı çıkmak istemedim.

“Onu sülfürik asit çözeltisinde yıkayabilseydim, bütün topraksı kısımları ve içine yapışmış ıslıl ıslıl ıslıdayan deniz kabuklarını yok ederdim. Ama o kıymetli eritici bende yok. Yine de olduğu şekliyle bu ceset kendi hikâyesini anlatacaktır.”

Burada Profesör fosil cesedi aldı ve panayır-larda tuhaf şeyleri gösteren adamların ustalığıyla evirip çevirdi ve devam etti.

“Onu görüyorsunuz, altı kadem uzunluğunda bile değil, iddia edilen devlerden çok uzaktayız. Ait olduğu ırka gelince, tartışılmaz şekilde beyaz ırka aittir. Beyaz ırk, bizim ırkımız! Bu fosilin kafatası düzgün yumurta biçiminde, elmacık ke-

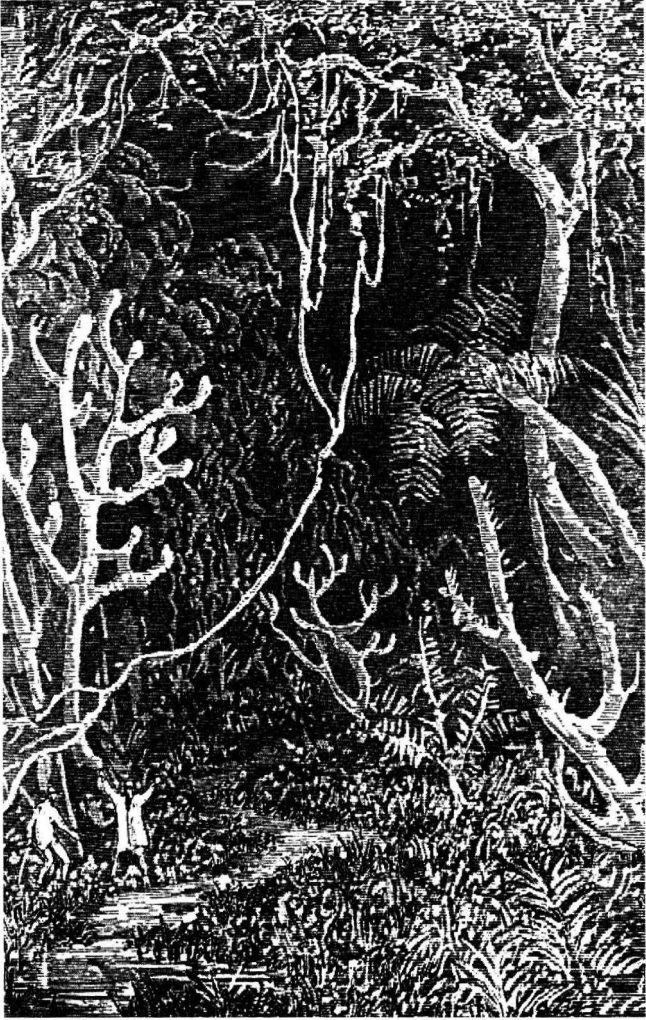
mikleri fazla gelişmemiş ve çenesi de öne çıkık değil. Yüz açısını değiştiren o çıkık çeneden burada eşer yok.³⁷ Bu açıyı ölçün, neredeyse doksan derecedir. Fakat çıkarımlar noktasında daha da ileri gidip bu insan örneğinin Hindistan'dan Batı Avrupa sınırlarına kadar yaygın olan japetik³⁸ familyasına ait olduğunu söylemeye cesaret edeceğim. Beyler, gülümsemeyin!"

Kimse gülümsemiyordu, ama Profesör bilimsel incelemeleri esnasında yüzlerin gülmesine öyle alıştı ki! Yeni bir heyecanla devam etti:

"Evet, bu bir insan fosili ve üstelik kemikleri bu amfiteatrı dolduran mastodonlarla çağdaş. Fakat buraya hangi yolla geldiğini, içinde gömülü olduğu katmanların arzın bu devasa mağarasına kaydığını söylemeye kalkışmayacağım. Muhtemelen dördüncü dönemde yerkabuğunda ciddi sarsıntılar olmaya devam ediyordu. Yerkürenin sürekli soğuması üst zeminin kayıp düştüğü kırıklar, yarıklar, faylar meydana getirdi. Bu konuda kesin konuşmuyorum ama nihayetinde bu insan burada, etrafında elinin eserleri, taş devrini oluşturan baltalar, yontulmuş çakmaktaşları var ve benim gibi turist olarak, bilimin öncüsü olarak buraya gelmediğine göre kökeninin eski çağlara dayandığı kuşku götürmez."

37 Yüz açısı iki düzlemde oluşur; biri alına ve kesici dişlere teğet geçen dikey bir düzlemken, diğeri kulak deliklerinden ve burun altı çıkıntısından geçen yatay bir düzlemdir. Antropolojide yüzün bu açısını değiştiren çenenin öne doğru çıkık olmasına çıkık çene (prognathisme) denir -J.V.

38 Artık kullanılmayan insan ırklarını sınıflama sisteminde Hint-Avrupa kavramının eşanlamlısı bir kelime -çn.

Bütün ihtişamıyla üçüncü dönemin bitkileriydi

Profesör sustu ve ben de herkes adına onu alkışladım. Zaten amcam haklıydı ve yeğeninden daha bilgili kişiler bile ona itiraz etmekte zorlanırlardı.

Başka bir belirti daha vardı. Fosilleşmiş bu beden kemik mezarında tek değildi. Bu tozların içinde attığımız her adımda başka cesetler de çıkıyordu ve amcam en zor inananları bile ikna etmek için bu örnekler arasından en ihtişamlısını seçebilirdi.

Aslında bu insan ve hayvan nesillerinin bu mezarda birbirine karışmış olması şaşırtıcı bir manzaraydı. Ama çözmeye cesaret edemediğimiz başka bir soru daha vardı. Bu canlı varlıklar zaten toz haline dönüştüklerinde mi Lidenbrock Denizi'nin kıyılarına doğru yerin bir sarsıntısıyla kaymışlardı? Yoksa yeryüzü insanları gibi bu sahte göğün altında, bu yer altı dünyasında mı doğup ölmüşlerdi? Şu ana kadar deniz canavarları, yalnızca balıklar, bize canlı görünmüştü! Bu ıssız kumsalda uçurum insanlarından bazıları geziyor olabilir miydi?

XXXIX

Yarım saat daha ayaklarımız kemik tabakalarında yürüdük. Hararetli bir merakla daha ileriye gidiyorduk. Bu mağara daha hangi harikalar, bilim için hangi hazineler gizliyordu acaba? Gözlerim her türlü sürprize, hayal gücüm her türlü şaşkınlığa hazırды.

Deniz kıyısı epeydir kemik mezarlığının tepelerinin arkasında kaybolmuştu. Tedbirsiz Profesör, kaybolmaktan endişe etmeden beni uzaklara götürüyordu. Elektrik dalgalarının içinde sessizce ilerliyorduk. Açıklayamayacağım bir olaydan dolayı ve eksiksiz yayılması sayesinde ışık, nesnelerin çeşitli yüzlerini eşit şekilde aydınlatıyordu. Merkezi uzamın belli bir noktasında değildi ve hiç gölge yaratmıyordu. Burası sanki ekvator bölgesinin göbeğinde güneş ışığının dikey düştüğü yazın ortasında öğle vakti gibiydi. Bütün buharlar kaybolmuştu. Kayalar, uzaktaki dağlar, daha ilerde belli belirsiz ormanlık alanlar ışıklı akışkanın eşit dağılımından dolayı tuhaf bir görünüm alıyordu. Hoffmann'ın gölgesini yitirmiş şu fantastik karakterlerine benziyorduk.

Bir mil yürüdükten sonra devasa bir ormanın sınırı göründü, ama Graüben Limanı'nın yakınındaki mantar ormanına hiç benzemiyordu.

Bu orman tüm ihtişamıyla üçüncü dönemin bitkilerinden oluşuyordu. Günümüzde türü tü-

kenmiş büyük palmiye ağaçları, muhteşem palmacitler, çam ağaçları, porsukağaçları, sedirler, mazılar kozalaklı familyasını temsil ediyordu ve çözülemez sarmaşık ağları onları birbirine bağlıyordu. Yosunlar ve ciğerotları yumuşacık bir halı gibi yeri kaplıyordu. Bunların gölgesinde birkaç dere çağlıyordu, aslında hiç gölgeleri olmadığı için gölge adını da hak etmiyorlardı. Dünyanın yaşanan bölgelerindeki sıcak seralardakine benzen ağaç biçimli eğreltiotları bunların kenarında yeşermişti. Ne var ki güneşin canlandırıcı sıcaklığından yoksun olan bu ağaçlarda, bu çalılarda, bütün bu bitkilerde renk eksikti. Her şey kahverengimsi ve geçmiş andıran tekdüze bir renkle birbirine karışıyordu. Yapraklar yeşilliklerini yitirmiş, doğuşlarına şahit olan bu üçüncü dönemde çok sayıda olan çiçekler bile renksiz ve koksuzdu, tıpkı atmosferin etkisiyle rengi silinmiş kağıttan yapılmış gibiydiler.

Lidenbrock amcam bu dev korulukta gelişigüzel ilerliyordu. Ben de belli bir endişeyle onu takip ediyordum. Madem ki doğa burada bitki besinleri sağlamak için bu kadar uğraşmıştı, korkutucu memelilere rastlamamamız için hiçbir neden yoktu. Ağaçların devrilmesiyle ve zamanın bunları ufalamasıyla meydana gelen geniş açıklıklarda baklagiller, salepgiller, kökboyasigiller ve her dönemin geviş getiren hayvanlarının sevdiği yenilebilen bin bodur ağaç gördüm. Ardından karışık ve birbirine girmiş yeryüzünün değişik yerlerine ait ağaçlar görüldü, palmiyelerin yanında büyüyen meşe, Norveç çamından destek almış Avusturya okalıptusu, Zelandalı kaurisin dalları-

na dallarını karıştırmış Kuzey kayını. Yeryüzündeki botaniğin en zeki sınıflamalarını yapanların akıllarını karıştıracak şeydi bu.

Birdenbire durdum. Elimle amcamı tuttum.

Yaygın ışık koruluğun derinliklerindeki en ufak şeyleri bile görmemizi sağlıyordu. Sanki bir şey görmüştüm... Olamaz! Gerçekten de gözle-
rimle ağaçların altında hareket eden dev şekiller görüyordum! Dev hayvanlardı bunlar, artık fosil değil de canlı; Ohio bataklıklarında 1801'de keşfedilen kalıntılara tıpatıp benzeyen kocaman bir mastodon sürüsüydü! Hortumları yılan taburu gibi ağaçların altında kımıldayan bu kocaman filleri görüyordum. Yaşlı ağaç gövdelerini oyan uzun fildişinden savunma dişlerinin sesini işitiyordum. Dallar çatırdıyordu ve yığınla koparılan yapraklar bu canavarların geniş ağızlarının içinde kayboluyordu.

Bütün tarih öncesi zamanların, üçüncü ve dördüncü dönemlerin dünyasının yeniden doğduğunu gördüğüm o rüyam nihayet gerçekleşiyordu! Ve biz buradaydık, arzın göbeğinde, tek başımıza, bu vahşi sakinlerin insafına kalmıştık!

Amcam bakıyordu.

-Hadi, dedi birden kolumu tutarak. İleri! İleri!

-Hayır! diye haykırdım. Hayır! Silahsızsınız! Bu dev dört ayaklı sürünün ortasında ne yapacağız? Gelin amca, gelin! Hiçbir insan bu canavarların öfkesine zarar görmeden meydan okuyamaz.

-Hiçbir insan mı! diye cevap verdi amcam sesini kısarak. Yanılıyorsun Axel! Bak, bak, şuraya! Sanki canlı birini gördüm! Bize benzeyen birini! Bir insanı!

Omuz silktim kuşkumu son noktasına kadar takip etmeye kararlıydım. Ama ne kadar kararlı olsam da apaçık olanı kabul etmem gerekiyordu.

Gerçekten de çeyrek mil kadar ileride, kocaman bir kozalaklının gövdesine yaslanmış bir insan, yer altı yörelerinin bir Prometheus'u, Neptün'ün yeni oğlu bu sayısız mastodon sürüsünü güdüyordu.

*Immanis pecoris custos, immanior ipse!*³⁹

Evet, *immanior ipse*!⁴⁰ Kemik mezarlığında cesedini bulduğumuz fosil değildi bu, canavarları yönetebilen bir devdi. Boyu on iki kademi geçiyordu. Bir manda kafasından iri olan başı hiç taranmamış saç yığınının altında kayboluyordu. İlk çağların fillerinde olan yeleye benzer bir yele gibiydi. Bu antedilivüyen çobanına layık değnek de elinde salladığı kocaman bir daldı.

Hareketsiz, şaşkın kala kalmıştık. Ama görülebilirdik. Kaçmak lazımdı.

–Gelin, gelin, diye haykırdım ilk kez karşı koymayan amcamı çekerek.

On beş dakika sonra bu korkunç düşmanın bizi göremeyeceği bir yerdedik.

Şu an sakince düşünebiliyorken, zihnim tekrar sükûnetine kavuşmuşken, bu tuhaf ve doğaüstü karşılaşmanın üzerinden aylar geçtikten sonra ne düşünmeliyim, neye inanmalıyım? Hayır! Bu imkânsız! Duyularımız yanıldı, gözlerimiz görüldüklerini görmedi! Bu yer altı dünyasında hiç insan yok! Yüzeyindeki sakinlerinden habersiz,

39 “Canavarlardan bir sürünün çobanı ve kendisi onlardan daha canavar!” –Çn.

40 “Onlardan daha canavar!” --Çn.

onlarla hiç iletişim kurmamış olan, arzın iç mağaralarında yaşayan bir insan nesli yok! Bu saçma, tamamen saçma!

Yapıları insan yapısına yakın bazı hayvanlardan biri olduklarını, ilk jeolojik dönemlerin bazı maymunlardan, Bay Lartet'nin Sansan mağarasında kemik yatağında keşfettiklerine benzer bazı protopitekleri, bazı mezopitekleri⁴¹ olduklarını kabul etmeyi tercih ederim. Ama bunun ebatları paleontolojinin verdiği bütün ölçüleri geçiyordu! Her neyse! Bir maymun, evet, bir maymun, her ne kadar inanılması güç olsa da! Ama kendisiyle birlikte yerin derinliklerinde saklanmış bütün bir nesli, bir insanı, canlı bir insanı kabul etmek! Asla!

Yine de açık ve aydınlık ormandan şaşkınlıktan suskun, afallamış olarak ayrılmıştık. Farkında olmadan koşuyorduk. Gerçek bir kaçıştı, bazı kabûslarda maruz kaldığımız korkunç kaçışlara benzeyen bir kaçıştı bu. İçgüdüsel olarak Lidenbrock denizine geri döndük ve daha pratik gözlemlere beni döndürecek tek bir kaygı bulamadan zihnimin hangi saçmalıklara boğulduğunu hatırlamıyorum.

Hiç ayak basmadığımız bir zeminde yürüdüğümüzden emin olsam da Graüben Limanı'nı hatırlatan kaya oluşumları görüyordum. Bu pusulanın gösterdiği yönü ve Lidenbrock Denizi'nin elimizde olmadan doğusuna geri geldiğimizi doğruluyordu. Bazen bunlar yanıltacak kadar

41 Üçüncü dönemde Doğu Avrupa'da ve Asya'da yaşadığı varsayılan maymun türünden bir hayvan -çn.

Bu yer altı yörelerinin bir Prometheus'u

birbirine benziyordu. Kayalardaki yüzlerce delikten dereler ve şelaleler akıyordu, surtarbrundur katmanını, sadık Hans-bach'ı ve hayata döndü-

ğüm mağarayı gördüğümü sanıyordum. Birkaç adım ileride dağ kolunun düzeni, bir derenin ortaya çıkışı, bir kayanın şaşırtıcı kesiti beni şüpheye düşürüyordu.

Kararsızlığımı amcamla paylaştım. O da benim gibi kuşku duyuyordu. Bu tekdüze panoranın ortasında o da emin değildi.

–Elbette çıkış noktamıza yaklaşmadık, dedim, ama fırtına bizi biraz alt tarafa getirdi, kıyıyı takip ederek Graüben Limanı'na döneriz.

–Bu durumda, diye cevap verdi amcam, bu keşfi sürdürmemiz faydasız olacak. En iyisi sala dönmek. Ama Axel, yanılıyor olmayasın?

–Söylemesi zor, çünkü bu kayaların hepsi birbirine benziyor. Ama sanki Hans'ın dibinde salı inşa ettiği yüksek burnu tanıyor gibiyim. Muhtemelen küçük limanın yakınlarında olmalıyız, belki burası değil, ama... diye ekledim hatırladığımı sandığımı bir koyu inceleyerek.

–Hayır, Axel, en azından kendi izlerimizi görürdük ve ben bir şey görmüyorum...

–Ama ben görüyorum, diye haykırdım kumlar üzerinde parlayan bir eşyaya koşarak.

–Nedir o?

–Bu, diye cevap verdim.

Ve amcama yerden aldığım pasla kaplı bir hançeri gösterdim.

–Bak sen! dedi amcam. Bu silahı beraberinde mi getirmiştin?

–Ben mi? Kesinlikle hayır! Ama siz...

–Hayır, bildiğim kadarıyla almadım, diye cevap verdi Profesör. Hiç böyle bir eşyam olmadı.

–Bu ilginç bir durum!

-İlginç değil, bu çok basit Axel. İzlandalıların bu tür silahları var; Hans'a aittir, o da bunu kaybetmiştir...

Başımı salladım. Hans'ın böyle bir hançeri yoktu.

-Antedilivüyen döneme ait bir savaşçının silahı mı? diye haykırdım. Canlı bir adamın, şu dev çobanla çağdaş birisinin? Ama olamaz! Taş devrine ait bir silah değil! Hatta bronz dönemine bile ait değil! Bu bıçağın ağzı çelikten...

Amcam, yeni bir saçmalamanın beni sürüklediği bu konuşmayı kesip serinkanlı bir sesle bana şunları söyledi:

-Sakin ol Axel ve aklını başına topla. Bu hançer on altıncı asra ait bir silah, soyluların kemerlerinde taşıdıkları ve son vuruşu yapmak için kullandıkları gerçek bir kısa kılıç. İspanyol kökenli bir silah. Ne sana ne bana ne avcıya ne de belki arzın merkezinde yaşayan insanlara ait!

-Bir şey mi kastediyorsunuz?...

-Şuna bir bak, insanların boğazına saplanarak bu şekilde yıpranmış olamaz. Üstelik kılıcın ağzı pasla kaplı, bu pas da ne dünden, ne bir yıl önceden ne de bir asırdan kalma!

Profesör her zamanki gibi hayal gücüne kapılarak heyecanlanmıştı.

-Axel, diye devam etti, büyük keşfin yolundayız! Bu kılıç yüz, iki yüz, üç yüz yıl kumların içinde kalmış ve bu yer altı denizindeki kayalar onu böyle çentik çentik etmiş!

-Ama yalnız başına buraya gelmiş olamaz! diye haykırdım. Kendi kendine eğilip bükülmedi ya! Bizden önce buraya birisi geldi!...

–Evet, bir insan.

–Ve bu insan kim?

–Bu adam adını bu hançerle kazıdı! Bu adam kendi eliyle arzın merkezine giden yolu belirtmek istedi! Arayalım, arayalım!

Olağanüstü bir merakla yüksek duvarı boylu boyunca gittik, dehlize dönüşebilecek en ufak yarıkları inceledik.

Kıyının darlaştığı bir noktaya vardık. Deniz dağ kolunun eteklerini neredeyse ıslatıyordu, arada en fazla bir kulaç vardı. Öne çıkmış iki kaya arasında karanlık bir tünelin girişini gördük.

Burada granitten bir tabakanın üzerinde yarı silinmiş iki gizemli harf, cesur ve olağanüstü yolcunun isminin baş harfleri okunuyordu:

• 4 • 4 •

–A. S.! diye haykırdı amcam. Arne Saknussemm! Her zamanki Arne Saknussemm!

XL

Yolculuğun başından beri pek çok şaşkın geçirmiştim, sürprizlerden korunmuş ve her türlü hayrete doymuş olduğumu düşünüyordum. Üç yüz yıldan beri kızınmış olarak burada duran harfleri görünce sersemlemeye yakın bir şaşkınlıkla kalakaldım. Simyacı bilginin imzası kayanın üzerinde okunduğu gibi, bunu çizen bıçak da ellerimin arasındaydı. Yolcunun varlığı ve yolculuğunun gerçek olduğunu artık inkâr edemezdim, yoksa kötü niyet sergilemiş olurum.

Bu düşünceler kafamın içinde dönüp dururken Profesör Lidenbrock Arne Saknussem hakkında biraz aşırı biçimde bir abartıya kendisini bıraktı.

-Muhteşem dâhi! diye haykırdı amcam. Başka ölümlülere yerkabuğunun yollarını açacak işaretlerin hiçbirini unutmadın! Benzerlerin, üç asır önce bu karanlık tünellerin dibinde ayaklarının bıraktığı izleri bugün bulabiliyorlar! Kendi gözlerinden başkalarının gözlerine de bu harikaları görmeyi bahşettin! Aşama aşama kazıdığın ismin seni takip edecek kadar yürekli yolcuları doğrudan hedeflerine götürüyor ve arzın merkezine yine senin elinle yazılmış adı bulacaklar. İşte ben de bu son granit sayfasını isimle imzalayacağım! Fakat senin keşfettiğin bu denizin yanında

senin gördüğün bu burun, bundan sonra Saknussem Burnu olarak bilinsin!

İşte işittiklerim veya aşağı yukarı işittiğim buydu ve bu sözlerin içerdiği sevinç beni de etkilemişti. Göğsümde içsel bir ateş canlandı! Yöcülüğün tehlikelerini, çevrenin tehditlerini, her şeyi unutmuştum. Başkasının başardığını ben de başarmak istiyordum ve insana ilişkin olan hiçbir şey bana imkânsız gelmiyordu!

–İleri, ileri! diye haykırdım.

Karanlık dehlize doğru atılmıştım ki Profesör beni durdurdu ve o ipe sapa gelmeyen adam, sabırlı olmayı ve soğukkanlı kalmayı tavsiye etti.

–İlk önce Hans'ın yanına gidelim ve salı buraya getirelim, dedi.

Bu emre epey zorlanarak uydum ve hızlıca kıyıdaki kayaların arasında ilerledim.

–Amca, biliyor musunuz, dedim yürürken, şimdiye kadar olaylar hep lehimizeydi.

–Öyle mi düşünüyorsun Axel?

–Kuşkusuz, fırtına bile bizi doğru yola çevirip getirdi. Yaşasın fırtına! Güzel havanın bizi uzak tutacağı bu kıyıya geri getirdi! Yalnızca bir dakika düşünün, eğer pruvamız (salda pruva varmış gibi!) Lidenbrock Denizi'nin güney kıyılarına varsaydı, halimiz ne olurdu? Saknussem'in adını göremezdik ve şu an çıkışı olmayan bir kumsalda tek başımıza kalmış olurduk.

–Evet, Axel, güneye doğru ilerlerken tekrar kuzeye ve özellikle de Saknussem Burnu'na gelmiş olmamızda kadersi bir şey var. Bunun çok şaşırtıcı olduğunu söylemeliyim, buna getirilebilecek hiçbir açıklama da yok.

Altı adım ötede ilerlememiz durdu

–Ne önemi var! Olayları açıklamayalım, sadece bunun tadını çıkaralım!

–Muhtemelen öyle, oğlum, ama...

–Kuzey yoluna tekrar döneceğiz, Afrika'nın çöllerinin veya okyanusun dalgalarının altına sokulmak yerine, kim bilir, Avrupa'nın kuzey bölge-

lerinin, İsveç'in, Rusya'nın, Sibirya'nın altından geçeceğiz! Bana bu kadarı da yeter!

–Evet Axel, haklısın, her şey gayet iyi gidiyor, bizi hiçbir yere götüremeyecek bu yatay denizden de kurtuluyoruz! Biliyor musun, arzın merkezine varmak için sadece bin beş yüz fersah kaldı!

–Peh! diye haykırdım. Bunun lafı bile olmaz! Hadi yola koyulalım!

Bu delice konuşmalar avcının yanına vardığımızda da devam etti. Her an yola çıkacak şekilde her şey hazırды. Sala yerleştirilmemiş tek bir koli yoktu. Biz de salın üzerinde yerlerimize geçtik, yelkeni açtık ve Hans kıyıyı takip ederek Saknussemm Burnu'na doğru ilerledik.

Kıyıya yakın gitmekte zorlanan sala rüzgâr da pek yardımcı olmuyordu. Bu yüzden pek çok yerde, demirli bastonlarımızla yardım etmemiz gerekti. Çoğu zaman su yüzeyine çok yakın olan kayalar yüzünden uzun dolambaçlar yapmak zorunda kaldık. Nihayet üç saat denizde yol aldıktan sonra, yani akşam altıya doğru, demir atmaya uygun bir yer bulduk.

Peşimde amcam ve İzlandalıyla yere atladım. Bu deniz yolculuğu beni sakinleştirememişti. Aksine, geri dönmek için “gemilerimizi” yakmayı bile teklif etmiştim. Amcam karşı çıktı. Onu ilginç bir şekilde isteksiz buldum.

–En azından hemen yola çıkalım, dedim.

–Olur oğlum, ama merdiven gerekip gerekmeyeceğine bakmak için bu dehlizi bir inceleyelim, dedi.

Amcam, Ruhmkorff aletini çalıştırdı, salı kıyıya bağlayıp oradan ayrıldık. Zaten dehlizin ağzı

buranın yirmi adım ilerisindeydi ve başında ben küçük kafilemiz hiç beklemeden dehlize yöneldi.

Az çok yuvarlak olan girişin açısı yaklaşık beş kadem kadardı, karanlık tünel doğrudan kayaya oyulmuştu ve bir zamanlar geçit verdiği püskürük maddeler tarafından perdahlanmıştı. Alt kısmı yere değiyordu, öyle ki hiç zorlanmadan içeri girdik.

Neredeyse tamamen yatay bir düzlemi takip ediyorduk ki, altı adım ileride iri bir kaya parçası ilerlememize engel oldu.

–Kahrolası kaya! diye öfkeyle haykırdım aşılmaz bir engelle karşı karşıya kaldığımızı fark edince.

İstediğimiz kadar sağa ve sola, aşağıya ve yukarı baktıysak da hiçbir geçit, hiçbir yol ayrımı bulamadık. Büyük bir hayal kırıklığına uğramıştım ve engelin gerçek olduğunu kabul etmek istemiyordum. Eğildim. Kayanın üstüne baktım. Hiçbir aralık yoktu. Altta da öyle. Yine aynı grannitten engel. Hans, duvarın bütün noktalarında lambanın ışığını gezdirdi, ama devam edebilmemizi sağlayacak hiçbir çözüm bulamadı. Buradan geçme umudundan tamamen vazgeçmemiz gerekiyordu.

Yere oturmuştum, amcamsa büyük adımlarla dehlizi arşınılıyordu.

–Peki ya Saknussem? diye haykırdım.

–Evet, bu taş kapı onu durdurmuş olmalı, dedi amcam.

–Hayır! Hayır! diye sözüme devam ettim heyecanla. Herhangi bir sarsıntı yüzünden veya yer kabuğunu hareket ettiren bu manyetik olgular-

dan birinden dolayı bu kaya parçası aniden dehli-
zi kapamış olmalı. Saknussem'm'in dönüşüyle bu
kayanın yıkılışı arasında pek çok yıl geçti. Bu deh-
liz'in bir zamanlar püskürüklerin geçit yeri olduğu
apaçık değil mi? Demek ki o zamanlar püsküren
maddeler buradan serbestçe geçmişler. Bakın,
granit çatıda yakın zamana ait bir sürü çatlak var,
sanki buraya sürüklenmiş parçalar. Şu iri taşlara
bakın, sanki birkaç devin eli bu duvarı örmüş gibi.
Ama bir gün basınç öyle yükselmiş olmalı ki ek-
sik bir kilit taşı gibi yolu kapatarak yere yığılmış
olmalı. İşte Saknussem'm'in karşılaşmadığı bir
engel budur ve bu engeli aşamazsak arzın merke-
zine varmaya layık olamayız!

İşte bu şekilde konuşmuştum! Profesör'ün
ruhu tamamen bana geçmiş gibiydi. Keşif cinle-
ri bana ilham veriyordu. Geçmişini unutmuştum,
geleceğe tenezzül etmiyordum. İçinde gömülü
bulduğum bu kürenin yüzeyindeki her şeyi
şehirler, kırlar, Hamburg, Königstrasse ve yerin
derinliklerinde sonsuza kadar yok olduğumu sa-
nan zavallı Graüben'im artık benim için önemini
yitirmişti.

–Peki! diye devam etti amcam. Taşçı kazma-
sıyla, kazmalarla, bir şekilde yolumuzu açıp bu
duvarları yıkalım!

–Taşçı kazması için fazla sert, dedim.

–Kazmayı kullanalım!

–Kazmayla çok uzun sürer!

–Ama!...

–O zaman barut kullanalım! Mayınlarız! Mayın
döşeyip engeli havaya uçururuz!

–Barut mu!

–Evet! Kırmamız gereken şey kaya parçası ne de olsa!

–Hans, iş başına! diye haykırdı amcam.

İzlandalı sala döndü ve mayın için barutla ve yeri kazmak için taşçı kazmasıyla geri döndü. Az iş değildi. Patlama gücü top barutlarından dört kez daha güçlü olan yirmi beş kilo pamuk barutu yerleştirebileceğimiz iri bir delik açmalıydık.

Zihnim coşmuştu. Hans çalışırken bir kumaş parçasını kıvrarak, içine ıslatılmış barut koyarak uzun bir fitil hazırlayan amcama canla başla yardım ediyordum.

–Gececeğiz! dedim.

–Gececeğiz! diye tekrarladı amcam.

Gece on ikide nihayet mayıncılık işimiz tamamen bitmişti. Pamuk barutu deliğe yerleştirilmişti, dehliz boyunca uzanan fitil dışarı kadar geliyordu.

Bu olağanüstü düzeneği harekete geçirmek için bir kıvılcım yeterliydi.

–Yarın hallederiz, dedi Profesör.

Emrine boyun eğip altı saat daha beklemem gerekti.

XLI

Ertesi gün, 27 Ağustos Perşembe, bu yer altı yolculuğu için ünlü bir tarih oldu. Bu tarih aklıma geldikçe kalbim korkuyla çarpıyor. Bu andan itibaren aklımız, sağduyumuz, zekâmız hiçbir işe yaramayacak ve toprağa bağlı olayların oyuncağı olacaktık.

Saat altıda ayağa kalkmıştık. Barut sayesinde granit kabuğun içinden kendimize geçit açmanın zamanı yaklaşıyordu.

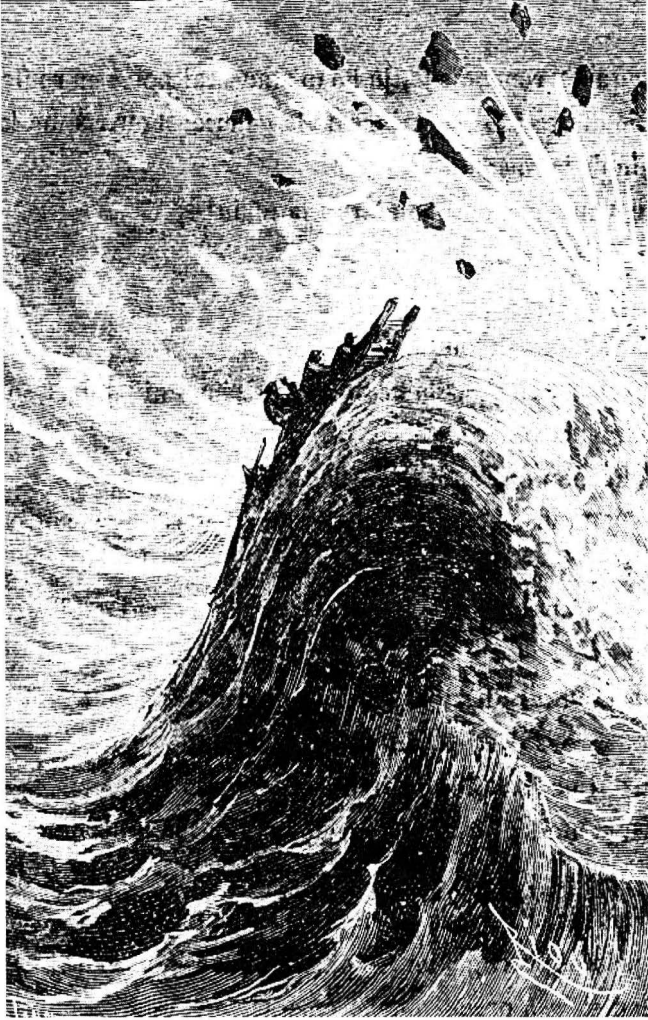
Mayını ateşleme şerefine bana verilmesini istedim. Ateşlemeyi gerçekleştirdikten sonra saldaki eşyaları indirmeden beni bekleyecek olan yol arkadaşlarımın yanına gidecektim, ardından etkileri yerin iç kısmıyla sınırlı kalmama olasılığı taşıyan patlamanın tehlikelerinden korunmak için salla kıyıdan açılacaktık.

Hesaplarımıza göre fitil on dakika kadar yanacak, ardından barut yuvasına ulaşacaktı. Bu yüzden sala dönecek kadar vaktim olacaktı.

Belli bir heyecanla görevimi yerine getirmeye hazırlandım.

Hızlıca yemek yedikten sonra amcamla avcı sala bindiler, bense kıyıda kaldım. Fitili ateşlemede kullanacağım yanan bir fener vardı elimde.

–Git, oğlum, dedi amcam, ardından hemen yanımıza gel.

“Granitten dağlar yıkılın!”

–Endişelenmeyin amca, yolda oyalanmam.
Derhal dehlizin ağzına doğru ilerledim. Feneri-
mi açtım, fitili tuttum.
Profesör kronometresini elinde tutuyordu.

–Hazır mısınız? diye bağırdı.

–Hazırım.

–Peki, ateşle, oğlum!

Hızlıca fitili aleve tuttum, fitil alevin temasıyla çıtırdamaya başladı, ben de koşarak kıyıya geri geldim.

–Hadi sala bin, kıyıdan uzaklaşalım, dedi amcam.

Hans güçlü bir hareketle salı denize itti. Sal yirmi kulaç kadar uzaklaştı.

Çok heyecanlı bir andı. Profesör kronometrenin ibresini takip ediyordu.

–Beş dakika var, dedi. Dört dakika! Üç dakika!

Kalbim yarım saniyede bir atıyordu.

–İki dakika! Bir dakika! Granitten dağlar, yıkılın!

O an neler oldu? Sanırım patlama sesini işitmedim. Ama kayaların şekli aniden gözümün önünde değişti, bir perde gibi açıldı. Kıyının ortasında dipsiz bir uçurumun açıldığını gördüm. Deniz yükseldi, salın sırtında dimdik dikildiği dev bir dalgaya dönüştü.

Üçümüz de devrildik. Bir saniye içinde ışığın yerini zifiri karanlık aldı. Ardından ayaklarımın altında değil de, salın altında katı bir dayanak olmadığını hissettim. Dikine battığını sandım. Aslında durum öyle değildi. Amcama bir şey söylemek istedim, ama suların uğultusu beni işitmesine engel oldu.

Karanlığa, gürültüye, şaşkınlığıma ve heyecanıma rağmen olup bitenleri kavrayabildim.

Patlattığımız kaya parçasının ötesinde bir uçurum vardı. Patlama her tarafı çatlaklarla dolu ze-

minde bir çeşit depreme neden olmuştu; uçurum açılmıştı ve sele dönüşen deniz bizi beraberinde sürüklüyordu.

Sonumuzun geldiğini hissettim.

Bir saat, iki saat, ne bileyim! Zaman bu şekilde geçti. Birbirimize destek oluyorduk, salın dışına fırlamamak için birbirimizin elini tutuyorduk. Duvara çarptığında aşırı şiddetli sarsıntılar oluşuyordu. Neyse ki bu çarpışmalar nadirdi, buradan da dehlizin epeyce genişlediği sonucuna vardım. Saknussem'in yolu olduğundan hiç kuşku yoktu, ama tek başına inmek yerine dikkatsizliğimizden dolayı koca bir denizi beraberimizde sürüklemiştik.

Anlaşılabileceği gibi bu düşünceler zihnimde belli belirsiz bir şekilde belirmişti. Düşüşe benzeyen bu baş döndürücü ilerlememiz sırasında bunları zor bağdaştırıyordum. Yüzümü kırbaçlayan havaya bakılırsa, en hızlı trenlerin hızını da geçmiş olmalıydık. Bu koşullarda bir meşale yakmam olanaksızdı ve elektrikli aletimiz de patlama esnasında kırılmıştı.

Bu yüzden aniden yanımda bir ışığın parladığını gördüğümde şaşırdım. Hans'ın sakin yüzü aydınlandı. Becerikli avcı lambayı yakmayı başarmıştı ve alevi sönecek gibi titrese de korkutucu karanlığın içine biraz ışık serpiyordu.

Dehliz genişti. Bu şekilde olduğunu düşünmekte haklı çıktım. Yetersiz ışığımız iki duvarı aynı anda görmemize olanak vermiyordu. Bizi alıp götüren suların eğimi Amerika'nın en aşılmaz akıntılarından da dikti. Yüzeyi, son derece güçlü bir atışla fırlatılmış bir demet sıvı oktan

oluşuyor gibiydi. Hislerimi aktarmak için bundan daha doğru bir benzetme olamaz. Burgaçlara yakalanan sal bazen döne döne ilerliyordu.

Sal dehlizin duvarlarına yaklaştığında lambanın ışığını yansıtmıştım ve kayaların çıkıntılarının, tek çizgi haline dönüştüğünü gördüğümde ne kadar hızla gittiğimizi kavramıştım; öyle ki sanki hareket halinde çizgi ağının içinde hapsolmüş gibiydik. Hızımızın saatte otuz fersaha ulaşmış olacağını tahmin ediyordum.

Felaket esnasında kırılan direkten kalan tahtaya amcamla birlikte tutunmuş ve ürkmüş gözlerle etrafa bakıyorduk. Hiçbir insan gücünün durduramayacağı hareketin hızından dolayı nefessiz kalmamak için havaya sırtımızı dönmüştük.

Saatler akıp gidiyordu. Durumumuz değişmiyordu. Ama her şeyi daha da zorlaştıracak bir olay oldu.

Eşyaları biraz düzenlemeye çalışırken eşyaların büyük bir kısmının patlama anında denizin bizi büyük bir şiddetle kuşattığı anda kaybolup gittiğini gördüm! Elimizdeki kaynaklar hakkında tam olarak durumun ne olduğunu bilmek istedim ve elimde lambayla araştırmaya başladım. Aletlerimiz arasında yalnızca pusulayla kronometre kalmıştı. Merdiven ve iplerimiz yok olmuştu. Elimizde sadece direkten kalan tahtaya dolanmış bir ip parçası kalmıştı. Ne bir taşçı kazmamız, ne bir kazmamız ne de bir çekicimiz vardı ve telafisi imkânsız asıl felaket de bir günlük yiyeceğimizin bile kalmayıydı!

Salın aralıklarına baktım, kalasların ve levhaların bitişme yerlerinin her köşesini araştırdım!

Hiçbir şey yoktu! Artık erzakımız bir parça kurutulmuş et ve birkaç peksimetten ibaretti.

Aptallaşmış bir halde bakıyordum! Kabul etmek istemiyordum! Aslında hangi tehlikeyle ilgileniyordum? Aylarca, yıllarca yetecek erzakımız olsa bile bu karşı konmaz selin bizi sürüklediği uçurumdan nasıl çıkacaktık? Ölüm muhtelif şekilde gelebilecekken açlığın acılarından dolayı kaygılanmaya ne gerek vardı? Açlıktan ölmeye acaba zamanımız olacak mıydı? Oysa hayal gücünün açıklanamaz bir tuhaflığıyla şu anki tehlikeyi unutup bütün dehşetiyle bana görünen gelecekteki tehditleri düşünüyordum. Belki de selin öfkesinden kurtulup arzın yüzeyine çıkabilirdik. Nasıl? Bilmiyorum. Nerede? Ne önemi var! Binde bir şans bile bir şanstır; açlıktan ölmekse en ufak bir kurtuluş umudunu bile tanıımıyordu.

Bütün bunları amcama söylemek, nasıl bir çaresizliğe düştüğümüzü göstermek, ne kadar daha yaşayabileceğimizin tam hesabını yapmak geldi aklıma. Yine de susacak cesareti buldum. Amcamın soğukkanlılığını korumasını istiyordum.

O sırada lambanın ışığı biraz azaldı ve sonunda tamamen söndü. Fitil sonuna kadar yanmıştı. Her taraf zifiri karanlık oldu. Nüfuz edilemez bu karanlıkları yok etme fikrini bırakmak gerekiyordu. Hâlâ bir meşalemiz vardı, ama ateşini korumak mümkün değildi. O an, bir çocuk gibi, bu karanlığı görmemek için gözlerimi kapadım.

Biraz uzun bir süre sonra ilerleyişimizin hızı katlandı. Bunu yüzüme çarpan havadan anladım. Suların eğimi iyice dikleşmişti. Sanırım ar-

**Meşale bütün sahneyi aydınlatmaya yetecek
kadar ışık saçtı**

tık kaymıyor, düşüyorduk, hatta düşey şekilde düşüyorduk. Amcam ve Hans kollarımı sıkıca tutuyorlardı.

Aniden, ölçülemez bir süreden sonra, bir çarpma gibi bir şey hissettim; aslında sal sert bir cisme çarpmamıştı, düşerken aniden durmuştu. Bir su kasırgası, devasa sıvı bir sütun yüzüme çarptı. Nefes alamıyordum. Boğuluyordum...

Yine de bu ani su baskını uzun sürmedi. Birkaç saniyede açık havaya kavuşmuş, tüm gücümle ciğerlerime hava çekiyordum. Amcamla Hans kolumu koparacak gibi sıkıyorlardı, uçümüz hâlâ salın üzerindeydik.

XLII

Sanırım saat akşamın onuydu. Bu son saldırıdan sonra ilk çalışan duyum işitme duyum oldu. Neredeyse hemen işittim, çünkü gerçek duyma haliydi, uzun saatler boyunca kulaklarımı dolduran bu uğuldamalardan sonra dehlizde sessizliğin oluştuğunu işittim. Nihayetinde amcamın şu sözleri fısıltı gibi kulağıma geldi:

–Yükseliyoruz!

–Ne demek istiyorsunuz? diye haykırdım.

–Evet, yükseliyoruz! Yükseliyoruz!

Kolumu uzattım, duvara dokundum, elim kan içinde kaldı. Aşırı bir hızla yükseliyorduk.

–Meşale! Meşale! diye bağırdı Profesör.

Hans epey zorlanarak meşaleyi yakmayı başardı ve alev aşağıdan yukarı doğru durarak, yükseliş hareketine rağmen bütün sahneyi aydınlatacak kadar ışık saçtı.

–Düşündüğüm gibi, dedi amcam. Çapı dört kulaç bile olmayan dar bir kuyunun içindeyiz. Uçurumun dibine gelen su yükseliyor, bizi de beraberinde yukarı çıkarıyor.

–Nereye?

–Bilmiyorum, ama her şeye hazırlıklı olmak lazım. Saniyede iki kulaç olduğunu tahmin ettiğim bir hızla yükseliyoruz, yani dakikada yüz yirmi

kulaç, ya da saatte üç buçuk fersah. Bu gidişle çok yol alırız.

–Evet, bize engel olacak bir şey çıkmazsa ve bu kuyunun çıkışı varsa! Ya üstü tıkalıysa, ya hava su sütununun etkisiyle sıkışır, ya ezilirsek!

–Axel, diye cevap verdi Profesör büyük bir sükûnetle. Durum neredeyse vahim, yine de bir kurtuluş şansımız var ve ben bunları inceliyorum. Eğer her an ölebilirsek, her an kurtulabiliriz de. Bu yüzden en ufak koşulu bile değerlendirebilecek durumda olmalıyız.

–Peki ne yapalım?

–Yemek yiyerek gücümüzü toplayalım.

Bu sözler üzerine amcama şaşkın şaşkın baktım. İtiraf etmek istemediğim şeyi sonunda söylemem gerekecekti:

–Yemek yemek mi? diye tekrarlardım.

–Evet, vakit kaybetmeden.

Profesör Danca birkaç şey ekledi. Hans başını salladı.

–Ne! diye haykırdı amcam. Erzaklarımız gitti mi?

–Evet, yiyeceklerden geriye kalan da bu! Üçümüze bir parça kurutulmuş et!

Amcam sözlerimi anlamak istemez gibi bana bakıyordu.

–Peki! Hâlâ kurtulabileceğimize inanıyor musunuz? dedim.

Soruma cevap alamadım.

Bir saat geçti. Şiddetli bir açlık hissetmeye başladım. Yol arkadaşlarım da acı çekiyordu ve hiçbirimiz bu kalan sefil yemek parçasına dokunmaya cesaret edemiyorduk.

Aynı zamanda büyük bir hızla yükselmeye devam ediyorduk. Yükselişleri çok hızlı olduğunda balon pilotları gibi bazen hava nefesimizi kesiyordu. Ama onlar atmosferin katmanlarında yükseldikçe orantılı olarak üşürken, biz tamamen ters bir etkiye maruz kalıyorduk. Isı endişe verici şekilde yükseliyordu, kırk dereceye kesin ulaşmış olmalıydı.

Böyle bir değişimin anlamı neydi? Bu ana kadar olaylar Davy'nin ve Lidenbrock'un teorilerini haklı çıkarmıştı; bu ana kadar ergiyen kayaların, elektriğin, manyetizmanın özel koşulları ılımlı bir ısı yaratarak doğanın genel yasalarını değiştirmişti, çünkü merkez ateş teorisi, benim nazarımda tek gerçek ve açıklanabilir teori olarak kalmıştı. Bu olguların gerçekleştiği ve ısının kayaları tamamen erimiş hale getirdiği bir ortama mı dönüyorduk? Bundan endişe ediyordum ve bunu Profesör'e söyledim:

–Boğulup parçalanmazsak, açlıktan ölmezsek, canlı canlı yanma şansımız kalıyor.

Amcam omuz silkmekle yetindi ve tekrar düşüncelerine daldı.

Bir saat daha geçti ve ısının hafif yükselişi dışında başka bir olay durumumuzu değiştirmedii. Nihayet amcam sessizliğini bozdu.

–Bakalım, dedi, bir karar almalıyız.

–Karar almak mı? diye karşılık verdim.

–Evet. Gücümüzü toplamamız lazım. Bu kalan yiyeceği yemeyip hayatımızı birkaç saat uzatmaya çalışırsak, sonuna kadar güçsüz kalacağız.

–Evet, beklemeyecek olan sona kadar.

–İşte bir kurtuluş şansımız var, bir şeyler yapmamız gereken bir an gelirse, bunu yapacak gücü nereden bulacağız, eğer açlıkla kendimizi halsiz bırakırsak.

–Peki, amca, bu et parçasını yedikten sonra elimizde ne kalacak?

–Hiçbir şey, Axel, hiçbir şey. Ama gözlerinle onu yemek seni daha mı çok besleyecek? Şu an iradesiz bir insan, enerjisi kalmamış bir varlık gibi akıl yürütüyorsun!

–Hiç umutsuz kalmaz mısınız? diye haykırdım kızarak.

–Hayır! diye cevap verdi kesin bir sesle Profesör.

–Ne! Hâlâ bir kurtuluş şansımızın olduğuna mı inanıyorsunuz?

–Evet! Kesinlikle evet! Kalbi çarptığı, eti çırpındığı sürece, iradeyle donatılmış bir varlığın umutsuzluğa kapılmasını kabul etmiyorum.

Ne sözler! Böyle bir durumda bunları söyleyen adam benzerine pek rastlanmayan karakterde biriydi.

–Tamam, ne yapmak istiyorsunuz?

–Yiyecek olarak kalan şeyleri son kırıntısına kadar yemek ve kaybettiğimiz gücü toparlamak. Bu yemek son yemeğimiz olacaksa, öyle olsun! Ama en azından tükenmiş olmayı bırakıp tekrar insan olmuş oluruz.

–İyi o zaman! Yiyelim! diye haykırdım.

Amcam et parçasını ve deniz kazamızdan arta kalan birkaç peksimeti alıp üç eşit parçaya böldü ve dağıttı. Bu da kişi başı yaklaşık bir libre kadar yiyecek ediyordu.

Profesör kıtlıktan çıkmış gibi sinirli bir heyecanla payına düşeni yedi. Ben açlığımı rağmen zevk almadan, hatta iğrenerek yerken, Hans geleceğin sıkıntılarının kaygılandıramayacağı birisi gibi sakin sakin, yavaş yavaş, sessizce küçük parçalar ısırp ve tadını çıkararak yemeğini yedi. Salı iyice araştırarak ardıç içkisiyle yarı dolu bir matara bulmuştu. Matarayı bize uzattı ve o anki halime iyi gelen bu likör beni biraz kendime getirdi.

–Förträfflig! dedi Hans içkiden içerek.

–Mükemmel! diye karşılık verdi amcam.

Tekrar umutlanmaya başlamıştım. Ama son yemeğimiz de az önce bitmişti. O sıra sabahın beşiydi.

İnsanoğlu böyledir, sağlığıyla ilgili olumsuz her şeyden etkilenir. Karnını doyurdu mu, açlığın korkunç hallerini hatırlamaz olur. Bunları anlamak için yaşamak gerekiyor. Böylece uzun süre aç kaldıktan sonra birkaç peksimet ve et lokması geçmiş acılarımızı unutturdu.

Yemekten sonra herkes kendi düşüncelerine daldı. Hans, doğuluların aşırı kaderciliğinin hâkim olduğu uzak batının bu insanı, ne düşünüyordu acaba? Benim düşüncelerim anılardan oluşuyordu ve bunlar da beni asla ayrılmamam gereken arzın yüzeyine götürüyordu. Königstrasse'deki ev, zavallı Graüben'im, sevgili Marthe gözlerimin önünden hayal olarak geçti. Kayadan yükselen uğursuz uğultular arasında sanki yeryüzü kentlerinin seslerini yakalıyordum.

“Hep kendi meselesiyle ilgilenen” amcam elinde meşale dikkatle arazinin niteliğini inceliyordu. Üst üste gelen katmanlara bakarak nerede

Yavaş yavaş elbiselerimizi çıkartmamız gerekti

olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bu hesap veya daha doğrusu tahmin kesin olmaktan çok uzaktı, ama bir bilim adamı hep bilim adamı olarak kalır, tabii soğukkanlılığını koruyabildiği sürece. Profesör Lidenbrock bu niteliğin eşine az rastlanırdı bir örneğiydi.

Jeoloji bilimiyle ilgili kelimeler mırıldandığını işitiyordum. Sözcükleri anlıyordum ve elimde olmadan bu üstün bilime ilgi duyuyordum.

–Püskürtülü granit, dedi amcam. Hâlâ ilk dönemdeyiz, ama yükseliyoruz! Yükseliyoruz! Kim bilir?

Kim bilir? Hâlâ umut ediyordu. Eliyle dikey duvara dokunuyordu ve birkaç dakika sonra tekrar mırıldanmaya devam ediyordu:

–İşte gnayslar! İşte mikaşistler! Güzel! Yakında ara dönem arazileri gelir ve o zaman...

Profesör ne demek istiyordu? Başımızın üstünde asılı duran yerkabuğunun kalınlığını ölçebilir miydi? Bu hesabı yapacak herhangi bir aracı var mıydı? Hayır. Manometre yoktu ve hiçbir tahmin onun yerini tutamazdı.

Bununla beraber ısı yüksek oranda yükseliyordu ve kendimi yakıcı bir atmosferin ortasında hissediyordum. Bu ısı ancak dökümhanelerdeki fırının döküm sırasında çıkardığı ısıyla karşılaştırılabilirdi. Yavaş yavaş Hans, amcam ve ben ceketlerimizi ve yeleklerimizi çıkartmak zorunda kalmıştık. En ufak bir giysi rahatsızlık yaratıyordu, hatta acı çekmemize neden oluyordu.

–Yanan bir merkeze doğru mu yükseliyoruz? diye haykırdım ısının katlandığı bir an.

–Hayır, diye cevap verdi amcam. Bu imkânsız! İmkansız!

Bunları söylerken elim suya dokunmuştu; hemen elimi geri çektim.

–Su kaynar! diye haykırdım.

Profesör bu kez, öfkeli bir hareketle cevap verdi.

O an görünmez bir korku beynimi ele geçirdi ve bir daha da bırakmadı. Yakın bir zamanda bir felaket olacağını hissettim; öyle ki en cesur hayal gücü bile bunu tasarlayamazdı. Başta kesin olmayan belli belirsiz bir düşünce zihnimde kesin bir hal aldı. Kafamdan atmaya çalışsam da, inatla geri geliyordu. Onu dile getirmeye cesaret edemiyordum. Elimde olmadan yaptığım bazı gözlemler düşüncemi kesinleştirmişti. Meşalenin cılız ışığında granit tabakasındaki bu düzensiz hareketleri fark etmiştim. Elektriğin rol oynayacağı bir olay meydana gelecekti. Üstelik bu aşırı ısı, bu kaynayan su!... Pusulaya bakmak istedim.

Pusula çıldırmıştı!

XLIII

Evet, çıldırmıştı! İğnesi ani titremelerle bir kuptan diğerine sıçırıyordu, bütün kadranı geziyordu, fırıl fırıl dönüyordu.

En kabul görmüş teorilere göre arzın mineral kabuğunun asla mutlak sükûnet durumunda bulunmadığını biliyordum. Yeryüzüne dağılmış varlıklar hareketini hissetmezken iç maddelerin ayrışmasından kaynaklı değişimler, sıvı akıntılardan ileri gelen hareketlilik, manyetizmanın etkisi sürekli onu sarsıyordu. Bu olay beni başka türlü korkutmazdı veya en azından zihnimde korkunç bir fikrin doğmasına neden olmazdı.

Ama başka olaylar, kendine özgü başka ayrıntılar daha fazla yanılmama izin vermedi. Patlamalar korkutucu bir şiddetle çoğalıyordu. Bu sesi büyük hızla kaldırım taşlarına sürüklenmiş çok sayıda yük arabasının çıkardığı sestten başkasına benzetemezdim. Aralıksız gök gürültüsüydü.

Elektrik olguların etkisinde çıldırmış pusula düşüncemi teyit ediyordu. Mineral kabuk kırılma, granit kayalar birleşme, çatlaklar dolma, boşluk kapanma tehlikesi arz ediyordu; biz zavallı atomlar bu olağanüstü kucaklaşmanın ortasında ezi-
lecektik.

–Amca! Amca! Mahvolduk! diye haykırdım.

–Bu yeni korkun da ne? diye cevap verdi amcam şaşkırtıcı bir sakinlikle. Neyin var yine?

-Neyim mi var! Hareket eden şu duvarları, parçalanmış şu som kayayı, bu dayanılmaz sıcaklığı, kaynayan şu suyu, kalınlaşmış buharı, çıldırmış şu ibreyi inceleyin, bütün bunlar depremin belirtisi!

Amcam usulca başını salladı.

-Deprem mi? dedi.

-Evet!

-Oğlum, sanırım yanıliyorsun!

-Nasıl olur! Bu belirtileri tanımıyor musunuz?...

-Bir depremin mi? Hayır! Bundan ötesini bekliyorum!

-Ne demek istiyorsunuz?

-Püskürtme, Axel!

-Püskürtme mi! dedim. Etkin bir volkanın bacasında mıyız!

-Öyle düşünüyorum, dedi Profesör gülümseyerek. Bu da başımıza gelebilecek en mutlu şey!

En mutlu şey mi! Amcam delirmiş miydi? Bu sözleri ne anlama geliyordu? Neden sakindi, neden böyle gülümsüyordu?

-Nasıl olur! diye haykırdım. Bir püskürmenin ortasında mıyız! Kader bizi yanan lavların, ateş içinde kayaların, kaynayan suların, bütün püskürme maddelerinin yoluna mı attı! İtileceğiz, fırlatılacağız, kusulacağız; kaya parçalarıyla, kül yağmuruyla ve cüruflla birlikte alev kasırgasının ortasında havaya fırlayacağız ve buna başımıza gelebilecek en mutlu şey mi diyorsunuz!

-Evet, diye cevap verdi Profesör gözlüklerin üstünden bana bakarak. Çünkü yeryüzüne tekrar çıkmamız için bu bizim tek şansımız!

Beynimde kesişen bin bir düşünce hızla aklımdan geçiyordu. Amcam haklıydı, kesinlikle haklıydı; onu bir püskürme olasılığını sakın sakın beklerken ve kestirmeye olasılığını hiç bu kadar gözü pek ve bu kadar inanmış görmemiştim.

O sırada yükselmeye devam ediyorduk. Gece bu yükselme hareketiyle geçti. Etraftaki gürültüler katlanıyordu. Neredeyse nefes alamaz haldeydim, son anıma varmış gibi hissediyordum. Oysa hayal gücü öyle tuhaf bir şey ki, tamamen çocuksu bir araştırmaya girişmişim. Aynı zamanda düşüncelerimin baskısı altındaydım, onlara hâkim olamıyordum!

Püskürmenin itişiyile dışarıya fırlatılacağımız açıktı. Salın altında kaynar sular vardı ve suların altında lav katmanı, kraterin tepesine vardığında her yana dağılacak olan kaya parçaları vardı. Demek ki bir volkanın bacasındaydık. Bu konuda kuşkuyla yer yoktu.

Ama bu kez sönmüş bir volkan olan Sneffels'in yerine etkin olan bir volkan söz konusuydu. Bu dağın hangi dağ olabileceğini ve dünyanın hangi bölgesine fırlatılacağımızı bulmaya çalışıyordum.

Kesinlikle kuzey bölgelerinde olacaktı. Çıldır madan önce pusula bu noktada hiç değişiklik sergilememişti. Saknussem Burnu'ndan bu yana yüz fersah boyunca doğrudan kuzeye sürüklenmiştik. Acaba İzlanda'nın altına mı dönmüştük? Hekla kraterinden mi yoksa adanın ateş püsküren diğeryedi dağından birinden mi fırlatılacaktık? Beş yüz fersahlık bir yarı çapta, batıda, Amerika'nın kuzeybatı kıyılarında pek iyi bilinmeyen volkanları aklıma geliyordu. Doğudaysa sekseninci en-

lem derecesinde Jean Mayen adasında, Spitzberc yakınlarında Esk vardı sadece! Kuşkusuz yanardağlar eksik değildi ve bütün bir orduyu kusacak kadar da genişlerdi! Ama hangisi bize çıkış sağlayacaktı, onu kestirmeye çalışıyordum.

Sabaha doğru yükselme hareketi hızlandı. Isının yüzeye yaklaştıkça düşeceğine yükselmesi volkanın etkisinden ve bölgesel olmasından kaynaklanıyordu. Devinme biçimimiz aklımda hiç kuşkuya yer bırakmadı. Kocaman bir güç, yerin içinde birikmiş buharın meydana getirdiği birkaç yüz atmosfer gücünde bir kuvvet karşı konulmaz şekilde bizi itiyordu. Ama hangi sayısız tehlikelerle bizi karşı karşıya getiriyordu?

Kısa süre sonra pas renginde yansımalar genişleyen dikey dehlizin içine nüfuz etti. Sağda ve solda kalın buharların yükseldiği dev tünellere benzeyen derin koridorlar fark ettim. Ateşten diller çıtırdayan duvarları yalıyordu.

–Bakın! Bakın, amca! diye haykırdım.

–Bunlar sülfürik alevler. Püskürmede bu çok doğaldır.

–Ya bizi sararlarsa?

–Bizi sarmayacaklar.

–Ya boğulursak?

–Boğulmayacağız. Dehliz genişliyor ve gerekirse salı bırakıp çatlaklara gireriz.

–Peki su! Yükselen su?

–Su kalmadı Axel, altımızda bizi beraberinde kraterin ağzına kadar yükselten bir lav hamuru var.

Sıvı sütun gerçekten de yok olmuş, yerini kaynayan yoğun püskürtülü maddeye bırakmıştı. Isı

dayanılmaz olmuştu ve bu atmosferde termometre kullansak kesin yetmiş dereceyi gösterirdi! Ter içindeydim. Yükselişin hızı olmasaydı kesinlikle boğulmuş olurduk.

Bununla birlikte Profesör salı terk etme teklifinde ısrar etmedi ve böylesi daha iyi oldu. Pek iyi bitştirilmemiş bu kalaslar sağlam bir yüzey, başka yerlerin bize sunamayacağı bir dayanak noktası sunuyordu.

Akşam sekize doğru ilk kez yeni bir olay daha oldu. Yükselme hareketi aniden durdu. Sal tamamen hareketsiz kaldı.

–Ne oldu? diye sordum darbe almış gibi bu ani duruştan sarsılarak.

–Bir mola, diye cevap verdi amcam.

–Püskürme duruluyor mu?

–Umarım hayır.

Ayağa kalktım. Etrafımı görmeye çalıştım. Belki bir kaya çıkıntısı yüzünden sal püskürtme maddesine karşı bir anlık direniyor olabilirdi. Bu durumda hemen oradan onu kurtarmak gerekirdi.

Öyle bir şey yoktu. Kül, cüruf ve taş parçaları da yükselmeyi bırakmıştı.

–Püskürme durdu mu acaba? diye haykırdım.

–Ah! dedi amcam dişlerini sıkarak. Bundan endişe mi ediyorsun oğlum? Ama rahat ol, bu sükûnet anı uzun sürmez, beş dakikadır böyleyiz, birazdan tekrar kraterin ağzına doğru yükselmeye başlarız.

Profesör bunları söylerken sürekli kronometresine bakıyordu ve yine tahminlerinde haklı çıktı. Kısa bir süre sonra sal, yaklaşık iki dakika sürecek olan hızlı ve düzensiz bir harekete maruz

Sal lavdan dalgalar üzerinde dalgalandı

kaldı, ardından yine durdu.

–Güzel, dedi amcam saate bakarak. On dakika içinde tekrar yola çıkar.

–On dakika mı?

–Evet, aralıklı püsküren bir volkandayız. Kendisiyle birlikte bizim de nefes almamıza izin veriyor.

Hiçbir şey bu kadar gerçek değildi. Söylenen dakikada son hızla tekrar harekete geçmiştik. Di-

reklere tutunmak gerekiyordu saldan dışarı fırlamamak için. Ardından itiş durdu.

O zamandan beri bu tuhaf olay hakkında tatmin edici bir cevap bulamadan epey bir düşündüm. Yine de volkanın ana bacasında olmadığı-mız açtı, geri tepme etkisinin hissedildiği ek bir kanaldıydık.

Bu durumun ne kadar daha tekrarlandığını söyleyemem. Söyleyebileceğim tek şey, harekete tekrar geçtiğinde her defasında artan bir güçle itiliyor olmamızdı; sanki mermi gibi fırlatılıyorduk. Durduğu zamanlar boğuluyorduk; fırlama anlarında alev gibi hava nefesimi kesiyordu. Bir an için sıfırın altında otuz derece soğukta kuzey bölgelerinde olmanın hoşluğunu düşündüm. Aşırı heyecanlanan hayal gücüm kuzey yörelerin karlı ovalarında geziniyordu ve kutbun buzlu halısının üzerinde yuvarlanacağım anı özlemle bekliyordum! Sürekli tekrarlanan bu sarsıntıların etkisiyle iyice fenalaştım. Hans'ın kolları olmasa, defalarca başım granitten duvarlarda parçalanmış olurdu.

Bu yüzden sonraki saatlere ilişkin hiç belirgin hatıram yok. Sürekli patlamalar, som kayanın titremesi, salın kendi etrafında dönmeye başlamasıyla ilgili belli belirsiz şeyler anımsıyorum. Sal, külden bir yağmur ortasında lav dalgalarının üzerinde dalgalandı. Gürleyen alevler salı sardı. Dev bir pervaneden çıkmış gibi kasırga yer altındaki ateşleri hararetlendirdi. Son bir kez bir yangın yansımasında Hans'ın yüzünü gördüm. Topun namlusuna bağlanmış mahkûmların, topun ateşlendiği ve parçalarını havaya saçtığı anda duydukları dehşet verici korkuyu içimde hissetmedim.

XLIV

Gözlerimi açtıgımda rehberin güçlü elinin kemerimden beni tuttuğunu hissettim. Diğer eliyle de amcamı tutuyordu. Ciddi bir yaram yoktu ama genel olarak her yerim tutulmuştu. Bir dağın yamacında, en ufak bir hareketle içine yuvarlanabileceğim bir uçurumun kenarında yattığımı fark ettim. Kraterin yamaçlarından yuvarlanırken Hans beni ölümden kurtarmıştı.

–Neredeyiz? diye sordu amcam yeryüzüne tekrar dönmüş olmasına kızgın görünerek.

Avcı bilmediğini göstermek için omuzlarını silkti.

–İzlanda'da mı? dedim.

–Nej, diye cevap verdi Hans.

–Nasıl hayır! diye haykırdı Profesör.

–Hans yanılıyor olmalı, dedim doğrudan.

Bu yolculuğun sayısız sürprizlerinden sonra yine şaşırtıcı bir şeyler bizi bekliyordu. Kuzeyin ıssız bölgelerinin ortasında, kutupların soluk ışığı altında, yüksen enlemlerin ötesinde ebedi karlarla kaplı bir tepe beklerken, amcam, İzlandalı ve ben, yüzümüzü kavuran bir güneşin yoğun ışıklarının altında yanık bir dağın yamaçlarında uzanmış haldeydik.

Gözlerime inanmak istemiyordum, ama bedenimin gerçekten pişiyor olması hiçbir kuşkuyla yer bırakmıyordu. Yarı çıplak bir şekilde krater-

den çıkmıştık ve iki aydır kendisinden hiçbir şey beklemediğimiz parlak yıldız güneş, ışık ve sıcaklık bakımından cömertlik sergileyip muhteşem ışığını bol bol üzerimize yayıyordu.

Gözlerim unuttuğu bu ışığa tekrar alıştığında hayal gücümden ileri gelen hataları düzeltmek için etrafımı gözden geçirdim. En azından Spitzberg'de olmak istiyordum ve bu konuda kolay kolay fikir değiştirmeye hazır değildim.

–Gerçekten de İzlanda'ya hiç benzemiyor.

–Peki ya Jean Mayen Adası? diye sordum.

–Oraya da benzemiyor, oğlum. Granitten tepeleriyle ve kar örtüsüyle kuzey volkanlarından biri değil bu.

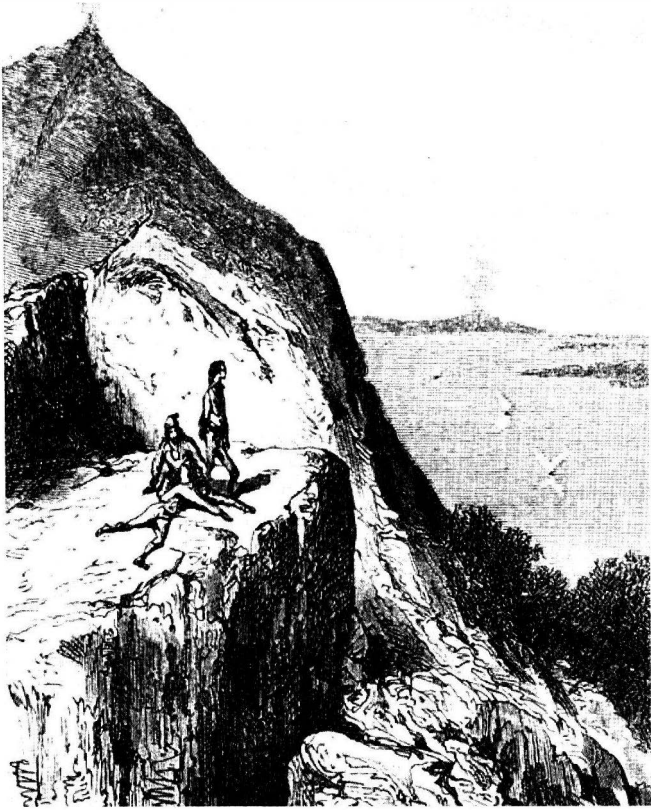
–Yine de...

–Bak, Axel, bak!

Başımızın üstünde, en fazla beş yüz kadem ileride, her on beş dakikada güçlü bir patlamayla süngertaşı, kül ve lavla karışık yüksek bir alev sütunu püskürten bir volkanın krateri duruyordu. Balinalar gibi nefes alan ve zaman zaman sırtındaki dev deliklerden ateşi ve havayı fırlatan dağın sarsıntılarını hissediyordum. Altta ve dik bir yokuşla püskürme maddeleri yedi veya sekiz kadem derinlikte uzanıyordu, bu da yanardağa en fazla yüz kulaçlık bir yükseklik veriyordu. Yanardağın eteği zeytin ağaçları, incir ağaçları ve aralarında kızıl üzümlerle yüklü asmalarla örülmüş yeşil bir meyve sepetinin arasında kayboluyordu.

Bu kuzey bölgelerinin manzarası değildi, bunu kabul etmek gerekiyordu.

Bakışlarımız bu yemyeşil kuşağı aşınca bu büyülü toprağı birkaç fersah genişliğinde bir adaya

Stromboli'nin tepesinden

dönüştüren hayranlık verici bir denizin veya bir gölün sularına varıyordu. Doğuda birkaç evden sonra küçük bir liman vardı. Limanda mavi dalgalarla sallanan farklı şekilleri olan gemiler vardı. Limanın ötesinde sıvı ovanın içinden yükselen adacıklar görünüyordu. O kadar kalabalıklardı ki geniş bir karınca yuvasını andırıyordu. Batıya doğru ufukta uzak kıyılar yassı bir şekil alıyordu. Kimisinde muhteşem bir uyum için de mavi dağların silüetleri beliriyordu. Daha ileride olan kimi-

sindeyse dumandan bir sorgucun yer aldığı olağanüstü yükseklikte bir koni görünüyordu. Kuzeyde güneşin ışıkları altında yer yer bir direk ucunun ya da rüzgârın şişirdiği bir yelkenin yuvarlak şeklinin belirlediği uçsuz bucaksız sular parılıyordu.

Böyle bir manzaranın beklenmedik olması harikulade güzelliğini yüz kat artırıyordu.

–Neredeyiz? Neredeyiz? diye tekrarlıyordum alçak sesle.

Hans kayıtsızca gözlerini kapamıştı ve amcam da anlam veremedi bakınıyordu.

–Bu dağ hangi dağ olursa olsun, burası biraz fazla sıcak, dedi sonunda amcam. Patlamalar duraksamıyor ve bir püskürmeden çıkıp başımıza bir kaya yememize hiç gerek yok. Aşağıya inelim, nerede olduğumuzu anlarız. Zaten açıktan ve susuzluktan ölüyorum.

Profesör'ün hiç temaşa hassasiyeti yoktu. Bana gelince, yorgunluğumu ve ihtiyaçlarımı unutup burada uzun saatler geçirebilirdim, ama yol arkadaşlarımı izlemem gerekiyordu.

Yanardağın yamaçları epey dikti. Ateşten yılanlar gibi uzanan lav derelerinden kaçınarak külle kaplı çatlaklardan kayıyorduk. İnerken susmadan konuşuyordum, çünkü hayal gücüm öyle dolmuştu ki söz olarak boşalması gerekiyordu.

–Asya'dayız, diye haykırdım, Hindistan'ın kıyılarında, Malezya adalarında, Okyanusya'nın tam ortasındayız! Arzın yarısını geçip Avrupa'nın tam karşıt noktasına vardık.

–Ama pusula? diye cevap verdi amcam.

–Evet! Pusula! dedim biraz sıkılarak. Ona bakarsak hep kuzeye doğru ilerledik.

–Yalan mı söyledi o zaman?

–Yalan mı!

–Ya da burası kuzey kutbu!

–Kutup! Hayır; ama...

Bu açıklanamaz bir olaydı. Ne düşüneceğimi bilemiyordum.

O sıra bakmaya doyum olmayan o yeşilliklere yaklaşıyorduk. Açlık ve tabii susuzluk beni iyice rahatsız ediyordu. Ne var ki iki saat yürüdükten sonra güzel bir kır gözlerimize göründü; her tarafı herkese ait gibi görünen zeytin ağaçlarıyla, nar ağaçlarıyla ve asmalarla kaplıydı. Zaten bulunduğumuz durumda bunlara dikkat edecek halimiz yoktu. Bu leziz meyveleri dudaklarımıza sıkamak ve bu kırmızı üzümleri ısırarak ne büyük bir zevkti! Oraya yakın bir yerde, çimlerin ortasında, leziz bir ağacın gölgesinde elimizi ve yüzümüzü zevkle bandırdığımız serin bir su kaynağı buldum.

Her birimiz dinlenmenin rahatlığına kendini bırakmışken iki zeytin ağacı arasında bir çocuk göründü.

–Ah! Bu mutlu yörenin bir sakini! diye haykırdım.

Sefil bir şekilde giyinmiş, epey hasta görünen ve görüntümüzün epeyce korkuttuğu yoksul bir çocuktuk bu. Gerçekten de yarı çıplak halimizle ustura girmemiş sakallarımızla pek iyi görünmüyorduk ve bu ülke hırsızlar ülkesi değilse sakinlerini korkutacak bir görünümümüz vardı.

Çocuğun kaçmaya yelteneceği anda Hans peşinden koşup çocuğun çığlıklarına ve debelenmesine rağmen onu geri getirdi.

Amcam çocuğu sakinleştirmek için ona sağlam bir Almancayla şöyle dedi:

–Bu dağın adı ne, küçük dostum?

Çocuk cevap vermedi.

–Peki, dedi amcam, Almanya’da değiliz.

Aynı şekilde İngilizce konuştu.

Çocuk yine cevap vermedi. İyice meraklanmıştım.

–Dilsiz mi bu? diye haykırdı çok dilli olmaktan övünç duyan amcam Fransızca sormaya koyularak.

Çocuk yine sessizdi.

–İtalyanca deneyelim, diye devam etti amcam ve bu dilde, *Dave noi siamo?* dedi.

–Evet! Neredeyiz? diye tekrarladım sabırsızlıkla.

Çocuk yine cevap vermedi.

–Aman! Konuşacak mısınız? *Come si noma questa isola?* diye haykırdı amcam sinirlenmeye başlayarak ve çocuğun kulaklarını çekerek.

–Stromboli, diye cevap verdi küçük çoban Hans’ın ellerinden kaçıp zeytinliklerin arasında kaybolarak.

Ama kimse onu düşünmüyordu. Stromboli! Bu beklenmedik isim hayal gücümde nasıl bir etki yaratmıştı! Akdeniz’in ortasında, mitolojinin ünlü eolian takımadasının ortasında, Eole’un zincirle rüzgârları ve fırtınaları tuttuğu eski Strongyle’deydik. Doğuda yuvarlaklaşan bu mavi dağlar, Calabria’nın dağlarıydı! Güney ufkunda yükselen bu yanardağ da vahşi Etna’nın kendisi.

–Stromboli! Stromboli! diye tekrarladım.

Amcam hareketleriyle ve sözleriyle bana eşlik ediyordu. Sanki koru halinde şarkı söylüyorduk.

Ah! Ne yolculuk ama! Ne harika bir yolculuk! Bir yanardağdan girip başka bir yanardağdan çıkmıştık ve bu diğer yanardağ da dünyanın bir ucuna atılmış ıssız İzlanda ülkesinin Sneffels'inden bin iki yüz fersah uzaklıktaydı! Bu seferdeki tesadüfler bizleri arzın en uyumlu yörelerine götürmüştü! Ebedi karlar ülkesini terk edip sonsuz yeşiller ülkesine gitmiştik ve başımızdaki buzlu bölgelerin grimsi sisini bırakıp Sicilya'nın mavi göğüne varmıştık!

Meyvelerden ve serin sudan oluşan leziz bir yemekten sonra Stromboli Limanı'na ulaşmak için tekrar yola koyulduk. Adaya nasıl geldiğimizi söylemenin çok tedbirli bir şey olmayacağını düşündük. İtalyanlar batıl inançlara sahip oldukları için bizi cehennemin içinden kusulmuş cinler olarak görebilirlerdi. Bu yüzden mütevazî deniz kazazedeleri olarak bilinmemiz gerekiyordu. Pek şanlı bir vasıf değildi, ama daha güvenliydi.

İlerlerken amcamın şöyle mırıldandığını işittim.

–Ama pusula! Kuzeyi gösteren pusula! Bunu nasıl açıklayabiliriz?

–Kanaatimce, dedim küçümseyen bir edayla, açıklamamak gerekir, böylesi daha kolay.

–Olur şey değil! Kozmik bir olaya açıklama bulamayan bir Johannaum profesörü, utanç verici bir şey!

Böyle konuşurken yarı çıplak, deriden para kesesi kalçasına düşmüş, gözlüklerini burnuna oturturan amcam tekrar korkutucu mineraloji profesörüne dönüşmüştü.

Zeytinlikten ayrıldıktan bir saat sonra Hans'ın on üçüncü haftalığını istediği ve içten el sık-

Yarı çıplak, gözlüklerini burnuna oturturan amcam

malarla parasının takdim edildiği San-Vicenzo Limanı'na vardık.

O an çok doğal olan heyecanımızı paylaşmasa da, olağanüstü bir hareket sergilemişti.

Parmaklarının ucuyla iki elimizi hafifçe sıkmış ve gülümsemişti.

XLV

İşte hiçbir şeye şaşırmamaya alışmış insanların bile inanmayı reddedecekleri bir hikâyenin sonu. Ama insanların kuşkuculuğuna karşı baştan zırhlanmış durumdayım.

Stromboli balıkçıları bizi deniz kazazedelerine yakışır şekilde karşıladılar. Bize kıyafet ve yiyecek verdiler. Kırk sekiz saat bekledikten sonra 31 Ağustos günü, küçük bir speronare⁴² bizi birkaç gün dinlenip yorgunluğumuzu attığımız Messina'ya götürdü.

4 Eylül Cuma günü, Fransa'nın imparatorluk nakliye posta gemisi Volturme'e bindik ve üç gün sonra aklımızda lanet pusulamızdan başka bir kaygımız kalmadan Marsilya'ya ayak bastık. Bu açıklanamaz olay bir türlü aklımdan çıkmıyordu. 9 Eylül günü Hamburg'a vardık.

Marthe'in mutluluğunu, Graüben'in sevincini hiç anlatmayayım.

–Artık kahraman olduğuna göre, benden ayrılmam gerekmez, dedi sevgili nişanlım.

Ona baktım. Gülümseyerek ağlıyordu.

Profesör Lidenbrock'un Hamburg'a dönüşünü siz düşünün. Marthe'in dikkatsizliği sayesinde arzın merkezine yola çıktığı haberi bütün dünya-

42 Kıyı şeritlerinde kullanılan küçük gemi –çn.

ya yayılmıştı. Kimse buna inanmak istememişti ve onu tekrar görünce hiç mi hiç inanmadılar.

Fakat Hans'ın varlığı ve İzlanda'dan gelen bazı bilgiler kamuoyunu yavaş yavaş değiştirdi.

İşte o an amcam büyük bir adam oldu ve ben de büyük bir adamın yeğeni oldum; bu da bir şey sayılır. Hamburg bizim şerefimize bir kutlama düzenledi. Profesör'ün bilimsel seferini anlattığı ve yalnızca pusulaya ilişkin olayları es geçtiği Johannaum'da halka açık bir oturum düzenlendi. Aynı gün Saknussem'in belgesini şehrin arşivlerine teslim etti ve İzlandalı yolcunun izlerini arzın merkezine kadar takip etmesine engel olan iradesinden daha güçlü olaylardan dolayı çok üzgün olduğunu ifade etti. Zaferinde tevazulu oldu ve ünü daha da arttı.

Elbette bu kadar şan şeref bazı kıskançlıkları da mecburen doğuracaktı. Kıskananları da oldu ve kesin olayları temel alan teorilerinin arzın merkezindeki ateş konusunda bilimsel sisteme ters düştüğü için bütün ülkelerin bilginleriyle kalemle olduğu kadar sözle de olağanüstü tartışmalar yürüttü.

Bana gelince, soğuma teorisini kabul edemedim. Gördüğüm her şeye rağmen, merkezi ısıya inanmaya devam ettim ve her zaman da inanmaya devam edeceğim. Fakat henüz pek iyi tanımlanmamış bazı koşulların doğal olayların etkisinde kalarak bu yasayı değiştirebileceğini itiraf edebilirim.

Bu meseleler heyecanla sürerken amcam gerçek bir acı yaşadı. Israrlarına rağmen Hans Hamburg'dan ayrılmıştı. Her şeyimizi borçlu ol-

duğumuz adam ona olan borcumuzu ödememizi istemiyordu. İzlanda'yı özlemişti.

–Färval, dedi bir gün ve bu tek veda kelimesiyle sağ salim vardığı Reykjavik'e geri döndü.

Bu cesur Pufla ördeği avcısına fazlasıyla bağlanmıştı. Yokluğu hayatını kurtardıklarının onu unutmamasına asla izin vermeyecekti ve kuşkusuz onu son bir kez daha görmeden ölmeyeceğim.

Sonuç olarak *Arzin Merkezine Seyahat* dünyada büyük ses getirdi. Yayımlandı ve bütün dillere tercüme edildi. En güvenilir gazeteler en önemli bölümlerini kapıştılar; bu bölümler bunlara inananlar ve inanmayanlar tarafından eşit bir kaniyle yorumlandı, tartışıldı, saldırıldı, savunuldu. Nadir olan bir şeyse, kitabın elde ettiği bütün başarının tadını hayattayken çıkartmasıydı. Öyle ki Bay Barnum bile onu yüksek bir fiyata Birleşik Devletlerde “sergilemeyi” teklif etti.

Fakat bir sıkıntı, hatta bir huzursuzluk diyebiliriz, bu başarıya gölge düşürüyordu. Bir olay açıklanmaz olarak kalmıştı: Pusulanın olayı. Bu şekilde açıklanmamış olarak kalan bir olay bir bilim adamı için aklın azabı haline gelir. Ne var ki kader amcamın tamamen mutlu olmasını dilemişti.

Bir gün çalışma odasında bir mineral koleksiyonunu yerleştirirken meşhur pusulayı fark ettim ve onu incelemeye koyuldum.

Altı aydır orada, neden olduğu sıkıntılardan habersiz duruyordu.

Aniden şaşkına döndüm! Çılgık attım. Profesör koşup geldi.

–Ne oldu? diye sordu.

–Bu pusula...

-Ne olmuş?

-İbresi kuzeyi değil, güneyi gösteriyor!

-Ne diyorsun?

-Bakın! Kutupları değişmiş.

-Değişmiş mi!

Amcam baktı, karşılaştırdı ve olağanüstü bir zıplamayla bütün evi titretti. İkimizin de zihninde birden bir ışık yandı!

-Demek ki Saknussem Burnu'na vardıkten sonra bu kahrolası pusulanın ibresi kuzeyi değil de güneyi mi gösteriyordu? dedi amcam tekrar konuşacak hale gelince.

-Öyle görünüyor.

-O zaman hatamız açıklığa kavuştu. Ama kutupların yer değiştirmesi hangi olaydan kaynaklanmış olabilir?

-Bu çok basit.

-Açıkla, oğlum.

-Lidenbrock Denizi'ndeki fırtına esnasında sahlın demirini mıknaatıslastıran ateş topu bizim pusulayı da etkilemiş olmalı!

-Aa! diye haykırdı Profesör bir kahkaha patlatarak. Demek elektrik bize oyun oynadı!

O günden sonra amcam bilim adamlarının en mutlusu oldu ve ben de insanların en mutlusuydum, çünkü güzel Virlandım, vesayet altında olmaktan çıkıp hem yeğen hem de eş olarak Körnigstrasse'deki evde rütbesine kavuştu. Amcasının, dünyanın beş kıtasındaki coğrafya ve madencilik bilim derneklerinin yazışmalı üyesi ünlü Profesör Otto Lidenbrock olduğunu ekleme gerek yok sanırım.